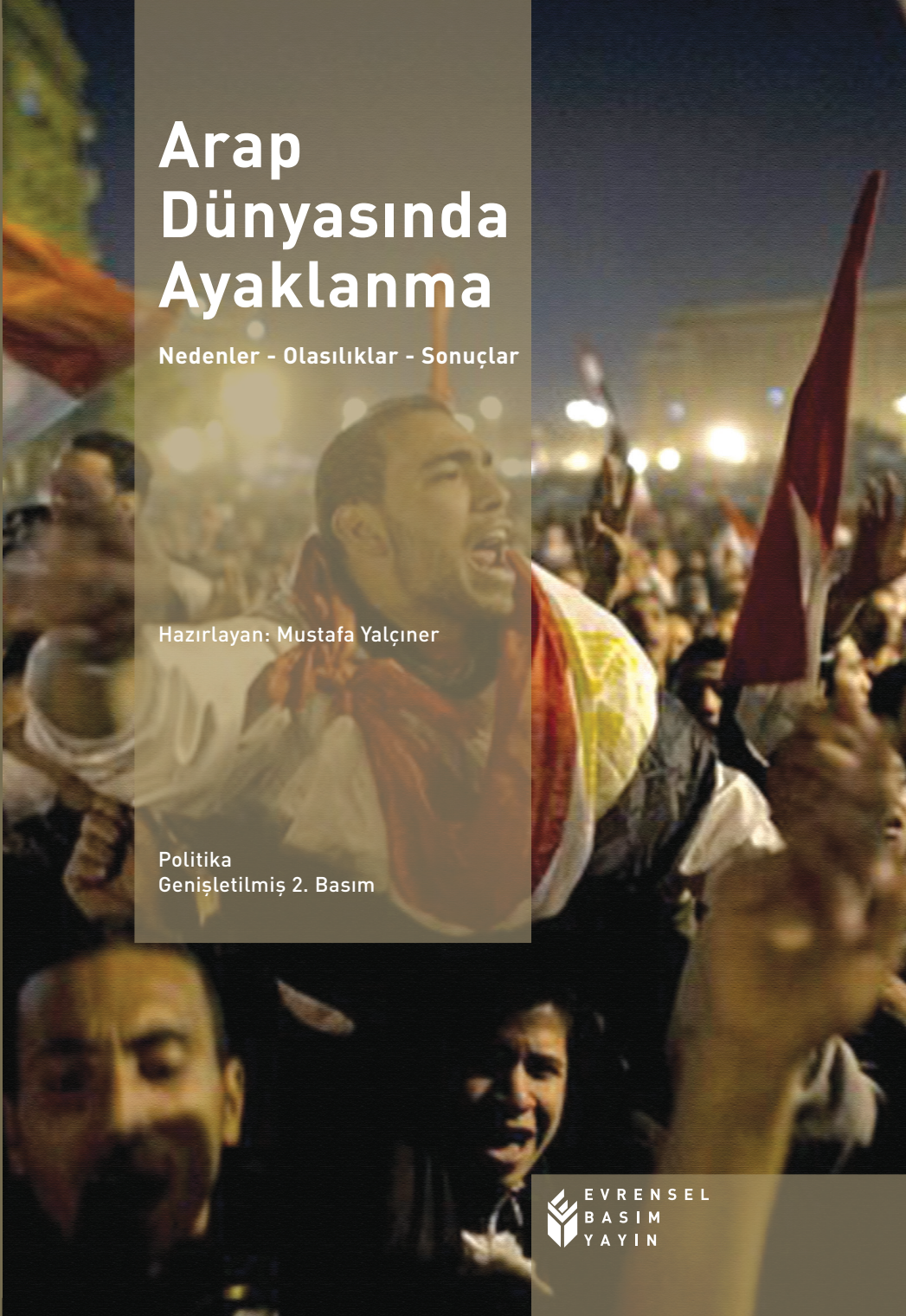

Arap Dünyasında Ayaklanma

Nedenler - Olasılıklar - Sonuçlar

Hazırlayan: Mustafa Yalçıner

Politika
Genişletilmiş 2. Basım

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Arap Dünyasında Ayaklanma

Nedenler - olasılıklar - sonuçlar

Hazırlayan: Mustafa Yalçiner

Politika

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret. Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu/ İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com -info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **413**
Arap Dünyasında Ayaklanma

Hazırlayan: **Mustafa Yalçıner**

Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

ISBN **978-605-4156-51-1**

© Evrensel Basım Yayın **2011** - Sertifika No **11015**

Birinci Basım Mart 2011 - İkinci Basım Nisan 2011

Baskı: Ezgi Matbaası
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme -Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com www.ezgimatbaa.net

Arap Dünyasında Ayaklanma

Nedenler - olasiliklar - sonuçlar

İÇİNDEKİLER

Birinci Baskıya Önsöz	9
İkinci Baskıya Önsöz	12
Ayaklanan Halk Devrim de Yapar! / A. Cihan Soylu	17
Tunus'un Ekonomik ve Sosyal Durumu / Kamil Tekin Sürek	23
Mısır / Aydın Çubukçu	44
Tahrir Meydanı'nda 'Grev' Vardı / Mehmet Özer	61
Grev Yasaklandı, Halk İsyanı Çıktı / Röportaj: Metin Yeğin	69
Mübarek'in Düşüşünde Mısırlı İşçilerin Rolü / Mario Hernández	73
Diktator Kaçtı, Sıra İktidarda / Röportaj: Hamma Hammami	78
Devrim Sürpriz Değildi / Röportaj: Hamma Hammami	82
Gafsa Maden Havzasında Halk İsyanı / Ammar Amroussia	92
Halk İsyanlarının Uluslararası Etkileri / Ahmet Cengiz	110
Arap Devrimleri Halk İktidarlarını Arıyor / Mustafa Yalçıner	124
Küresel Köy'de Yangın Var! / İhsan Çaralan	152
Arap Devrimi... "Kuş" mu "Deve" mi? / Nuray Sancar	166
Ve Kürtler: Mücadelenin Mezopotamya'dan Kabaran Dalgası / Y. Yılmaz Karataş	197
Arap Halk Ayaklanmaları Işığında Filistin-İsrail Sorununa Bakış / Ender İmrek	213
Libya'da Ayaklanma ve Emperyalist Müdahale / Mustafa Yalçıner	240

BİRİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun Arap halkları bu yılın başından beri ayaktalar. "Sosyalizm öldü", "devrimler tarihe karıştı" denirken, bölgedeki halk ayaklanmaları, şüphesiz her biri diğerinden farklı özelliklere sahip ama benzerlikleri ve ortak yanları da az olmayan bir ülkeden diğerine sirayet ederek yayılıyor. Kimi yoksul kimi petrol zengini, kiminde aşiret ilişkileri etkili, Mısır gibi kimilerinde kapitalizm oldukça gelişkin olsa da, tümünün belli başlı iki ortak yanı var.

Önemli bir bölümünün yakınlık kurduğu, hatta egemenlerinin işbirlikçilik ilişkisi içine girdiği Sovyetler Birliği'nin çöküşünden bu yana bu ülkeler, İran ve Saddam Irak'ı bir yana, gecikmeli olarak Kaddafi'nin Libya'sının da sonunda katılmasıyla, Batı emperyalizmi, özellikle ABD ve onun bölgedeki "stratejik ortağı" İsrail'le "iyi ilişkiler"e sahiptiler. Bu, halklar indinde onlara kötü bir ün kazandırıyor ve zaten zora dayalı siyasal rejimlerinin temellerini aşındırıyordu. Ama bu "ilişkiler"in anlamı, bu ülkelerin dünya kapitalizmine entegre olmuş olmaları ve egemenlerinin uluslararası burjuvazinin "embedded" parçalarını oluşturmalarıydı.

"Genişletilmiş Büyük Ortadoğu Projesi" kapsamındaydılar. Eşbaşkan Türkiye'den olsa bile, onlar da hakkını verdikleri bu "proje"nin iktisadi dayanağı olarak, devlet olanaklarını özgürce yiyip bitirmenin tadına varmış vurguncu egemenlerinin başlangıçta "soğuk" durdukları, ama aynı "işi" sürdürmelerinin engeli olmadığını anladıklarında dört elle sarıldıkları neoliberal politika ve uygulamaları benimsemişlerdi. Emekçilerin çalışma yaşamını zindana çeviren esnekliklerin yanı sıra son derece düşük ücretler, eğitim ve sağlık başta olmak üzere kamu hizmetleriyle sosyal güvenlik sisteminin bütünüyle tasfiye edilmiş olması ve emekçi halkların tüm yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin emperyalistlerle işbirliği halinde tam bir talanı, ortak yanlarıydı. Devlet olanaklarının pervasızca tüketilmesiyle ciddi ölçülerde palazlanan talancı-vurguncu tekelci egemenler, tümü

birbirine benzer biçimde her ülkede son derece dar elitler oluşturan oligarşiler durumundaydılar.

İkinci ortak özellikleri, dinci, milliyetçi vb. her türlü muhalif burjuva akımı, siyasal İslamcıları, Nasırcılar türünden Arap milliyetçilerini dışlayarak hüküm süren ve halka karşı neredeyse yalnızca çıplak zoru kullanan kralları, başkanları, emir ve şeyhleriyle bu ülkelerin tümünde, kapitalizm-öncesi biçimlerin de kendisine bağlandığı burjuva egemenliğin biçiminin otokratik nitelikte oluşuydu. Cumhuriyet ya da krallık olsun, kuşkusuz birer burjuva diktatörlüğü olan Arap devletlerinin tümü, başında bir nolu otokrat ve –ülke cumhuriyet olsa bile, eğer işler yolunda giderse "tahtları"nı bırakacakları– oğulları ve ailesinin sair mensuplarının bulunduğu saray ve yakın çevresini oluşturan birkaç on ailenin zorba otokratik egemenliği altındaydı.

Neo-liberal uygulamalarla orta sınıflar için bile olağanüstü zorlaştırılmış yaşam koşullarıyla "üst" ve "aşağı" sınıflar arasındaki kutuplaşmanın derinleşmesi ve zorbalığın dayanılmaz boyutu, sonunda Arap halklarını patlamanın eşiğine getirdi. Ve birbiri peşi sıra emekçi Arap halkları ayağa kalktılar. Güçlerini birleştirmeye ve yumruklarını sallamaya başladıkları otokratlarının yüzüne "yeter" diye haykırmaya cesaret ettiler. Arap uyanışının muazzam bir dinamiğine, milyonlarla ayaklanan ve bunun için devrimci bir programa ya da sistemli net fikirlere ve "köşeleri" belirgin dönüştürücü bir örgüt ya da örgütlere sahip olup olmamaları önemli olmadan ve hatta eylemleriyle sonuçlarının tam olarak ne anlama geldiğini yaptıklarını hazmettikçe kavrayacak olsalar da kaderlerini ellerine almaya girişen Arap emekçi yığınlarının iş, ekmek ve özgürlük talep eden hareketine tanık olduk.

Beğeneni oldu, beğenmeyeni oldu. İslamcılar, muhafazakarlar, AKP örneğin, Türkiye'yi, İslam'la "demokrasi"nin "iyi bir sentezi" olması bakımından Arap halklarının önüne model olarak koymaya giriştiler. Henüz tartışılıyor olmakla birlikte Türkiye aydını ve solcusuysa Arap halklarının devrimci girişkenliği ve atılımını genellikle soğuk karşıladı. Türkiye'deki

tutumlarından farklılıklar taşıyarak, liberal solcular, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun otokrat gericilerine karşıtlık görüntüsü verip "git" dediler! Arap halklarının ayaklanması ve uyanışını olabildiğince bütün yönleriyle kitaplaştırarak, sonuçlar çıkarmanın zamanıydı.

Kitap, Mısır'da Mübarek'in devrilmesinin ardından ve Libya'da Kaddafi'yi hedef alan ayaklanma sürerken kaleme alındı. "Tarihin sonu"nu tersine çeviren olağanüstü deneyler yaşanmakta ve halk ayaklanmaları yayılmaktaydı. Yemen'de, başta İnci Meydanı olmak üzere Bahreyn'de, Sultan Kabus'un Umman'ının özellikle sanayi kenti olan Sohar'da, Irak'ta, Cezayir ve Ürdün'de gösteriler sürüyordu.

Bu arada, Tunus İşçileri Komünist Partisi'nin varlığının Tunus'taki gelişmeleri etkilediği ve devrimin ilerleyişi bakımından Tunus'un belirli bir farklılık taşıdığı görülüyordu. Gericiliğin bin Ali'nin yerine dayatmaya yeltendiği onun Başbakanı M. Gannuşi Hükümeti, halkı yatıştırmayı başaramayıp, Gannuşi'nin ve ardından ikisi hükümete katılmış iki liberal partinin lideri olmak üzere beş bakanın istifasıyla çökmüş, halk muhalefeti gericiliği gerileterek yeni bir mevzi kazanmıştı.

Türkiye'nin halka, gücüne ve hareketine güvenmeyen tanıdık solcularını andırarak, Chavez'se, kitlesel katliama girişmesine karşın, "Kaddafi'yi kınamayacağım. Dostum olan birini kınamak alçaklıktır" açıklamasıyla vurgunculuğu ve zulmüyle halkın hedefinde olan Kaddafi'ye desteğini ilan etti. Gerekçesi ulusallıktı, işçi sınıfından kopuk "ABD petrol kaynaklarını ele geçirmek için Libya'yı istilaya hazırlanıyor"du! Mümkündür; ama halkın önünde diz çöküp onun yanında emperyalist işgale karşı direnmeye girişmek dışında hiçbir gerekçe, Kaddafi'nin desteklenmesini haklı çıkaramaz. Anlaşılmaktadır ki, ulusalcılığın sınırı halkın ayağa kalkışına kadardır.

Kuşku yok ki, derslerle dolu Arap halklarının uyanışı ve mücadelesini izlemeyi ve sonuçlar çıkarmayı sürdürmek gerekli olacaktır.

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Kısa süre içinde "Arap Dünyasında Ayaklanma"nın ikinci baskısını yapmak zorunda kaldık.

Hem birinci baskı tükendi, hem de Arap alemindeki gelişmelere, ayaklamaların yayılmasının yanında Libya'ya emperyalist müdahale de katıldı ve bu yeni gelişmelerin de açıklanması ihtiyacını görmezden gelmek olmazdı. Madem başlamıştık, sürdürmeliydik.

Üstelik Libya'ya gelinceye kadar, iddialı ideoloji üretim merkezleri ve üreticileri tarafından fazlaca yüksek perdeden ileri sürülemeyen Arap ayaklanmalarının "toplumsal mühendislik" ürünü olduklarına ilişkin iddiaların uğultusu büyümüştü. Arap dünyasını sarsan halk hareketlerinin, aslında halk hareketleri olmadıkları ve "yukarıdan" emperyalistler tarafından "gerçekleştirildikleri" ya da en azından "güdüldükleri", ama şöyle ya da böyle "emperyalistlerin eseri" olduklarına ilişkin halkların dünya tarihinin tümüyle dışında durdukları ve gelişimini katkılarıyla etkileyemedikleri ve etkileyemeyecekleri inancına dayalı görüşler, emperyalistlerin Libya'da dolaysız olarak işe karışmalarıyla "vites büyüterek" ileri sürülür olmuştu. Başbakan Erdoğan bile, hiç de öyle olmamasına karşın, Libya'ya emperyalist müdahaleden, hatta bir NATO müdahalesi ihtimalinden hoşnutsuz olduğu görüntüsü vermeyi uygun bulurken, "her şeyi emperyalizme bağlama" yanlısı olup çoğu da "solculuk" iddiasında bulunan kişi ve kurumlar, Arap dünyasında "renkli devrimler" yaşanmakta olduğu şeklindeki düşüncelerini doğrulamakta olduğunu sandıklarından neredeyse emperyalist müdahaleden mutluluk duyar göründüler. İşte, alttan alta karıştıran ve Arap halklarını artık "memnun olmadıkları" ve değiştirmek istediklerine inandıkları "soğuk savaştan kalma" diktatörlerine karşı kışkırtan emperyalistler "su yüzüne çıkarak" dolaysız eyleme geçmişlerdi! Görülmüştü ki Arap aleminde her yer "rengarenk"ti!

Üstelik "renkli"lik iddiasıyla bir noktada birleşen tutumlarını "müdahale karşıtlığı"yla temellendiren, işaret fişeğini "okyanus ötesi"nden Chavez'in ateşlediği Kaddafi savunucuları da vardı. Emperyalistler ve işbirlikçileri Kaddafi vahşetini bire beş katarak anlatıp manşetlere taşır ve müdahalelerinin gerekçesi yaparken, Türkiye'de de örnekleri bulunan başkalarıysa anti-emperyalizm ve ülkelerin bağımsızlığının savunulması adına Kaddafi savunuculuğunda bir yanlışlık görmüyor, üstelik Libya halkına yönelik vahşet ve katliamlarını yok sayma tutumu geliştiriyorlardı.

"Renklilik" peşinde olanlarla müdahale karşıtlığıyla Kaddafi savunuculuğunu ayırt edemeyenler bir alemdi de, ırkçısı ve dincisiyle muhafazakarı, sosyal demokratı ve emperyalizm yandaşı neoliberal solcularıyla "üst sınıf"ın çeşitli türden sözcü ve temsilcileri ne alemdeydiler?

Mart başında NATO müdahalesine karşı çıkan, hatta bu nedenle "*Ben sayın başbakan gibi 'NATO'nun Libya'da ne işi var' gibi bir cümle kurmam"* diyen CHP genel başkanı tarafından eleştirilen Erdoğan, Mart'ın sonuna yaklaşılırken sadece bir dönüşle NATO müdahalesini savunma durumuna geçmedi, üstelik Türkiye'yi de müdahaleci ülkeler arasına kattı.

Aynısı, bir fazla "dönüş"le CHP'nin de tutumuydu: Başlangıçtaki, NATO müdahalelerini onaylayan "NATO'nun Libya'da ne işi var demem" tutumu, sonra, Libya konusunda hükümete 5 maddelik bir öneri paketi açıklayan CHP tarafından "*Türkiye 1973 sayılı BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili hükümlerinin emrettiği gibi Libya'nın işgaliyle sonuçlanacak her türlü gelişmeye karşı çıkmalıdır. NATO'nun süren operasyona dahil olmasına izin vermemelidir.*" tutumuyla değiştirilmiş, en sonunda ise, CHP, Meclis'te oylamada, Türkiye'nin "Libya operasyonuna katılması"na onay vermişti.

Emperyalizm yandaşı neoliberal solcuların hakkını vermek gerektir ki, onlar başından itibaren Kaddafi teşhirine girişerek emperyalist müdahalenin en erken çağrıcıları arasında yer almışlardı.

Bütün bu nedenlerle, elbette, söylenmiş olanlara ek olarak söylenecek sözler vardı. Özü şuydu ki; tümü, Libya halkını, onunla da sınırlı olmadan, ama onun şahsında başta Arap halkları olmak üzere ezilen dünya halklarını, talep ve mücadeleleriyle birlikte yok sayıyorlardı; gözlerini yalnızca "üst"lere, emperyalistlerle çeşitli ülkelerin gericiliklerine dikmişlerdi. Halklar ve üstelik ayaklanmalar biçimini alan mücadelelerini, bu mücadelelere temellik eden neoliberal politika ve uygulamalarla tırmandırılan tekelci kapitalizmin işsizlik, yoksulluk ve sefalet gibi sonuçlarıyla, halkların bu sonuçlarıyla tekelci kapitalizme boyun eğdirilmesi ihtiyacını karşılamayı üstlenen bürokratik ve militarist baskı ve zorbalık aygıtlarından kurtulma özlem ve amaçlarını hiçbirinin dert edindiği yoktu. Varsa yoksa emperyalistlerle işbirlikçi gericiler ve tutumları, ilaveten, anti-emperyalizm adınaysa Kaddafi gibileri ve tutumları vardı; ama halk ve eylemleri yoktu!

Tüm bunların ötesinde, yalnızca olumsuzluklarla ilgili söylenecek sözler var değil. Libya'ya emperyalist müdahale ve Arap devrimlerinin tuzaklar kurup halkları yatıştırmaya girişmekten silaha başvurup katliamlar düzenlemeye kadar çeşitli yöntemler kullanan işbirlikçi gericiliklerin yanı sıra dolaysızca emperyalistler tarafından da açıktan müdahale edilerek, saptırılıp yozlaştırılarak bastırılma girişimleri öne çıkarak sürüyor. Ama öte yandan Tunus'taki gelişmeler yüreklere su serpiyor, özellikle Arap halklarına olumlu örnekler sunuyor. Mısır'da Yüksek Askeri Konsey'in inisiyatif almasıyla yakın bir seçim tarihi belirlenirken, Tunus'ta ise, devrimci, solcu, demokrat güçleri 14 Ocak Cephesi içinde, Müslüman Kardeşler'den ilerici tutumlar alma eğilimi içine giren liberallere kadar daha geniş bir yelpazeyi dost-düşman herkes tarafından ülkenin "ana muhalefeti" olarak kabul gören "Tunus Ulusal Kongresi" içinde toplayarak, her iki örgütün de asıl omurgasını oluşturan Tunus İşçileri Komünist Partisi'nin (PCOT'un) inisiyatifiyle, öncelikle –özellikle ikincisinin devrilmesi onlara cana mal olan mücadelenin ürünü olarak– iki gerici "geçiş" hükümetinin istifaya zorlanmasının ardından, kısa süre içinde parlamen-

to seçimlerinin yapılmasına ilişkin hükümet kararı geri aldırıldı. Bu, seçimlere ilişkin yasak savma kararının kaldırılmasının sağlanması, odağında PCOT'un yer aldığı 14 Ocak Cephesi'yle Tunus Ulusal Kongresi'nin yürüttüğü muhalefetin küçümsenmeyecek bir başarısı oldu. İlerici-devrimci muhalefetin mücadeleyle dayattığı talebi doğrultusunda parlamento seçimlerinin iptal edilerek, yerine yeni bir anayasayı da kabul edilecek bir "Kurucu Meclis"in toplanması kararlaştırıldı. Şimdi muhalefet; halkı ve eski yasadışı gizli örgütlenmesini yasal biçim altında yeni kurup geliştirme durumunda olan muhalefet güçlerini hazırlıksız biçimde yakalama peşindeki hükümetin seçimleri bir an önce yapılarak 24 Temmuz'da toplanması kararını açıkladığı bu Kurucu Meclis'in toplanmasının da Ekim'e ertelenmesine çalışıyor. PCOT sözcüsü Hamma Hammami'nin Kurucu Meclis kararının açıklanması ardından söylediği gibi; emperyalistler ve "burjuvazinin, Tunus, Mısır, Yemen, Bahreyn, Suriye gibi Arap ülkelerinde halkın gerçek bir değişim istediği için demokratik, halkçı devrimler etrafında ayaklanmaya ilerlettiği hareketlerini engellemek ve baskı altında tutmak için başta müdahaleler olmak üzere her türlü yola başvurduğu, bu çabaları etkisiz kaldığında ise liberal bir çerçevede tutmaya çalıştığı"nı, herhalde Arap dünyasındaki gelişmeleri saptırma peşinde olmayan ve bu saptırıcılığın ürünü olarak kafa karışıklığına düşmeyen herkes teslim edecektir.

"Arap Dünyasında Ayaklanma"nın birinci baskısının bunca kısa sürede tükenmesiyse, şüphesiz sevindirici bir şey, Türkiye'de şüphesiz çok düşük olan okuma oranının o kadar da kötü olmadığını ortaya koyuyor. Bunun, konusunun güncelliği ve okurun Arap dünyasındaki gelişmeleri ilgiyle izlemekte oluşuyla olduğu kadar, okuma ve araştırma ihtiyacını artıran birbiriyle çelişen yorumlar ve yalan yanlış gazete-TV bombardımanlarıyla teşvik edilen olan-bitene ilişkin kafa karışıklığıyla da ilgisi olduğu herhalde kesin.

Ve ikinci baskıya bu önsözün ve Libya'daki ayaklanma ve müdahaleye ilişkin bir bölümün yanında planlanmış olmasına rağmen ilk baskıya yetişememiş "Arap halk ayaklanmaları ışı-

ğında Filistin-İsrail sorununa bakış" bölüm başlığını taşıyan ve Filistin-İsrail çatışması, bu çatışmanın Arap halk ayaklanmaları üzerindeki etkisi ve tersinden halk ayaklanmalarının hem Filistin hem de İsrail üzerindeki olası karşı etkisini ele alan bir bölüm daha eklenmiş bulunuyor.

Mustafa Yalçıner 30 Mart 2011

AYAKLANAN HALK DEVRİM DE YAPAR!

A. CİHAN SOYLU

"Devrimler çağı"nın sona erdiğini ve sınıflar ile onların mücadelelerinin "tarihe karıştığı" ya da artık bir daha gündeme gelmeyecek şekilde geride kaldığını ileri süren burjuva ve liberal propaganda, burjuvazi adına buna duyulan inancın ifadesi miydi? Buna inanan avanaklar muhtemeldir ki oldular, vardılar. Ama burjuva-emperyalist cepheden ve onun dümen suyunda yürüyen liberal-neoliberal kapitalizm savunuculuğu "sathı"ndan böyle bir inancın olduğu çok büyük oranda kuşku götürür.

Burjuvazi ve her türden temsilcisi tarafından on yıllar boyu sürdürülen bu propagandayla amaçlanan; işçi sınıfı başta olmak üzere, halkların kendi talepleri için ve sömürüden kurtulmak üzere sermaye diktasına karşı devrimci girişkenliği ve başkaldırılarının önünü almaktı. İşçi ve emekçiler burjuvaziye karşı; onun dişinden tırnağına silahlı devlet aygıtına ve iktisadi-politik tüm alanlardaki egemenliğine rağmen başarabilecekleri hayalini dahi beslememeli; sosyal-iktisadi ve politik hak ve özgürlük için ayaklanma cüretini asla göstermemeliydiler. Bunun için kendilerine, kendi güçlerine, örgütlü eylemlerinin yıkıcı ve yapıcı kuvvetine inançlarını yitirmeli; mevcut sömürü sisteminde egemenler tarafından uygun görülen ne ise onu kabullenme dışında bir alternatifleri olduğunu düşünmemeliydiler. İktidar olduğu yerlerde işçi iktidarları yıkılmış; üretim araçlarının kolektif-toplumsal mülkiyetiyle sağlanan üstün toplumsal gelişmeye büyük darbeler vurularak izleri dahi ortadan kaldırılmışken, başka türlü "hayaller kurmak" boşunaydı!

SINIF GERÇEĞİ ve SÜREN MÜCADELE

Bu burjuva propagandası tümüyle kof ve dayanaksızdı. Maddi toplumsal gerçeklerle ve toplum yaşamında kaynağını bulan sınıf mücadeleleriyle bağdaşmaz ve ona karşıttı. Gücü ve

etkisi, inandırıcı dayanaklara sahip olmasından değil, uluslararası sermayenin muazzam büyüklükte ve genişlikteki olanaklarıyla yürütülmesindeydi. Ancak bu özelliğinin de sonu gelmez bir başarı sağlaması mümkün değildi.

Toplum çünkü, hiçbir ülkede, burjuvazinin ileri sürdüğü üzere, "ulusal zenginlikten birlikte yararlanan, eşit haklara sahip bireylerin toplamı"ndan ibaret, "çelişkisiz bir bütün" değildi. Kapitalist üretim sistemi koşullarında buna ne olanak vardı, ne de gerçekleşmesi mümkündü. Kanıt mı? İşte tüm bir kapitalizm tarihi! Ve yine burjuvazi ve yalanlarına rağmen, hiçbir ülkede ve hiçbir zaman işçi ve emekçiler üzerindeki burjuva baskısı eksik olmadı. Biçimi ve dozu değişmesine rağmen özüyle sermayenin işçi sınıfı ve tüm halk üzerindeki diktatörlüğü olmaya devam etti. Batılı sözüm ona modern entelektüellerle "neocon"cu emperyalizm liberallerinin çok demokratik olarak gösterdikleri "parlamenter sistem"lerin tümünde de halk, hakları için meydanlara döküldüğünde, karşısında hakim sınıfın silahlı gücünü, politikacılarını, hükümet ve partilerini, mahkemelerini ve diğer kurumlarını gördü.

Onların "aşağı halklar"; "cahiller sürüsü", "demokrasiden bihaber geri topluluklar" olarak gördükleri bağımlı ülkelerin halkları üzerindeki diktatörlükler ise, bunlar ister Arap ülkelerindeki gibi "Kral-Şah-Sultan" unvanlı 'diktatörler' tarafından, isterse "cumhuriyet"-"demokrasi" payesi biçilmiş burjuva tekelci gericiliğin kurumlarınca temsil edilsinler, en gelişmiş, "en uygar"(!) denilen emperyalist "demokrasi"lerin koruması altında oldular. Onların yardakçılığını yapacak şekilde 'ikbal' ile ödüllendirildiler.

Böylece hem sosyalizmin bir toplumsal sistem olarak varlığını sürdürdüğü ve sömürülen sınıf ve halklar için örnek oluşturduğu koşullarda, hem de tasfiye edildiği ve bu tasfiye ile en önemli desteklerinden birini kaybetmiş işçi sınıfının her bir ülkede mücadelede geriye düşürüldüğü son on yıllarda sınıf mücadelesi ve devrimci girişkenlik hep var olageldi. Başka türlüsü olanaksızdı: işsizliğin, açlık ve yoksulluğun, baskı, eşitsiz-

lik ve hak yoksunluğunun olduğu yerde mücadele de var olacaktı. Hemen her ülkede, bu mücadele bazen geri düzeye düşerek bazen büyük ve ileri hamleler göstererek devam etti. Sadece bu da değil; işçi ve emekçilerin en ileri kesimleriyle onların mücadelesiyle birleşmiş devrimci aydınların bir devrim ve halkın devrimci kalkışmasıyla sermaye diktatörlüklerini alaşağı etme çabaları da var olageldi. Tarihe kazınan, ne olursa olsun tarihten silinemezdi.

'EN GERİ' DİYE HOR GÖRÜLEN HALKLAR AYAKLANDI!

Tunus ve Mısır başta olmak üzere bazı Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmalar ile bu ayaklanmaları halkın demokratik yönetimine doğru genişletme çabaları karşısında alınan tutumları önce iki başlık altında ve sonra da ikincisini iki alt başlık altında toplamak mümkündür. Bu ayaklanmaların, kapitalist baskı ve zorbalığın en yoğun, sömürü, işsizlik, yoksulluk ve hak yoksunluğu kaynaklı çelişkilerin keskin olduğu ve halklar arasında yer alan ülkelerde patlak vermesi, nerede yaşıyor olursa olsunlar, işçi ve emekçiler ile onların kurtuluşu için mücadele eden gerçek devrimciler tarafından coşkuyla desteklenmeleri doğaldı. Öyle de oldu. İşin bu yanı üzerinde burada etraflıca durmak gerekmiyor. Bu konuda olsa olsa daha fazla neler yapılabilirdi diye görev ve sorumluluklar üzerine düşünülebilir.

İkincisi sermaye güçlerinin tutumudur: bir devrim olasılığını hiçbir zaman hesap dışı tutmayan ve bunu önlemek için tüm güçleriyle savaşan burjuva emperyalist cephe ile liberal vb. "avadanlıkları", birbiriyle dolaysız bağlı, birbirini tamamlayan ancak bazı yönleriyle de ayrışan tutum içinde oldular.

Başından itibaren ABD, AB (Fransa-Almanya-İtalya ve diğerleri), İsrail ve Türkiye yönetimleri ayaklanan halkların iktidarı yıkacak kadar ileriye gitmemeleri taktiği izlediler. Yüz binlerin-milyonların sokaklara dökülüp "diktatör defol!" nidalarıyla iktidarları tehdit ettikleri bir ortamda, "*halkın talepleri dikkate alınmalı, demokratikleşme için ne gerekiyorsa yapıl-*

malı" vaazı kaçınılmaz ve gerekliydi. Halkların "teskin edilmesi"/oyalanması ve kabul edilebilir bir sınır içinde tutulmaları için "taviz politikası" izlenmeli, ancak ne pahasına olursa olsun iktidar da kaybedilmemeliydi. Emperyalist koruma altında tutulan ve onlar aracılığıyla bu ülkelerin kaynaklarını yağmalayanlar, çıkarlarının aleti diktatörleri gerektiğinde gözden çıkarabilirlerdi. Esas olan, bu ülkelerin sömürü alanı olarak tutulması ve rakip emperyalistlerle pazar dalaşında mevzi kaybetmemekti. ABD, WikiLeaks belgelerinde yazılı olduğu üzere, daha öncesinde "kötü günler" için Mısır'da Ömer Süleyman'ı hazırlamıştı. Eski istihbarat şefi general, Filistin halkının mücadelesinin daha fazla kana boyanması için gerektiğinde İsrail askerlerinin Mısır topraklarına girebilmelerini dahi teklif edecek kadar kendi ülkesi ve Arap halklarının düşmanı bir CIA-Mossad patentliydi. Mübarek'in yerine onun gelmesiyle "daha diri bir at"a binilmiş olunacaktı! ABD ve AB için hayati diğer konu –ilkiyle iç içe olmak üzere– İsrail gericiliğinin ayakta tutulması ve korunaklı halde olmasıydı. Yılda 1.3 milyar dolarla beslenen ordu ve generallerin desteğinde Ö. Süleyman ile İsrail Siyonistlerinin işbirliğini sağlamlaştırmak; Suudi gericiliği ve Ürdün Krallığıyla işbirliğini güçlü tutmak için harekete geçildi. İsrail ise, Netanyahu ile genelkurmay başkanının açıktan ilan ettikleri üzere "*çok yönlü savaş*" için alarma geçti! Suudi kralı, Berlusconi ile birlikte, halkın "defol hain!" diye dışa attığı Mübarek'i "candan" sahiplendiler. Ve Türkiye, Başbakanın "tellal çağırarak" yaptığı açıklamalar ile perde arkası pazarlıklarda ABD ve İsrail ile birlikte Ömer Süleyman üzerinde anlaşma yapması gibi ikili oyunu "başarıyla" oynadı. Bütün gerici "aktör'ler, "istikrarın sağlanması ve korunması" konusunda hemfikirdiler. "İstikrar" Ortadoğu-Kuzey Afrika bölgesinde mevcut işbirlikçi gerici "düzen"in ayakta tutulması; emperyalistler ile İsrail aleyhine bir durumun ortaya çıkmasının engellenmesiydi. Türkiye'nin ve dünyanın birçok ülkesinin –Batı Avrupa, ABD ve İsrail başı çekiyor– 'sağcı' sözüm ona liberalleri –Taha Akyol bunlardan biridir– yaşananları "*eski totaliter ve sosya-*

lizan geleneğin yıkılmaya devam etmesi"(!) olarak tarif etmeye çalışırlarken, yine sözüm ona "laik ve liberal" solcu demokratlar, maskeli modern ırkçılar, yaşanan devrimci durum ile halk ayaklanmalarını, Arap halklarını ırkçı küçümsemeyi elden bırakmaksızın değerlendirmeye yöneldiler. Bunlara göre de, "yeterince aydınlanamamış", "dini ideolojinin etkisindeki" Arapların ayaklanmasından "*bir şey çıkmaz*"dı! Tutumlarının Batılı emperyalist aşağı görmeyle birleştiğinin ne denli farkında oldukları tartışılır.

İş, ekmek, sosyal ve politik haklar, yaşamın iyileştirilmesi talepleriyle "dindar" emekçilerin ayaklanmaları "olanaksız" sayılıp aşağılandı. Siyonist barbarlık, Filistin işgalini ve orada giriştiği katliamcı politikayı sürdürmekte zorlanacak ve Amerikan çıkarlarının bekçi köpekliğini yapmakta eli-kolu serbest olamayacak bir İsrail'e tercih edildi.

YENİNİN NİTELİĞİNİ MÜCADELENİN DÜZEYİ BELİRLER

Tunus ve Mısır halklarının, taleplerinin bir kısmını elde ettikleri ve daha ileriye gitmek üzere direnişi çeşitli biçimlerde sürdürdükleri bugünkü koşullarda, bu ayaklanmaların sermaye ve gericiliğe karşı mücadelenin, fikri ve örgütsel-eylemsel güçlendirilmesi açısından kalıcı izler bırakacağından kuşku duyulamaz. Ayaklananlar şimdi "kaos ülkeye de size de zarar verir" umacısıyla durdurulmaya, sakinleşmeye ikna edilmeye çalışılıyorlar. Ne kadar etkili olacağını önümüzdeki günler daha net olarak gösterecek.

Ancak eski tarz gidilmesinin önünde çok ciddi engeller oluştuğu da bir gerçektir. Emekçilerin "eski tarz yaşama"yı istemedikleri görüldü. Buna karşın emekçiler zor ve hileyle buna yeniden ikna edilebilirler! Bu durumda da, yine kazanmışlardır ya da daha doğru deyişle, nasıl kazanacaklarına dair muazzam bir deneye daha imza atmışlardır.

Dipten kaynayıp gelen dalgaların yüzeyi sarstığı böyle bir 'toprak'ta, sarsıntıların önümüzdeki dönemde nereleri vura-

cağını da yaşayarak göreceğiz. Gelişmeleri bundan böyle esas olarak emekçilerin ve tüm ezilenlerin kararlılıkları ve taleplerini elde etme azmi belirleyecektir. "Yeter, diktatör defol!" diye dövüşe kalkanların iktidarı da isteyecekleri ve istediklerinde de almak için kuvvetle savaşacakları bu gibi zamanlarda, mücadeleyi tüm ülkelerde en ileriden örgütlemeye çalışmak geriye atılamayacak bir sorumluluktur.

TUNUS'UN EKONOMİK VE SOSYAL DURUMU

KAMİL TEKİN SÜREK

Tunus, 163,610 kilometrekare yüzölçümü (Türkiye'nin yaklaşık 1/5'i kadar) ve yaklaşık on milyon beş yüz bin (Türkiye'nin yaklaşık 1/7'si kadar) nüfuslu bir Kuzey Afrika ülkesidir. Cezayir ve Libya arasında yer almaktadır.

Resmi dili Arapça olan ülkede, Fransızca ve İtalyanca yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Başkent Tunus' tur. Önemli şehirleri, Sfaks, Sousse, Bizerte, Djerba, Kairouan' dır. Kuzey kesimde Akdeniz tipi iklim, güneyde ise çöl iklimi hüküm sürer. Tipik bir Akdeniz iklimine sahip olan ülkede kışları ortalama 12 derece, yazları ise 29 derece civarındadır. Yerleşim daha çok Akdeniz'e kıyısı olan bölgelerde yoğunlaşmıştır.

Tunus, tarih boyunca Akdeniz ile Güney Sahra arasındaki ticarette önemli bir bağlantı noktası olmuştur. Bugün Tunus devleti tarihten gelen bu ticaret geleneğini sürdürmektedir. Akdeniz'in güneyinde yer alan bu ülke, modern bir Arap ülkesi profili çizmektedir. Toplam nüfusun % 74'ü okuma-yazma bilmektedir.

Nüfus artış hızı 1966 yılında %3 iken, 1999'a gelindiğinde bu oran %1,3 olmuştur. Nüfus göreli olarak azalmaktadır. 2030 yılında nüfus artış hızının %0,9 olması beklenmektedir. 2010 yılında 10,5 milyon olan ülke nüfusunun % 29,9'u 15 yaşın altında bulunmaktadır. Azalan doğum oranı, artan gelir ve eğitimle orantılıdır. Nüfusun % 43'ü doğu kıyısında yaşamaktadır. Çalışan nüfus 3.5 milyon, işsizlik oranı tartışmalı olduğu artık kesinlikle ortaya çıkan resmi rakamlara göre % 14'tür.

2000'li yıllarda GSYİH 28-30 milyar dolardır. GSYİH gerçek artışı, 1990'lı yıllar boyunca ve 2000'li yılların ortalarına kadar ortalama %4,5-5 civarında seyretmiştir. Tunus eko-

nomisi 2005 yılında %4 oranında büyümüştür. Son yıllarda Tunus ekonomisine yoğun yabancı sermaye girişi olmuş ve 2000'li yıllarda 3000 ABD Doları civarında olan kişi başına milli gelir, 2010 yılı itibarıyla yaklaşık 8000 dolara yaklaşmış, ama Türkiye egemenlerinin övündükleri Türkiye'dekine benzer bu "büyüme" halk ayaklanmasının önünü kesememiştir! Enflasyon oranı ortalaması da % 3-4 arasında değişmektedir. 2005 yılı itibariyle GSYİH'nın sektörlere göre dağılımı hizmetler (% 55), imalat (%19.5), tarım ve balıkçılık (%13.2), inşaat (%6.1), elektrik gaz ve su (5.6), diğerleri (% 0.6) şeklindedir. Tunus Dinarı'nın ABD Doları karşısındaki değeri, yaklaşık Türk Lirası gibidir.

Başlıca ihracat yaptığı ülkeler; Fransa, İtalya, Almanya, Belçika-Lüksemburg, Yunanistan'dır. Başlıca ithalat yaptığı ülkelerse; Fransa, İtalya, Almanya, ABD, Belçika-Lüksemburg, Hollanda, Cezayir, Yunanistan'dır.

Başlıca ihraç ürünlerini, ham petrol ve petrol ürünleri, fosfat ve türevi olan gübreler, çimento, tekstil ürünleri, şarap, zeytinyağı, narenciye, badem, hurma, turfanda sebze, balık ve sair deniz ürünleri (kabuklular ve yumuşakçalar), mantar, sünger oluşturmaktadır.

Başlıca ithal ürünleriyse, petrol ürünleri, doğal gaz, yatırım malzemeleri, makineler, motopompalar, taşıtlar, elektrik teçhizatları, transformatörler ve bobinleri, tomruk ve kereste, eczacılık ürünleri, hububat, nişasta, çay, baharat, tütün, şeker, küspe, pamuk ve sentetik iplikler, kükürt, kaolen, mermer, demir-çelik ürünleri, boyalar ve pigmentler, plastik hammaddeleri, kraft kağıdı, pencere camı, telefon santral ve cihazları otomotiv sektörünün aksam ve parçalarıdır.

Tunus ekonomisi, tarım, madencilik, enerji ve imalat sektörleriyle gelişen bir ekonomidir. Gıda ürünleri ithalatta önemli bir yer tutmakla birlikte, ülke, başta zeytinyağı olmak üzere, önemli bir tarım ürünleri ihracatçısıdır. Dünya fosfat üretiminde ilk sıraları alan Tunus, fosfatı işleyerek fosforik asit ve gübreye dönüştürmektedir. Ülkede petrol ve doğalgaz üretilmek-

tedir. İmalat sektöründe ise, tekstil ve deri ürünleri en önemli ihraç kalemlerini oluşturmaktadır.

Tunus, 1986 yılından (esas olarak bin Ali'nin fiilen ülkeyi yönetmesinden) itibaren hızlanarak, emperyalizmle ekonomik ilişkilerini geliştirmiş ve "Arap sosyalizmi" hedefinden kapitalist sistemle entegrasyon hedefine yönelmiştir. Bu dönemde, Tunus'un 24 Ocak'ı yürürlüğe sokulmuş ve reform adı verilen uygulamalara geçilmiştir. "Yapısal reformların" ana çerçevesi, fiyatların, ticaretin, faiz oranlarının ve yatırımların serbestleştirilmesiyle hükümetin kontrolündeki finans sektörünün reformdan geçirilmesi olarak belirlenmiştir.

Üretimde ve ihracatta fosfat ve petrol eski önemini yitirmiştir. Diğer taraftan tekstil, gıda işleme, elektrikli ürünler önem kazanmıştır.

Tarım ve balıkçılık GSYİH'ya % 13,2 katkıda bulunmaktadır. Bu sektör aktif nüfusun ¼'ünü istihdam etmektedir.

Tunus genel olarak bir tarım ülkesidir. Ülke topraklarının %55'i tarıma elverişlidir. Ancak bu alanın % 35'i ekilebilir topraklardan oluşmaktadır. Tunus, zeytincilikte dünyadaki ilk 10 ülkeden biridir.

Tarım sektörü, son yıllar itibarıyla GSYİH'nın %11 ila %16'sına, ihracatın ise %8'ine katkıda bulunmaktadır. Tunus tarım ürünleri son yıllarda geliştirilen sulama teknikleri ve sera üretimi ile tür ve miktar olarak artırılarak, ülke ihtiyacına cevap verecek duruma getirilmiş bulunmaktadır. Tunus'ta sulama önemli bir sorundur. 2009 yılına kadar sulanan arazi büyüklüğünün %50 oranında genişletilmesi planlanmış; bu sayede organik ürün üretiminin üç katına çıkması hedeflenmiştir.

İklim koşullarına doğrudan bağlı olan üretim dönemleri, yılda birden fazla ürün almayı sağlamak amacıyla, seracılık çalışmalarının yaygınlaştırılmasıyla bazı bölgelerde üçe çıkarılmış bulunmaktadır. Böylece, Tunus'un ithal ettiği domates ve domates salçası ile meyve ve sebzeleri, iç piyasadan temin

etmek mümkün olmaktadır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, hurma, narenciye, zeytinyağı, sebze ve şeker pancarıdır.

Bin Ali Hükümeti, başta tahıl ürünleri olmak üzere, tarım ürünleri ithalatını azaltmak, ihracat gelirlerini artırmak ve köyden kente göçü engellemek amacıyla, tarımsal üretimi artırmayı en önemli hedeflerinden biri olarak görmekteydi.

Tunus dünyadaki en önemli zeytinyağı ihracatçısı ve üreticilerinden biridir. Diğer önemli tarımsal ihraç ürünleri hurma ve narenciyedir. Ülke süt ürünleri, sebze ve meyve ve kırmızı et konusunda kendi kendine yeterli durumda bulunmaktadır. Balık ve diğer deniz ürünleri, zeytinyağından sonra Tunus'un tarımsal alandaki en önemli ihraç kalemini oluşturmaktadır.

Madencilik; petrol, gaz, fosfat ve demir cevheri üretimine dayanmaktadır. Madencilik ülke ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Fosfat ve kurşun madenciliğinde kullanılan teknikler yenilenmiştir. Çıkarılan fosfat, genellikle işlenerek süperfosfat, fosforik asit ve fosfat gübrelerine dönüştürülmektedir. Çıkarılan diğer mineraller kurşun ve çinkodur. Bu minerallerin çıkarılması ve işletilmesi ise ayaklanma öncesinde Kanada, Almanya ve Tunus ortak şirketinin elinde bulunmaktaydı.

Sanayi faaliyetleri pek gelişmemiştir. Ancak deri, kâğıt, gıda, elişi gibi hafif sanayi kollarının önemli etkinliği vardır. Bunun yanı sıra, petrol, selüloz, çelik, elektrikli ev aletleri üretimi de bulunmaktadır.

Tunus, sanayileşme politikasında önceliği tarım ürünlerinin işlenmesine vermişti. Buradaki hedef, yakın zamana kadar her türlü gıda maddesini ithal eden ülkenin, öncelikle bu sektörde kendine yeterli olması ve sonra makarna, domates salçası, margarin, zeytinyağı gibi temel gıda maddelerini ihraç edebilmesiydi.

Sanayinin diğer dallarında ise, emperyalist tekellerle ortak yatırımlar teşvik edilmekteydi. Bunun için, ihracata yönelik üretimin her türlü vergilendirmeden muafiyeti öngörülmüştü. Daha önce devlet tekelinde olan sanayi ve hizmetler sektörünün büyük bir bölümü özelleştirilmiştir.

Tunus'un en önemli ihracat kalemini oluşturan tekstil sanayi de, yine yabancı sermayeye açılmıştı. İhracata dayalı bu sektörde ucuz işgücü önemli bir rekabet avantajı yaratırken, ülkenin iç piyasaya yönelik üretiminde teknik alanda yetersizlikler yaşanmaktaydı.

Son dönemde tekstil sektörü özellikle Çin ve Hindistan kaynaklı rekabetten etkilenmekteydi. Tunus AB piyasasındaki 4. büyük tedarikçiydi. Ancak pazar payı Asya'dan kaynaklanan rekabet nedeniyle tehlikeye girmişti. Örneğin Fransa piyasasındaki önceliğini Çin'e kaptırmış, bu alandaki yatırımlarda da düşüşler görülmüştür.

Tekstil sanayiinden sonra en çok istihdam olanağı yaratan sektör mekanik-elektrik üretim sahasıdır. Bu sektörü, deri-ayakkabı ve sırasıyla kimya-plastik, gıda-tarım sektörleri izlemektedir.

Tunus'ta mekanik-elektrik parçalar üretimi, küçük sermayelerle ve AB ülkeleri ile ortak yatırım şeklinde kurulmuştu. Sayıları giderek artmış olan bu tür şirketlerin en büyük sıkıntısıysa, kalitenin düşüklüğü dolayısıyla pazarlama sorunuydu.

Tunus'ta mevcut sanayi içinde en büyük yatırım kapasitesi olarak kimya-plastik sanayi sayılabilir. Plastik alanında yapılan yatırımlar, petrol üreten ülkelerden gelen ham plastiğin işlenmesi şeklinde olup, sermayesi de yine petrol üreten ülke yatırımcıları ile ortak yatırım şeklinde oluşturulmaktaydı. Plastik sanayinde üretim, ambalaj sanayi ve mutfak gereçleri üretimi ile başlamakla beraber, döşemecilik ve otomobil yan sanayi ürünleri ile bazı elektrik malzemelerinin plastik kaplama işleri gibi üretimde çeşitlilik artırılmaktaydı.

Yapılan özelleştirme ve yabancı sermayenin teşviki çalışmaları ile ilaç sektöründe yerli üretimi arttırmak için yeni ilaç üretim üniteleri kurulması yönünde projeler geliştirilmekteydi.

Yatırım proje çalışmalarının, kimya sanayinde olduğu gibi, büyük bir kısmının Fransa ve daha sonra İtalya ve İsviçre sermayeli olduğu bilinmektedir.

Tunus'ta petrol üretimi 1966 yılında başladı. Petrol çıkarımı ve kullanımının 1990 yılında çıkarılan bir yasayla yeniden düzenlenmesi, yabancı petrol şirketlerinin Tunus petrolüne olan ilgisini artırdı.

Bu alanda, sayıları üç bini bulan Fransız, Alman ve İtalyan şirket mevcuttu. Bu şirketlerde yaklaşık 300.000 civarında işçi çalışmaktaydı.

Cezayir'den borularla taşınan doğal gazın bir kısmı yurt içinde çeşitli bölgelere dağıtılmakta, bir kısmı da aynı boru hattıyla İtalya'ya sevk edilmektedir.

Tunus Akdeniz turizm pazarının yaklaşık %2,2'sini elinde tutmaktadır. GSYİH'nın %6'sı ve döviz gelirlerinin %16'sı turizm sektörüne aittir.

Bin Ali Hükümeti'nin uluslararası sermaye örgütlerine vaatleri, 2005-09 ekonomik politika öncelikleri istihdam yaratmak, işsizliği önlemek, ihracatı geliştirmek, yabancı yatırımları artırmak, enflasyonu kontrol altında tutmak ve genel ekonomide verimliliği artırmaktı.Haziran 1999'da Tunus'ta gerçekleştirilen ve özellikle Amerika ve Asya'daki yatırımcıların ülkeye olan ilgisini artırmayı amaçlayan bir forumda, Tunus tarafı tekstil, mekanik ve elektrikli ürünler, otomotiv parçaları, eczacılık ürünleri, ayakkabı ve deri, gıda ve bilişim teknolojilerine yapılacak yatırımlar açısından rekabet avantajına sahip olduklarını duyurmuştu.

Tunus iç pazarının küçük olduğu düşünüldüğünde Tunus'un AB, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki daha büyük pazarlara giriş imkanını da yatırımcılara sunduğu görülmektedir. AB ile arasındaki ortaklık Anlaşması, Avrupa pazarına girişte sanayi ürünlerinde gümrüksüz giriş imkanı sağlamaktadır.

Tunus, Genel Preferanslar Sistemi çerçevesinde, mamul mallarda, tarımsal ürünlerde ve el sanatları ürünlerinde ABD, Kanada, İsviçre, Avustralya ve Japonya'nın tercihli tarifelerinden yararlanmaktaydı. Ayrıca Mısır, Fas, Ürdün ile tarife engellerini kademeli olarak tümüyle indirmeye yönelik Serbest Tica-

ret Anlaşmaları imzalanmıştı. 1998 yılında Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda yayınlanan Rekabet Raporu'nda, Tunus Kuzey Afrika'daki ikinci güçlü ülke olarak değerlendirilmişti. Yine rekabet gücü sıralamasında, dünya ülkeleri sıralamasındaki 104 ülke arasında 42. sırada yer almaktadır. Aynı bölgede bulunan Fas 56., Mısır 62., Cezayir 71. sırada yer almıştır.

Davos merkezli kuruluşlar ile IMF, derecelendirme konusunda cömert davrandılar. Çünkü Tunus, onların şartlarını kabul eden terbiyeli ve çalışkan öğrenci konumundaydı. Oysa Dünya Bankası'nın 2007 tarihli raporu, milli üretim ve gelirin bir avuç zümrenin elinde toplandığını ve şaşaalı kalkınma verilerinin sahteliğini göstermesi bakımından önemliydi.

O halde mesele şaşaalı ekonomik veriler değil, milli üretim ve gelirin nasıl paylaşıldığıydı. Örneğin tüm yatırımlar, Tunus'un 15-20 km genişliğindeki sahil şeridindeki yerleşim birimlerinde yapılmıştı. Ülkenin orta, batı ve güney kesimleri tümüyle ihmal edilmişti. Kendini ateşe veren gencin yaşadığı Sidi Busid şehri, işsizlik nedeniyle, yüzde 40 oranında dışarıya göç vermekte, ülkenin 11 milyonluk toplam nüfusunun 600 biniyse Fransa'da göçmen olarak yaşamaktaydı.

EĞİTİM DURUMU

Eğitimde Fransız sistemine bağlı kalınmıştır. Ayaklanma öncesi itibariyle temel eğitim 6-16 yaşlar arası olup 1991 yılından bu yana mecburiydi ve çocuğunu okula vermeyen veliye para cezası verilirdi. Temel eğitim, 6 yıllık birinci kademe (ilkokul) ve 3 yıllık ikinci kademeden (ortaokul) meydana gelmek üzere, toplam 9 yıldır. Temel eğitimden önce isteğe bağlı ana okulları bulunmaktadır.

Din eğitimi, ilkokul birinci sınıftan itibaren, içinde Kur'an öğretiminin de bulunduğu "Terbiyetul İslamiyye" (İslam eğitimi) adlı haftalık 2 saatlik dersle başlamaktadır. Bu ders lisede "İslam Düşüncesi" adını almakta ve lise 3. sınıfa kadar zorunlu, lise son sınıfta ise seçmeli ders olarak programda yer almak-

tadır. Bunların yanında bazı camilerde Kur'an eğitimi de yapılmaktadır.

Temel eğitimden sonra ortaöğretim 4 yıldır. Liselerde edebiyat, matematik, deneysel bilimler, teknik, ekonomi ve yönetim bölümleri bulunmaktadır. Lisenin sonunda Fransız eğitim sistemine benzer şekilde bir bitirme sınavı yapılmakta ve öğrenciler okudukları bölüme göre diploma almaktadır. Öğrenciler klasik sınav tipinde yapılan bu sınavda aldıkları puana göre üniversitelere kaydolmaktadır. Tunus'ta resmi okullar yanında okul öncesi, ilk ve orta dereceli okullar düzeyinde özel okullar da bulunmaktadır. Ayrıca Fransızların da özel okulları vardır. Öğrenciler okulda "fusha" denilen kitap Arapçasını öğrenmeye başlamaktadır. İlkokul 3. sınıfından itibaren de haftada 10 saat olmak üzere Fransızca öğrenmeye başlamaktadır. Ortaokul ve lisede zorunlu yabancı dil olarak İngilizce ve üçüncü yabancı dil olarak Almanca, İtalyanca ve İspanyolca dillerinden birisi öğretilmektedir. Tunus'ta son on yılda üniversite ve üniversiteli sayısı hızla artmıştır.

SİYASAL YAPI

Sorbonne'da hukuk ve siyaset bilimi okuyan ve ülkesine döndükten sonra avukatlık yapmaya başlayan Habib Burgiba önderliğinde Tunuslular 1930'larda bağımsızlık mücadelesine başladılar. İkinci Dünya Savaşı sırasında Tunus bir savaş alanı oldu. Savaştan sonra Burgiba Yeni Destur Partisini kurarak, bağımsızlık mücadelesine devam etti. Nihayet 1956 yılında Tunus bağımsızlığını kazandı. Bağımsızlığını kazandıktan sonra Tunus Cumhuriyeti'ni ilan eden Burgiba, ilk Tunus Cumhurbaşkanı oldu. Burgiba, Nasırcı Arap sosyalizmi çizgisinin savunucusu idi. Fakat o yıllarda Tunus ekonomisinin geriliği ve Nasırcılığın etkisinin Arap Dünyasında azalması nedeniyle, Burgiba, laikçi uygulamalar ve Batıcı bazı sosyal reformlarla yetinmekten öteye gidemedi.

Burgiba, 1965'te İsrail'e karşı yumuşak ve ılımlı davranılması gerektiğini savundu. Fakat bu düşünceleri Arap milli-

yetçi çevrelerinde şiddetle eleştirildi. 1979'da Mısır'ın Arap Birliği'nden çıkarılmasından sonra, Tunus eski bakanlarından Chadli Kılibi'nin de genel sekreter olmasıyla, Tunus, Arap Birliği'nin karargâhı oldu.

Ocak 1980'de Libya'da eğitim görmüş komandoların Gafsa şehrini ele geçirmeleri, Tunus'un Fransa ve ABD'den destek istemesine sebep oldu. Olayların yatışmasından sonra başbakanlığa getirilen eski Millî Eğitim Bakanı Muhammed Mzali, siyasi hayatı göreceli olarak demokratikleştirdi. Siyasi mahkumların çoğu serbest bırakıldı ve siyasi partiler yasal olarak tanınmaya başlandı.

Bağımsızlıktan beri tek başına iktidarda olan "sosyalist" Destur Partisi'nden başka, Sovyet yanlısı revizyonist Komünist Partisi dâhil, üç siyasî partiye daha izin verildi.

1980'lerde ülkedeki muhalefet giderek etkili olmaya başladı.Burgiba, 1986'da aldığı ani bir kararla, ardılı olarak seçmiş olduğu Muhammed Mzali'yi başbakanlıktan uzaklaştırarak, yerine radikal İslamcıları sindiren İçişleri Bakanı Zeynel Abidin bin Ali'yi atadı. bin Ali, Burgiba'nın ilerleyen yaşının ülkeyi etkin biçimde yönetmesini engellediğini öne sürerek, Kasım 1987'de Burgiba'nın cumhurbaşkanlığını elinden aldı. Burgiba, ölümüne kadar Monastir'deki evinde ev hapsinde tutuldu.

Tunus ulusal mücadelesinin kurucu önderi Habib Burgiba, "El Mucahid-ul Ekber" (Büyük Mücahit) lakabıyla tanınıyordu. Özellikle Atatürk Türkiye'si ile Fransız Devrimi'ni örnek alan sosyo politik reformları hayata geçirme çabasında oldu. Laiklik ve kadın hakları konusunda Fransız/Türkiye modelini izledi.

Burgiba, Türkiye'nin M. Kemal'i gibi, üst yapıyla sınırlı reformlar yapmıştı, Tunus halkını baskı altında tutup iktidarda olduğu düzeni sürdürme sürecinde giderek gericileşti; vaat ettiği milli projeleri de tamamlayamadı; bağımsızlık mücadelesi sürecinde birleşip temsil ettiği halktan tamamen koptu, kendini saraylara hapsetti. İslamcı eğilimli hareketleri bastırdı; sol ve sosyalist olanlarına, işine geldiği kadar izin verdi. 1965'te ise

"*komünizm tehlikesi*"ne karşı İslamcılarla uzlaştı; onlara hoş görünebilmek için "kadın hakları"na yasal kısıtlamalar getirdi. "Sivil toplum hareketleri"ne, muhalif kesimlere ve özellikle sendikalara hayat hakkı tanımadı.

Burgiba, yaşam boyu devlet başkanıydı. Baskılara dayanamayan halksa, 1960'lı, 1970'li ve 1980'li yıllar boyunca çeşitli yöntemlerle rejime karşı itirazlarını yöneltti; hapishaneler siyasilerle doldu taştı.

Muhtemel bir patlamanın önüne geçebilmek için, Burgiba'nın "evladı" saydığı Zeynelabidin bin Ali, 1987'de başbakanlığa atandı. Bin Ali, 1964 yılından itibaren, sırasıyla askeri güvenlik, milli güvenlik, büyükelçilik, içişleri bakanlığı gibi üst düzey hassas görevler üstlenmişti.

Burgiba'nın "has evladı", manevi babasına ihanet etti. Sağlık nedenleriyle "Burgiba"yı devlet başkanlığından uzaklaştırdı. İktidara gelir gelmez, bin Ali halka şu vaatlerde bulunmuştu: "Miras yoluyla iktidara, hanedanlığa son!" "Halka zulmetmeye son!" "Milli gelirden hakça paylaşım!" "Özgürlükler genişleyecek, tıkanmış milli ekonomi bünyesinde reformlar yapılacak." "Kamu yerine liberal karma ekonomi modeli uygulanacak." "Herkese istihdam yaratılacak."

Vaatlerin hiçbiri tutulmadı. İç ve dış kaynaklar azaldı. Sözgelimi 1990'da Birinci Körfez Savaşı'na karşı çıkmasından ötürü, ABD ile Kuveyt, Tunus'a yardımları durdurdular. Aynı dönemde ülke rejimini tehdit eden siyasal İslamcı Nahda Partisi'nin ciddi direnişi ve meydan okumasıyla karşı karşıya kalan iktidar, sıkıyönetim ilan etti; muhalefete karşı en sert tedbirleri aldı, İslamcıları ezdi geçti. İslamcı veya solcu, kimseye hayat hakkı tanımadı. Yaklaşık 30 bin siyasi tutuklu ve mahkûm cezaevlerine kapatıldı.

Bin Ali uzun süre içişleri bakanlığı yapmış ve askeri eğitimini ABD'de tamamlamış bir generaldi. General Zeynelâbidin radikal İslamcılara karşı sert tedbirler aldı. Bunların desteklediği Nahda Partisi'nin birçok üyesini hapsettirdi. 21 Mart 1994'te yapılan göstermelik parlamento ve devlet başkanlığı

seçimlerinde Zeynelâbidin bin Ali ve partisi oyların % 99'unu alarak, devlet başkanlığına yeniden seçildi.

Neoliberal politika ve uygulamaları sürdürdükçe, bin Ali baskı ve zorbalığını artırdı, Arap milliyetçiliğinden de tamamen koparak, IMF ve Dünya Bankası kanalıyla Batı'ya, özellikle ABD ile Fransa'ya daha bağımlı hale geldi. 11 Eylül olayını kullanan bin Ali, "köktendinci ve şeriatçı tehdit" algısını ABD ile Avrupa'ya iyi pazarladı. Bu ülkelerden, "terörizm ile mücadele" kapsamında askeri, mali ve siyasi yardım aldı. Öyle ki, 2003'ten itibaren Tunus, yüzde 5 büyüme hızı ve kişi başına yaklaşık 3 bin dolar geliriyle Arap dünyasının gözde ülkeleri arasına girmişti.

Tunus 24 vilâyete ayrılmıştır. Valiler hükümet tarafından atanmakta, belediye başkanları halk tarafından seçilmektedir. Seçimler her beş yılda bir yapılmaktadır. Millet Meclisi 214 üyelidir. 214 milletvekilli meclisin 53 milletvekili muhalefetteki partilere oyları oranında dağıtılmaktadır. 161 sandalye iktidar partisinindir. 1994 seçimlerinde yeni bir yasal düzenleme yapılmış, Meclis'e giremeyen partilere bazı milletvekillikleri dağıtılmaktadır. 2004 seçimlerinde iktidar partisi Meclis'teki sandalyelerin % 75'ini almış, sandalyelerin % 25'i de diğer partilere lütuf çerçevesinde demokrasi görüntüsü olsun diye dağıtılmıştır.

2002 Referandumu ile 126 sandalyeli bir senato (Danışma Meclisi) kurulmuştur. Danışma Meclisi'nin 41 üyesini devlet başkanı atamaktadır. 85 üyesi ise Belediye Meclisleri ve meslek örgütleri tarafından belirlenmektedir. Danışma Meclisi'nin yarı sayıdaki üyesi üç senede bir belirlenir. Cumhurbaşkanı beş senede bir halk tarafından seçilir ve Anayasaya göre, cumhurbaşkanı olan kişi arka arkaya birden çok dönem için seçilebilir. Tunus, Birleşmiş Milletler'e, Arap Birliği'ne ve Afrika Birliği Teşkilâtı'na üyedir.

1994, 1999, 2004, 2009'da devlet başkanı ve yasama meclisi seçimleri yapıldı. Tunus halkı 1994 seçimlerinden sonraki seçimlerin çoğunu boykot etti. Çünkü seçimlerin sonucu önce-

den biliniyordu. Seçimlere katılım hep çok düşük oldu ve oy kullanan seçmen sayısı hiçbir zaman 2 milyonu geçmedi.

Bütün seçimlerde bin Ali çok büyük yüzdelerle devlet başkanı seçildi. Tunus İşçileri Komünist Partisi (PCOT) ve diğer yasak partiler genellikle seçimleri boykot etti. Çünkü, seçimler tamamen göstermelikti ve bin Ali tarafından belirlenen ve kontrol edilen bir biçimde yapılıyordu. Yasal mevzuat devlet başkanı adayının otuz milletvekili ya da belediye başkanı tarafından önerilmesini öngörüyor. İktidar partisi dışında otuz milletvekili ve belediye başkanı olmadığı için devlet başkanı adaylarını (biri mutlaka bin Ali) iktidar partisi belirliyor. Seçimler demokratik görünsün diye seçilme şansı hiç olmayan bir iki alternatif aday da öneriliyor, ama bu adaylar yüzde bir iki gibi komik oranda oy alabiliyor. Önceleri devlet başkanının en çok iki kere seçilebileceğine dair yasal düzenleme mevcutken, bin Ali her seferinde yasayı değiştirip 1999, 2004 ve 2009 seçimlerinde tekrar aday oldu.

Seçimleri denetleyen bağımsız bir kurum yoktu. Seçimler idari bürokrasi tarafından denetlenmekteydi. Onlar da bin Ali'nin adamlarıydı. Seçimlerde hile ve sahtekarlık diz boyuydu.

Nahda (Annahdna) Hareketi, Tunus İşçileri Komünist Partisi yasak partilerdi. Seçime katılması yasak olan partiler bağımsız aday da gösteremiyordu.

Yasal partiler, halka açık yerlerde, hatta bazen kendi lokallerinde dahi toplantı düzenleyemiyordu. Yayın organlarını dağıtamıyorlardı. Ne zaman ve kimlerle toplantı yapılacağına, ne zaman yayın organı dağıtılacağına polis karar veriyordu. Yayın organlarının yönetici ve kadrolarına fiziki saldırıda bulunuyor, asılsız suçlamalarla davalar açılıyordu. Pek çok siyasi parti yasadışı ilan edilmiş durumdaydı. Cezaevine girmiş siyasi mahkumlar, dışarıya çıktıktan sonra da medeni ve siyasi haklarını kullanamıyordu. Böyle binlerce eski siyasi mahkum ne seçimlerde oy kullanabiliyor, ne aday olabiliyordu. Toplantılara katılmaları dahi engelleniyordu. Yüzlerce Tunuslu entelektüel ve siyasetçi yirmi senedir ülke dışında yaşamak zorun-

da bırakılmıştı. Ülkelerine dönmeleri için pişmanlık getirmeleri ve bin Ali'yi desteklediklerini açıklamaları isteniyordu.

"Terörizm" gerekçesiyle binlerce genç gözaltına alınıp işkenceden geçiriliyor, ailelerine baskı yapılıyordu. Dernek, sendika ve odalar baskı ve tehdit altındaydı. Üye ve yöneticileri yasadışı örgüt üyesi muamelesine maruz kalıyordu. Tunus İnsan Hakları Ligi, Öğrenci Sendikası, Öğrenci Birliği, Tunus Öğretmenler Derneği (meşru yönetimi lağvedildi ve yerine bin Ali yanlısı kişiler atandı), Tunus Gazeteciler Sendikası (başına aynı şey geldi), İşkenceye Karşı Mücadele Derneği, Özgür Yazarlar Birliği, Tunus Ulusal Özgürlük Konseyi'ne yasal izin verilmiyordu.

Resmi ve özel medya bin Ali'nin baskı ve denetimi altındaydı ve muhalefete yer verilmiyordu.

Seçimlere katılmasına izin verilen partilere dahi seçimler sırasında baskı uygulanıyordu. 2009 seçimlerinde Sidi Busid'te yasal bir parti olan İlerici Demokrat Parti'ye saldırılar oldu. Genç militanları yargılanıp cezalandırıldı.

Yaklaşık yirmi senedir seçimlere katılmasına rağmen, Ettajdid (eski revizyonist parti) dahi seçim çalışmalarında zaman zaman engelleniyordu.

2009 seçimlerinden önce muhalif Al-Mawfik, Attatiq, Al-Jadid, Mouatinoun gazetelerine el kondu. İnternet yasaklandı.

Yargı bağımsız değildi ve kendini rejimi ve devleti korumakla görevli sayıyordu.

Bin Ali diktatörlüğü esas olarak polis gücü ile baskı politikalarını yürütüyordu. 35 bin kişilik ordu ve 170 bin civarında polis gücü mevcuttu. Polis, halk içinden milyonlarca kişiyi kendisine bilgi vermeye zorluyordu. Ordunun yarısı profesyoneldi, yarısıysa genç askerlerden oluşuyordu. Gençler, isterlerse, askerlik yapma yerine ücret ödeyebiliyorlardı.

Bin Ali diktatörlüğündeki oligarşik yapıyı oluşturan aileler: Trabelsiler, Matriler, Loukiller, M'hiriler, M'zabiler vb. idi. Bütün devlet ihaleleri, yabancı şirketlerle ortaklıklar bu ailele-

re veriliyordu. Bu oligarşik çevrenin yurt dışında önemli gizli serveti mevcuttu ve 14 Ocak Devrimi ertesinde hepsi yurt dışına kaçtılar.

ABD'de yayınlanan Forbes Dergisi, 2009 yılında bin Ali'nin beş milyar dolarlık serveti olduğunu iddia etmişti.

2002 yılında bin Ali dokunulmazlığı için yasa çıkardı. Daha sonra, öldükten sonra ailesinin de aynı dokunulmazlık haklarına sahip olmasına dair bir yasa çıkarttı.

Bin Ali rejiminin güvenliğini sağlayan devletler arasında Fransa, ABD, İtalya ve İspanya başı çekmekteydi.

Bu koşullara rağmen, son otuz sene içinde çok sayıda genel grev, yerel ayaklanma, direnişler gerçekleşti, işçi sınıfı, emekçiler, gençler, kadınlar ve aydınlar çeşitli mücadele yöntemleriyle baskı rejimine karşı mücadele ettiler.

2008'de Gafsa maden bölgesinde işçiler ayaklandı. Barışçıl gösterilerle taleplerini dile getiren işçilere polis ateş açtı. Aylarca süren ayaklanmada çok sayıda maden işçisi öldürüldü. 2008 ayaklanması, 14 Ocak Devrimi'nin işaretini verdi.

14 Ocak'a giden yolda son ayaklanma ise, üniversite mezunu işsiz bir gencin kendini yakması ve bunu protesto eden halka karşı polislerin sert tutum takınması üzerine ülke çapında yayıldı ve ayaklanma bir aya yaklaşırken bin Ali ülkeden kaçtı.

Tunus Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu (UGTT) Tunus'un tek sendika federasyonu durumundaydı ve işçiler ve kamu emekçileri bu sendikanın içinde örgütleniyordu. Yönetimi devletle işbirliği yapan bürokratlardan oluşturulmuştu. Ancak şubelerde ve tabanda mücadeleci, devrimci sendikacılar ve üyeler mevcuttu.

Halktaki hareketlenme, UGTT'nin mücadeleci kanadını da harekete geçirdi ve eski rejimi destekleyen konfederasyon merkez yönetimi, rejimden kurtulma mücadelesine yöneltildi. Bu başarı UGTT'nin bazı bölgelerde örgütlenen grevlere ve bin Ali'nin düşürülmesi sürecine katılmasını sağladı. Göste-

rilerin en başından beri, özellikle ilköğretim, sağlık, posta ve telekomünikasyon sektörlerinde ve diplomalı işsizler arasında örgütlü olan mücadeleci sendika konfederasyonlarının hareketi; avukatlar ve Tunus Öğrenci Birliği (UGET) üyesi öğrencilerle birleştiler. Özellikle mücadeleci sendikacılar ilk gösterilerin örgütlenmesinde ve hareketin gelişmesinde çok önemli bir rol oynadılar. UGTT şubelerinden sokağa inenlerin sayısı, sendikaların bu süreçteki rolünü gösteren ipuçlarından biri. Öte yandan mücadeleci sendikacıların yerel tartışma toplantıları, komitelerin oluşturulması ve 22 Ocak'tan itibaren halkın başkente akın etmesinde etkileri büyük oldu.

Kadınlar ayaklanmaya aktif olarak katıldı. Aydın ve çalışan kesim içinde kadınların oranı önemli bir oran oluşturuyor. Yargı mensupları ve avukatların yarısından fazlası kadın. Trafik polisi, polis, belediye zabıtası, kamu alanında memur olarak çok sayıda kadın çalışıyor. Devrime katılan kadın oranı yüzde 40'lara ulaştı.

Tunus'taki başlıca siyasi parti ve örgütler şunlardır, halk ayaklanması karşısında siyasi partilerin tutumları şöyle olmuştur:

DEMOKRATİK ANAYASAL HAREKET (RCD)

İktidar Partisi Demokratik Anayasal Hareket (RCD), Destur Partisi'nin devamı niteliğinde bir partidir. Sosyal demokrat partilerin uluslararası örgütü olan Sosyalist Enternasyonal'in üyesidir. Bin Ali, bu örgütün Başkan Yardımcıları'ndan biriydi. Ekonomide neo-liberal politikaları yürütürken, siyasi hayatta otoriter, antidemokratik politikalar takip etmiştir.

ETTAJDİD (ESKİ REVİZYONİST PARTİ)

Tunus Komünist Partisi'nin (TKP) genel çizgisi SSCB'ye paralel gitti. Aslında partinin geçmişi 1920 yılına kadar uzanıyor. SBKP'ni Kruşçevciler ele geçirince, TKP de çizgisini revizyonistlere göre ayarladı. Parti, 1963-1981 yılları arasında yasaklandı. 1981'de yeniden yasallaştı. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, 1994'te, TKP nihai biçimini aldı. "Ettaj-

did" (Tecdid) Hareketi (Partisi değil) böyle doğdu. Bizdeki Boyner hareketine benzer bir parti. (Kendisini feshetmiş olan Türkiye partisi TKP'nin bazı yöneticilerinin de Türkiye'de Boyner'in hareketinin merkez yönetiminde yer alması ilginç bir benzerlik.) Ekonomik olarak liberalizmi savunan parti, siyasi olarak İslamcılara karşı bin Ali rejimini destekledi. Bunun karşılığında bin Ali tarafından Mecliste bir iki milletvekili ile ödüllendirildi. Şimdi de bin Ali'nin de başbakanlığını yapmış olan Gannuşi başkanlığındaki iktidarı gasp etmeye ve devrimin kazanımlarını çalmaya uğraşan "yeni" hükümetin ortaklığını yapıyor. Hükümete bakan verdi ve ayaklanmanın içinde önemli bir yer tutan ve şimdi de halkı etrafında toparlayabilmesi için muhalefeti bir "Ulusal Kongre" içinde birleştirmeye çalışan ve Gannuşi hükümetine karşı mücadeleyi sürdüren gerçek komünistleri, PCOT'u "İslamcılarla anlaştığı" gerekçesiyle suçlayarak hükümette yer alıp ayaklanan halkı "bir tas çorbaya" satmasının üzerini örtmeye çalışıyor.

NAHDA

Tunus'taki siyasal İslamcı hareket, tarihsel olarak Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in izdüşümüdür. Bu hareketi Tunus'a getiren kişi, Raşid Gannuşi'dir. Gannuşi, geçtiğimiz günlerde Tunus'a döndü. 70'lerin başında özellikle üniversitelerde sol hareket çok güçlüydü. 1971-73 yıllarından başlayarak, dönemin iktidarı, bu İslamcı hareketi solu bölmek için kullandı. Üniversitelerde Marksist ve laik sol çok güçlüydü. Burgiba solu bölmek için siyasal İslamcılara o denli taviz verdi ki, bunların yayın organı "Maarif", iktidar partisinin yardımıyla yayınlanıyordu. Burgiba ve iktidar, bizdeki 12 Eylül Cuntası gibi, devrimci, sosyalist harekete karşı İslam kalkanı oluşturmaya çalıştı. Öyle ki, 1978'deki genel grev sırasında, sendikalarla tüm sol hareketler birleşmiş, ancak siyasal İslamcılar bu toplumsal eylemi "fitne" ilan etmişti. 1979'da İran Devrimi'nin itici gücüyle, ilk kez partileştiler. 1981'deki ciddi siyasi kriz döneminde ise, Burgiba birden çizgi değiştirdi ve bu kez siyasi İslamcılara karşı sosyal demokratları, revizyonist komünist partisi-

ni vb. desteklemeye başladı. 1987'den sonra ise, bin Ali siyasal İslamcılara göz açtırmadı.

Gannuşi, 14 Ocak'tan sonra, uzun yıllar yaşadığı Londra'dan Tunus'a döndü. Londra'da son yıllarda yaptığı açıklamalardaki gibi, Tunus'a döndüğünde de AKP'nin politik çizgisine yakın olduğunu, ılımlı İslam'ı savunduğunu, şeriat düzenini hedeflemediğini açıkladı.

İLERİCİ DEMOKRAT PARTİ (HAREKET) PDP

Sosyal demokrat bir partidir. Parti, kuruluşunda, Marksist-Leninist olduğu iddiasında idi. Daha sonra sosyal demokrat bir partiye dönüştü. bin Ali döneminde çalışmalarına izin verilen üç partiden biriydi. 14 Ocak sonrası "yeni" hükümete bakan verdi.

DEMOKRATİK EMEK VE ÖZGÜRLÜK FORUMU (FDLT)

Yasaklı olmayan üç partiden bir diğeri. 14 Ocak sonrası bu parti de hükümete katıldı, ancak daha sonra hükümetten çekildi.

YEŞİL TUNUS PARTİSİ (YEŞİLLER)

Bu parti daha çok burjuva entelektüel kesimler içinde biliniyor ve fazlaca etkili bir parti değil.

TUNUS İŞÇİLERİ KOMÜNİST PARTİSİ (PCOT)

80'li yılların ortalarında kuruldu. Marksist-Leninist bir parti. Uluslararası Marksist Leninist Partiler ve Örgütler Konferansı üyesi. Kuruluşundan itibaren yasaklandı ve illegal faaliyet gösterdi. Zaman zaman siyasi ortama bağlı olarak açık alanları daha fazla kullandı. Başta parti sözcüsü Hamma Hammami olmak üzere, bazı parti yöneticileri ve üyeleri açıktan parti propagandasını sürdürdü. Hammami de dahil olmak üzere çok sayıda militanı işkencelerden geçti, uzun yıllar hapiste tutuldu.

İşçi, gençlik ve aydın örgütleri içinde militanlarının çalışma-

sı sonucu etkinliği söz konusu. Albadil isimli bir yayın organı var ve aynı isimli Arapça bir Web sitesi yayında.

Ayaklanmaya ilk andan itibaren katıldı. Ayaklanmanın siyasi hedeflere yönelmesinde ve bin Ali Hükümeti'nin ayaklanan halkı kandırma çalışmalarının boşa çıkarılmasında önemli rol oynadı.

Hammami, 14 Ocak Cephesi'nin de sözcülüğünü yapıyor.

Mevcut durumda iki cephe oluşmuş görünüyor: Birincisi Hükümet Cephesi, ikincisi sol eğilimli 14 Ocak Cephesi. Son günlerde, bu cephenin belkemiğini oluşturduğu, tüm muhalefeti içinde toplayan bir "Ulusal Kongre" kuruldu.

Hükümet Cephesinde, bin Ali döneminin iktidarda görev almış politikacıların, teknokratlarının yanı sıra İlerici Demokrat Parti, Yenilenme Hareketi ve revizyonistler de dahil sosyal demokrat siyasi yapılar ve büyük patronlar yer alıyor.

Altında bu cepheye katılan partilerin imzalarının da bulunduğu 14 Ocak Cephesi'nin siyasi yapısını devrimin ardından yayınladığı 20 Ocak 2011 tarihli bildirge ortaya koymaktadır:

"14 Ocak Cephesi, içinde, siyasi partilerin kurucu güçlerini ve ilerici ve demokratik örgütleri barındırır.

14 Ocak Cephesi'nin acil görevleri aşağıda belirtilmiştir:

• Şimdiki Gannuşi hükümetini veya eski rejimi sembolize eden diğer tüm hükümetleri yıkmak.

• Eski rejim partisi RCD'yi dağıtmak, bu partinin binalarına, mülklerine ve banka hesaplarına, bunların hepsi halka ait olduğu için, haciz koymak ve bu parti üyelerine yol vermek.

• Halkın, sivil toplum ilerici güçlerinin, siyasi birliklerin, sendikaların ve gençlik örgütlerinin güvenini kazanmış geçici bir iktidar oluşturmak.

• Temsilciler Meclisi'ni, danışma konseyini, eski rejime ait şimdiki tüm diğer sahte organları ve Yüksek Yargı Konsey'ini dağıtarak, eski rejimin politik yapısını parçalamak ve bir yıllık süreyi geçmemek kaydıyla, anayasanın oluşturulması için

seçimlere gitmek; yeni demokratik bir anayasayı; ve halkın politik, ekonomik ve kültürel haklarını garanti edecek bir kamu yaşamını barındıran yeni bir yasal sistemi getirmek için hazırlıklar yapmak.

• Siyasi güvenlik güçlerini dağıtmak ve yerine, insan haklarına ve yasalara saygılı yeni bir güvenlik politikası oluşturmak.

• Halkın parasını yağmaladığı ve/veya gerek karar verip emrederek gerekse doğrudan saldırı yoluyla olsun; baskı, hapse atma, işkence ve katliam gibi suçları işledikleri ve aynı zamanda, rüşvet aldıkları ve kamu mülkünü suiistimal ettikleri kanıtlananların yargılanması.

• Eski iktidar ailesinin, onlara yakın kişilerin, bunların bağlantıda olduğu kişilerin ve halkın yoksullaşması pahasına konumlarını kötüye kullanıp zenginleşen tüm devlet memurlarının mülklerinin kamulaştırılması.

• İşsizlere iş bulmak, işsizlik fonu sistemi ve sosyal ve tıbbî güvenlik sistemi kurmak, gündelikçi-işçilerin satın alım gücünü artırmak gibi işsizlerin yararına olacak acil önlemleri almak.

• Yaşamsal öneme haiz ve stratejik konumdaki sektörleri devlet kontrolüne almak, özelleştirilen şirketleri kamulaştırmak ve liberal kapitalist yaklaşımla yolları ayırmış bir ekonomik ve sosyal politika yasa tasarısı hazırlamak yoluyla halka hizmet eden yeni bir ulusal ekonomi inşa etmek.

• Gösteri yapma ve örgütlenme, ifade, basın ve inanç özgürlükleri başta olmak üzere kamusal ve bireysel özgürlükleri garanti altına almak, tüm tutukluları serbest bırakmak ve genel bir af ilânı.

• 14 Ocak cephesi; kitlelerin ve Arap dünyasının ilerici güçlerinin, Tunus'taki devrim güçlerine desteklerini selamlar ve desteklerini, olası her yolla sürdürmeleri çağrısında bulunur.

• Siyonist devletle her türlü normalleşmeye, uyuma karşı olup onu suçlu ilân eder ve Arap dünyasındaki ve tüm dünya çapındaki ulusal kurtuluş hareketlerini destekler.

• 14 Ocak Cephesi, kitlelere ve ilerici demokratik güçlere, hedeflere ulaşılıncaya kadar, özellikle sokak protestoları olmak üzere, tüm yasal direniş biçimlerini kullanarak eylemliliklerini ve mücadelelerini sürdürmeleri çağrısında bulunur.

• Cephe, tüm komiteleri, örgütleri ve kitlelerin kendiliğinden-örgütlenme şekillerini selamlar ve bunların kamusal yaşamdaki ve günlük yaşamın geçerliliğini koruyan tüm yapısına içerik eylemlerinin genişletilmesi için çağrı yapar. İsyanın tüm şerefli şehitleri için ve isyandaki tüm kitleler için zafer!

Sol İşçiler Birliği

Birleşik Nasırcılar Hareketi

Ulusal Demokratik Hareket

Ulusal Demokratlar

Baas Hareketi

Bağımsız Solcular

Tunus İşçileri Komünist Partisi - PCOT

Yurtsever Demokratik Emek Partisi"

14 Ocak cephesi 28 Ocak'ta yeni hükümet düzenlemesini reddeden ve "Devrimi Savunmak için Ulusal Kongre" toplanmasını isteyen bir bildiri yayınladı. Kongre şu biçimde oluşturulacaktı:

"a) halkın devrimini destekleyen ve başarılı olması için mücadele eden bütün politik partiler, dernekler, sendikalar ve insan hakları örgütleri, gençlik ve kültürel dernekler ve bağımsız kişiler;

b) ülkenin her köşesinde devrimin ortaya çıkardığı kitlelerin girişimi ile kurulan kurul, komite ve birliklerin temsilcileri;

c) diktatörlüğe karşı direnmiş ve Tunus'ta devrimi savunan Tunuslu göçmen dernek ve örgütlerinin temsilcileri."

Kongre, parlamentoyu ve diğer kurulları feshetmek, iktidar partisi ve milislerini dağıtmak, mallarına el koymak ve ekonomik ve politik suçlulardan hesap sormak, siyasi polisi feshetmekle yükümlü olacak; "geçici hükümeti" seçecek ve en önemlisi Tunus halkının özgürlük, eşitlik, sosyal adalet ve saygınlık beklentilerine cevap verecek sivil, demokratik, modern bir "Kurucu Meclis seçimi hazırlıklarını" yapmakla yükümlü olacak.

MISIR

AYDIN ÇUBUKÇU

Emperyalizm öncesi sömürgecilik çağlarında, Mısır, belli başlı Avrupa devletlerinin özellikle de İngiltere ve Fransa'nın politikalarında kilit öneme sahip bir ülkeydi. Napolyon Bonapart'ın büyük seferinden sonra, yalnızca Ortadoğu ve Afrika'nın değil, Hint Okyanusu yoluyla Hindistan ve Uzak Asya'ya hatta Çin'e kadar uzanan yayılmacı hedeflerin, "Dünya İmparatorluğu" olma hedeflerinin kilit noktasıydı. Mısır'ı elde tutmak demek, okyanuslara ve çöllere aynı anda hâkim olmak demekti.

Bu, yalnızca kapitalizm çağında değil, dünyanın Akdeniz havzasından ibaret sanıldığı antik çağlarda da böyleydi.

Yalnızca uzak kıtalardan gelen değerli mallar, ipek, baharat, kıymetli taşlar değil, aynı zamanda başta Hint ve Çin olmak üzere, Uzak Asya'nın büyük ve köklü kültürünün, bilimin, felsefenin, inançların, düşüncelerin de toplanıp dağıtıldığı bir yerdi. Efsanevi İskenderiye Kütüphanesi'nin Mısır'da kurulmuş olması bir rastlantı değildi.

BİRAZ TARİH

Halife Ömer zamanında Amr İbni As komutasındaki İslam orduları Mısır'a girip İskenderiye kitaplığının binlerce yıllık birikimini yakarken,[1] Mısırlı olmak kavramına da son verdilerdi. Neredeyse, askerini toplayıp gelen herkesin kendisini ülkenin sahibi ilan edebildiği bir "açık toprak" haline gelen Mısır, Araplardan sonra bir Türk kavmi olan Tolunlular tarafından yönetildi. Abbasiler gelene kadar… Abbasilerden sonra yine bir Türk hanedanı, İhdişler, 30 yıl kadar Mısır'da konakladılar. Ardından Fatımiler, sonra Eyubbiler, arkasından Memluklar ve nihayet Osmanlılar Mısır'ın sahibi oldular. Halifelik de Mısır'ı

1 Amr İbni As'ın kitaplar karşısında, "Eğer bunlarda yazılı olanlar Kuran'da varsa, bunlara gerek yoktur, Kuran'da olmayan şeyler söylüyorlarsa hükümleri yoktur" diyerek yok etme emri verdiği rivayet edilir. Güya, yakılmayıp Nil'e atılan kitapların eriyen mürekkepleri yüzünden, nehir uzunca bir süre kapkara akmış imiş!

fethetmenin yan ürünü olarak Osmanlı'ya geçti.

1805'te Kavalalı Mehmet Ali Paşa Mısır Valisi oluncaya kadar, Osmanlı, Mısır Vilayetini sorunsuz yönetti.

Kavalalı Mehmet Ali Paşa sıra dışı bir adamdı. Mısır'a ilişkin düşünceleri, tasarıları olan bir yönetici olarak çalıştı. Mısır'ın Osmanlı Hükümeti'nden kopuk (bir tür özerk bölge gibi) yönetilmesi onun zamanında başladı. Mehmet Ali Paşa, ilk modern kurumları Mısır'a Osmanlı'dan önce soktu. Düzenli ve Avrupa tipinde bir ordu yarattı. Geleneksel olarak cami, imaret vb. yaptıran valilerden farklı olarak, fabrikalar, yollar yaptırmaya ağırlık verdi, ticareti geliştirdi, ekonomiyi canlandırdı. Bizim tarih kitaplarımızda Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Osmanlı hanedanını yıkıp yerine kendi imparatorluğunu kurmak üzere isyan etmiş ve ordusuyla Mısır'dan kalkıp, Kütahya önlerine kadar gelmiş bir isyancı olarak anlatılır. Mısır açısından ise, bir Osmanlı Valisi'nden çok daha fazla şey ifade eder. Mısır'a kapitalist-modern bir çehre kazandırma girişimi açısından bakıldığında, kuşkusuz zamanın Osmanlı padişahlarından çok daha ileri görüşlü biridir.

Kavalalı, sonuçları bakımından Osmanlı'ya karşı başarı kazanmış bir isyan sonrasında, Sudan, Suriye ve Filistin'i de kapsayan geniş bir alanda sülale iktidarı oluşturmuş, bölgeyi bir hükümdar gibi yönetmiştir. Kavalalı hanedanının bölgedeki iktidarı 150 yıl sürmüştür.

1914'ten itibaren Mısır'da İngiliz egemenliği başlamıştır. 1922'de, ülke Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak, İngiliz himayesi altında bağımsız hale getirildi. Resmi olarak bağımsızlık, İngilizlerin has adamı I. Fuad'ın krallığıyla başladı. Kral Fuad yönetimi tümüyle İngilizlere bırakarak keyfine baktı. Ardından aynı derecede sefahat ve zevk düşkünü oğlu Faruk kral oldu. 1952'de bir askeri darbeyle yıkılana kadar…

Kral Faruk'u haremiyle birlikte sürgüne gönderen Muhammed Necip, iki yıl sonra Cemal Abdunnasır (kısaca Nasır) tarafından bir darbeyle görevden alındı. Krallık döneminde kurulmuş olan Hür Subaylar Teşkilatı içinde geliştirdikleri (sonra-

dan "Arap Sosyalizmi" adıyla anılacak olan) halkçı-ulusalcı politikaları uygulamaya hazır biçimde iktidara geldi. Nasır yönetiminde Mısır, sosyal, ekonomik ve siyasal alanda tarihinin en büyük atılımlarını yaptı. Onun döneminde, yönetime karakterini veren temel ilkeler, ulusal bağımsızlık, feodalizme karşı mücadele, tekellerin kapitalizmine son ve sosyal devletti.

Nasır, uluslararası emperyalizmi can evinden vuran kararlara imza attı. Süveyş Kanalı'nı millileştirdi. İngiliz, Amerikan ve Fransız çıkarlarına çok ağır darbe vurdu ve bütün Arap dünyasında heyecan yarattı. Nasır, bütün Araplar arasında sevilen bir lider haline geldi.

Mısır'ı bağımsızlar hareketinin en etkin üyesi haline getirdi. Sukarno, Tito gibi hareketin önde gelen liderleriyle birlikte, iki süper devlet, ABD ile kapitalizmi restore eden Sovyetler Birliği arasında oluşmuş dünya dengelerinde ciddi bir gedik oluşturdu.

Nasır, bu etkin ve halkçı yönetiminin bedelini beklemediği bir savaşın içine çekilerek ödedi. 1956'da Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesinin ardından, üç ay sonra, İngiltere destekli İsrail kuvvetleri Mısır'a girdi. İngiliz ve Fransız uçakları Mısır'ı günlerce bombaladı… Arap ülkeleri ve bağlantısızlar hareketinin ağır protestolarına karşın saldırı devam etti. Sovyetler Birliği'nin Mısır yanında yer alması ve diplomatik ağırlık koymasıyla, dünya büyük bir savaşın eşiğine geldi ve işgal güçleri Mısır'ı terk etmek zorunda kaldı.

Nasır, bunun ardından Birleşik Arap Cumhuriyeti idealini gerçekleştirmeye çalıştı. Suriye ve Mısır'ın "Birleşik Arap Cumhuriyeti" adı altında üç yıl süreyle kurduğu birliğin, gerici Arap rejimlerinin baskı ve komploları sonucunda dağılmasının ardından, onlara karşı 1961'de Arap Sosyalist Birliği'ni kurmaya girişti. Sovyetler Birliği'nin teknik ve mali desteğiyle Nil üzerindeki ilk büyük baraj olan Asuvan onun döneminde inşa edildi. Toprak reformu yaptı, topraksız köylüleri topraklandırdı. Bu dönemde İsrail'in ve diğer Arap rejimlerinin tehdit ve baskılarının artması, askeri harcamaların artmasına ve içeride de baskıcı bir rejimin oluşmasına yol açtı.

Nasır özellikle, Müslüman Kardeşler (İhvanı Müslümin) hareketine karşı acımasız davrandı. Nasır zamanında idam edilen Seyyid Kutup, İslamiyet'i sosyal adalet açısından tefsir ederek, İHVAN'ın toplumsal faaliyetlerine düşünsel bir zemin kazandırmaya çalışan bir şahsiyetti. Hareketin yoksullar, işçiler, emekçiler arasında yaygın taban bulmasında önemli bir payı vardır. Farklı İslamcı akımlar tarafından *"yuları sosyalizme kaptırmış bir İbni Teymiyye meddahı"* (Necip Fazıl) olarak karalansa da, Mısır'da bir kahraman ve şehit olarak anılmaya devam etmektedir.

İHVAN hareketinin özellikle Nasır'ın antiemperyalist uygulamaları sırasında muhalefetini yükseltmeye başlaması ve bunun yanı sıra tıpkı Nasır gibi sosyalizmden, "İslami Sosyalizm"den söz etmesi, hareketin Amerika tarafından kışkırtılıp beslendiği kuşkularına yol açmıştır. İHVAN, şiddetli İngiliz karşıtlığına rağmen, ABD'ye yönelik herhangi bir tavır takınmamıştır.

Nasır döneminde Mısır, ağır yenilgiyle uğradığı iki savaş gördü. Birincisi, Mısır yönetiminin Süveyş Kanalı'nı millileştirme kararı alması üzerine 1956'da çıkmıştır. İsrail, 1956 Ekim'inde İngiltere ve Fransa'nın desteğiyle Mısır'a saldırdı. Gazze bölgesiyle Sina yarımadasını işgal etti. İkincisi, on yıl sonra patlayan 1967 Arap-İsrail Savaşı'dır. 5 Haziran 1967'de, İsrail uçakları, Akdeniz'deki Amerikan filosundan ikmal yaparak, önce Mısır'ın batı tarafındaki hava alanlarını üç saat süreyle bombalayarak 300 kadar Mısır askeri uçağını yerde imha etti. Hemen ardından Gazze bölgesine ve Sina yarımadasına doğru karadan ve havadan saldırıya geçerek işgal etti. Bu "yıldırım baskın", bir bakıma Nasır"ın da sonunun başlangıcı oldu. Önce istifa etti, sonra kitlelerin samimi üzüntüsü ve sürekli gösterileri sonucunda görevine döndü. Ama eski havası kalmamıştı. Üç yıl sonra da bir kalp krizi sonucu 28 Eylül 1970'de öldü.

Abdünnasır'ın ölmesinden sonra Hür Subaylar teşkilatından arkadaşı Muhammed Enver Sedat cumhurbaşkanı oldu.

Sedat, Nasır'ın bütün mirasını reddederek, Amerika başta olmak üzere emperyalistlerle ve İsrail'le ilişkileri geliştirmeye koyuldu. Art arda imzalanan Sina ve Camp David anlaşmalarıyla, Mısır Arap dünyasından koparak, emperyalist Siyonist ittifakının bir parçası haline geldi. İsrail başbakanıyla birlikte 1978'de Nobel Barış Ödülü'nü aldı. ABD'nin Libya'ya karşı giriştiği deniz saldırısını heyecanla karşıladı, alkışladı. İç politikada ise, başlangıçta ülke dışındaki İHVAN mensuplarını ve liderlerini davet etti ve cezaevlerindekileri de siyasi afla saldı. Onları dayanağı olarak kullanmaya yöneldi, bir süre gitti de bu. Sonra tıpkı Nasır zamanında Kutub'un idamında olduğu gibi, Sedat da, İslami Cihad'ın bir suikast girişimi gerekçesiyle İHVAN'ı yeniden yasakladı. Onlarla birlikte her türden muhalefeti ağır baskı altına alan uygulamalara başladı. Özellikle Müslüman Kardeşler hareketine karşı şiddetle saldırdı. Sonunda, 1981 yılında İslamcı Yüzbaşı Halid el İslambuli tarafından bir askeri tören sırasında öldürüldü.

Tören sırasında hemen yanındaki koltukta oturan ve Enver Sedat 70'den fazla kurşun yerken tek bir sıyrık almadan olaydan sağ salim çıkan Hava Kuvvetleri Komutanı Hüsnü Mübarek cumhurbaşkanı oldu. Büyük bir halk ayaklanmasıyla yıkılana kadar, Mısır'ı eski işbirlikçi krallardan daha sadık bir emperyalist uşağı olarak, kanla ve zulümle yönetti.

MISIR'DA SİYASET VE MUHALEFET

Mısır'da devrimci ayaklanma öncesi, 75 kadar siyasi parti olduğu tahmin ediliyor. Pek çoğu illegal koşullarda faaliyet sürdüren kulüp türünden çevrelerin, topluluklar halinde olan hareketlerin bilinen anlamda parti sayılması mümkün değildi. Etkili olan ve Mısır'ın ağır siyasi koşullarında her biri Mübarek iktidarına şu ya da bu biçimde "eksiklikleri göstermek üzere" sözde muhalefet eden, gerçekte ise rejimle köklü bir karşıtlıkları bulunmayan legal partiler vardı.

Ayaklanma, bu partilerin konumlarını ve etkilerini ne şekilde etkileyecek, süreçte her biri nasıl bir rol üstlenecek? Bunu

izleyebilmek için her birinin temel politikalarını ve siyasal eğilimlerini kısaca özetlemekte yarar var.

WAFT- Demokratik Vatan Partisi (genellikle Türkçeye Milli Demokratik Parti olarak çevriliyor), Hüsnü Mübarek'in görünürdeki yüzü olma görevini üstlenmiş bir partiydi. Şu anda tüm işlevini kaybetmiş ve dağılma sürecine girmiş durumda. Doğu Konferansı Heyeti ile görüşmeye gelen, Ahmet Nasır (Genel Sekreter), Dr. Kemaliye Şükrü (Kadın Kolları Başkanı), Ahmet Hellin (Milletvekili) gibi önde gelen isimler, özellikle Türkiye ile ilişkilere verdikleri önemi anlatırken, Mısır'daki temel hedefin Türkiye gibi Batı'ya açılan bir dizi reform yapmak olduğunu söylemişlerdi. Parti, esas olarak kendisini laik olmakla diğer partilerden ayırıyordu. Bu bakımdan Türkiye'nin özelikle Mustafa Kemal dönemini ideal olarak tanımlıyorlar, ama AKP ile başlayan ve AB ve ABD ile olan ilişkileri dengeli bir biçimde sürdüren İslamcı politikalara da değer biçiyorlardı. Özetle, Mübarek rejiminin Batıyla ilişkilerinin gerektirdiği ideolojik ve politik hedefleri Türkiye üzerinden tanımlayan bir söyleme sahiptiler. Günün modasına uygun olarak, "denetimli özelleştirmeden" yana olduklarını söylüyorlardı. Mübarek rejimine ilişkin hiçbir muhalif görüşleri yoktu, ama bazı eksikliklerin olduğunu ve bunların da yine rejimin içinde halledilebileceği propagandasına bağlıydılar. Ana hatlarıyla, devletçi bürokrasinin ve büyük mülk sahiplerinin partisi idi. Önümüzdeki günlerde, kuşkusuz rejimin fazla tahrip olmadan ve kitle muhalefetinin tepkisini çekmeyecek biçimde sürdürülmesi için rol oynayacaktır.

Hizbül Amel (Emek Partisi), İHVAN hareketi içinden bir grubun "sosyalist" görüşleri esas alarak kurdukları ve ilk adı Sosyalist Emek Partisi olan bir parti. Partinin çıkardığı eş-Şa'b adlı gazetede Müslüman Kardeşler mensubu birçok yazar da yazı yazıyor. Ancak, daha sonra adlarındaki ve programlarındaki "sosyalizm"i kaldırmışlar. İslami bir parti kimliğine sahip olmayı daha uygun görmüşler. Parti'nin İslâmi çizgiyi benimsemesinden sonra sosyalist anlayışa bağlı kalmakta ısrar edenler partiden ayrılmışlar. İHVAN'la ittifak içinde seçimlere gire-

rek parlamentoda temsil hakkı kazanmış. İktisat doktoru olan Genel Sekreter Abdülhamit Bereket, yedi yıl önce yaptığımız görüşmede, Ahmet Davutoğlu'nun "Stratejik Derinlik" adlı eserini okuduğunu ve orada ileri sürülen görüşleri tam olarak desteklediklerini söylemişti. **Amel**, kimi sendikalarda ve meslek örgütlerinde etkili. Radikal bir Mübarek karşıtlığı üzerinden yürüttüğü politikasını, esas olarak İsrail düşmanlığı ve Filistin halkının haklarının savunulması temeline oturtuyor. Bir başka deyişle, Mübarek'e karşı muhalefetinin esası, onun Filistin davasına karşı tutumu ve İsrail yanlısı politikalarına yönelmiş olmaktan ibaret. İç politikada ise, siyasal yasakların kaldırılmasının, söz ve örgütlenme özgürlüğünün savunuculuğunu yapıyor. Hizbül Amel'in son eylemlerde nasıl bir rol üstlendiğine dair hiçbir bilgi yok. Ancak, özellikle El Mahalla isyanından sonra, yeniden işçi yanlısı bir eğilimin içinde doğmaya başladığı söyleniyor. Filistin-İsrail çaprazı üzerinden muhalefet geleneğinin bu yeni dönemde hangi biçimler kazanacağı ve eski rejimin bu esaslı özelliğinin emperyalizm tarafından sürdürülme gayreti karşısında ne yapacağı bilinmiyor.

Şu sırada Muhammed Bedii'nin önderlik ettiği **Müslüman Kardeşler (İHVAN),** kitleler üzerinde en etkili hareket olmasına karşın, bütün üyelerini politik olarak bağlayacak ve irade birliğini oluşturacak program açıklamaktan kaçınıyor. Çünkü İHVAN hareketi, geniş kitlesel gücünü, biraz da kendilerinin **çevre ve çerçeve genişliği** olarak tanımladıkları bu belirsizliğe borçludur. Kitleler üzerindeki etkisinin kaynağında, kurucusu Hasan El Benna'nın efsanevi kişiliği ve dinsel öğütlerindeki çekicilik kadar, toplumsal adaletsizlik ve eşitsizliklere karşı sosyalizan bir dil tutturmuş olan teorisyen Seyit Kutup'a dayandırdıkları sadakacı faaliyetleri de bulunuyor. Devlet denetimi dışında kalan sendikal yapılarda, meslek örgütlerinde (hekim, avukat, gazeteci, mimar, mühendis kuruluşları) belirleyici bir etkiye sahipler. Yöneticileri, esas olarak mülk sahibi zenginler ya da yüksek gelirli meslek sahipleri. Suriye'de, Lübnan'da, Filistin'de yaygın etkileri var. Ancak Mısır'da olduğu gibi, başka ülkelerdeki kolları arasında da politik ve ideolojik bir

birlik olduğu söylenemez. Örneğin Filistin'deki kolu olan HAMAS ile Mısır'daki İHVAN hareketi arasında uyum da benzerlik de yoktur. Mısır'daki İHVAN hareketi, liberalizme en yakın, uzlaşmacı eğilimleri ağır basan ve bugün Mısır'da "Türk Modeli" dedikleri biçime girmeye çoktan hazır bir harekettir. Ancak, yoksul ve emekçi tabanla yönetici seçkinler arasında Mübarek'in gölgesinden kurtulmuş olmaktan beslenen bir ayrışmanın çıkması çok güçlü bir olasılıktır. Mübarek sonrası düzen içinde etkili bir yer kapmayı istediği anlaşılıyor. Gerek bu tutumu, gerekse devrimci ayaklanma başladığında takındığı ikircikli ve geriden gelen tavrıyla İHVAN'ın bundan sonraki süreçte halk üzerindeki etkisini aynen sürdürmesi zor olacak, hareket mutlaka gerileyecektir. Bu yüzden iktidar olanaklarını ele geçirerek genişleme ve güçlenme yolunu bulmak amacıyla her türlü ilkesel tavizi vermeye hazır olduğu da görülüyor.

Vasat Partisi, İHVAN mensubu bazı siyasetçiler tarafından kuruldu, ancak şu anda İHVAN hareketiyle organik bağlantısı yok. Mübarek rejimi de aynı kanaatle parti üzerinde geçmişte büyük baskılar uygulamış. Vasat Partisi, İslami anlayışı benimseyen bir siyasi parti olarak, kendi farkını anlatmaya çalışıyor. Sınırlı etkisini ve gücünü, önemli ölçüde, İHVAN'ın açık yüzü sanılmasına borçlu. "Yeni düzen" içinde, İHVAN'ın kırıntılarını toplayarak yer tutacak partilerden biri olmaya aday.

Bunlardan başka, Tecammu Partisi, Kerami Partisi, Ahrar Partisi, Kifaya Hareketi gibi irili ufaklı pek çok parti bulunmaktadır. Bunlar arasında henüz partileşmemiş olan sosyalistlerin de entelektüel ağırlığından söz edilebilir.

Mısır, sağdan sola bütün siyasi hareketlerin, toplumla ilişkilerini esas olarak Filistin sorunu ve İsrail düşmanlığı üzerinden kurmaya çalıştığı uzun bir dönemden geçti. Özellikle Altı Gün Savaş'ının acı sonu ve Gazze ile Sina yarımadasının kaybedildiği günlerden arta kalan ulusal onur yıkımının etkileri devam ediyor. Filistin halkıyla dayanışma, bu yüzden yalnızca din kardeşliğiyle, Araplıkla ilgili değildir. Mısır halkı kendi yenilgisinin ve Nasır'ı kaybetmiş olmanın hesabını da istiyor İsrail'den.

MISIR VE SOSYALİZM

Yukarıda saydığımız nedenlerden ötürü, Mısırlı bir solcu için Filistin halkıyla dayanışma ve İsrail'e karşı mücadele, ülkedeki işçi-yoksul hareketinden daha önemlidir. Bu oportünizm, biraz da, kitleleri daha kolay toparlayabilme, daha kolay ilişki kurabilme bakımından tercih edilen, üstelik Mübarek diktatörlüğünün ağır koşullarında hayatta kalabilmeyi kolaylaştıran bir tutumdu.

Önce El Mahalla isyanı, ardından da son devrimci ayaklanma mutlaka bir şeylerin kıpırdamakta olduğu yolunda dersler vermiştir. Şu anda, daha sınıfa dönük, işçi ve emekçi kitlelerinin örgütlenme ve mücadelesine önem veren eğilimlerin ağırlık kazanmaya başladığı görülüyor. Bunun ciddi bir örgütlü güce dönüşüp dönüşmeyeceğini önümüzdeki süreçte izleyeceğiz. "Sosyalizm Araştırmaları Enstitüsü" adı altında kurulan Troçkist örgütün bir partiye dönüşme ihtimali oldukça zayıf. Grup ve çevre ilişkileri içine sıkışmış bir aydın topluluğu olmayı aşmaları da mümkün görünmüyor.

Bu siyasi topografyanın gösterdiği üzere, önümüzdeki sürecin asıl belirleyici gücü gittikçe daha fazla liberalleşen İslamcı akımlar olacaktır. Düzenin eski sahiplerinin de uzlaşmaya en yakın durdukları kesim budur.

Ayrıca önlerinde Türkiye gibi bir "model ülke" bulunan emperyalistler açısından da, desteklenmesi ve ilişki kurulması kaçınılmaz güç budur.

Bununla birlikte devrimci ayaklanma sürecinde önemli bir deney birikimi edinmiş olan kitleler, ayağa kalktıklarında ve kendi güçlerini kullandıklarında neler yapabileceklerini gören işçi ve emekçilerin, yine bu süreçte yüzlerini işçilere dönmüş aydınlardan da katılımlarla bilinç ve örgüt eksiklerini tamamlama olasılığı hiç de zayıf değildir.

BUGÜNÜ ANLAMAK

Şu anda, asıl mücadele, Mübarek sonrasına geçilip geçilmediğini kesinleştirmek üzerine kurulmuş gibi görünüyor. Müba-

rek, devlet başkanlığından indirildi, ancak onun kurduğu rejim ve buna ilişkin kurumlarda henüz hiçbir değişiklik yok.

Her şeyden önce, Mısır'ın emperyalizm bakımından taşıdığı anlam ve işlevin değiştiğine dair hiçbir işaret yok. İsyancı kitlelerin beklentilerinin yalnızca Mübarek'in kişiliğine yönelik itirazlar çerçevesinde kaldığı elbette söylenemez. Ama genel olarak, meydanları ve sokakları büyük bir cesaret ve yenilik arzusuyla dolduranların temel taleplerini açıklıkla formüle ederek bir siyaset haline getirmeyi henüz kimse başaramadı ve bu önemli bir boşluğa yol açtı. O boşluk, şimdi bunu yapmak için her türlü araç ve imkâna sahip olan emperyalizm tarafından doldurulmak isteniyor. 30 yıldır Batı'nın, özellikle de ABD'nin desteklediği diktatörlük süresince oluşturulan siyasal sistemin Mübarek'in kişiliğine bağlı olarak ayakta kalması düşünülemez. O olsa da olmasa da, bunun bir biçimde yürüyebilmesinin koşulları bu uzun süre içinde elbette inşa edilmiş, pekiştirilmişti. Şimdi yapılmak istenen, en hızlı ve en az zararla isyanın etkilerinin kırılmasıdır. Bir taraftan devlet kurumlarının (başta ordu ve istihbarat teşkilatı olmak üzere) onarılması, etkilerinin ve güçlerinin korunması hedefleniyor, diğer taraftan bu kurumların kendi içlerine kadar işlemiş olan isyancı etkiler bertaraf edilmeye çalışılıyor. Şurası açıkça anlaşılmıştır ki, öngörülen "yeni siyasal rejim" eskisinin onarılmasıyla, biçimsel değişikliklerle sürdürülmesiyle ortaya çıkacak bir şeydir! Yani kesinlikle yeni bir şey olmayacaktır. İsyancı Mısır halkı bunun farkındadır, ama daha ötede ne yapılması gerektiğine karar verememiştir. Kitlelerin en temel ve ortak taleplerini siyasal bir program içinde ifade edebilecek herhangi bir güç ortaya çıkmamıştır. Mübarek'in başkanlığı bıraktığını açıklamasının ardından internetçi "önderlik", "bu ülke artık senin, yerlere tükürme ve rüşvet verme!"den başka bir slogan üretememiştir…

Muhalefetin bugün için en etkili ve örgütlü gücü olan (ki bu etkinin ve gücün yapısından yukarıda söz etmiştik) İHVAN, düzenin temel direklerine dokunmadan, yani sosyal ve ekonomik niteliği değiştirmeden, fakat bu zeminde rol oynayan

aktörlerin değiştiği bir "yeni düzen" istiyor. Örnek aldıkları Türkiye'de ne olduysa, orada da olsun istiyorlar. Tanım çok basit… Yıllardır siyasetten dışlanmaya çalışılmış, devlet bürokrasisinde önleri kesilmiş, sermaye birikim süreçlerinin dışına itilmeye çalışılmış İslamcı kesimlerin önünün açılması… Düzen içinde "hak ettikleri" yeri bulmaları… Buna kuşkusuz siyasi iktidar basamaklarını tırmanmak da dâhil. ABD'nin Türkiye'deki AKP modelini "ılımlı İslam" olarak adlandırmasından bu yana, pek çok Ortadoğu ülkesindeki İslamcı hareketler bu modelin, yalnızca meşruiyet kazanmanın değil, aynı zamanda para ve iktidar kazanmanın da geçerli bir yolu olduğuna inandılar. Kendilerini "laik ve Batıcı" olarak tanımlamış olan diktatörlüklerin ağır baskısı altında uzun yıllar boyunca sindirilmiş olan çevreler, bu modelde ciddi bir çıkış yolu gördüler. Şimdi Mısır'da, Türkiye'deki AKP'den esinlenerek *"Özgürlük ve Adalet Partisi"* kuruldu bile. Yakından izlenmesi gereken bir siyasi hareket olduğundan kuşku duyulmamalı. Çünkü "model"in genelleşmesinin ve yerel özelliklerle yeniden şekillenmesinin bir örneği de o olacak. Yalnızca Arap Afrika'sında değil, İran'da bile bu modelin taraftarları türedi. Kendilerinden daha radikal, İslami hayat tarzının tümüyle egemen olması ve Batı'yla ilişkilerin kökten değiştirilmesi yolunda yıllarca siyaset yapmış, örgütlenmiş, aynı zamanda daha yoksul kesimleri temsil etme düzeyini yakalamış hareketleri de kendi çeperlerine katmak için, girdikleri yolun "takiyye" olduğu propagandasını el altından sürdürdüler. Aslında emperyalizme ve kapitalizme karşı değil, kendilerine inanmış kitlelere karşı bir "takiyye" idi yapılan. Dünya nimetlerinin kapıları ardına kadar açılınca, öte dünyanın akideleri ve vecibeleri yalnızca bu iktidarı korumanın aracı halinde elde tutuluyordu.

Ortadoğu'nun ve Afrika'nın burjuvalaşmak, dünya nimetlerinden pay almak için fırsat kollayan İslamcı çevreleri bunu çabuk anladılar. Evet dediler, model budur!

Mısır'ın etkin toplumsal gücü İHVAN, kendi içinde barındırdığı önemli bir burjuvalaşmış kesim aracılığıyla, zaten böyle bir geçişe çoktan hazırlanmıştı. Şimdi uygulama zamanı…

Bugün ayırdına varılsın ya da varılmasın zenginleşmiş burjuva yöneticileriyle yoksul taban arasındaki karşıtlığın nesnelliği nedeniyle düzene kolay ve sancısız bir iltihak, zaten pek çok fraksiyonun koalisyonu durumunda olan İHVAN içinde yeni bölünmelere hatta mücadelelere yol açacaktır.

GELECEĞE GİDEN KESKİN DÖNEMEÇ

İşte bu anda İslamcı siyasetin yapısında keskin bir dönemece girildi. Suriye ve Filistin gibi sıcak mücadelenin hâlâ gündemde olduğu ülkelerdeki İHVAN uzantıları, kendilerine kapatılmış olan iktidar ve servet dünyasına karşı geleneksel karşıtlıklarını sürdürüyorlar. Mısır bu bakımdan gerçek bir kırılma noktası olabilecek gibi görünüyor. İslami muhalefetin düzenle bütünleşmesi, ona sırf düzen karşıtı görüntüsü sayesinde yakınlık duymuş olan yoksulların hayal kırıklığına yol açacaktır. Bunun sonucunda, yeni İslamcı ama aynı zamanda solcu partilerin ortaya çıkmasına ya da eskiden İslamiyet'i adalet, eşitlik, faiz karşıtlığı gibi temalar üzerinden siyasal zemine sokan akımların canlanmasına, bu arada şiddet yanlısı İslamcı hareketlerin zemin bulmasına tanık olabiliriz. Her ne biçimde olursa olsun, bu, bölge çapında bir kırılma demek olacaktır. Düzenle birleşmiş, hatta onun temsilcisi olmuş İslamcı partilerle, düzen karşıtı İslamcı eğilimler arasındaki ayrışmanın derinleşmesi, bu coğrafyanın halklarının büyük bir ayak bağından kurtulmalarına vesile olabilecektir. Şimdi Mısır, bu ayrışma ve karşılaşmanın da verimli alanı olmaya adaydır.

Öyleyse, gözlerimizi şimdi Mısırlı solcuların hiç önemsemedikleri, hatta girmeye cesaret dahi edemedikleri bir mahalleye çevirebiliriz.

Kahire'deki "Mezarlık Mahallesi" ya da "Ölüler Kenti"[1]

1 "Mezarlık Mahallesi" ya da "Ölüler Kenti" olarak adlandırılan bölge, gerçekte Kahire'nin en büyük mezarlığının bulunduğu yer. Nasır zamanında yapılan toprak reformunun çökmesi sonunda topraksız ve aç kalan milyonlarca köylü, kır emekçisi, tarım proleteri Kahire'ye akın edince, barınabilecekleri tek yer burası oldu. Mısırlılar, eski Mısır dinlerinin etkisiyle, ölülerini ev benzeri yapılar içine koyuyorlar. "Öte dünyada" kullanabilecekleri eşyalarla birlikte… En eski Mısır dinlerinin yaşayan etkisiyle, İslamiyet'in karışımından doğan bu gömme biçimi, küçük odalardan, bazen zenginler için yapılmış küçük evlerden oluşan bu mahalleyi yaratmış. Resmi rakamlara göre 400 bin, genel kabul gören sayıya göre ise en az 3 milyon insan bu mezarlarda yaşıyor.

denilen bölgedeki milyonlarca aç insan, kendilerine uzanan tek insani eli İHVAN'ın kişiliğinde görmüştü. Mahallenin hemen kıyısındaki izbelikte karın tokluğuna çalışan genç işçiler, atölyelerinin, yatıp kalktıkları mezarların duvarlarına Hasan El Benna'nın resmini bu yüzden asıyorlar. Arada bir dağıtılan ekmek, pirinç, kullanılmış elbise ve ayakkabının "Kardeşler'den" geldiğini biliyorlar ve onu "kalpsiz dünyanın kalbi" olarak seviyorlar. Sadakanın "sosyal yardım" olarak yutturulduğu bir yerde, aldıklarının bir hak olarak değil de merhamet ve insafla kendilerine gelmesinin anlamını keşfetmelerine yardım edecek hiçbir sosyal tecrübeye sahip değiller.

Ama devrimci süreç, belki en çok bu yanıyla eğitici bir rol oynayacak. Kardeşliğin din ya da inanç üzerinden değil, sınıflar, sosyal güçler arasında bir siyasal birlik ihtiyacının açtığı kapıdan geleceğini anlamak az kazanç değildir. Düzenin kurucu ve koruyucu partisi haline gelecek olan İHVAN ve uzantıları, bu sıfır noktasındaki insanlar yığınını nereye kadar tatmin edebilecektir, bunu göreceğiz.

Bundan sonra olacak olanlar, yalnızca Mısır'ı değil, artık bölgeyi ve tüm dünyayı yakından etkileyecektir. Çünkü Mısır siyaset ve toplumsal hareket dünyasının en önemli ülkelerinden biridir artık. Oradaki hiçbir değişiklik, sınırların içinde kalmayacaktır.

Şu anda değişimin hızı kesilmiş değil. Rejimin görünürdeki yüzü olan bütün kurumlarda sancılı bir hareketlilik var.

Uzun zamandır Mısır'ı yakından takip eden gazeteci yazar Sefer Turan, 22 Şubat 2011 tarihli Star gazetesinde şu bilgileri aktarıyordu:

"*Mübarek'in partisi Ulusal Demokrat Parti tarihe karışıyor. İşkencenin ve korkunun sembolü olan polis merkezleri, Ebu Zabel ve Tura hapishaneleri halkın tepkisinden nasibini aldı. Ama asıl önemlisi devletin önemli kurumları da yeniden sigaya çekiliyor.*

"Medya alanında devletin en önemli iki gücü olan Radyo Televizyon Kurumu ve El Ahram'da isyan var. Halka rağmen son ana kadar Mübarek yanlısı haberler yapan Radyo Televizyon Kurumu çalışanları haber dairesi başkanına isyan etti ve haber dairesi başkanı görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Ayaklanma süresince halkı görmezlikten gelen El Ahram gazetesi özür mahiyetindeki bir yazıdan sonra tavır değiştirdi.

"Gazeteciler Sendikası üyeleri eski sendika yönetimine isyan ediyor. Mübarek döneminin önemli gazetecilerinden Sendika Başkanı Mekrem Muhammed Ahmed, Mübarek'e destek verdiği için sendikada protestolarla karşılandı ve önümüzdeki Mart ayında yapılacak genel kurulda görevine veda etmesine artık kesin gözle bakılıyor.

"Mübarek'e destek veren El Ezher Şeyhi Ahmet et Tayip ve Kıptilerin dini lideri Papa Şannoda şimdi çok zor durumda kaldılar. Her ne kadar Ezher Şeyhi bir basın toplantısı düzenleyerek durumu toparlamaya çalıştıysa da, İslam dünyasının en önemli eğitim kurumlarından olan Ezher kendi içinde hesaplaşacak gibi görünüyor. Çünkü bu isyan, devlet televizyonuna çıkarak 'ulul emre itaat' etmenin farz olduğunu anlatmaya çalışan din adamlarının temsil ettiği 'geleneksel din anlayışını' da rafa kaldırdı!

"Sinema dünyası da olup bitenlerden nasibini alıyor. Adil İmam, Mısır'ın değil tüm Arap dünyasının en önemli komedyen yıldızıydı. Son yıllarda yaptığı siyasi filmlerle gündemde kalmayı ve çok tartışılmayı başarmıştı. Ancak halk günlerce Tahrir Meydanı'nda yatıp kalkarken, Adil İmam Hüsnü Mübarek'e destek verdi. Mısırlı bir dostun ifadesiyle 'maske düştü, yıldız söndü!' Şimdi halk, ona 'gerçek yıldız biziz' mesajı gönderiyor.

"Özetle söylemek gerekirse, bütün kurumlar kendi içinde hesaplaşıyor, bir değişim ve dönüşüm geçiriyor! Tahrir Meydanı'nda başlayan dalga kurumlarda devam ediyor. Her kurum Tahrir Meydanı'ndakilere karşı tavrından dolayı bedel ödüyor! Korkuyu yenen toplum, isteklerinin yerine getirilmesi arzusundan geri adım atmıyor!"

Bütün bunlar, Tahrir Meydanı'ndaki fırtınanın yukarıdaki dallarda yaptığı sarsıntıyı gösteriyor. Ama aynı zamanda rejimin temel direklerinin kendilerini nasıl koruyup sürdürecekelerine dair işaretleri de veriyor.

Anayasa değişiklikleri, bu reform sürecinin en belirgin yanı. Yargı kararı olmaksızın ve belirsiz bir süre boyunca herkesin tutuklanabilmesine imkân veren 179. madde değişecek mesela. Seçimlerin yargı denetimine kapalı olmasını sağlayan 88. madde, cumhurbaşkanlığına aday olacaklarda aranan şartları belirleyen 76. madde ve siyasi partiler yasası da değişecek. Bunlar "Mübarek Rejimi" denen şeyin hukuki temelleri. Ama "eski Mısır" bunlardan ibaret mi?

El Mahalla'nın işçilerine sormak gerekecek. Tahrir Meydanı'na damgalarını vuran gençlik, bu değişikliklerin kendilerine ne getireceğini umuyorlar acaba? Filistin halkı, sırtlarındaki bıçağın çıktığından emin olabilecek mi? Bölgenin tüm gerici rejimleri, Ürdün, Katar, Yemen, Suudi Arabistan, emirlikler, şeyhlikler, krallıklar ve emperyalizm en güvenilir müttefiklerini kaybettiklerini mi görecekler, yoksa durumlarını daha da sağlamlaştırmak için bu "yenilikleri" kendilerine model mi alacaklar?

Öyle görünüyor ki, sonuçta bu yolun döşenmesine "Türkiye Modeli" üzerinden yardımcı olmaya eğilim gösteren İHVAN başta olmak üzere, bütün düzen partileri ve genel olarak Mısır burjuvazisi, Mısır'ın bölgeye ve Arap dünyasına böyle bir model olması için heveslidir. Sonuçta olacak olan da, kitlelerin neden meydanlara çıktıklarına dair kendilerine verecekleri cevabın sınırlarıyla belirlenecektir.

Şu anda kanlı diktatörü devirmiş olmanın gururunu yaşayan Mısır halkı, yapabileceklerinin hiç kimse tarafından sınırlanamaz olduğunu da öğrendi. Bir devrim yapmış olmanın kitleleri ne kadar değiştirdiğini ve ilerlettiğini, başta Arap dünyası olmak üzere, bütün halklara bir kez daha hatırlattı. Kadınların ve gençlerin meydanı savunmada gösterdikleri cesaret ve kararlılık, aynı zamanda neşe ve coşkuyla da süslenmişti. Devrimi

bir bayram havası içinde yaşamak ve diktatörü alaşağı ederek hedefine ulaştırmak, büyük bir kültürel gelişmenin de kapısını açtı. Daha çok öğrenmeye, daha çok okumaya, daha çok yazmaya, düşünce üretmeye açılan büyük kapıdan Mısır halkı, kitleler halinde geçmeye hazırdır. Üstelik bütün bilimin Ezher'den ibaret olduğu düşüncesini hâkim kılmaya çalışanlara sanki inat olsun diye, Ezher Şeyhinin diktatörün yanında yer tutması, yalnızca hayal kırıklığı değil, aynı zamanda uyandırıcı bir sarsıntı da yaratmışken, umulur ki o muhteşem İskenderiye Kütüphanesi bile artık bu halka dar gelecektir.

TÜRKİYE'DEN BAKINCA

Mısır'daki görüşmelerimiz sırasında bir gazeteci, "*paylaştığımız kaderin farkında olmalıyız*" demişti. Bölgenin bütün ülkeleri ve halklar, tüm milli, dini, kültürel farklılıklarına rağmen ortak uygarlıklar kurmak, ortak siyasal birlikler inşa etmek konusunda büyük bir tarihsel tecrübe biriktirmiştir. Yalnızca tarih ve coğrafya değil, karşı karşıya bulunulan düşman da kaderimizi ortaklaştırıyor.

Bugün Mısır ve Türkiye, İran'la birlikte Ortadoğu halklarının ortak geleceklerinin imkânlarının buluştuğu büyük bir üçgen oluşturuyor. İmkânları ve gelişmişlik düzeyleri farklı olsa da, halklarının ortak bir geleceği birlikte kurmak bakımından herhangi bir çekincesi bulunmayacağı açıktır. Buna bir de bölgenin en dinamik ve en ileri düzeyde siyasi ve askeri tecrübe biriktirmiş olan Kürt halkının varlığını da eklersek, emperyalizmin dünyasının bu bölgede, korkunç şiddette bir deprem üretecek olan fay hattı üzerinde durduğunu söylemek kehanet sayılmaz.

Şimdi bölgenin bütün egemenleri yaşanan devrimci ayaklanmalardan dersler çıkarmaya çalışıyor. Acil ve uzun vadeli hesaplarla daha büyük ve içeriği daha belirgin devrimci ayaklanmalar karşısında bocalamamak için işbirliği imkânlarını arıyorlar. Türkiyeli aydınlara, sendikacılara, emek hareketinin temsilcilerine bu noktada acil görevler düşüyor. Bölgeyi daha

iyi tanımak, kalıcı ve içeriği doldurulmuş ilişkiler kurmak ve Kuzey Afrika ile Ortadoğu'yu birleştiren bir hat üzerinde işçilerin, emekçilerin ve aydınların birliğini sağlayacak çalışmalara girişmek gerekecektir.

TAHRİR MEYDANI'NDA 'GREV' VARDI

MEHMET ÖZER

Mübarek'i istifaya götüren süreçte internet ve cep telefonlarının öneminden ziyadesiyle bahsedildi. Mübarek'i deviren gençlerin facebook ve twitter kullanarak nasıl örgütlendikleri, eylemleri, gelişmeleri bütün dünyaya nasıl duyurdukları uzun uzun anlatıldı. İşçilerden, grevlerden bahsetmek ise yaygın medya açısından pek de kolay olmadı. Mübarek'in istifa ettiği güne kadar işçilerden, emekçilerden bahsetmekten çekinen medya, mecburen de olsa grev haberleri de vermek durumunda kaldı. Oysa sokaklardan çıkıp grevlere uzanan bu süreç, aslında Mübarek'in sonunu getirmişti.

Mübarek'in gidişinin ardından yönetimi ele geçiren ordunun yaptığı ilk açıklamalar ise, gerçek "düşman"ın kim olduğunu ortaya koymaya yetiyordu. Ordu, önce cep telefonlarını kullandı Mısırlılara seslenmek için. Mısırlıların cebine gönderilen mesajlarda, işçilerin "doğru şeyi yapması" isteniyor ve bazı sektörlerde devam eden grevlerin "ilerleme sürecini geciktirdiği" iddia ediliyordu. Ordu, sadece cep telefonunu değil, facebook'u da kullanmaktan geri kalmadı. Mısır ordusunun facebook'ta bir sayfa açtığı gelen haberler arasındaydı. Asıl önemli açıklama ise, Mübarek devrildikten bir hafta sonra geldi: "*Politik eylemler tamam, ama işçiler eylem yapmasın.*"

Kabine Sözcüsü Magdy Radi şöyle diyordu: "*Bütün bakanlar grevler nedeniyle hoşnutsuz. Geçici hükümet olarak çalışmalarımızı engelliyor. Ancak, bu bizim değil Yüksek Konsey'in (ordunun) ilgilenmesi gereken bir şey.*" Bakanların haklılık payı yok değildi. Nasıl hoşnutsuz olmasınlardı ki; Kahire'de bütün bankalar kapanmış, ulaşım durmuş, tekstil fabrikaları çalışmaz olmuştu. Havaalanı çalışanları, ambulans şoförleri, elektrik mühendisleri, gazeteciler, polisler bile yürüyordu Mısır sokaklarında.

Mübarek istifa etmeden bir gün önce Guardian'da Eric Lee ve Benjamin Weinthal imzasıyla yayınlanan makalede, Tunus

ve Mısır'da medyanın Twitter ve Facebook gibi sosyal ağların kitleleri harekete geçirmedeki devrimci rolüne yer verildiğine vurgu yapılıyor ve bu ülkelerdeki demokrasi mücadelesini başarıya ulaştıranın "eski moda işçi sınıfı" olduğunu söylüyorlardı.

Hem Mısır'daki geçici hükümeti, hem de orduyu hoşnutsuz eden durum yeni başlamıyor. Mısır'da "işçi eylemleri"nin tarihi çok eskilere dayanıyor. Hem de onlarca ya da yüzlerce değil, binlerce yıl öncesinden "grev" geleneği var Mısır'da. Kapitalizmin uzlaşmaz karşıtı olarak tarih sahnesine çıkan modern işçi sınıfıyla bir ilgisi olmasa da, MÖ 1500'de, Deir el Medine'de emekçilerin ücretlerinin ödemesi 3 hafta gecikince, Mısır tarihinin ilk "grevi" ve yürüyüşü gerçekleşmişti. Sonraki yüzyıllarda ise, Mısırlı emekçilerin hak talepleri hep baskıyla karşılandı. Belki de artık grev kelimesi bile unutulmaya yüz tutmuştu ki, ilk "grev"den yaklaşık 3500 yıl sonra, Mısır bir kez daha grevle tanıştı.

1952'de Kafr-el Dawar'da işçilerin üzerine ordu birlikleri tanklarla saldırdı bir çok işçi öldü ve ardından iki işçi önderi idam edildi.

Mısır'da işçiler, 1980'li ve 1990'lı yıllarda bir kez daha hakları için sokağa çıkmayı denediler. Denediler diyoruz, çünkü bu çabalar polis tarafından savaş cephaneleri kullanılarak bastırıldı. 1989 yılında çelik fabrikalarında yaşanan grev sürecinde grevci işçilere ve 1994 yılında tekstil fabrikalarında grevlere yönelik saldırılar gibi...

ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI SAVAŞ

Grevlerin arkasındaki en büyük etken, hükümetin uyguladığı özelleştirme politikalarıydı. Diğer etkenler ise, ücretlerin düşük olması, yöneticilerin yolsuzlukları ve sendika yöneticilerinin adil seçimlerle belirlenmesi olarak sıralanabilir. Özelleştirme karşıtı grevlerin en bilineni Mahalla'daki tekstil işçilerinin 2008'de başlattığı grev olsa da, özellikle son on yıl içinde yüzlerce grev yaşandı Mısır'da.

Ülkede yaşanan grevlerle birlikte, asgari ücret, mahkeme kararı ile 400 Mısır Paundundan (68 Dolar) bin 200 Mısır Paunduna (204 Dolara) çıkarılmıştı. Ama bu karar ülke genelinde hiç uygulanmadı. Örneğin 24 bin işçinin yeniden greve başladığı Misr İplik Eğirme ve Dokuma Fabrikası'nda işçilerin ortalama maaşı 600 Mısır Paundu, yani sadece 102 Dolardı. Mübarek devrildikten sonra gazetecilere konuşan demiryolu işçisi Muhammed Murad, Mübarek'in düşüşünün ülkenin hoşnutsuz işgücü için iyi bir haber olduğunu, özellikle özelleştirme gibi bazı emek düşmanı politikaların sonunun geldiğini, ancak bunun yeterli olmadığını söylüyor. Mübarek'in ardından kurulacak hükümetin özelleştirme politikalarına son verip vermeyeceğini zaman gösterecek. Ancak, özelleştirmelere ve işçi haklarının tırpanlanmasına devam etmek isteyecek herhangi bir hükümetin işçiler nezdindeki pozisyonunun Mübarek'ten çok da farklı olmayacağını söyleyebiliriz. Örneğin, Emeğin Hakları ve Özgürlüğü Koordinasyon Komitesi için çalışan bir işçi, yukarıdaki talepleri sıralıyor ve şöyle konuşuyor: "*Bu üç talep yakında karşılanmazsa, işçiler, devrim kendileri için gerçek bir değişim anlamına gelinceye kadar eylemlerini sürdüreceklerdir.*"

2004 YENİ MİLAD

Mısır'da işçilerin direnişi 2004 yılında yükselişe geçti. 2004'ten bugüne Mısırlı emekçiler hakları için 3 binden fazla gösteri düzenlediler. Yaklaşık 2 bin grev gerçekleşti ve bu grevlere katılan işçi sayısı 1.7 milyonu buluyor. Özelleştirilen tekstil fabrikalarında çalışan işçilerin başlattığı grevler 2006 yılında iyice yayıldı. Özellikle Mahalla bölgesinde başlayan grevler ülkede geniş yankı buldu. 2006 yılının sonunda Nil Deltası'nda gerçekleştirilen greve katılım hızla artmış; destek verenlerle birlikte 20 bin kişi fabrikayı işgal etmişti. Hükümet, grevin arkasında Müslüman Kardeşler olduğu iddiasını gündeme getirse de, grevin gücünü kıramadı. Müslüman Kardeşlerse, aksine, yandaşlarına grevlerden uzak kalmalarını söylemişlerdi. Hükümet sonunda işçilerin taleplerini kabul etmek zorunda kaldı.

Kazanımların gelmesi grevlerin sayısını da artırdı. Kahire, İskenderiye ve Helvan'da birçok yeni grev patlak verdi. Çiftçiler, demiryolu işçileri, sağlık emekçileri de greve gitti. Birçok grev kazanımlarla sona erdi. Grevlerin artması Mübarek'in demir yumruğunu da beraberinde getirdi. İşçilerin sendika binaları ve koordinasyon ofisleri art arda basıldı. Birçok işçi darp edildi.

MAHALLA DİRENİŞİ

En büyük saldırı 2008 yılında geldi. 6 Nisan'da Mahalla'daki tekstil fabrikasına sivil polislerin düzenlediği saldırıda 7 işçi hayatını kaybetti, yüzlercesi yaralandı. Ölenlerden biri, 9 yaşındaki bir çocuktu. Yüzlerce işçi gözaltına alındı ve işkence gördü. Aynı günlerde Kahire'deki bir greve de polis saldırmış, 200 işçiyi gözaltına almıştı. Grev, bütün baskılara rağmen başarıyla sonuçlandı. Ücretler yükseldi, yemeklerin kalitesi artırıldı vb. Bu kazanımın ardından, tekstil sektöründe bir grev dalgası yaşandı.

Tekstili ulaşım sektörü izledi. Demiryolu işçileri ve otobüs şoförleri greve gitti. Hükümetin grevlere karşı baskıcı tutumu sertleştikçe grevler de yayıldı. Ve grevler kamuya sıçradı. Özelleştirmeler nedeniyle iş güvencesini yitirme tehdidiyle karşı karşıya kalan kamu emekçileri harekete geçti. 2007 Aralık ayında 3 bin maliye emekçisi 11 gün süren grev ve oturma eylemine başladı. Grev, iki aylık ikramiye ve yüzde 325'lik ücret artışıyla sonuçlandı. Bu başarının ardından, grev komitesi 30 bin imza topladı. İşçiler yeni bir sendika kurdular ve yerel sendika komitelerini oluşturdular. Nisan 2009'da, bağımsız Genel Emlak ve Vergi Emekçileri Sendikası (IGURETA) kuruldu ve hükümet onu kabul etmek zorunda kaldı. 2009 yılına gelindiğinde, en dikkat çeken eylem ise, vergi dairesi çalışanlarıyla posta teşkilatı çalışanlarının yaptığı grevdi. Kamu emekçilerini önemli ölçüde etkileyen bu greve yaklaşık 50 bin kişi katıldı.

Mısır'da 2003 yılında iş kanununda yapılan bir değişiklikle işçilere grev yapma hakkı verilmişti. Ancak burada küçük bir ayrıntı var: "*Bir grevin yasal olabilmesi için, Mısır'ın resmi sen-*

dika federasyonu tarafından gerçekleştirilmesi gerekiyor." Bu nedenle de 2003'ten bu yana yaşanan grevlerin büyük bölümü yasa dışı olarak kabul ediliyor.

Bu arada işçiler, mevcut sendikal yapının değişmesi için de örgütlendiler.

Örneğin Mahalla'da 12 bin 800 işçi, yerel sendika yönetiminin istifa etmesi ve yeniden seçim yapılması için imza topluyor. Bunun için de sendika genel merkezine 15 günlük bir süre veriyor. İşçiler, taleplerinin karşılanmaması halinde toplu olarak sendikadan istifa edeceklerini söylüyorlar. Sendika yöneticileri ise, bu tutumun diğer alanlara da yayılabileceğinden endişe ederek, işçilerin talebini reddediyor. Ancak bir ara formül buluyorlar. "Temsilciler Komitesi" oluşturmayı ve işçilerin bu komite aracılığıyla sendikayla ilişkiye geçmelerini öneriyorlar. Fakat sendika yönetimi bu talepleri ve verilen sözleri kağıda dökmeye yanaşmıyor. Sonuçta binlerce işçi sendikadan istifa ediyor ki, bu süreç, bağımsız sendikaların kurulmasının ilk adımı olarak değerlendiriliyor.

Birçok vakada olduğu gibi, Mahalla'da da hükümet yenilgiye uğradı. Polis, fabrikaların etrafını sardı, ancak bu baskı grevleri sona erdiremedi. Ayrıca birçok yerde yerel sendika yöneticileri grevlere muhalefet ettiler ve onları sona erdirmek istediler. Fakat Kafr el Dawwar'daki Misr fabrikasında olduğu gibi, grevci işçiler sendika yöneticilerini "tutukladılar" ve greve katılmaya mecbur ettiler.

Misr Dokuma fabrikasındaki grev, aralarında doğrudan bir iletişim bulunmamasına rağmen, tekstil sektörü dışındaki işçiler arasında da yankı buldu. Aralık ayında, Helwan ve Tura'daki çimento fabrikalarında grev başladı. Aynı anda, Mahalla el Kubra'daki otomobil işçileri grev ve oturma eylemi başlattılar.

Ocak ayı geldiğinde, demiryolu işçileri greve gittiler ve özellikle işadamlarını taşıyan ve Kahire-İskenderiye seferini yapan birinci sınıf Turbini trenini durdurdular. Daha sonra grevi ülke çapına yayacaklarını söylediler ki, hükümet, taleplerinin büyük

kısmını kabul edeceğine söz verdi. Demiryolcu işçilerinin grevi sırasında, Kahire'deki metro sürücüleri de iş yavaşlatma eylemi başlattılar. Demiryolu işçileri, kendilerini cesaretlendiren şeyin Mahalla'nın zaferi olduğunu söylüyorlardı. Kamyon ve minibüs şoförleri, kümes hayvanı yetiştiricileri, çöp toplayıcıları ve bahçıvanlarla temizlik işçileri "yasa dışı" grevlere katıldılar.

Sonrasında, yurt çapında işçiler arasında iletişimin kurulması için yollar aranmaya başlandı. Kafr el Dawwar'daki grevin başarıyla sonuçlanmasından bir ay sonra, "Kafr el Dawwar'da Değişim İsteyen İşçiler" imzasıyla bir bildiri yazıldı ve fabrikada dağıtıldı. Bildiride, greve giden fabrikalardaki işçilerle koordinasyon çağrısı yapılıyor ve dayanışma ağlarıyla deneyim aktarımının sağlanması isteniyordu.

ÖZELLEŞTİRME FURYASI NASIL BAŞLADI?

Peki, bütün bu direnişlerin temel nedeni olan özelleştirme süreci ne zaman başladı? Mübarek, devlet işletmelerini kendisi ve yakın çevresinin arpalığı olarak kullanmanın çekiciliğinin yanında sendikal direniş nedeniyle de 1991 Körfez Savaşı'na kadar IMF'nin isteğine karşı geliyor, özel sektördeki devlet sübvansiyonlarını kısmıyor, yabancı döviz kurlarını denkleştirmiyor ve kamusal sektörde özelleştirme projelerini tam olarak yürütmekten çekiniyordu. Körfez Savaşı'nın Mısır'ın dış borcunu artırmasından dolayı, Mübarek, IMF'nin Mayıs 1991'de hazırladığı ekonomik programa uymaya ve böylece uluslararası yatırımcılara kapılarını açmaya, özelleştirmelere hız vermeye ve devlet sübvansiyonlarını özel sektörden çekmeye razı oldu. Özelleştirmelerin önünün kesilmemesi için 1995'te Meclis'ten geçirilen bir sendika yasasıyla Ulusal İşçi Federasyonu'nun yeniden yapılandırılması, Nasır döneminde temeli atılmış iş güvencesi yasasının ortadan kaldırılması ve grevlere karşı sıkı önlemler alınması hedefleniyordu. Yine aynı sene çıkarılan bir yasayla medyada ifade ve haber alma özgürlüğü kısıtlandı, baskılara direnen 10 bine yakın politikacı tutuklandı, 1998'de iki gazeteci hükümeti eleştiren yazılar yayınladıkları için hapse atıldı.

Özelleştirmeler, beklendiği üzere, tekstil işçilerinin kazancını artırmadı. Mısır'daki tekstil işçilerinin ücretleri diğer ülkelerdeki meslektaşları arasında en altta yer alıyordu. Kadın işçilerin ücretleri ise, erkeklere göre çok daha düşüktü. Kamuda aynı işi yapan tekstil işçileri, özel sektördekilerin neredeyse iki katı ücret almaktaydı. Ayrıca kamuda iş saatleri 8 saatken özel sektörde 12 saati buluyor; sosyal güvence ve sosyal haklara nadiren rastlanıyordu. Özel sektörde işe başlayacak işçilere üç adet belge imzalatılmaktaydı: tarihi boş bırakılmış bir istifa mektubu, boş bir çek ve iş akdi.

Grev dalgası daha başlamadan, Qalyoub'taki 400 işçi Şubat 2005'ten Haziran'a kadar fabrikanın önünde oturma eylemi yaparak, fabrikanın özelleştirilmesini protesto ettiler. Çünkü ne hükümet ne de fabrikanın yeni sahibi, işçilerin sahip olduğu mevcut hakların korunacağına dair bir söz veriyordu.

Özelleştirilen fabrikaların sadece birkaçında sendika vardı. Mahalla'daki iki tekstil fabrikasında sendikalaşma mücadelesi yaşandı. Ve 2003 yılında, 3 bin 500 işçinin çalıştığı Samuli Şirketi'ne sendika girdi. Patron, sendikayla masaya oturmayı kabul etti. Ancak yaşanan anlaşmazlıklar sonrasında, aralarında üç sendika temsilcisinin de bulunduğu 18 işçiyi işten attı. 1.500 işçinin çalıştığı Abu el Siba'i'de ise patron, her birine 20 bin pound ödeyerek, 3 sendika yöneticisini satın aldı ve sendikalaşma girişimi başarısız oldu.

HANGİ SINIFIN ROLÜ VARDI?

Şimdi yeniden Mübarek'i deviren sürece dönelim. Bu dönem için ana akım medyada yer alan temel argümanlardan biri, sürecin ilerlemesinde orta sınıfın etkisinin büyük olduğu yönündeydi. Ancak, Mısır Ekonomik ve Sosyal Haklar Merkezi'nin avukatlarından Halid Ali, bu yorumun doğru olmadığını söylüyor ve bu itirazını da şöyle ifade ediyor: "*Orta sınıf gençliğin rolü olduğu yadsınamaz. Gençlerin bu devrim ateşinin kıvılcımını yaktığı doğrudur. Ancak devrimin kıvılcımını yakmakla onu sürdürmek ve talepleri karşılanıncaya kadar mücadele etmeye devam etmek aynı şey değildir. Dünyada, nedeni olma-*

yan bir devrim yoktur. Bizim, insanları sokağa döken ve 18 gün boyunca sokakta kalmasını sağlayan –ekonomik, politik ve sosyal– çok fazla nedenimiz vardı."

Stanford Üniversitesi'nden Prof. Joel Beinin, "facebook aktivistleri" ile işçiler arasındaki farkı şöyle tarif ediyor: "*Yurtsever ve iyi niyetli facebook aktivistleri büyük sayıda, kimliği belli olmayan izleyiciye ulaştılar, ancak son ana kadar, onları harekete geçirmekte zorlandılar. İşçiler ise birbirlerini tanıyor ve birbirlerine güveniyorlar, kolayca harekete geçebiliyorlardı. Ancak onların eylemleri yerel düzeydeydi.*"

Bütün muhalif gruplar için geçerli olan, ister siyasi parti, ister gençlik grupları olsun, bu ayaklanmaya katılmış olmaları, fakat ayaklanmanın hâlâ kendiliğinden olmasıydı. Bu ise, bir yandan halkın bekleneni aşan ve insanı hayrete düşürecek kadar alttan gelen militanlığı anlamına geldiği gibi, öte yandan da, ileri gidebilmek için ve açık alternatifin ne olduğu konusunda kafa karışıklığına işaret ediyordu. Ayaklanma, Mısır toplumunun tüm kesimlerinden unsurları; kent yoksullarını, işçi sınıfını ve hatta üst orta sınıf çocuklarını bile içeriyordu. Ancak süreç devam ettikçe, doğal olarak bazı kutuplaşmalar da oluşmaya başladı. Bu kutuplaşmalar, yorulan, yani orta ve üst orta sınıflardan olup da "artık durmamız ve hükümetle bir uzlaşmaya varmamız gerekiyor" diyenlerle zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan ve çok fazla fedakârlık etmiş yoksullar ve işçi sınıfı arasında yaşanıyor.

GREV YASAKLANDI, HALK İSYANI ÇIKTI*

Mısır'da, Mahalla Tekstil işçilerinin hafta sonu gerçekleştirmek istedikleri greve polisin sert karşılık vermesi sonucu çıkan olayları yerinde izleyen Metin Yeğin ve Çiğdem Çidamlı ile olayların yaşandığı gün ve öncesi hakkında konuştuk. Bu yıl altıncısı düzenlenen Kahire Konferansı için Mısır'a giden Yeğin ve Çidamlı, grevin yasaklanmasının bir halk isyanıyla karşılık bulduğunu söyledi.

Mahalla bölgesi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Metin Yeğin: Mahalla, Mısır'ın başkenti Kahire'ye 2 saat uzaklıkta olan 3 milyon nüfuslu bir şehir. Burada Ortadoğu'nun en büyük tekstil fabrikası var ve bu fabrikada 37 bin 500 işçi çalışıyor. Fabrika devlete ait, ancak son yıllarda Mısır'ı da etkileyen özelleştirme politikaları nedeniyle devlet fabrikaları "iş yapamaz" hale getirilmek isteniyor. Son derece modern iş makinelerine sahip olmasına rağmen, fabrikada işçiler kölelik şartlarında çalışmaya zorlanıyorlar. Günde 2 milyon metrenin üzerinde tekstil üretilen fabrikada işçilere günlük 2 dolar civarında bir ödeme yapılıyor. İşçilerin aldıkları maaş karınlarını doyurmaya bile yetmiyor. Öyle ki, ucuz satılan ekmek için oluşan kuyruklarda yaşanan kavgalarda her ay ortalama 10 kişi hayatını kaybediyor.

Bu duruma nasıl gelindi?

Metin Yeğin: Mahalla bölgesi için "Mısır işçi sınıfının kalbi" denilebilir aslında. Mahalla şehri için de, buradaki tekstil fabrikası etrafında var olmuş diyebiliriz. 1977 yılında büyük bir grev yaşanmış bu bölgede. Ancak 1977'den sonra, yakın zamana kadar bu çapta bir grev olmamış. İki sene önce ve geçtiğimiz Eylül ayında bir direniş yaşanmış. Fabrika işgali gerçekleşmiş ve fabrikada kalmışlardı kadın erkek hep birlikte. Bugün de özellikle çürüyen Hüsnü Mübarek yönetimine bir karşı çıkış olarak değerlendireceğimiz bu olay gerçekleşti. Mahalla işçi-

* Evrensel Gazetesi'nde yayınlanan Mehmet Özer'in Metin Yeğin ve Çidem Çidamlı ile yaptığı röportaj, 9 Nisan 2008.

lerinin 6 Nisan'da grev yapacaklarını açıklamasının ardından vergi toplayıcıları, doktorlar, profesörler destek grevi yapacaklarını açıkladılar. Biri çimento fabrikası olmak üzere, diğer iki fabrikada da işçiler aynı anda grev kararı aldı.

Çiğdem Çidamlı: Mısır'da 2004 yılında, 1981'den bu yana yönetimde olan Mübarek yönetimine karşı "Değişim Hareketi" denilen bir hareket ortaya çıktı. Mübarek'ten önce, Nasır döneminde işçilerin bazı kazanımları olmuş, ama çok kontrolcü bir sendika yönetimi oluşmuş. Genel İşçi Sendikaları Federasyonu adını taşıyan bu sendika, tek devlet sendikası. Doktorlar, yargıçlar gibi kamu emekçileri de bu sendika içinde yer alıyorlar, ancak özel şirketlerde sendikal örgütlenme neredeyse imkansız durumda. Güvencesiz ve kayıt dışı çalışma da giderek yaygınlaşıyor. Grev kararı alan işçilerin talepleri arasında hastane koşullarının düzeltilmesi ve şu anda 250-400 Mısır poundu arasında olan maaşların 1200 pounda çıkarılması yer alıyor.

Mahalla'da yaşanan gelişmeleri, Türkiye'de 1989'da yaşanan Bahar Eylemleri'ne benzetebiliriz aslında. Çünkü Mahalla'daki tekstil işçilerine destek vermek için doktorlar ve vergi toplayıcıları grev yapıyorlar ve haklarını kazanıyorlar. Öte yandan Mısır'da muhalefet denilince akla Müslüman Kardeşler geliyor. Ancak özellikle Mahalla işçilerinin hareketlenmesi, işçi sınıfı mücadelesinin simgesi haline gelmiş durumda. Fakat işçilerin ne Müslüman Kardeşler'le ne de diğer siyasi gruplarla doğrudan örgütlü bir ilişkisi bulunuyor.

Grev günü neler yaşandı?

Metin Yeğin: 6 Nisan sabahı grev yapılacağı açıklanmıştı, ancak grev gerçekleştirilemedi. Bir gece önce İçişleri Bakanı açıklama yaptı ve çok sert önlemler alacaklarını, grevin zaten yasadışı olduğunu söyledi. Grevin liderliğini yapan işçiler tutuklandı. Daha önceki günlerde fabrikanın kapısını çekmek bile yasak denilirken, 6 Nisan sabahı fabrikaya gittiğimizde yetkililer fabrikayı gezmemize izin verdiler. Yönetim, diğer ülkelerden gelen gazetecilerle birlikte bizi fabrikanın içine aldı ve "*Bakın her şey normal, grev yok. Herkes çalışıyor*" dediler.

Ancak bu sırada işçilerle konuşmamıza izin vermediler. Daha sonra, bütün ajanslar fabrikayı terk ettiler ve grevin gerçekleşmediğine dair haber geçtiler. Dünyanın her yerine grevin gerçekleşmediğine dair haberler gönderilirken, çatışmaların ikinci saatinde Hayat Televizyonu haber bülteninde çatışmayı duyurdu ki, bu durum alternatif medyanın önemini bir kez daha göstermiş oldu. Dünya basını bunu bir gün sonra vermek durumunda kaldı.

Çiğdem Çidamlı: 6 Nisan sabahı grev gerçekleşemedi, ancak bu arada bütün şehir polis ablukası altına alınmıştı. Fabrikanın içinde de polis vardı. Ayrıca greve ya da gösterilere katılmamaları konusunda tüm işçiler tehdit ediliyordu. İşçiler ise, cep telefonlarından ve internetten gönderdikleri mesajlarla ve elden ele dolaşan küçük kağıtlarla grev çağrısı yapıyordu. Ama polis, barışçıl amaçlı bir işçi grevini engelleyerek bir kent isyanı yaratmış oldu. Biz, sokakta atılan gaz bombaları genzimizi yakarken, televizyonlarda uluslararası ajanslarda "*grevin gerçekleşmediği, işçilerin çalışmaya devam ettiği, bazı işçilerin kum fırtınası nedeniyle işe gidemediği*" şeklindeki haberleri izliyorduk.

Olayların şehre yayılması nasıl oldu?

Çiğdem Çidamlı: Grevin gerçekleşemeyeceği anlaşılınca, bir grup işçi, fabrikanın kapısının önünde basın açıklaması yapmak istedi, ancak polisin kötü müdahalesi ve iki işçinin gözaltına alınmasıyla karşılaştılar. Bunun üzerine küçük çocuklar polise taş atmaya başladı ve ardından polisin saldırıya devam etmesiyle birlikte binlerce kişi şehrin ana meydanında toplanmaya başladı. 10-15 dakika içinde de polis gaz bombalarıyla saldırdı. İş çığırından çıktı ve şehir yanmaya başladı. Eylem fabrikanın dışına çıkınca da, ana aktör işsizler ve genç işsizler oldu. Eyleme katılanlar, "Devrim geliyor", "Bugün burada hükümet yok" diye slogan atıyorlardı.

Metin Yeğin: Çatışmalar bütün gece sürdü ve bütün kenti sardı. Trenler, bir klinik ve bir okul yandı. Ama sadece, sahibinin Mübarek'le yakınlığı bilinen bir işyeri yağmalandı. Dün

akşam (pazartesi) da olaylarda gözaltına alınanların serbest bırakılmasını isteyen 10 bin kişi karakolu bastı, ancak bölgenin bütün elektrikleri kesilerek eylemciler dağıtıldı.

Bundan sonrası için ne söyleyebilirsiniz?

Çiğdem Çidamlı: Bütün bu yaşananlara baktığımızda, Mısır'da işçi hareketi açısından yeni bir sayfa açıldığını söyleyebiliriz. Kuşkusuz bir günde Mısır'da çok şeyin değişeceğini ya da işçilerin sloganlarında haykırdıkları "devrim"in gerçekleşeceğini söyleyemeyiz, ama bu hareketin dünkü gibi olamayacağını söyleyebiliriz. Müslüman Kardeşler ise grev öncesinde "*Kalbimiz grevcilerin yanında ama greve katılmayacağız*" açıklaması yaptılar.

Metin Yeğin: Şu an için işçilerin doğrudan bir siyasi yapıyla bağı olduğunu söyleyemeyiz, ancak ortaya çıkan bu hareketliliğin işçilerin örgütlenmesine katkıda bulunması olası görünüyor.

MÜBAREK'İN DÜŞÜŞÜNDE MISIRLI İŞÇİLERİN ROLÜ*

MARİO HERNÁNDEZ

Hem Tunus hem de Mısır'da yaşanan devrimci süreç sırasında medya, özellikle gençlerin ve daha çok sosyal iletişim kanallarını kullanan ayrıcalıklı orta sınıf aktörlerin üzerinde durdu. Bu bakış açısı, gerçeğin zedelenmesine ve tıpkı Tunus'ta bin Ali'nin hükümetten düşürülmesinde olduğu gibi, Mısır'da da Mübarek rejimine son darbenin vurulmasında emekçilerin rolünün görmezden gelinmesine neden oldu.

GENÇLER, AVUKATLAR VE İŞÇİLER

İlk olarak Tunus'ta; Aralık'ın son günlerinde üniversite mezunu olduğu halde işsizlik nedeniyle seyyar satıcılık yapmak zorunda kalan Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla tetiklenen protestolara; yarı bağımsız bir sendika konfederasyonu olan Tunus Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (UGTT) desteklediği grevler de eklendi. Hatta liderleri rejimle işbirliği halinde olan bazı sendikalar da grev zamanı geldiğinde bu harekete katılmak durumunda kaldılar. Bu andan itibaren de gösteriler, bütün ülkeye yayıldı.

Göstericilere önce şiddetle bastırılan avukatlar katıldı. Ardından, tatilin bitmesiyle Ocak başında derslerine geri dönen Tunuslu üniversite ve lise öğrencileri sokağa indi ve 1972 Şubatı'nda Burguiba hükümetini sarsan gençlik hareketinden sonra oluşan en güçlü hareket örgütlenmeye başlandı. Yaşanan baskı ise emekçileri eylemlerden uzaklaştırmadı, aksine katılmaya teşvik etti. Birçok bölgede işçiler UGTT'nin yerel şubelerinin önünde grev ilan edilmesi talebiyle eylemler başlattılar. Bu eylemler, 1930 ve 1940'lı yıllarda Fransız işgaline karşı verilen mücadele sırasında Tunuslu işçilerin tarihi başkaldırıları-

* Evrensel Gazetesi, 21 Şubat 2011, Rebelion.org'dan çeviren: Elif Görgü

nın tanığı olan Sfax limanı (ekonominin kalbi ve ülkenin ikinci büyük şehri) ve Gafsa maden havzasında değil, tüm ülkede; sadece posta ve eğitim işkolu gibi her zaman rejim karşıtı pozisyon almış olanları değil, sendikaların çoğunu kapsayarak yayıldı.

20 YILLIK MÜCADELE BİRİKİMİ

Tunus İşçileri Komünist Partisi Sözcüsü Hamma Hammami, merkezi bir örgütlenme ve program eksikliğine dikkat çekmekle birlikte; hareketin 'bilinç ve örgütlenmeden yoksun' kendiliğinden bir hareket olmadığını belirtiyor. Gerçekten de son 20 yılda ortaya çıkan mücadele birikiminden doğmuş politik bir bilinç var. Öte yandan, bölgesel ve yerel insan hakları örgütlerinin oluşturduğu, kimi zaman sendikacıların merkezinde olduğu bir örgütlenme de mevcut. Bazı bölgelerde ise avukat sendikasının inisiyatifindeki eylemler yerel hareketi yönetiyor.

Tunus Sol İşçi Ligi Sözcüsü Nizar Amami, sol sendikaların; bazı federasyonlar ve UGTT'nin yerel bazı şubelerinin, devrimci sürecin kalbi olduğunu söylüyor. "*Bu bir tesadüf değil; son birkaç yıldır zaten bazı federasyonlar genel sekreterlerinin onayı dışında grev çağrısı yapmaya başlamışlardı*" diyor Amami. Öte yandan işçi örgütleri, Tunus'ta mücadelenin ve örgütlenmenin yolunu da gösteriyorlar; tıpkı 3 yıl önce Gafsa maden havzasında kurulan yerel birlikler örneğinde olduğu gibi.

SENDİKALARDA DEĞİŞİM

Halktaki hareketlenme, UGTT'nin mücadeleci kanadını da harekete geçirdi ve eski rejimi destekleyen konfederasyon merkez yönetimi, rejimden kurtulma mücadelesine yöneltildi. Bu başarı, UGTT'nin bazı bölgelerde örgütlenen grevlere ve bin Ali'nin düşürülmesi sürecine katılmasını sağladı. Gösterilerin en başından beri, özellikle ilköğretim, sağlık, posta ve telekomünikasyon sektörlerinde ve diplomalı işsizler arasında örgütlü olan mücadeleci sendika konfederasyonlarının hareketi; avukatlar ve Tunus Öğrenci Birliği (UGET) üyesi öğren-

cilerle birleşti. Özellikle mücadeleci sendikacılar, ilk gösterilerin örgütlenmesinde ve hareketin gelişmesinde çok önemli bir rol oynadılar. UGTT şubelerinden sokağa inenlerin sayısı, sendikaların bu süreçteki rolünü gösteren ipuçlarından biri. Öte yandan mücadeleci sendikacıların yerel tartışma toplantıları, komitelerin oluşturulması ve 22 Ocak'tan itibaren halkın başkente akın etmesinde etkileri büyük oldu.

MISIR'DA İŞÇİ HAREKETİNİN ETKİSİ

Mısırlı Marksist Aydın Samir Amin, yazdığı bir makalede, temel bileşenlerinden birini eğitimli orta sınıfın ve demokratların desteklediği şehirli üniversiteli gençliğin oluşturduğu bu halk hareketini, "*Mısır, işler eğer işçi sınıfı ve köylü hareketleri sahneye çıkarsa değişebilir; ancak böyle bir gündem görünmüyor*" şeklinde yorumluyor.

Fakat, 6 Şubat Pazar gününden itibaren hükümetin de teşvikiyle işe dönüşler başlasa da; hareketin durumu Mısır proletaryasının sahneye kitlesel bir giriş yapmasıyla yeniden değişti. Bir şehirden diğerine yayılan grevler ve fabrika işgalleri başladı. Ahram Online'a göre, emekçilerin eylemleri özellikle Suez bölgesinde; tekstil işçilerinin, işyerindeki haklarını isteyen 2 bin kişinin eylemine katılmasıyla yoğunlaştı. Aynı şehirde yaklaşık 2 bin genç de iş talebiyle eylem yaptı. Mahalla'da, Abu El-Subaa şirketi çalışanı bin 500'den fazla işçi caddeleri trafiğe kapatarak, maaşlarının ödenmesini istediler ve bu eylemin son eylem olmayacağını duyurdular. Yine bir ilaç fabrikası olan Sigma'daki 2 binden fazla işçi de Quesna kentinde maaşlarının artırılmasını ve yıllardır askıya alınmış olan haklarını talep ederek grev kararı aldılar. İşçiler ayrıca, kendilerine kötü davranan yöneticilerin işten çıkartılmasını da istediler.

GREVLER, EYLEMLER, FABRİKA İŞGALLERİ

Kahire'de temizlik ve çevrenin güzelleştirilmesi işinde çalışan bin 500'den fazla işçi Dokki'de bulunan yönetim binası önünde gösteri düzenlediler. Talepleri ise, maaşlarının 1200

Mısır Paund'una yükseltilmesi; işçilere öğle yemeği verilmesi, kalıcı sözleşmeler yapılması ve idari işler müdürünün işten çıkartılmasıydı.

Telekomünikasyon sektöründe çalışan Mısırlı emekçiler de greve çıktılar. Kilit şehir Suez'de işçiler tekstil fabrikası Suez Trust'ı işgal ettiler. Lafarge firmasının aynı şehirde bulunan çimento fabrikasında çalışan yaklaşık bin işçi grev yaptı. Greve çıkma nedenleri ise, fabrikaya sendikanın girmesi talebi ve devrime destek vermek. Tora çimento fabrikasındaki işçiler de iş koşullarını başlattıkları oturma eylemi ile protesto ettiler.

Resmi haber ajansı Al-Ahram bir haberinde, Mısır İşçileri Sendikası Başkan Yardımcısı Mustafa Mogny'nin 7 Şubat Pazartesi sabahından beri istifa etmesi talebiyle işçiler tarafından rehin tutulduğunu yazdı. 8 Şubat Salı günü ise, üniversite öğretim üyeleri devrime destek vermek için bir yürüyüş yaparak, Tahrir Meydanı'ndaki göstericilerle birleştiler. 9 Şubat'ta da gazeteciler, kendi sendika şubelerinin önünde Mübarek rejimine destek veren sendika başkanı Makram Muhammed Ahmed'in görevi bırakması talebiyle bir araya geldiler.

İŞÇİLER YÖNETİCİLERİ KOVUYOR

Gazeteci Hossam el-Hamalawy 6 Şubat'ta yayınlanan bir röportajında şöyle yazdı: "*Rejimin düşüşüne kadar işçilerin çalışmayacaklarını açıklamalarının üzerinden iki gün geçti. Ekonomik mücadelenin dört önemli ayağı var. Biri Suez'deki demir-çelik fabrikaları; diğeri Suez'deki bir gübre fabrikası; üçüncüsü işçilerin greve çıkarak fabrikanın CEO'sunun işten atılmasını sağladıkları Monsoura yakınlarındaki bir tekstil fabrikası (işçiler fabrikayı kendileri yönetmeye başladılar). Dördüncüsü ise, Kahire'nin güneyinde bulunan Dar al-Matabi isimli kağıt baskı fabrikası. Burada da işçiler CEO'yu kovarak şirketi kendileri yönetmeye başladılar.*"

MÜCADELECİ ÖZGÜR SENDİKA TALEBİ

Geçtiğimiz çarşamba Mısır'daki üç bağımsız sendika (mal

vergisi toplama işinde çalışanların bağlı olduğu sendika; sağlık teknisyenleri sendikası ve emekli sendikaları federasyonu) devlet yanlısı Mısır Sendikalar Federasyonu önünde eylem yaptılar ve federasyon başkanının yolsuzluk suçu nedeniyle soruşturulması; özgür sendikalar kurulması için bütün kısıtlamaların kaldırılmasını istediler. Aynı sendikalar 30 Ocak'ta, sanayi bölgelerindeki bağımsız emekçi gruplarıyla Mısır Bağımsız Sendikalar Federasyonu'nu kurmuşlardı.

DİKTATÖR KAÇTI, SIRA İKTİDARDA*

HAMMA HAMMAMİ

Tunus'ta yaşanan olayların iç yüzünü, halkın taleplerini ve ülkeyi nasıl bir gelecek beklediğini, **Tunus İşçileri Komünist Partisi Sözcüsü ve Al Badil Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hamma Hammami** ile konuştuk.

Öncelikle geçmiş olsun. 12 Ocak sabahı evinize yapılan bir baskın sonucu polisler tarafından göz altına alındınız ve üç gün boyunca rehin tutuldunuz. Kötü muamele gördünüz mü, serbest bırakılmanız nasıl mümkün oldu?

Teşekkür ederim. Son üç günde ve daha önce başımıza onlarca kez gelen bu gibi durumlarda desteklerini sunan herkese bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Türkiye'de de çok sayıda dostumuzun olduğunu biliyorum.

Gözaltında iken, bu can alıcı dönemde rehin alınmak dışında ayrıca fiziki bir kötü muamele görmedik. Tabii ki gözaltına alınmamız sırasında zorla evin kapısının kırılması ve güç gösterisinden söz etmiyorum bile.

Serbest bırakılmamız ise tümüyle halkın baskısı ve talebi sonucunda gerçekleşti. Cuma günü sabah saatlerinden itibaren başlayan gösteri giderek büyüdü ve öğleden sonra kitle, polis barikatlarını aşarak İçişleri Bakanlığı önünde toplandı. Biz, İçişleri Bakanlığı binası içerisinde özel bir bölmede tutuluyorduk. Burası, yıllardan beri işkencelerin yapıldığı yer olarak çok kötü bir ün kazanmıştı.

On bine yakın insanın gösterisine polis saldırdı, ama aynı saatlerde bizi de serbest bırakmak zorunda kaldılar. Gelen görevliler, "*Herhangi bir saldırıya maruz kalmamanız için sizi misafir ettik, şimdi artık serbestsiniz!*" dediler.

* Tunus İşçileri Komünist Partisi Sözcüsü ve Al Badil Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hamma Hammami ile Yıldız Eren'in yaptığı röportaj - 16 Ocak 2011, Evrensel Gazetesi

Biz bırakıldık ama hâlâ içeride olan başka arkadaşlar var. Partimizin bazı yöneticilerinin de içinde olduğu çok sayıda militan, serbest bırakılmış değil. İki sene önce Gafsa maden işletmelerindeki halk isyanı nedeniyle tutuklanan sendikacılar ve militanların bir bölümü hâlâ serbest bırakılmadı.

DİKTATÖR KAÇTI, AMA DİKTATÖRLÜK HENÜZ YIKILMIŞ DEĞİL

Hemen hemen aynı saatlerde bin Ali'nin ülkeyi terk edip kaçtığı duyuldu. Birkaç çelişkili açıklamadan sonra, yerine başbakanın geçtiği ilan edildi. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bin Ali'nin ülkeyi terk etmek zorunda kalması ve birbirini takip eden vaatler, şimdiden Tunus halkının zaferi olarak değerlendirilmelidir. Henüz fiiliyatta bir değişiklik olmamasına rağmen, bu kadarı bile çok önemli mesajlarla yüklüdür. Uzun yıllardan beri dünyada ilk defa bir ülkede diktatör, halkın isyanı karşısında kaçmak zorunda kaldı. Bu olayın Müslüman bir ülkede yaşanması, ayrıca özel bir önem taşımaktadır.

Başlangıçta bazı ekonomik ve sosyal hak talepleriyle, işsizliğe ve yolsuzluğa karşı başlayan gösteriler, giderek politik bir karakter aldı ve son günlerde açıktan iktidarın defolmasını talep eden bir harekete dönüştü. Bin Ali, son günlerde bazı tavizler vererek, zaman kazanma ve postu kurtarma kaygısına düştü, ama halkı ikna edebilmesi mümkün değildi.

Şimdi diktatör gitti, ama diktatörlük yıkılmış değil. Diktatörü ayakta tutanlar ve onun yakın çevresi, düzen içerisinde düzenlemelerle işi kotarmaya çalışıyorlar.

Bin Ali'nin yerine geçtiğini ilan eden Muhamed Gannuşi kim, ne yapmak istiyor?

Gannuşi, yıllardır bin Ali'nin başbakanı olarak görev yapan bir sistem adamı. Aslında umdukları gibi aldatıcı bir "yumuşak geçiş" gerçekleşecek olsa bile, prosedürün başka türlü işlemesi lazımdı. Kendi aralarında bir çekişme yaşadıkları, dışarıdan da akıl aldıkları anlaşılıyor.

Ama Tunus halkı, rejimin kendi içinde sorunu çözmeye yönelik bu aldatma girişimine de kanmayacaktır. Biz, halkın zaferinin çalınmasına müsaade etmemekte kararlıyız ve çağrılarımızı da ona göre yaptık. Tunus halkının sorunlarına çare, ABD'den veya başka bir yerden gelmeyecektir. Son ana kadar bin Ali rejimine destek veren büyük güçlerin şimdiki açıklamaları kimseyi aldatmamalıdır. Bu bakımdan Fransa'nın tavrı çok olumsuz oldu ve Tunus halkı içerisinde tepkiyle karşılandı. Fransız Dışişleri Bakanı daha iki gün önce, Tunus polislerine formasyon verme önerisinde bulunuyordu.

Siz şimdiki koşullarda neyi öneriyorsunuz?

Biz halkın isyanına sebep olan sorunların çözülmesinde ısrarlıyız. Halk bunca yıl sabrettikten sonra işsizliğe, hayat pahalılığına, yolsuzluğa, özgürlüksüzlüğe karşı isyan etti. Sadece vaat yetmez, somut adımlar gerekiyor. Emekçilerin insanca yaşayabilecekleri bir gelir, yeni iş alanlarının açılması, demokratik özgürlüklerin tanınması atılması gereken ilk adımlardır. Bunu ise, ancak halkın baskısı, denetimi gerçekleştirebilir. Bu nedenle biz, halkın ve gençliğin komiteler, konseyler şeklinde örgütlenmesini, taleplerini formüle ederek mücadeleyi sonuna kadar götürmesini öneriyoruz.

Birkaç günden beri tepkili toplulukların bazı yağma hareketlerine de tanık olunuyor. Bunun halka ve harekete herhangi bir faydası yok, aksine hareketi gözden düşürücü ve esas talepleri gözden kaçırıcı olumsuz etkisi olur. Bu konuda yazılı sözlü açıklamalarımızla ve hareket içerisindeki varlığımızla uyarılarda bulunmaya devam ediyoruz. Cuma akşamı yayınladığımız bildirgede bu önerilerimizi formüle ettik.

İlk olarak acil önlemlerin alınmasını, geçici bir halkçı hükümet kurulmasını, serbest demokratik seçimlerin tertiplenmesini ve giderek oluşacak bir kurucu meclis eliyle anayasa ve temel maddelerin yenilenmesini talep ediyoruz.

Son bir soru. Bu hareket içerisinde dinci örgütlerin yeri ve etkisi hakkında ne diyebilirsiniz?

Diğer Müslüman Arap ülkelerde olduğu gibi Tunus'ta da dinci bir örgütlenme, parti var. '90'lı yılların başında rejimin yoğun baskısına maruz kaldılar. Yöneticileri tutuklandı veya sürgüne zorlandılar.

Ama dinciler ülke dışından buradaki baskı ve işkenceleri teşhir etmek dışında herhangi bir iş yapmadılar. Şimdiye kadarki sosyal hareketlenmeler içerisinde etkili olmadıkları gibi, bu son haftalardaki halk isyanı içerisinde de kayda değer herhangi bir varlıkları görülmedi. Bu hareket tümüyle kendiliğinden sosyal bir patlama olarak gerçekleşti. Demokratik, laik ve halkçı bir içeriğe sahiptir.

Doğrusu, böyle olmasından gericilik bayağı üzüntü de duydu. Zira, dincilik korkuluğunu sallayarak içeride ve dışarıda destek sağlamak rejim için daha kolay olurdu. Yine de bu yalana başvurdular, ama gerçekte bunun hiçbir somut dayanağı yoktu, şimdi de yok. Ama bu, İslamcı akımın bu ülkede hiçbir varlığının olmadığı anlamına da gelmiyor tabii ki.

DEVRİM SÜRPRİZ DEĞİLDİ*

HAMMA HAMMAMİ

Kamil Tekin Sürek ve Nuray Sancar'la birlikte Tunus'a giderken en çok istediğimiz şey, bize yakın olduğu kadar uzakta kalmış bu Afrika ülkesinde aslında ne oluyor sorusunun yanıtını bulmaktı. Bunun için de kuşkusuz Tunus İşçileri Komünist Partisi Sözcüsü Hamma Hammami'den daha iyi bir isim bulamazdık röportaj yapmak için. Hammami'yle (Evi güvenli olmadığı için) otel odasında konuştuk. Türkiye'de olayın sıcaklığıyla birlikte dikkatler de Mısır'a kaymış görünüyor. Ancak Tunus ve Mısır'daki ayaklanmaların gerçek nedenini anlayabilmek açısından Hammami'den ve partisinin deneyimlerinden öğrenecek çok şeyimiz olduğunu düşünüyoruz.

Dünya basını, Tunus'ta başlayan isyan dalgasını "Beklenmeyen bir sürpriz" gibi karşıladı ve öyle yansıttı. Sizin için de bir sürpriz miydi ayaklanma?

Bu devrim bizim için tamamıyla bir sürpriz değildi. Çünkü 2008'de maden havzasındaki ayaklanmadan bu yana partimiz, Tunus'un bir başkaldırıya yol açabilecek yeni bir halk mücadelesi dönemini başlatacağını tespit etti. Maden havzasındaki ayaklanmadan sonra başka ayaklanmalar da oldu, fakat bölgesel çapta kaldı. Bölgesel çaptaki ayaklanma geçen yaz döneminde meydana geldi. O esnada partimizin merkez komitesi iki defa toplandı. Merkez komitesi olarak genel bir halk ayaklanmasının olma ihtimalini ele aldık. Ve partiyi bu ihtimale hazırladık. Bu hazırlık, ideolojik, politik ve örgütsel düzeyde idi. Elbette, bu devrimin ne zaman başlayacağını, kimin bu devrimin fitili veya kıvılcımı olacağını bilemezdik. 17 Aralık 2009 tarihinde

* Tunus İşçileri Komünist Partisi Sözcüsü ve Al Badil Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hamma Hammami ile Mehmet Özer'in yaptığı röportaj; 6 Şubat 2011, Evrensel Gazetesi, çeviren: Sinan İmrek

Muhammed Bouzidi adlı genç kendini yaktığında bu devrim başladı. Fakat özet olarak söylemek gerekirse, partimiz böyle bir ihtimali bekliyordu.

TUNUS HALKI BAŞTAN BERİ BİRLEŞİKTİ

Devrime giden süreç nasıl şekillendi?

Bu devrimde önemli olan şey şudur, ilk baştan beri Tunus halkı ekonomik, sosyal ve siyasal talepler etrafında birleşmişti. Örneğin, şimdiye kadar dini içerikli bir slogan duyulmadı. Sergilenen, Tunus halkının siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyuttaki özlemleri ve talepleridir. Partimiz ve başka demokratik ve ilerici güçler bunlar içerisinde önemli bir rol oynadılar.

Partimiz yıllardan beri diktatörlüğün siyasi olarak yalıtılması ve değişim taraftarı safın genişletilmesi gerektiğini, biliyordu. Ne değişimden yana ne de değişim karşıtı olan siyasi güçlerin de etkisiz hale getirilmesi gerekiyordu. Bu çerçevede partimiz 2005'ten bu yana, 18 Ekim Kolektifi çerçevesinde İslamcı, liberal, milliyetçi Arap gibi başka siyasi güçlerle ve aynı zamanda derneklerle çalıştı. Bu kolektif 2005'teki açlık grevine atfen kurulmuştu. Partimiz, bu çalışma içerisinde diğer demokrat ve ilerici siyasi güçlerle birlikte, halkın siyasi, ekonomik ve sosyal özlem ve talepleri açısından İslamcıları sürüklemeyi ve Tunus halkını bölünmelere götürebilecek ideolojik veya dini mücadelelerden kaçınmayı başardı. Partimizin diğer siyasi güçlerle, İslamcılarla, liberallerle, Arap milliyetçileriyle yaptığı bu çalışmanın, bu devrim içerisinde Tunus halkının birliğine ve herkesin diktatörlüğe karşı birlik olmasına katkı sağladığını düşünüyoruz. Şimdi bu birliği korumak için çalışıyoruz. Diğer siyasi güçlerle konuşuyoruz, özellikle bu devrimin daha sonuçlanmadığını göz önünde tutuyoruz, daha yarı yoldayız, tüm siyasi güçlerle konuşarak kesin olarak diktatörlüğe son vermek için Tunus halkının birliğini korumak istiyoruz, çünkü diktatör gitti, ama diktatörlük hâlâ burada. Taktiğimizin amacı, düşmanları azami şekilde yalıtmak, sayılarını azaltmak; devrimin dostlarını çoğaltmak ve devrime zarar verebilecek güçleri etkisiz hale getirmektir.

Partinizin devrim sürecindeki rolününden söz eder misiniz?

Yıllardan beri siyasi planda, sendikal alanda, gençler açısından, insan hakları hareketi, kültürel hareket alanında çalışmalarımız oldu ve Tunus halkının genel ruh halini değiştirerek diktatörlüğe karşı mücadele etmesi için çalıştık. Sadece kendimiz değil, başka siyasi güçlerle beraber hareket ettik.

Bu diktatörlüğe karşı mücadelede başka siyasi güçlerle birlikteydik. Fakat diğer partilere göre özellikle partimizin siyasi duruma ilişkin açık bir uzak görüşlülüğü vardı. Gerçekten böyle bir halk başkaldırısı bekliyorduk. Devrim Sidi Bouzid'de patladığında, bu sefer buradaki ayaklanmanın bölgesel çapta kalmayacağını çok çabuk anladık, diğer bölgelere ve özellikle başkente yayılacağını gördük. Partimiz için, başkentin önemi göz önüne alındığında devrimin buraya ulaşması oldukça önemli bir olguydu. Partimiz çok hızlı şekilde yeni duruma adapte oldu. Çeşitli bölgelerdeki mücadelelere katıldık, aynı zamanda başka siyasi güçlerle birlikte çalıştık. Tunus'taki, Fransa'daki ve başka ülkelerdeki burjuva basını bile, bu devrim içerisinde en iyi örgütlü ve en iyi yapılanmış partinin Tunus İşçileri Komünist Partisi (PCOT) olduğundan söz etti.

Çünkü son ana kadar diğer siyasi güçler bin Ali'nin gidebileceğini beklemiyordu. Oysa partimiz diktatörün gitmesi için çalışma yürüttü. Gerçekten, ilk andan itibaren bu halk ayaklanmasının evrimine, gelişmesine en uygun düşen talepleri kazandırma çabasıyla bu halk hareketine siyasi olarak eşlik etmeye çalıştık. Özet olarak, partimiz bu devrim içerisinde çok önemli bir rol oynadı, öte yandan partimizin bu rolü bugün Tunus'ta sadece siyasi güçler tarafından değil Tunus halkı tarafından da kabul ediliyor.

Ayaklanmanın başlamasıyla birlikte polisin size ve partinize karşı tavrı nasıl oldu?

Hareket pazartesi akşamı başkent Tunus'ta başladı. Partimiz 11 Ocak Salı günü, Tunus halkına bin Ali'yi düşürme çağrısı yaptı. Parti adına yaptığım bu demeç bazı TV kanallarında,

gazetelerde, Facebook'ta ve birçok iletişim aracında yayınlandı. 12 Ocak Çarşamba günü siyasi polis, ailemle birlikte, başka aile dostları ve yoldaşlarımla birlikte bana saldırdı. Bu saldırı, evimizde oldu. Kapıyı kırdılar, beni ve Muhammed Benzen isimli yoldaşı ve bir aile dostunu aldılar. İçişleri Bakanlığında, siyasi poliste ayrı ayrı hücrelerde yoldaşımla birlikte üç gün kaldım. Hiçbir sorgulama yapılmadı. Sadece bizi zincirlediler. Bizi kaybetmek istediklerini veya uygun anı seçerek, örneğin rejime karşı komplo gibi büyük bir olayı üstümüze atmak istediklerini anladık. Fakat 14 Ocak'ta, gözaltımızın üçüncü günü hareket çok hızlı şekilde gelişti. Ve ilk kez, bin Ali'nin gitmesini isteyen binlerce kadın ve erkeği İçişleri Bakanlığı önünde bir araya getiren bir eylem gerçekleşti. Aynı zamanda siyasi özgürlük ve bizim serbest bırakılmamızı istiyorlardı. İnsanlar neden İçişleri Bakanlığı önünde toplandı? Çünkü bin Ali, ilk beyanını 7 Kasım 1987'de İçişleri Bakanlığı'nda yaptı. Yani Burgiba'ya karşı düzenlediği darbesini o tarihte gerçekleştirdi. İçişleri Bakanlığı sembolik bir şey temsil ediyor. İnsanlar, binlerce kadın, erkek, 14 Ocak'ta bu bakanlığın önüne, bin Ali'nin gitmesini istemek için geldi. Ben ve yoldaşım neredeyse bin Ali'nin gitmesiyle aynı anda serbest bırakıldık.

MEŞRULUĞUMUZU HALKTAN ALIYORUZ

Partiniz uzun yıllar boyunca yeraltında çalışma yürütmek durumunda kaldı. Şimdi, yeni gelişen süreçle birlikte yasal bir parti kurma hazırlığı içerisinde olduğunuzu biliyoruz. Bu geçişe nasıl hazırlanıyorsunuz?

Partimiz her zaman, yeraltı çalışmasını ve legal çalışmayı yaşadığımız duruma bağlı olarak mücadelenin biçimleri olarak gördü. Örneğin, bazı zamanlarda tamamen yeraltındaydık. Çünkü kör bir baskıyla karşı karşıya idik; sadece partimiz değil, Tunus'taki genel siyasi hareket de aynı baskıları yaşıyordu. Başka zamanlarda ise, bazı özgürlük alanları koparabildiğimizde, partimiz bunları kullanmayı denemekten çekinmedi. Bir dönem yasal gazetemiz bile vardı, bu 1990'da idi. Fakat 1990 sonrası yeniden tamamen yeraltına çekildik. 1999-2000'den

bu yana halk mücadeleleri bin Ali rejimine birazcık geri adım atmayı dayattı, bazı boşlukları bıraktırdı. Ve partimiz bu boşlukları yeniden kullandı. Çalışmamızı niteleyen ise, mücadelemiz sayesinde Tunus'ta tanınan yoldaşlarımız oldu, ulusal düzeyde olsun, bölgesel düzeyde olsun veya sendikal sektörde, gençlik kesiminde, kadınlar arasında ya da insan hakları alanında. Partimiz her zaman bu yoldaşların varlığından, ulusal, bölgesel çapta, tanınmış yönetici olmalarından, çalışmayı, programımızı, siyasi çizgimizi, Marksist-Leninist düşüncemizi yaymak için faydalandı. Başardığımızı söylemeliyim. Partimiz, bin Ali'nin varlığında bile bu yöneticileri dayatabildi. Siyasi polis, partili olduklarını çok iyi biliyordu. Fakat siyasi polisin rahatça baskı yapamayacağı bir noktaya geldiler. Son yıllarda, devrimden önce, partimiz aslında yeraltındaydı, fakat yasal bir varlığı da vardı, fiili legal bir varlık oldu.

Tunus halkı şimdi partimizi daha yakından tanıyor, birçok yöneticimizi biliyor, daha da önemlisi, gelecek günlerde partimizi legalleştirmeye çalışacağız. Partimiz meşruluğunu Tunus halkından aldı, Tunus halkı, emekçiler, gençlik, kadınlar bizi tanıyor. Şimdi yasallığı kazanmamıza yardım edecektir. Diğer yandan, yoldaşlarımız ve dostlarımız yasal ve kabul edilen bir parti olmamız için partimize bürolar vermek istiyor. Yer gösteriyorlar. Fakat daha yarı yolda olduğumuz için, bazı demokratik özgürlükler olduğunda bile tamamen yasal bir parti olmayacağız. Her zaman burjuvaziye, karşı devrime, dikkat edeceğiz, uyanık kalacağız, çünkü her an geriye bir dönüş olabilir.

DEVRİMİN TAMAMLANMASI İÇİN ULUSAL KONGREYİ TOPLAMALIYIZ

Önümüzdeki dönem için hedefleriniz nelerdir?

Bu devrimin iki zayıf noktası var, biri, özellikle bu devrim için ulusal çapta genel merkezi bir yönetimin olmayışı, yani siyasi bir yönetim. İdare gerçekten dağınıktır. Bu nedenle bu devrimin kendiliğinden özelliğe sahip olduğunu söylüyoruz. İkinci zayıf nokta ise bu devrim için; merkezi politik amaçların,

siyasi bir programının olmayışıdır. Bundan dolayı bir taraftan eylemlere devam edeceğiz, diğer taraftan da bu devrimin içerisinde yer alan güçleri yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde birleşik örgütlü bir cephede bir araya getirmek için çalışıyoruz.

Siyasi platforma gelince; şu anki hükümetin gitmesini istiyoruz, değiştirilmiş düzeltilmiş olsa bile, bu hükümeti, diktatörlüğün, eski rejiminin parçası olarak görüyoruz. İkincisi, eski rejim ve partisi ile hiçbir bağı olmayan kadın ve erkeklerden oluşan bir geçici hükümet oluşturulması çağrısını yapıyoruz, bu geçici hükümetin oluşumunun sol dediğimiz güçler çerçevesinde yapılmasının mümkün olduğunu düşünüyoruz. Yani devrimin korunması için ulusal bir kongrenin düzenlenmesi, bu ulusal kongrenin devrime katılan, halkın özlemlerini ve taleplerini benimseyen siyasi partilerin, örgütlerin ve derneklerin temsilcilerinden oluşması için çağrı yaptık. Bu ulusal kongrenin diğer bir unsuru da, halk meclislerinin, halk birliklerinin ya da halk komitelerinin zaten oluştuğu bölgesel ve ulusal çapta devrimin temsilcilerinin yer almasıdır. Ulusal kongreyi oluşturacak diğer unsur ise, diktatörlüğe karşı mücadeleye katılan, devrimi destekleyen göçmen Tunuslu dernek ve örgütlerdir. Geçici bir hükümetin seçilmesi veya etrafında uzlaşılması bu ulusal kongreye düşmektedir.

Geçici hükümetin görevini nasıl tarif ediyorsunuz?

Bu hükümetin görevi, ülkenin günlük işlerini yönetmek, fakat ana görevi tam bir özgürlük ortamı içerisinde kurucu meclisin hazırlanması, seçilmesi olacaktır. Kurucu meclisin görevi ise, Tunus halkının özlem duyduğu demokratik cumhuriyetin temellerini atmak olacaktır. Bu temellerin ana unsuru ise, Tunus halkı için yeni bir anayasa olacaktır. Bu çerçevede, örneğin partimiz, demokratik parlamenter bir cumhuriyetten yanadır. Mesela başkanlık rejimine son vermek istiyoruz. Ayrıca ülkemiz halkının çoğunluğu bu talebi desteklemektedir. Şüphesiz başka siyasi güçlerle birleşmemiz gerekecektir. Sol daha önce birleşmişti, 14 Ocak Cephesi kuruldu, bu tarih, bin Ali'nin kaçtığı ve ülkeyi terk ettiği gün anlamına geliyor.

Solla birlikte, Arap milliyetçisi sol güçler ve başka radikal küçük burjuva unsur ve güçler var. Fakat bu sadece Tunus'taki siyasi fotoğrafın bir bileşimi. Liberallerle görüşüyoruz, hatta İslamcılarla görüşüyoruz, zaten buradaki amaç, bu devrimin ilk görevini tamamlamak ve diktatörlüğe son vermektir. Bu görevi henüz bitiremedik. Bu nedenle solda birlik olsa da, bu ilk görevi tamamlamak ve demokratik cumhuriyetin temellerini atmak için diğer siyasi güçlerle de hareket etmeye çalışıyoruz. Daha sonra yeni bir dönem olacaktır. Devrimi devam ettireceğiz, mücadele tam açık siyasi, ekonomik ve sosyal program etrafında olacaktır. Şimdiden programımızı sunmaya çalışıyoruz. Fakat şu anki görevimiz diktatörlüğü kesin olarak düşürmektir.

DİKTATÖR GİTTİ AMA DİKTATÖRLÜK SÜRÜYOR

Bin Ali ülkeyi terk ettikten sonra sizinle yaptığımız röportajda, "Halkın kazanımlarını çaldırmayacağız" demiştiniz. Bugün için bu kazanımların hâlâ tehlikede olduğunu düşünüyor musunuz?

Devrim henüz gericiliği yenilgiye uğratmadı, zayıf olsa bile gericilik hâlâ burada. Tersine şunu söyleyebiliriz, karşı devrim yeniden örgütleniyor, karşı bir saldırı yürütmektedir. Fakat durum istikrar kazanmış değil daha, ne devrim için ne de karşı devrim için istikrarlı bir durum var. Bugün için taktiğimiz şuna dayanmaktadır: her şeyden önce diktatörlüğe karşı eylemleri sürdürmek. Çünkü diktatör gitti, diktatörlük ise durmaya devam ediyor, özgürlükler açısından birçok taviz verse bile.

İdare duruyor, siyasi polis duruyor, kukla kurumlar duruyor.

Durumun bugün de ağır olduğunu düşünüyoruz. Karşı devrim hareket ediyor, fiziksel saldırı, katletme ihtimali var. Kişisel bir durumdan söz etmiyorum, fakat partimiz bu durumu göz önünde bulunduruyor, tedbirlerini alıyor. Üstelik karşı devrimin hedefinde olan tek kişi de ben değilim. Partimizin yöneticileri, birçok yoldaşımız, iktidar partisinin milislerinin, bölgelerde çürümüş iş adamları milislerinin ve aynı zamanda siyasi polisin

hedefinde. Çok dikkat ediyoruz, tetikteyiz. Büyük bir karışıklık döneminde olduğumuzu düşünüyoruz. Ucuz herhangi bir kayıptan sakınmak için de günlük çalışmamıza çok dikkat ediyoruz.

FACEBOOK'LA DEVRİM OLMAZ!

Medyada, özellikle eski Sovyet Bloğu ülkelerinde yaşananlara atfen, Tunus'ta yaşananlar için "Yasemin Devrimi", "Facebook Devrimi" benzeri yakıştırmalar yapıldı. Tunus'taki devrim "renkli" bir devrim miydi?

Bu devrime ilişkin birçok şey söylendi. Bazıları "*İslamcılar bu işi yaptı*" diyor, oysa İslamcılar bu devrimin başlangıcında neredeyse hiç yoktular. Büyük bir rol oynamadılar bu devrimde, çünkü bizzat kendileri bu devrimin olmasını beklemiyordu, şaşırdılar. Bazıları da "*Yasemin Devrimi*" diyor. Avrupa'nın koyduğu bir isim, çünkü yasemin geleneksel burjuvaziye gönderme yapıyor, bu doğru değil. Karakteri halkçı olan bir devrimdir. Bu devrime katılan başlıca güçler, işsizlerdir, özellikle diplomalı işsizler, ortaöğretim öğretmenleridir, ilkokul öğretmenleri, avukatlar, çalışanlar, kadınlar ve gençler.

İnternet ve facebook gençleri de var. Fakat açıklamam gerekiyor ki, bu bir İnternet veya facebook devrimi değil. Belirleyici rolü olanlar genç işçilerdir veya işsiz ve diplomalı gençlerdir, alanda olan sendika üyeleri ve siyasi militanlardır. Facebook üzerinden bir devrim yapamayız. İnternet ve facebook olumlu bir rol oynadı, çünkü haber anlamında devrime katkısı oldu. Şunu da belirtmem gerekiyor ki, ne yazık ki işçi sınıfı bu devrim içerisinde çok fazla yer almadı. Sadece bir güç olarak katıldı. Fakat halkın genel politik özlemleri ve bu devrimin politik karakteri açısından, bu devrimin karakteri halkçı ve demokratiktir. Bunlar tüm halk sınıflarını, tüm kategorileri ilgilendiriyor, burjuvazinin bir kısmını, yani küçük burjuvaziyi, bin Ali rejimi ve emperyalizm tarafından yaralanan orta burjuvazinin bazı kesimleri diyebiliriz. Çünkü bin Ali rejimi bir yağmalama rejimiydi, iktidarı elinde bulunduran klik, iş adamlarına bile zarar verdi.

DEVRİMİN MISIR'DA DEĞİL TUNUS'TA OLMASININ NEDENİ MÜCADELE BİRİKİMİMİZ

Tunus'taki halk ayaklanmasının Arap halkları açısından önemi neydi?

Gerçekten bu devrim bir Arap boyutu kazandı, hatta uluslararası bir boyut aldı diyebilirim. Bu devrimi nitelendiren şey, kendi güçlerine dayanarak halkın kendisi tarafından yapılmasıdır, bazılarının umduğu gibi bu devrime Fransa ve ABD tarafından yardım edilmedi. Yani emperyalistler tarafından yardım edilmedi. Tunus halkının bir devrimidir.

Birincisi Tunus halkı, bir halkın kendi güçlerine dayanarak bin Ali gibi devasa bir siyasi güce dayanan bir diktatörü düşürebileceğini gösterdi. İkinci şey ise, yine Tunus halkı, siyasi, ekonomik ve sosyal özlem ve talepler etrafında birleşebileceğini gösterdi. Bu devrimin en büyük iki dersi bunlardır. Şunu da söylemeliyim, bugün Mısır'da, Yemen'de, Cezayir'de, Fas'ta halk yığınlarının ekonomik ve sosyal durumu Tunus'tan da daha ağır olabilir. Fakat devrim Tunus'ta oldu, Mısır'da veya diğer ülkelerde değil. Farkı şudur, Tunus'ta bir bilinç, mücadele birikimi oldu, bu da Tunus halkının belli bir siyasi birliği içerisinde meydana geldi.

Biraz kendiliğinden olduğu, merkezi düzeyde organize olmadığı, belirli bir siyasi parti veya belirli bir siyasi cephe tarafından yönetilmediği gerçektir. Fakat bununla birlikte, halk içerisindeki aktif unsurlar, siyasi militanlar, sendika militanları, insan hakları militanları, kültürel cephedeki militanlar, kadınlardır. Yani Tunus halkının özlemleri etrafında belirli bir birlik var. Bugün açısından şunun bilincindeyiz, Arap gerici rejimleri, ister Avrupa olsun ister ABD olsun, emperyalistler, Tunus devrimini etkisiz hale getirmeye, devrimin radikalleşmesini önlemeye, belli bir çerçevede, burjuva, liberal, batı yanlısı bir rejim sınırları içinde tutmaya çalışıyorlar. Gerçekten bu devrimin diğer Arap ülkeleri için bir örnek olmasını istemiyorlar. Bununla birlikte Mısır'da halk ayaklandı, Yemen'de ayaklanma patlayabilir. Cezayir'de 12 Şubat tarihi için genel grev ve genel eylem çağrısı var.

"DİĞER ÜLKELERLE HABERLEŞİYORUZ"

Arap ülkelerinde sokağa çıkanlarla bir iletişiminiz var mı?

Bu ülkelerdeki devrimciler bizimle iletişimdeler. Örneğin Mısır'dakiler neredeyse günlük olarak çok sayıda Tunuslu militanla iletişim halindeler, bunlar içerisinde partimizin militanları da var. "Nasıl yaptınız, şu veya bu sorunu nasıl çözdünüz" diye soruyorlar. Lübnanlılar, Filistin Halk Cephesi'ndekiler bizimle iletişim halinde. Anlamaya, bize yardım etmeye çalışıyorlar. Sonuç olarak bu devrimi nasıl gerçekleştirdiğimizi görmeye çalışıyorlar. Bu nedenle, bu devrimin amaçlarına ulaşması için, demokratik ve halkçı görevlerini yerine getirebilmesi için, Tunus halkıyla aynı sorunları yaşayan, diktatör, burjuva, komprador, emperyalizm ve Siyonizm yanlısı rejimler tarafından ezilen diğer Arap halklarına örnek olması için büyük bir sorumluluk hissediyoruz.

TÜRKİYELİ YOLDAŞLARI SELAMLIYORUZ

Diğer ülkelerin halklarına bir mesajınız var mı?

Türkiyeli yoldaşlarımızı selamlıyoruz, Türkiye'deki devrimci, demokrat, ilerici güçleri selamlıyoruz, uluslararası çapta yoldaşlarımızı selamlıyoruz. Özellikle Marksist-Leninist Parti ve Örgütler Konferansı bünyesindeki yoldaşlarımızı selamlıyoruz. En zor anlarda bizi desteklediler. Türkiyeli yoldaşlarımızın desteğini, özellikle 90'lı yıllardaki desteklerini hiç unutamayız. Partimiz gericiliğin saldırısı altındayken, yoldaşlarımız yargılandığında, işkence gördüğünde, mahkum edildiğinde, cezaevine konulduğunda bizi yalnız bırakmadılar. Bu destek bizim için çok önemliydi ve bugün de aynı şekilde önemlidir.

GAFSA MADEN HAVZASINDA HALK İSYANI: İLK DEĞERLENDİRME*

AMMAR AMROUSSİA

Gafsa bölgesi (Güney-Batı Tunus) ve özellikle de bölgenin kentleri 5 Ocak 2008'den bu yana büyük bir halk protestosu ile sarsılıyor. Olaylar, bölgenin en büyük işvereni olan "Gafsa Fosfat İşletmesi"nin (GFI) işe alım sınavı sonuçlarının açıklanmasından sonra başladı. Sınav sonuçları halk arasında "hayal kırıklığı" yarattı. Alınacak kadro sayısı ilan edilenden daha az idi ve beklentilere cevap vermedi. Üstelik adayların seçiminde öne sürülen kriterler objektif değildi, kayırmacılık, rüşvet ve iktidara bağlılık mesleki krIiterlerin önüne geçti.

Hoşnutsuzluklar ilk olarak Redayef'te patlak verdi ve ardından başta M'dhilla ve Moulares olmak üzere diğer kentlere yayıldı. Böylece Gafsa bölgesinin tamamı daha önce eşi görülmemiş, gözlemciler tarafından bin Ali'nin yirmi yıllık iktidarı boyunca ve hatta 1984'deki "ekmek isyanı"ndan bu yana Tunus'taki en önemli hareketlenme olarak kabul edilen top-

* Makale, Tunus İşçileri Komünist Partisi'nin (PCOT) teorik yayın organı "Le Communiste" dergisinin Mayıs 2008 tarihli sayısında yayınlandı.
Maden havzasındaki isyan beş aydan fazla sürdü. 6 Haziran 2008'de bin Ali rejimi tarafından vahşice ezildi. Direnişin merkezi olan Redayef şehrine binlerce güvenlik gücü eşliğinde saldırı düzenlendi. Halkın üzerine ateş açıldı, bir kişi öldü, 26 kişi yaralandı. Yaralılardan birisi birkaç gün sonra öldü. Daha sonra emekçi semtleri kuşatıldı ve evler tek tek arandı. Evlerin kapıları kırıldı, yağmalandı, insanlar aşağılandı ve terörize edildi. İsyanın başını çeken gençler özel olarak hedef alındılar, onlarcası tutuklandı. Yüzlerce genç tutuklama furyasından kurtulabilmek için, evlerini terkederek çevredeki dağlara çıktılar.
6 Haziran'ı 7 Haziran'a bağlayan gece, ordu şehri kuşattı ve sıkıyönetim ilan edildi. Şehrin etrafındaki dağlara giden yollar tutularak, halkın kendi çocuklarına yiyecek, giyecek ve içecek su götürmesinin önü kesildi. Hareketin liderleri olan Adnane Hajji, Bachir Abidi, Taieb Ben Othman eve Adel Jayar ile birlikte yüzlerce eylemci tutuklandı ve ağır işkencelerden geçirildiler. Güvenlik güçleri, Redayef'ten sonra Metlaoui şehrine de aynı şekilde saldırdı. Onlarca kişi işkencelerden geçirildi ve tutuklandı. Tüm hukuk kurallarının ayaklar altına alındığı sözde mahkemelerde ağır hapis cezaları kesildi. 38 sanıktan 33'ü 10 yıl, 7 sanık ise 1 ay hapse mahkum oldu. Bu adalet maskaralığı sırasında, mahkeme, sanıkları dinlemeden ve avukatlara müvekkillerini savunma olanağı sunmadan kararını verdi.

lumsal bir ayaklanma ile sarsıldı. Hareket hâlâ gündemde olsa da, böylesi bir olay analiz edilerek gerekli dersler çıkarılmalıdır. Sıcağı sıcağına ilk değerlendirme, diktatörlüğe karşı daha uzun süre direnen ve bütün halk hareketini yükseltebilecek kazanımları diktatörlükten söküp alabilen güç için yararlı olabilir. Bu makalede, olayların nedenlerini irdeleyerek, bin Ali rejiminin baskıcı aygıtı ile mücadeleler içinde halk yığınları tarafından yaratılan mücadele biçimlerini ve slogan ve talepleri inceleyerek, gelişimini takip edeceğiz

1- İSYANIN TEMELİNDEKİ NEDENLER

5 Ocak 2008'de yayınlanan GFİ'nin işçi alım sınavı sonuçları bardağı taşıran damla oldu. Eğer bölgede uzun süreden bu yana derin bir sefalet hakim olmasaydı, halkın tepkisi bu denli güçlü olmazdı. Her şey büyük bir patlamaya işaret ediyordu, belirtiler giderek artıyordu. 2007 Eylül'ünde, "Diplomalı İşsizler Bölge Komitesi"nin toplanmasına karşı uygulanan baskının ve bu olayda Afef bin Naceur'un siyasi polisin vahşi saldırısına uğramasının ardından, "*yakındaki büyük sürprizi bekleyin*" diye yazmıştık.

Fosfat üretimi, sömürge döneminden günümüze kadar Gafsa bölgesinin temel ekonomik faaliyeti olarak kaldı. Bu durum, Redayef, Metlaoui, Moulares ve M'dhilla gibi kentlerin yaşamını halka belli bir güvence sağlayan fosfat üretimine tamamen bağımlı hale getiriyordu. Bu durum, Tunus'un 1956'da bağımsızlığına kavuşmasına ve hatta 70'li yıllara kadar böyle devam etti. Ancak bir tür "sağmal inek" olan GFİ, özellikle kötü yönetime bağlı olarak bazı zorluklarla karşılaşmaya başladı. IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan "*Yapısal Düzenleme Programı*" çerçevesinde 1986 yılında kamu kuruluşlarının yeniden yapılandırılması programına dahil edilmişti. Bu program, sadece, gerçekleştirilmesi gereken ya da muhafaza edilmesi gereken kâr oranlarını dikkate aldı. Yani emek gücünün tahrip edilmesi pahasına gerçekleştirildi. Böylece, 80'li yıllarda 14.000 olan çalışanların sayısı, 2007 yılında yaklaşık 5.300'e indi (2006'da 492'si idare-

ci olmak üzere, 5853 kişi). Şirket, kol gücüne ihtiyacı azaltmak için makinalaşmaya gitti, yeni işçi alımının önüne geçebilmek için fazla mesailerin sayısını artırdı. Bu fazla mesailerin tutarı, son yıllarda yaklaşık 5 milyon Dinar'a[1] kadar ulaştı. Devlet ise, toplumsal rolünden durmadan uzaklaştı ve bir avuç yeni mafyacının ve yerli ve yabancı vurguncunun lehine emekçileri vahşi bir sömürüye tâbi tutarak, basit bir "jandarma"ya dönüştü. Ekonomik yapısı değişmeden kalan bölge halkının ihtiyaçlarını gidermek için hiçbir şey öngörmedi. Ekonomik nedenlerle (azami kâr arayışı) olduğu kadar, politik nedenlerle (politik olarak bin Ali rejiminden rahatsız olmayan bir yandaşlar kitlesinin muhafazası için), yatırımlar, özellikle kıyı bölgelerine yöneltilmeye devam etti. Bu durum, 1956'da kuruluşundan bu yana "destur"[2]cu rejimin temel niteliklerinden biri olan bölgeciliği daha da derinleştirdi.

On binlerce insanın yaşadığı Maden havzasının şehirleri böylece tamamen gözden uzak kaldılar, dışlandılar ve zorluklarla karşı karşıya kaldılar. Fosfat zenginlikleri talan edilmeye devam etti. "Yıkama tesisleri"nin hizmete girmesiyle, GFİ, bölgedeki içme sularının büyük kısmına elkoydu. Daha da önemlisi, yıkama için kullanılan kirlenmiş suların yeraltı sularına bulaşarak kirletmesi nedeniyle, Redayef halkı içme suyu ihtiyacını başka bölgelerden getirilen suyu satın alarak karşılama zorundadır (20 litre su 1 dinar).

Bu durum, işsizliği, özellikle üniversite mezunları arasında işsizliği daha da ağırlaştırdı. Bölgedeki işsizlik oranı, resmi olarak çalışan nüfusun %14 ya da %15'i oranında olan ülke ortalamasının iki ve hatta bazen üç katına yükseldi. Öte yandan eğitim, sağlık, barınma ve ulaşım gibi kamu hizmetleri, özelleştirmeler ve fiyatlarındaki artışlar sonucu giderek kötüleşti. Halk kitleleri, çocuklarının özellikle de üniversiteye giden

1 1 ABD doları = 1,20 Tunus dinarı

2 1964'den 1988'e kadar devam eden Desturcu Sosyalist Parti. Burgiba tarafından 1964 yılında yeni "sosyalist" eğilimlerini hayata geçirmek için eski Neo-Destur partisinin adının değiştirilmesiyle kuruldu. Bin Ali, partinin adını 1988 de "Demokratik Anayasal Birlik" olarak değiştirdi.

çocuklarının okul, ilaç ve tedavi, ulaşım ya da barınma masraflarını karşılayamaz duruma geldi. Ayrıca temel tüketim maddelerinin fiyatları tüm dünyada fırladı. Fiyat artışları, gıda, giyim ve yakıt gibi temel tüketim maddelerini etkiledi. Dörtnala giden enflasyondaki artışı takip etmeyen ücretlerin düşüklüğü, küçük mülk sahiplerinin, esnafların ve zenaatçıların gelirlerinin zayıflığı ve miktarı giderek artan işsizlerin her türlü gelirden yoksun oluşu, Gafsa bölgesini geniş bir yoksulluk, güvencesizlik ve toplumsal dışlanmışlık bölgesine dönüştürdü.

Elbette bölge halkının çoğunluğunun sosyal koşullarının giderek kötüye doğru gitmesi; GFİ'nin üst düzey bürokratları, bölge idarecileri, iktidar yanlısı çıkarcı düzenbazlar vb. gibi bazı tabakaların zenginliğinin artmasına tekabül ediyor. GFİ'nin, dolayısıyla devletin, fosfat ürününden elde ettiği ihracat gelirlerinin, dünya pazarında fiyatların artması sonucu önemli oranda arttığını belirtmek gerekir. Gelirler, 2005 yılında 858 milyon dinardan (715 milyon dolar) 2007 yılında 1milyar 261 milyon dinara çıktı ve muhtemelen 2008 yılında 2,2 ya da 2,4 milyar dinarı bulacak.

Durumdan faydalananlar arasında, aynı zamanda iktidardaki partinin merkez komitesi üyesi ve milletvekili olan UGTT'nin[1] Genel Sekreteri Amara Abbassi'yi de görebiliriz. Emekçilerin mücadelelerine karşı oynadığı "itfaiyeci" rolü karşılığında aldığı rüşvetlerin dışında, işgüvencesi için mücadele ettiğini ilan eden bir sendikanın başında olsa da, bizzat kendisinin kurduğu ve işçilerini benzeri görülmemiş bir sömürüye tâbi tuttuğu taşeron şirketin işçilerinin sırtından servet sahibi oldu. Abbassi, bölge idarecilerinin olduğu kadar UGTT'nin başına çöreklenen satılmış unsurların oluşturduğu bürokratların desteğine de sahiptir.

Uydu aracılığıyla yayın yapan televizyon kanallarını izleyen, eğitim görmüş çocukları olan ve "kamu işlerini" takip eden Gafsa halkının olduğu kadar Tunus halkının ülkedeki çürümüşlüğün derecesi hakkındaki bilgilerinin birbirinden değişik

1 Tunus Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu

olduğu açıktır. Bir avuç aile (bin Ali'nin, damatlarının, dostları ve yakınlarının aileleri) olağanüstü miktarlarda servetlere sahip oldular. Özelleştirme kampanyasından faydalanarak ekonominin temel sektörlerine el koydular. Bankalar, garanti istemeden çok miktarda kredi vererek onların hizmetine girdiler. Bu nedenle, "şüpheli alacaklar", verilen kredilerin 1/3'ten fazlasını oluşturmaktadır.

Bu ailelere mensup bazı kişiler, onlara önemli miktarda rüşvet vermeyi kabul edenlerin hesabına devletle ilgili işlemlerinde "iş takipçiliği" konusunda uzmanlaştılar. Kazanabilmek için rüşvet vermek gereken ve sonuçları önceden bilinen kamu sektörünün işe alım sınavları bile onlardan soruluyor, ellerinden hiçbir şey kurtulmuyor. Böylece vatandaşlar, yoksulların durumlarının günden güne daha da kötüleşmesine karşın "taht"a bağlı bir azınlığın durmadan zenginleştiğini görerek, içinde bulunulan durumun vehametini tespit edebilirler. Bütün bu etkenler, bütün ülkede ve Gafsa maden havzası gibi en geri bölgelerde, su yüzüne çıkma fırsatı bekleyen gizli bir öfke şekline bürünen genel bir hoşnutsuzluk havası yarattı. Aslında GFİ'nin sınav sonuçlarının açıklanmasından daha önce de, Gafsa bölgesinde, Tunus'un birçok bölgesinde, baskıya ve maruz kaldıkları adaletsizliğe karşı protestolarını dile getirmek için örgütlenen köylüler, işten çıkarılan işçiler ya da halkın yaşadığı mahallelerin sakinleri gibi "Diplomalı İşsizler Bölge Komitesi" şeklinde örgütlenen diplomalı işsizlerin başını çektiği bir takım protesto eylemleri meydana gelmişti. Ve daha sonra, sınav sonuçlarının açıklanması "bardağı taşıran damla" oldu ve ardından gösteriler, maden havzası sakinlerinin oturma eylemleri ve ayaklanmalar patlak verdi.

2- BİR HALK HAREKETİ

Hareketi tam anlamıyla bir halk ayaklanmasına çeviren, bölgesel ve az çok sınırlı niteliğine rağmen, başlagıcından bu yana geniş bir halk hareketi olma özelliği taşımasıdır. İşçiler, işsizler, memurlar, esnaflar, zanaatkârlar, öğrenciler vb. tüm halk kesimleri bu harekete katıldılar. Çocuklar, genç-

ler, yetişkinler, yaşlılar, değişik kuşaklardan insanlar katıldılar. Kadınlar, hatta ev kadınları bile protestolardaki yerlerini aldılar ve çoğunlukla öncü bir rol oynadılar. Bölgede varolan ve sürekli olarak iktidar tarafından alet edilen aşiret ayrılıkları, bu hareket içerisinde ortadan kayboldu ve yerini toplumsal, sınıfsal bir aidiyete bıraktı. Halk, yaşadıkları yoksulluğun ve kaderlerinin aynı olduğunu anladı: işsizlik, dışlanmışlık, yoksulluk, alım gücünün düşüşü ve genel olarak yaşam koşullarının giderek zorlaşması. Bu duygular, tartışmalar, polis ile çatışmalar, yardımlaşma ve dayanışma vb. neticesinde günden güne iyice doğrulandı. Önderliğe sahip oldukça, bugün geri adım atmak, özellikle Redayef'te çok zor ve hareket gelişmeye açıktır. Devamlılığı ile kendini karakterize eden hareket, dördüncü ayını bitirdi. Yönetici bir çekirdeğin, sendika temsilcisinin ve devrimci militanların varlığı sayesinde; hareketin bizzat eksenini oluşturan özellikle Redayef'te, hareket hâlâ devam ediyor. Ülkemiz, 1956 yılındaki "bağımsızlık"tan bu yana, bu kadar uzun süre devam eden bir toplumsal mücadeleye tanık olmamıştı. Başında deneyimli militanların bulunmasından başka, hareketin uzun ömürlü olmasında nesnel etkenlerin önemli rolü oldu. Daha önce bahsi edilen bu etkenler, halka, yoksullukları ve zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını kavrattı. Bütün umut kapıları onlara kapandı ve böylece mevcut rejime karşı bütün güvenlerini kaybettiler. Rejim, ne bölgenin karşı karşıya olduğu sorunlara çözüm buldu, ne halkın doğrudan taleplerine cevap verdi, ne de vaatlerini, özellikle Moulares'te bazı toplumsal katmanlar lehine büyük bir şamatayla duyurulan "cumhubaşkanlığının özel tedbirleri"ne ilişkin vaatlerini yerine getirdi. Bu, muhaliflerin öfkesini daha da artırdı. Daha kötüsü, hareketin başından itibaren, iktidar baskıya başvurdu. Nisan ayı başında, ardından Mayıs ayı başında, Redayef ve Moulares'te baskı çok şiddetlendi ve genişledi. Ancak baskı, bu hareketi ne söndürebildi, ne de boğabildi, tam tersine daha da radikalleştirdi. Neticesinde iktidar, bir kaç gün önce gözaltına alınan hareketin yöneticilerini ve eylemcileri serbest bırakmak zorunda kaldı. On binlerce kişi, sebest

bırakılanları birer halk kahramanı gibi karşıladı. İktidar, hareketin genişliği karşısında gafil avlandı, katılanları kamçılayan birlik, mücadele kararlılığı ve dayanışmacılığı karşısında sarsıldı. Bu nedenle, başlagıçta, söneceğini düşünerek olayı zamana bırakmayı ve dağılmaya zorlamayı denedi. Zira talepleri teşvik edecek ve hareketin ülkenin diğer bölgelerine yayılmasına neden olacak tavizler vermekten korkuyordu. Aynı zamanda baskının; "*devlet başkanı bin Ali'nin ileri görüşlü idaresinde gerçekleştirilen eserler*" ve sözümona "*Tunus ekonomik mucizesi*"ne dayanan rejimin demagojik propagandasının maskesini düşürecek biçimde harekete ulusal olduğu kadar uluslararası bir boyut kazandırmasından çekiniyordu. Gerçekten de maden havzasında olanlar, bütün bu yalanların ayyuka çıkmasına neden oldu. Eğer varsa bir "mucize"; bu servetleri başdöndürücü biçimde artan yerel ve yabancı zenginler içindir, şiddetli bir sosyal ve ekonomik baskıya maruz kalan halk için değildir. 2009 seçimlerine bir yıldan biraz uzun bir süre varken, daha şimdiden, "eserlerine" devam edebilmesi ve "*Tunus'a aydınlık bir geleceği garantilemek için*" programınının geri kalanını hayata geçirebilmek üzere, bin Ali'nin, ömür boyu başkanlığı anlamına gelen, beşinci kez aday olması için bir "rica" kampanyası başlatıldı. Maden havzasındaki kentlerde durumun patlak vermesi iktidarın işini güçleştirdi, bu nedenle, politik muhalefetin zayıflığından ve sendikal bürokrasinin işbirlikçiliğinden yararlanarak hareketi tecrit etmek için boşuna çabalayıp durdu. Sendikal bürokrasi, bu amaçla bazı sendikacıları cezalandıracak kadar ileri gitti.[1] Ancak bütün bunlar, hareketin yoluna devam etmesini, tecrit etmek için girişilen tüm çabaları boşuna çıkarmasını ve yurt dışından yayın yapan televizyon kanalı "Al-Hiwar Attounoussi"[2], internet üzerinden Tunus İşçileri Komünist Partisi'nin fikirleri doğrultusunda yayın yapan "Al-Badil"[3] gazetesi, yasal muhalefetin gazeteleri (Al-Mawkif, Mouatinoun, Attarik Al-Jadid v.d) ve başta Tunus

1 Adnane Hajji, UGTT içerisinde her türlü sendikal faaliyetten 5 yıl boyunca men edildi.
2 Tunus Söyleşileri
3 Alternatif

İşçileri Komünist Partisi'nin yasadışı merkezi yayın organı olan "Sawt Echâab"[1] olmak üzere yeraltı basını gibi bağımsız bilgi kaynakları ve ayrıca ülke içerisinde "Maden Havzası Halkıyla Ulusal Dayanışma Komitesi" tarafından düzenlenen dayanışma kampanyaları ve yurt dışında Tunuslu ve yabancı parti ve demokratik dernekler aracılığıyla halkın sempatisini kazanmasını engelleyemedi.

3- ÇEŞİTLİ VE CESUR MÜCADELE BİÇİMLERİ

İktidar için baskı, sokak gösterilerinin, partilerin ve üniversite derneklerinin lokallerindeki toplantıların yasaklanması her zaman geçerli bir durumdu. Bu strateji, iktidar için oldukça etkili oldu. Muhalefetin gelişmesini ve genişlemesini engelleyerek, dar bir çevre ile sınırlı kalmasını başardı. Muhalif hareketler, aslında polis terörüyle dayatılan bir "sosyal barış" denizinde münferit olaylar gibi göründü. bin Ali rejimi, içeride olduğu kadar dışarıda da, bu sessizliği, "*tercihlerindeki başarı*"nın ve "*onun etrafında halkın birliği*"nin kanıtı olarak gururla öne çıkardı. Bununla birlikte, Gafsa bölgesindeki maden havzasında olanlar, tamamen farklı bir durum yansıtıyordu. Güvenlik güçleri, sınırlı bir muhalif hareketi baskıyla sindirerek ve azınlığın bir hareketine indirgeyerek eskiden çok rahat biçimde yapabildiklerini artık yapamıyorlardı. Çünkü artık hareket gerçekten kitlesel ve katılanların hepsi direnmeye ve sonuna kadar mücadeleye devam etmeye kararlı, zira zincirlerinden başka kaybedecek birşeyleri yok. İşte bu nedenle, 2008 yılının Nisan ayının başında ardından Mayıs ayının başında şiddetle müdahale eden güvenlik güçleri, halkın kararlılığı karşısında kısa sürede geri adım atmak zorunda kaldı. Normal koşullarda, iktidarın partilere ve hatta legal derneklere açık alanlarda olduğu kadar kendi lokallerinde yapmalarını yasaklayabileceği faaliyetleri, muhalif güçler, maden havzasında polisin herhangi bir iznine gerek duymadan keyiflerince gerçekleştirebildiler. Böylece gece ve gündüz boyunca kortejler sokakları dol-

1 Halkın Sesi

durdu, açık alanlarda halk toplantıları yapıldı ve sadece seyredip müdahale edemeyen polisin gözü önünde güpe gündüz politik bültenler ve bildiriler dağıtıldı. Halk, pratikte, toplanma, gösteri, ifade vb. özgürlüklerini serbestçe kullanmalarına olanak tanıyan kendi lehlerine bir güç dengesi yarattı. Hareketi durdurmak için güvenlik güçlerine kalan tek seçenek; maden havzası kentlerinin düpedüz işgal edilmesi ve her türlü faaliyetin engellenmesi için sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağının ilan edilmesiydi (gerçekten de, Haziran sonunda öyle oldu – Arapçadan çevirenin notu).

4- KENDİLİĞİNDEN BİR AYAKLANMA, ANCAK...

Bu ayaklanmanın kendiliğinden nitelikte olduğuna şüphe yok. Hareketin bu niteliği, daha başlangıçta açıkça kendini gösterdi ve ilk haftalar boyunca devam etti. Kendiliğindenlikten kastedilen, hareketi örgütleyen ve onu bir talepler platformuyla donatan, pratik alanda yöneten ve hareketi iktidarın provokasyonlarından ve taşkınlıklardan koruyan politik bir önderliğin eksikliğidir. Ancak bu eksiklik, diğer kentlerdeki hareketlerde farklı seviyelerde kendini hissettirirken, esas olarak Redayef'te günden güne aşıldı. Bilinçlenme, Redayef'te bir talepler listesinin hazırlanması ve güç dengelerini ve özellikle yaptıklarına ve yapacaklarına ikna olacak şekilde kitlelerin ruh halini hesaba katan bir eylem planının hazırlanması ile kendini gösterdi. Devrimci sendikal ve politik militan bir çekirdeğin varlığı, hareketin bilinçlenmesinde ve örgütlenmesinde belirleyici bir rol oynadı ve oynamaya devam ediyor. Aslında Redayef, maden havzasında hareketin başından itibaren bir istisna oldu. Hareketin başında ortaya çıkan zorluklar çabuk bir biçimde ortadan kaldırıldı. Bu zorlukların odağı olan ve hareketi bölmeyi, tereddüt tohumları ekmeyi ve yöneticilerinin saygınlığını ve itibarını zedelemeyi amaçlayan aşiret reislerini ve yerel ve bölgesel yöneticileri etkisizleştirmeye olanak tanıdı. Mensupları sendikal meclisler tarafından belirlenen "Komite" ve her kesimden sendikacılar ve politik, demokrat ve ilerici militanlardan oluşan yakın çevresi; hareketin kanali-

ze olmasında ve yönetilmesinde çok büyük bir olgunluk gösterdi. "İkinci ateşkes" (devlet yöneticilerinin isteği üzerine, görüşmelere elverişli bir ortam yaratmak için 15 gün boyunca gösteriler ve grevler askıya alındı), nefes alma ve yeniden örgütlenme fırsatı tanıyarak, hareketi daha da güçlendirdi. Hiç kimse, hareketin yöneticilerinin zor durumları idare etme, iktidarın manevralarını boşa çıkarma ve hareketin başarısızlığa uğramasını engelleme yeteneklerinden şüphe duymuyordu.

Bu dönem, hareketin yöneticilerinin gerçek birer önder ve halkın sözcüsü olduklarını doğruladı.

Diğer yandan kitlelerin bilincindeki evrilmeyi ve bağrındaki aktif unsurları kaydetmekte yarar var.

Mücadele, katılanları eğitiyor ve bilinçlerini bir konuşmanın sağlayacağından çok daha çabuk biçimde geliştiriyor. Gerçekten de harekete dahil olan halk kitleleri, kendilerini doğrudan "devlet işleri"nin içinde buldular. Halk kitleleri; sorunlarını ve kaygılarını, genel olarak ülkedeki durumu tartışıyor, bilgi alış verişinde bulunuyor ve bin Ali rejimine karşı şiddetli eleştirilerde bulunuyorlar, bu rejimin zenginlerin hizmetinde, despotik ve dikta niteliğini ve halkın çıkarlarıyla hiçbir ilgisinin olmadığını kendi somut deneyimleriyle keşfediyorlar. Bizzat kendi güçlerinin ve dolayısıyla da direnme ve dayatma yeteneklerinin farkına varıyorlar. Belediye, polis, ulusal muhafızlar, iktidar partisinin organları (koordinasyon komitesi, bölgesel ve mesleki hücreler) gibi iktidarın bölgedeki sembolleri halkın iradesi karşısında iflas ettiler. Başka bir deyişle, artık Redayef'te politikadan sözetmek, ne yasak, ne tehlikeli, ne de bir avuç "imtiyazlı"nın tekelindedir. Aksine politika, herkesin korkmadan, herhangi bir kişiden izin almadan yaptığı doğal bir eylem haline geldi. Herkes belediye başkanını, valiyi ve hatta bin Ali'yi, özellikle de damatlarının, aile yakınlarının zenginleşmesinden bahsederek eleştirmeye başladı.

Redayef yakınlarındaki Moulares'te diplomalı işsizlerin açtıkları çadırda bir grup genç bir araya geldi. Bir yandan üniversite eğitimleri boyunca edindikleri deneyimler, diğer yan-

dan sendikal ve politik çevreleri sayesinde, hemen kısa sürede, kendi taleplerini geniş politik bir perspektifle formüle ettiler. Bu deneyim, bu gençlerin kısa süre içerisinde hareket içerisinde etkili bir konuma gelmelerinin ve aydınlar arasında yankı uyandırmalarının yolunu açtı. Ancak bu çekirdek, Redayef dışındaki sendikal ve politik çevrelerin desteğini alamadığı için, hareketin tümünün yönetimi haline gelemedi. Bütün olumlu yönlerine rağmen, bu halk isyanı kendiliğindenliği aşamayan ve global politik bir vizyondan yoksun bir hareket olarak kaldı. İktidar, hareketi içten bölmek için bu zayıflığı birçok kez kullanmaya kalkıştı. Bazen Başkan bin Ali'nin bizzat müdahale ederek tüm sorunları çözeceğini, buna fırsat yaratmak için de hareketi durdurmak gerektiğini yaydılar. Hareketin yöneticileri hakkında iftiralar yayarak değişik kentleri birbirinden tecrit etmeye çalıştılar. Kuşkusuz hâlâ hareketin bölgesel ve ülke düzeyinde birleşmesini, değişik emekçi kesimlerin seferber edilmesini baltalayan değişik faktörler vardır. Halbuki, maden havzasındaki halkın talepleri, aynı haksızlıklara maruz kalan tüm emekçileri ilgilendirmektedir.

5- POLİTİK MUHALEFETİN ZAYIFLIĞI

Politik muhalefetin zayıflığının unsurlarından birisi, uzun sessizlik yıllarından devraldığı sakatlıklardır. Muhalefetin önemli bir kesimi, bu önemli hareketten, halk kitlelerinin taleplerini sahiplenerek, kendi sosyal temelini genişletmek için yararlanacağına, sesiz kalmayı yeğledi. Ve hareket ilerledikçe, bu tür muhaliflerle halk kitleleri arasındaki mesafe de açılıyor. Hareketin başlangıç zamanında görülen medyatik ilgi de zamanla geriledi. Politik şefler, özellikle de bölgeye rahatça gidip gelmek konusunda sorunları olmayan legal parti şefleri, hareketin yanında yeralmak üzere çaba sarfetmediler. Ziyarete gittikleri zaman da, bunu, politik ve medyatik yan aktivitelerle destekleyip, hareketi ulusal düzeyde ihtiyaç duyduğu desteğe kavuşturmak için değerlendirmediler. Bu durumu, partilerin zayıflığı ile açıklamak imkansızdır, zira belirttiğimiz gibi, ilgili partiler, eğer isteseler, bu hareketten kendi sosyal tabanları-

nı genişletmek üzere yararlanabilirlerdi. Ancak bunu engelleyen güçlü ideolojik ve politik engeller vardı. Doğrusu bu partilerin, bölge halkına ve genel olarak Tunus halkına sunabilecekleri bir çözüm yoktur. Despotizme karşı çıksalar ve politik bakımdan liberalleşme yanlısı olsalar da, bunlar, özelleştirmeleri ve devletin rolünün azaltılmasını öngören liberal kapitalist ekonominin yandaşlarıdırlar. Sözde dış yatırımların özendirilmesi adına, ülkede yabancı sermayenin varlığını ve hatta hakimiyetini kabul ediyorlar. Yabancı sermayenin Tunus ekonomisinin tahribatına ve yağmaya, bağımlılığının derinleşmesine değil, kalkınmaya hizmet edeceğini düşünüyorlar. Dolayısıyla, bu maden bölgesindeki gibi bir isyan, piyasa ekonomisinin avantajlarını saymakla bitiremeyen tüm liberallerin söylemlerini yalanlamaktadır. Bu nedenle, bin Ali rejiminin toplumsal ve ekonomik tercihlerinin köklü bir eleştirisini yapma kapasitesinden yoksun olan bu partiler, zor bir duruma düştüler. En iyi durumda, esaslı sebeplerin değil, onun yolaçtığı çeşitli sonuçların eleştirisi ile yetindiler.

İlerici solda yeraldığını iddia eden bazı güçler, hareketi uzaktan izlemeye devam ediyorlar. Ya bu hareketi ülkemizde değil de, sanki bir komşu ülkede oluyormuş gibi ele alıp salt bir dayanışma beyan etmekle yetiniyorlar, ya verilecek bir desteğin şu veya bu partiye (mesela PCOT) yarayacağını sanan sekter bir tutuma sahipler ya da zaten iktidarla ve sendika bürokrasisisyle ilişkilerinin zedelenmemesi için harekete açıktan karşı çıkıyorlar. Bir diğer neden ise, maden bölgesindeki bu isyanın, kendi karamsarlıklarını meşru göstermek için ileri sürdükleri "halk hareketi geriliyor" tezini çok yalın bir şekilde yalanlıyor olmasıdır. İslamcılara gelince, yaklaşık yirmi yıldır yedikleri darbelerin etkilerini henüz atlatabilmiş değiller ve bu işin tamamıyla dışında bulunuyorlar. Yaptıkları tek şey, ya tek başına veya "*18 Ekim Haklar ve Özgürlükler Kollektifi*" çerçevesinde, maden bölgesi halkına dayanışma mesajı yayınlamak oldu. Terörizme karşı uluslararası mücadele kapsamında baskı gören İslamcıların cihatcı kesimi de, talepleri, sloganları ve kapsamı itibariyle dini motifler taşımaktan uzak olan bu harekete ilgi göstermedi.

İçerisinde partimiz Tunus İşçileri Komünist Partisi'nin (PCOT) de bulunduğu gerçek ilerici ve demokratik güçler ise, maden bölgesindeki bu hareketin taşıdığı büyük önemin farkında olarak hareket ettiler. Ya direkt katılarak ve içerisinde yeralarak ya da ülkenin başka bölgelerindeki işçi ve emekçiler içerisinde dayanışma hareketini örgütleyerek dolaylı olarak, maden bölgesi halkına destek verdiler ve vermeye devam ediyorlar. Liberal, reformist ve İslamcı güçlere nazaran daha güçlü olmakla birlikte, kabul etmek gerekir ki, ilerici ve demokratik güçler de, bölgedeki zayıflıklarının daha çok farkına vardılar. Bazı şehirlerde harekette etkin rol almakla birlikte, maden havzasının tüm şehirlerinde bu etkinlik gösterilemediği için, şehirler ve bölgeler arasında emekçi koordinasyonu yeterince sağlanamadı. Buna rağmen, yürütülen çalışmalar ve halk kitleleri nezdinde elde edilen saygınlık, yeni güçler kazanma ve zayıflıklarını aşma bakımından olumlu bir deneyim oldu.

6- SENDİKA BÜROKRASİSİNİN İHANETİ

Belki de ilk defa, halkın öfkesi, bu denli açık bir tarzda, Tunus Genel İşçi Sendikarı Konfederasyonu'na (UGTT), konfederasyonun bölge örgütüne ve burada örgütlü olan maden sendikalarına yöneldi. Kendisini, yürüyüşler, açıklamalar, tartışmalar biçiminde ifade eden memnuniyetsizlik ve öfke, sadece rejime karşı değil, sendikal işbirlikçiliğe karşı da ortaya kondu. İşbirlikçi sendikacılık, GFI tarafından organize edilen sınavın sonuçlarını kabul etmenin yanı sıra, kurduğu şaibeli şahsi ilişkiler, rüşvet bağlantıları ve hatta taşeron şirketler kurarak işçilerin sömürülmesine katılma gibi suçlar işleyerek, havzada durumun bu hale gelmesinde pay sahibidir. UGTT ve maden sendikaları, sadece sessiz kalmakla yetinmediler, son bölge konseyi toplantısında, bölge halkının itirazlarını yansıtmayı açıktan reddettiler. Hatta Mayıs 2008'de yayınladıkları 12 maddelik bildirgede, halkın istemlerinin tam tersine bir tutumla, sınav sonuçlarını kabul ettiklerini ve seçilenlerin işe alınması işlemine başlanmasını talep ettiler. Başında Amara

Abassi'nin yeraldığı yerel sendikal otorite, halkın tepkisini çekti. Öteki sendikalar da kayıtsız kaldılar. Bir kez daha, sadece sendikanın Redayef bölge örgütü ve şube başkanı, mücadele edenleri desteklediler ve aktif olarak hareketin içerisinde yeraldılar. Sendika merkezine gelince, her zaman olduğu gibi, oralı bile olmadı. Sadece, yürütme kurulundan iki üyenin ve bölgedeki eğitim sendikası başkanının içerisinde yeraldığı bir soruşturma komisyonu kurmakla yetindiler. Ve bu komisyon da, beklendiği gibi, yörenin sendikal realitesine herhangi bir etkide bulunmadı. Abbasi, işçilerin çıkarlarını çiğneyerek, itiraz edenlere karşı da manevralar çevirmeye devam etti. Aslında sendika merkezinin ve sendikal bürokrasinin tamamen işçi aleyhtarı ve utanç verici bir tutum içerisinde olabilecekleri beklenen bir şeydi, ama mücadeleci özellikleriyle tanınan sendikal çevrelerin kayıtsızlığıdır sorun yaratan. İlk ve ortaöğrenim ve sağlık sektöründen militanlar baskı ve işkence görüp hapsedilirken, birçok gözlemci, mücadeleci bilinen eğitim ve sağlık sendika şubelerinin neden sessiz kaldığını merak ettiler. Peki, postacılar neredeydi? Sendikaların üst yönetimleri, ne destek eylemi örgütlediler, ne de bir açıklama yaptılar. Sadece şubeler harekete destek verdiler. Genel merkezler ise, UGTT genel sekreterinin ve yandaşlarının afarozuna maruz kalacaklarından korktular.

7- AYDINLARIN KAYITSIZLIĞI

Aydınlar ise, genel olarak pasif ve sessiz kaldılar. Çok dar bir kesim, bu hareketten etkilenerek, yazılarında yer verdi; diğerleri hareketsiz kalmayı yeğlediler. Bu ise, Tunus'ta aydınların ve sanatçıların içerisinde bulundukları krizin derinliğini ortaya koymaktadır. Aydınlar arasında genel eğilim, umutsuzluk ve iktidarsızlık içerisinde halka sırtını dönmek, halkı "ihanet etmek"le suçlamak, iktidara yanaşmak ve şahsi çıkarlarını kollamaktır. Halkın harekete geçmesi, canlılığı, dinamizmi ve girişkenliği bile bunları ayıktırmaya yetmedi, dört ay süren direniş ve çatışma da düşünceleri ve ruh halleri üzerinde bir etkide bulunamadı. İşsizlik, marjinalleştirme, yoksulluk ve

açlık pençesine itilmiş olan Redayef, Moulares, M'dhilla kentlerinin mücadeleye atılan halk kitleleriyle dayanışmak ve baskıları kınamak için kıllarını bile kıpırdatmadılar. Uykularından uyanmak için herhalde bir depreme ihtiyaçları var bunların.

Bir başka noktaya dikkat çekmekte fayda var. Burjuva ve küçük burjuva kesimlerden gelen entellektüel kadınların politik, sendikal ve haklar alanındaki rollerinin gerilediği bir dönemde, maden havzasındaki kentlerin isyanı, emekçi kadınları ön plana çıkardı. Bilinen geleneksel yapıların ötesinde, kadınlar, oturma eylemlerinde aktif rol aldılar. Moulares kentinde "11 kadının çadırındaki" oturma eylemi en bilineni oldu bunların. Moulares'teki GFİ merkez binasının önünde çadır kuran bu kadınlar, aileleri de dahil olmak üzere, dışarıdan gelen baskılara karşı bir aydan fazla direndiler. Bu eylemler içerisinde, iktidardaki Destur partisinin yerel binasını işgal eden ve bir ay boyunca buradan çıkmayı reddeden Khira Laamari özel bir yer tuttu. Bu mücadeleci kadın, 9 aylık hamile olmasına ve ağrılarına karşın eylemine devam etti ve ancak çocuğunu doğurmak üzere hastahaneye gitmek için eylem yerinden ayrıldı. Çocuğuna ise "Zafer" adını verdi. Öte yandan onlarca ve giderek yüzlerce kadın, UGTT'nin Redayef'teki şubesine giderek, eylemlerin örgütlenmesi içerisinde yeraldılar. Bunlar arasında çok sayıda türbanlı ve çarşaflı kadında yer alıyordu. Kendilerinin ve çocuklarının istek ve özlemlerini yansıtmak üzere ev ve mutfaklarından çıkmışlardı.

Bu hareketin entellektüel kadınları, ilericileri uyarması, gericiliğe ve köktendinciliğe karşı kadın hareketinin temellerini genişletmek üzere değerlendirilmesi beklenirdi. Öyle olmadı, Tunus Demokrat Kadınlar Derneği'nin üç ay sonra düzenlediği bir toplantı hariç tutulursa, kendisine feminist diyen entellektüeller pasif kaldılar. Hatta, kendilerinin küçük burjuva egoizmine, kibirliliklerine ve kadınların somut sorunları hakkında hiçbir şey söylemedikleri, önlerine düşüp destek vermedikleri halde, türban konusunda ahkam kesenlere de bir ders veren bu harekete karşı tümüyle kayıtsız kaldılar.

8- HALK DESTEĞİ, AMA...

Hareket şimdi dördüncü ayına girmiş olmasına rağmen, genişleyerek bin Ali rejiminin ekonomik ve sosyal politikalarından zarar gören tüm kesimleri kucaklayan ulusal bir eyleme dönüşemedi. Bazı sınırlı girişimler olmakla birlikte, hareket, öteki bölgeleri, hatta Gafsa bölgesinin bile tümünü mobilize eden bir nitelik kazanamadı. Gafsa bölgesinde harekete geçenler, Zanouche'de işsizler, Redayef ve M'dhilla'da yoksul köylüler, emekli işçiler, yine Redayef'te tarım alanlarındaki mülkiyetle ilgili sorunları olanlar, M'dhilla'da pist ve yol talebi olanlardı.

Hareketin yerellikten çıkamamasına yolaçan faktörler vardı, ama bunları muhalif politik güçlerin zayıflığı veya sendika bürokrasisinin ihaneti gibi subjektif faktörlerle sınırlı tutmak yanlış olur. Objektif faktörleri de dikkate almak gerekir. Maden havzasındaki bu hareket, tamamen yerel sebeplerle, yani GFI tarafından düzenlenen işe alma sınavı üzerine patlak verdi. 1984'deki "***ekmek isyanı***" sırasında olduğu gibi, politik bir önderlik olmamasına ve sendika bürokrasisinin ihanetine rağmen ulusal bir özellik kazanan hareketi birleştiren "*ekmek zammının geri alınması*" gibi bir talep yoktu bu kez. 1984'deki ekmek isyanı sırasında üniversite gençliği çok önemli bir rol oynamıştı. 3 Ocak 1984 günü öğrenci gençlerin Tunus sokaklarındaki gösterisi, yoksul semtlerdeki gençliğin de alanlara çıkmasında ve hareketin genişlemesinde önemli bir etki yaratmıştı. Başkentteki gösteriler duyulur duyulmaz, ülkenin tüm bölgelerinde ve şehirlerde halk sokağa çıkmış, Burgiba geri adım atmak ve zammı geri almak zorunda kalmıştı. Halbuki, bugün üniversite gençliği, 1980'lerle kıyaslandığında, birçok şehirde bulunmasına rağmen, burada üzerinde duramayacağımız nedenlerle, eski rolünü oynayabilecek durumda değildir. Şimdi, dayanışma eylemleri oldukça sınırlı kaldı. Sendikaların (1978), üniversite öğrencilerinin (1984) veya politik bir gücün desteğinden yoksun olan maden havzası halkının direnişinin yerel sınırları aşması çok zor görünmektedir. Genel olarak halk kitlelerinin ruh hali de eski hal değildir. Toplumsal yaşam şartları kötüleşmesine, öfke

ve şikayet artmasına rağmen, kitleler dağınıktır. Bu, yirmi yıldır süren baskı, korkutma, yıldırma ve dayanışma duygularındaki zedelenmenin ürünüdür. Tunus'ta, sendikaların da onay vermesiyle, 1996'dan beri dayanışma grevi yasaktır. Kamu sektörünün özelleştirilmesi ve büyük işçi merkezlerinin dağıtılmasının da bir sonucudur. Bu kuralsız "liberalizasyon" ortamında yeşeren bireyci, fırsatçı ruh halini de unutmamak lazımdır. Ama bütün bunlar, özellikle de bir perspektif yoksunluğunun egemen olduğu ortamda, sosyal problemlerin giderek ağırlaşmasına ve köklü sarsılmalara da yol açma potansiyeli taşımaktadır.

9- HAREKETİN PERSPEKTİFLERİ

Maden havzası halkının isyanı kırılamadı. Yetkililerin artık sakinleşti diye umutlandıkları her durumdan sonra, eylemler daha büyük bir kararlılıkla yeniden başladı. Bu hareket daha uzun bir süre devam edebilir, zira iktidar, acil olanlar başta olmak üzere, halkın hiçbir talebine olumlu yanıt vermiş değildir. Halk ise, hiç bir gerileme işareti vermediği gibi, birliğini sağlamlaştırıyor ve değişik eylem biçimlerine (yürüyüş, oturma eylemi, grev vb.) başvuruyor.

Ancak hareketin yerel düzeyle sınırlı kalması da beklenmelidir, zira yaygınlaşması önündeki engellerin kolayca ve kısa sürede aşılması zordur. Yine de tam olarak nasıl gelişeceği önceden kestirilemez. Eğer Gafsa şehrinin kendisine yayılabilirse, bunun öteki bölgeleri de etkilemeyeceği söylenemez. Bu, harekete önemli politik bir boyut kazandıracaktır. Sürekli zamlar, artan işsizlik, toplumsal ve bölgesel plandaki eşitsizlikler, yolsuzluk gibi nedenlerle şu veya bu bölgede sosyal huzursuzluk ve patlamalar yaşanabilir. Böylece maden havzası halkının hareketi yeni bir boyut kazanabilir. Bu olasılıklar bulunmakla birlikte, biz değerlendirmelerimizi hipotezler üzerine oturtamayız. Gerçek durumdan ve içinde yaşanılan koşullardaki güç ilişkilerinden hareketle varılmak istenen hedeflere uygun araçlar geliştirmeliyiz. Bu bakış açısıyla, havzanın üç kentindeki hareketin bileşenlerini biraraya getirmek, Metlaoui kentinin de buraya dahil olması için çaba sarfetmek, büyük aciliyet taşımaktadır.

Öte yandan hareketin devamlılığı ve genişlemesi için, bu kentlerin halkını duruma göre iş ve eğitim merkezlerinde veya semtlerde örgütlemek, en önemli iştir. Gündeme gelen sorunları buralarda tartışmak, tutum almak, eylem planları hazırlamak, hareketin yerel düzeydeki yöneticilerini seçmek, yetkililere hiçbir güveni kalmamış olan yurttaşlara yardımcı olmak, sorunlarını çözmek, bu örgütlerin görevi olmalıdır. Bu demokratik ve kolaylıkla uygulanabilir yol, hareketi politik ve örgütsel bakımdan güçlendirecektir.

Son olarak, bugün ülkenin değişik bölgelerinde dayanışma hareketini canlandırmaya daha büyük bir önem vermek gerekmektedir. Ulusal Dayanışma Komitesi'nin yapısı da, bu krıterden hareketle yeniden gözden geçirilebilir, dayanışma faaliyetine katılan tüm güçleri, parti, dernek ve kişileri kucaklaması sağlanabilir. Zira bu komite, şimdi artık aşılmış olan dar bir çerçevede ve sınırlı bir vizyonla kurulmuştu.

HALK İSYANLARININ ULUSLARARASI ETKİLERİ

AHMET CENGİZ

Başta ABD olmak üzere, emperyalist devletlerin Arap halklarının isyanı karşısında aldıkları tutumda iki öge dikkat çekmekteydi: Birincisi, olaylar tarafından bir tür "gafil avlanılmış" olma; ikincisi, halkların demokrasi ve özgürlük taleplerine yönelik bariz bir "ikircikli tutum" sergileme.

"Gafil avlanma", yani Arap halklarının ayaklanabileceğini beklememe hali, öylesine güçlüydü ki, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Tunus'taki gelişmelerin hemen ardından, tam da "domino etkisi"nin tartışıldığı bir esnada, Mısır'daki durumun "istikrarlı" olduğunu savunmaktaydı!

Bu tutumun nedenleri konusunda burjuva basınında her ne kadar istihbarat teşkilatlarının "beceriksizliği" tartışma konusu yapıldıysa da (bütçeleri tek başına ABD'de yılda 80 milyar doları bulan istihbarat teşkilatları "devlet başkanını uyaramamıştı"!), işin asıl nedenleri başkaydı elbette. Bu bakımdan, biri özel, diğeri genel olmak üzere iki nedenden söz edilebilir. Özel nedeni, söz konusu olanın Arap halklarının olmasında yatmaktaydı! Arap halklarıyla ilgili önyargıların Türkiye kamuoyunda da yer yer dile getirilenlerle sınırlı olmadığını, dahası, Batı'nın emperyalist ülkelerinde bu önyargıların sömürgeci bir mantıkla temellendirildiğini belirtmek bile gereksiz. Öyle ya; "ataerkil bir yapıya sahip", "klan yapısına göre şekillenmiş Arap toplumları", bırakalım demokrasiyi talep edebilmelerini, dini ve toplumsal yapıları itibarıyla demokrasiye ne hazır, ne de uygun idiler!

Genel nedeni ise; toplumsal "isyan", "ayaklanma" ve "devrim" kategorilerinin tarihten silindiğini propaganda eden emperyalist odaklar, dünya işçi sınıfı ve emekçi halkları karşısında kazandıkları geçici zaferlerinin sarhoşluğuna öylesine kendilerini kaptırmışlardı ki, demagojilerine kendileri bile

inanır olmuşlardı. Nitekim, burjuva propaganda çoktan kendi sureti "yeni dünya"yı kurmuştu: Bu dünyada, sınıfların yerini meslekler, halkların yerini etnik gruplar, sınıf mücadelelerinin yerini bireysel arayış ve varoluşlar almıştı!

Bu açıdan denilebilir ki, emperyalist devletleri "gafil avlayan" Arap halklarının isyanı, aynı zamanda, burjuva propagandanın kofluğunu ve bayağılığını görünür kılmıştır. Sadece kendi diktatörlerini yere sermemiş, aynı zamanda onları destekleyen ve meşru kılan emperyalist devletlerin propagandalarına da adamakıllı bir tokat indirmiştir!

Bu tokattır, Tunuslu diktatör bin Ali'nin partisini on yıllarca üyesi olduğu Sosyalist Enternasyonal'den attıran! Bu tokattır, daha geçen aylarda Mübarek'i "*muazzam bir tecrübe, büyük bir bilge ve geleceği sağlam gören bir adam*" olarak tarif eden Alman Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle'yi bu sözlerine bin pişman ettiren ve Federal Meclis'e Tahrir Meydanı'nda toplanan şu bildik "Arap toplumu"(!) için "*demokratlar olarak demokratların tarafında duruyoruz*" diye konuşturtan! Ve yine bu şamardır ki, Alman devlet televizyonlarından birinci kanalın ana haberler şefi Kai Gniffke'yi Mısır'da 30 yıldır var olan olağanüstü hali "*haberlerimizde yeterince dikkate almadık*" doğrultusunda "özeleştiriye" zorlayan!

"İKİRCİKLİ TUTUM"DAN ÇIKAN SONUÇLAR

Bilindiği gibi, Arap halklarının mevcut diktatörlüklere karşı başkaldırısı çok yaygın bir biçimde 1989/90 yıllarında Doğu Avrupa'yı altüst eden toplumsal gelişmelere benzetildi. Son derece biçimsel de olsa, özellikle Batılı burjuva basının öne çıkarttığı bu benzetme, ister istemez bir kıyaslama kriteri de oluşturmuştur. Fakat buradan bakıldığında görünen tablo pek iç açıcı olmamıştır: "Hür Batı Dünyası", "Batılı değerler topluluğu", Arap halklarının isyanı karşısında, bir türlü 1989/90 yıllarının coşkusuna kapılamamıştır! Burjuva propagandanın formalizmi adeta kendisinin teşhirine yol açmıştır: Ortada diktatörlükler ve onlara karşı özgürlük talebiyle isyan eden halk-

lar var! Durum 1989/90'u andırmakta; bir tarafta "totaliter rejimler", diğer tarafta "özgürlük isteyen milyonlar"! Ne ki, "hür dünya"nın bugünkü sözcüleri, "Mister Gorbaçov, yıkın şu duvarı!" diyen koyu muhafazakar Reagan kadar bile olamıyordular! "Demokrat Obama", "Mister Mübarek, istifa edin artık!" bile diyemiyordu! Daha kötüsü, ABD Başkan Yardımcısı Biden, Mısır'da halk isyanının başladığı günlerde "Mübarek'in diktatör olduğu" yönündeki düşüncelerle "hemfikir olmadığını" açıklayabiliyordu!

"Demokrasi sınavı"nda Avrupa Birliği de zorlandı. Öyle ki, muhafazakar Alman gazetesi Frankfurter Allgemeine Zeitung bile hayıflandı: "*Avrupa Birliği, Mısır'ın hemen demokrasiye geçişi başlatması gerektiğini savunuyor ama, ne Mübarek'in istifasını, ne de seçimlerin erkene alınmasını talep ediyor*"!

Bu "ikircikli tutum"u daha da vahim kılan olgu ise, söz konusu diktatörlükleri besleyen, koruyan ve meşru kılan devletlerin başında, tam da "demokrasi ve özgürlüğü" dillerine pelesenk eden ABD ile AB'nin gelmesiydi. Bu olgu, aynı zamanda, 1989/90 olaylarıyla Arap halklarının isyanının biçimsel benzerlikten öteye geçen gerçek farklılığına da işaret etmekteydi: Alaşağı edilen Arap diktatörler, Batılı emperyalist devletlerin bölgedeki dayanaklarıydı. Doğu Avrupa'daki kitlelerin "demokrasi ve özgürlük" talepleri Batılı emperyalist devletler için kendi dayanaklarını oluşturmanın bir aracıyken, Arap halklarının isyan ve talepleri, tersine, varolan dayanaklarının sarsılması anlamına gelmekteydi. Demek ki, bu devletlerin çıkarları "idealleri"nde dile gelmiyor, tersine "idealleri" çıkarlarının bir ifadesi olması ölçüsünde anlam kazanıyor!

Fakat, salt 1989/90'ın oluşturduğu örnek değil, "demokrasi ve özgürlük" iddialı yakın tarihteki girişimler de, "Arap sokağı"nın ayağa kalkmasıyla birlikte, anlam yitimine uğradı: Bu girişimler ki, Irak ve Afganistan'da yüz binlerce insanın hayatına mal oldu. Emperyalizmin "demokrasi ve özgürlük" ihracı, fiili iflasından sonra, fikri olarak da iflas etti. "Arap sokağı", demokrasi ve özgürlüğün halkçı yolunu gösterdi ve

öğretti ki, demokrasi ve özgürlük, emperyalizmin silah ve topunun değil, halkların kendi mücadelelerinin eseri olabilir ancak!

Hiç kuşku yok ki, inandırıcılığını yitiren diğer bir emperyalist konsept de "istikrar konspeti" olmuştur. Bu konsepte göre, bölgedeki diktatörlükler "istikrarın bedeli" idiler. Bölgede, başta İsrail olmak üzere, ABD ve diğer Batılı emperyalist devletlerin istikrarı; diktatörlükleri ve demokrasisizliği zorunlu kılmaktaydı! Ve bilindiği gibi, bu "istikrar konsepti", özellikle 11 Eylül 2001'den sonra, emperyalist ülkelerde, "güvenlik mi, özgürlük mü?" ikilemi olarak geliştirildi ve pek çok demokratik hakkın tasfiyesinin gerekçesi yapıldı. Bugünlerde ise, Batı basınında sadece, "*Batı için bölgede istikrar demokrasiden daha önemliydi*" saptamaları yapılmıyor, aynı zamanda "hidayete eriliyor"! Örneğin, ABD'nin eski ulusal güvenlik danışmanı Elliot Abrams, Washington Post'ta yayınlanan yazısında şunları dile getiriyor: "*Yönetimimiz diktatörlüklerin hiçbir zaman tam anlamıyla istikrarlı olmadığını ne zaman öğrenecek*"! BBC Washington Muhabiri Andrew North'un "*Arap ayaklanması ABD sağını böldü*" başlığını taşıyan 5. Şubat tarihli haberinde, Abrams'ın ayrıca, İsrail'in bilinen kaygılarını bir kenara ittiğini ve "*Müslüman Kardeşler konusundaki kaygıların yersiz olmadığını, ancak diktatörlüklerin bu tür grupları daha güçlü kıldığını*" söylediğini öğreniyoruz. Benzer şeyleri artık Alman Dışişleri Bakanı'ndan da duyuyoruz. Westerwelle, yazımızın başında belirttiğimiz meclis konuşmasında; istikrar ve demokrasinin "*geçmişin bir karşıtlığı*" sayılması gerektiği, bugün gerekli olanın "*istikrarlı demokrasiler*" olduğunu açıklamıştır!

Elbette, bunlar, emperyalist ülke siyasetçilerinin başvurdukları tipik siyasi manevralardır. Fakat kabul edilir ki, Arap halklarının isyanıyla oluşan yeni koşullarda, onlarca yıldır izlenen "istikrar konsepti" artık açıktan savunulamaz bir noktadadır.

"DEMOKRASİYE DÜZENLİ GEÇİŞ"!

Emperyalist devletlerin, demokrasi ve özgürlük talepleriyle isyan eden halkların uyanışı karşısında aldıkları "ikircikli tutum"un beraberinde getirdiği açmazları aşabilmek için, yani

hem ilgili ülkelerdeki kendi dayanaklarını en azından yenileme olanağını yitirmemek ve hem de bir bütün olarak halkları karşılarına almamak için buldukları çare, "*kaosu engellemek*" ve böylelikle de "*radikal İslama iktidar yollarını döşememek*" söylemi oldu. Denilebilir ki, ağız birliği etmişcesine tekrarladıkları "*demokrasiye düzenli geçiş*" formülasyonu, bu söylemin en yalın ifadesiydi.

Bu tür bir vurgunun, 1989/90 yıllarında bahis konusu bile edilmediğini bir tarafa bırakalım. Daha önemlisi, bu vurgunun, özellikle de "radikal İslam" korkuluğuyla birlikte dile getirilmiş olması itibarıyla ("İran örneği" hatırlanmalıydı!), Batı kamuoyunda umulan etkiyi yapmasıydı. Asıl önemi ama, geniş bir kamuoyu nezdinde, özgürlükler ve demokrasi konusunda yüz karartıcı bir pozisyondan yüz aklayıcı bir pozisyona geçişin olanaklarını sunması değildi sadece. Zira bu istemin diğer bir anlamı; özgürlük ve demokrasi isteyen Arap halklarının mücadelelerinin bilincinde oluşuna yönelik sinsi bir kuşkuyu yayma ve böylelikle de tarih sahnesine çıkmış halklara bile sömürgeci bir mantıkla yaklaşılmasının kapılarını aralamasıydı. Arap halklarının isyanının tarihsel boyutunun, tarihsel referanslar ileri sürülerek, içinde bulunduğumuz tarihsel sürecin kendisinden soyutlanmasına tekabül eden bu yaklaşımı ileride ele alacağız. Burada, belirtilen istemi, öncelikle kendi mantığı içerisinde değerlendirmeye çalışalım.

Devrim ve ayaklanmalarda "düzenli"lik, ancak devrim ve ayaklanmanın kendi düzenliliği olarak anlamlı olabilir, ki bu, devrimin kendisi bir altüst oluşa tekabül ettiğinden, bizzat kaosu koşullar. Kaos; "topyekûn kargaşa", "tüm düzenin dağılması", "karışıklık" demektir. Demokrasiye, "kaos"suz, "düzenli geçiş", devrimsiz bir geçiş, mevcut kurumların ve düzenin dağılmamasını öngören bir "geçiş" demektir. "Demokrasiye düzenli geçiş", bu durumda, düzen ve devrim sorunlarının "demokrasi" vaadiyle geçiştirilmesi demektir!

"RADİKAL İSLAM" KORKULUĞU

Bütün zorlamalara rağmen, Tunus'ta "radikal İslam" korkuluğu prim yapmadı. Ancak aynı şey Mısır için geçerli değildi. Özellikle Mülüman Kardeşler örgütü, bu korkuluğun somut bir örneği olarak öne çıkartıldı. Öyle ki, Müslüman Kardeşler gelişen halk hareketiyle ne denli arka plana düştüyse, o denli "kestirilemez bir tehlike" olarak lanse edildi! Mübarek ile Batılı emperyalist devletler, bu söylemlerinde bir kez daha ağız birliği içerisindeydiler.

Fakat belirtmek gerekir ki, Müslüman Kardeşler'in, "iktidar boşluğu" anında, "en örgütlü muhalif güç" olarak "iktidarı ele geçirmesi" argümanı, Mısır'daki gerçek durumla uyuşmamaktadır. Çünkü mevcut halk hareketi, iktidarda özel bir ağırlığı olan orduyu halihazırda hedeflemediği gibi (Mısır'ı Tunus'tan ayırdeden faktörlerden birisi, ikincisinde otokratik bir yönetim varken, birincisinde, yani Mısır'da, bir tür askeri diktatörlüğün var olmasıdır; Mübarek orduya dayanmaktaydı, ordu Mübarek'e değil ve onun gitmesiyle Mısır devletinin çözülme belirtisi bile göstermemesi bir tesadüf değildir), Müslüman Kardeşler'in de orduyu ele geçirme olanakları yoktu. Bunun ama, söz konusu argümanın bir geçerliliği olabilmesi için bir şart olduğu açık olsa gerek: Dünyevi taleplere sahip halk hareketine rağmen iktidarı ele almaya yeltenecek Müslüman Kardeşler için, orduya dayanma, iktidarının olmazsa olmazıdır. Geriye, Müslüman Kardeşler'in halk hareketinin bizzat kendisine nüfuz ederek iktidarı alma ihtimali kalır. Fakat bu pek anlamsızdır, çünkü Müslüman Kardeşler'in mevcut halk hareketi içerisindeki somut yeri ve ağırlığı, olayların da gösterdiği gibi, oldukça görecelidir. Kısacası, Mısır'ın somut koşulları ve halk isyanında yer alan halk güçlerinin somut yapısı, Müslüman Kardeşler için, "kaos" anının açabileceği "iktidar boşluğu"ndan faydalanmak suretiyle iktidarı ele geçirme olanağını baştan sunmamaktaydı. Dikkat edilirse, Müslüman Kardeşler'in mevcut halk isyanında izledikleri taktik de, bu gerçekliği dikkate alan bir özellik arz etmektedir. Ve bu taktik, güç biriktirmeyi, nüfuzu giderek artırmayı

ve zamanı gerekli kılmaktadır. Bu özelliği itibarıyla da, "kaos ortamı"ndan faydalanarak "iktidarı ele geçirme" argümanından çok daha fazla gerçekçidir!

Eğer Müslüman Kardeşler'in iktidarı ele geçirme yolu tedricen bir gelişmeyi zorunlu kılıyorsa, bu durumda, bu ihtimalin gerçekleşme koşullarını siyasal ve sosyal bakımdan ne türden bir Mısır sınırlayabilirdi? Başka bir deyişle, halkın ülkenin yönetiminde söz sahibi olduğu ve çıkar ve taleplerinin esas alındığı bir Mısır, tam da Müslüman Kardeşleri bugüne kadar güçlü kılan koşulların ortadan kalkması demek değil midir? Müslüman Kardeşler halk içerisindeki belirli nüfuzunu neye borçludur? "*Çözüm İslam'dadır*" söylemi olmasa gerek (bunu benzer şekillerde dillendiren çoktur). Asıl etkisini, bu ideolojik söyleminden ziyade, kurdukları cami, spor ve sosyal tesis ve kurumlarıyla, yoksul kitleler için yardımlar örgütlemesi, onlara iş bulması ve pratik danışma ve dayanışmalar gerçekleştirmesine borçludur. Ve aynı zamanda, halk kitlelerinin de tepki duyduğu mevcut yönetime muhalif oluşudur. Dolayısıyla, mevcut durum, tam tersi bir sonucun çıkartılmasını gerektirmektedir: Halk demokrasisinin geliştiği, halk güçlerinin ülke yönetiminde rollerinin arttığı ve ülke kaynaklarının az çok daha adil paylaşıldığı bir Mısır'da, Müslüman Kardeşler gibi örgütlerin varlık ve gelişme koşulları da sınırlanacaktır!

Şu bir gerçektir ki, "*demokrasiye düzenli geçiş*" politikası her ne kadar radikal İslam korkuluğuyla gerekçelendirilmeye çalışılsa da, engellemek için var olduğunu söylediği tehlike bakımından hiçbir önleyici rolü yoktur. Tersine; bu bakımdan da gerekli olan, en geniş özgürlük ve demokrasinin sağlanması; yani mevcut rejimin alaşağı edilmesi ve halkın kendisinin bizzat ülkenin siyasal düzenini yeniden şekillendirmesidir. Bu nedenle vurgulanmalıdır ki, Batılı emperyalist devletlerin ortaya attıkları "düzenli geçiş" politikasının asıl esprisi, bir taraftan inisiyatifi halktan almak, yani devrede olan halk kitlelerini devre dışına itmek; diğer taraftan da, siyasal meşruiyet bakımından, halkın isyanıyla devre dışına itilmekte olan mevcut güçleri devrede tutmak, yani inisiyatifi ellerinde tutmalarına

olanak ve meşruiyet sağlamak. Süreç noktalanmamıştır gerçi, fakat emperyalist devletlerin Mısır ordusu üzerinden bu konuda önemli bir mevziyi koruyabildikleri de bir gerçektir.

SINIF MÜCADELELERİNDEKİ YENİ SÜREÇ

Washington Post gazetesi, bu mevzinin ABD açısından hangi amaca hizmet etmesi gerektiğini açıkça dile getirdi: "*Hatta belirli türden bir reform; ticarete, ekonomik gelişmeye ve güçlü bir orta tabakanın ortaya çıkmasına olanak tanırsa, bu, ABD'nin çıkarlarına daha iyi hizmet eder.*" (4. Şubat 2011)

Halk isyanları, ilgili ülkelerdeki sınıf dengelerini altüst etti. Bu ülke sınıfları, şimdi, ilişkilerini yeni bir güç dengesine oturtma mücadelesinin içerisindedirler. Peki, emperyalist devletler bu mücadelenin neresinde, nasıl yer alacaklar? Emperyalistler açısından şimdiki sorun, siyasal özgürsüzlük koşullarında sahip oldukları nüfuzu, siyasal özgürlüklerin şu veya bu ölçüde elde edildiği koşullarda yeniden oluşturmaktır. Dolayısıyla, emperyalistler, söz konusu ülkelerdeki siyasal ve ekonomik dayanaklarını yenilemek ve genişletmek zorundadırlar. Özellikle de, şimdiye kadar egemenliği elinde tutan zümre dışındaki burjuvaziyi yedeklemeye çalışacaklar; daha doğrusu bu burjuva kesimleriyle bu zümreyi ve bu zümreyle de bu burjuvaları birbirine vuruşturarak, yeni siyasal koşullarda nüfuzları için gerekli gördükleri tavizleri elde etmeye çalışacaklardır. Bununla birlikte, emperyalist devletlerarası rekabetin daha da keskinleştiği bir süreçte, belirtilen türden bir taktiği tüm nüfuz sahibi emperyalistlerin izleyeceği dikkate alınırsa; bu ülkelerde siyasal istikrarın sürekli bıçak sırtında seyredeceği ve çeşitli sınıfların arasındaki (başta da emek ile sermaye arasındaki) mücadelelerin, geçmişe göre, daha da yaygınlaşacağı söylenebilir. Bu ülkeler, bir yönüyle daha açık, diğer bir yönüyle de ama daha karmaşık sınıf mücadelelerine sahne olmaya gebedirler.

Batı'da, Arap halklarının ayaklanmaları değerlendirilirken, isyan eden kitlelerin, özellikle de gençliğinin, "ideolojik olmadığı"na dikkat çekilmektedir. Kabul etmek gerekir ki,

bu saptamanın belirli bir ilginçliği vardır. Zira, doğru olduğu kadar yanlıştır da! Doğrudur, çünkü ayaklanan kitlelerin taleplerinde, toplumsal formasyon konusunda kesinleşmiş bir tutum öne çıkmamıştır. Fakat aynı zamanda yanlıştır, çünkü kitlelerin öne sürdükleri talepler belirli bir dünya görüşünün yansımaları ve yanılsamalarını içermektedirler.

Öne çıkan taleplere yakından bakıldığında görülmektedir ki, siyasal özgürlük (düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlükleri) ile sosyal adalet ve refah (iş, ekmek, fırsat eşitliği vb.) talepleri bir arada dile getirilmektedir. Bu somut olgu şu bakımdan önemlidir ki, burjuva propagandanın, özellikle de uluslararası işçi sınıfının büyük tarihsel yenilgisiyle birlikte unutturmayı başardığı bir bütünlük (siyasal ve sosyal özgürlük arasındaki bütünlük), Arap halklarının isyanında; var olan ilişkiler ve çelişkilerdeki özgünlüğün bir gereği olarak kendiliğinden yeniden gündeme gelmiştir. Taleplerin bir özelliği, bir avuç sömürücü ve yağmacı zümre karşısında, toplumun geniş bir kesiminin (burjuvazinin orta ve alt kesimleri, kent ve kırın küçük burjuvazisi ve yoksul işçi ve emekçi kitlelerinin) yakıcı taleplerini kapsamasıdır. Dolayısıyla, demokrasinin; seçimler ile bireyin düşünce ve ifade özgürlüğüne indirgendiği bir tarihsel dönemde, Arap halklarının isyanıyla birlikte oluşan yeni koşullar; işçi kitlelerinin, öz deneyimleriyle, "özgürlüğün ekmek, ekmeğin özgürlük olduğu" gerçeğinin bilincine varmalarını hızlandıracak bir toplumsal sürecin önünün açılması demektir.

Hiç şüphesiz, bir açıdan bakıldığında, sosyal ile siyasal taleplerin birinin diğerini sağlayacakmışcasına ileri sürülmesi, bu halk hareketlerindeki özellikle alt sınıflarının bir yanılsaması ve ideolojik-politik zayıflığı olarak değerlendirilebilir. Ancak, başka bir açıdan bakıldığında, bizzat bu yanılsama ve zayıflık; gerek gerçek ilişkilerin doğasını dikkate almaması ve gerekse gerçek ilişkilerin kendisini şu veya bu şekilde dayatacak olması nedeniyle, emekçi kitleleri bir sonraki adımda, örneğin sosyal eşitlik ve adalet, herkese iş ve fırsat eşitliği vb. taleplerin, burjuvazinin bir bütün olarak iktidarının sorgulanmasını gerektirdiği deneyimiyle yüz yüze getirecektir. Nesnel gerçeklik tara-

fından düzeltilme, yanılsamaların doğasındaki bir işlevselliktir. Şüphe yok ki, siyasal özgürlüğünü mücadeleyle kazanmış bir halkın emekçi kitleleri, gerçekliğin kendisini, kendilerinin bildiklerinden farklı ortaya koymasıyla, hayal kırıklığıyla sınırlı bir tutuma savrulmayacaklardır. Kazandıkları siyasal mevzileri, bu süreçte edindikleri tecrübeler doğrultusunda değerlendirmeyi bileceklerdir. Ki, şimdiden başarmış oldukları şeyler, sonraki mücadeleleri bakımından koşullarını zorlaştıran değil, kolaylaştıran niteliktedirler.

Olup biteni, oluşu esnasındaki bilinç ve eylemin sınırlılıklarına bakarak değerlendirmek son derece pozitivist bir yaklaşımdır. Olup bitenin tahlili; olmakta olanın varolan koşullar üzerindeki etkisini ve bu etkinin kendisinin doğurduğu yeni koşulların dönüp etkide bulunan güçlerin bilinci ve algısı bakımından açtığı yeni sürecin özelliklerini kapsadığı ölçüde anlamlıdır. Buradan bakıldığında, bu halk isyanlarının en önemli kazanımlarından birisinin, emekçi kitlelerin, tekelci burjuvazinin son 20 yılda kurduğu ideolojik hegemonyayla onları sıkıştırmış olduğu o dar köşeden çıkmalarının koşullarını genişletmiş olmasıdır.

ARAP HALK İSYANLARININ ULUSLARARASI ANLAMI

Günlük basında, Arap coğrafyasındaki isyan ve ayaklanmalarının genellikle bölgenin kendisi açısından taşıdığı anlam ve doğuracağı sonuçlar üzerinde duruldu. Elbette yaşananlar, bu açıdan da son derece önemli sonuçlar içermekte ve daha büyük çaplı gelişmelere gebe özellikler göstermektedir. Ortadoğu'nun emperyalistlerce inşa edilen ve kan ve zorbalıkla ayakta tutulan siyasi statükosu büyük bir darbe alacağı gibi, bölge halklarının bu statüko karşısındaki edilgenliği de giderek tarihe karışacaktır.

Fakat bizim burada üzerinde durmak istediğimiz husus, olup bitenlerin emperyalist dünya açısından, onun egemenliği ve genel olarak dünya ölçeğindeki sınıf mücadeleleri bakımından teşkil ettiği anlamdır.

Kaba çizgileriyle tespit edebiliriz ki, kapitalist dünyanın 2008/2009 büyük ekonomik krizi, başka şeylerin yanı sıra, uluslararası tekelci burjuvazinin 1989/91 dönemeciyle (Doğu Bloku ülkeleriyle Sovyetler Birliği'nin çöküşü) yakaladığı özel politik avantajı, esasta da dünya işçi sınıfı ve emekçi halkları karşısında kazandığı moral üstünlüğünü tersine çevirmiştir. Şöyle ki, süreç artık, genel olarak, işçi sınıfı ve emekçi halklarının özgüven ve mücadele azimlerini giderek zayıflatan değil, tersine giderek kışkırtan ve kışkırttığı oranda kendisine getirten bir doğrultuda ilerlemektedir.

Açıktır ki, 1989/91 dönemeciyle kazanılan ideolojik-politik üstünlük, kapitalist ekonominin nesnel yasalarını ve çelişkilerini ortadan kaldıramazdı. Elbette bu üstünlük, sermayenin emek üzerindeki tahakkümünü boyutlandıran bir üstünlük olarak, uluslararası tekelci burjuvazinin, kapitalist üretim tarzının çelişkilerinin yol açtığı sosyal ve politik sorunlarla baş etmesi bakımından manevra alanını bir yere kadar genişletmiştir. Ancak o kadar; bir yere kadar!

Her şeyden önce, Arap halklarının isyanı ve uyanışının kapitalist dünyanın son 80 yılının en büyük ve derin ekonomik krizinin ardından gerçekleşmiş olması, ne tesadüf ne de anlamsızdır. Başta ileri kapitalist ülke ekonomilerini sarsan bu krizle, Arap halklarının uyanışı arasındaki ilişki şüphesiz dolaysız değildir. Bu açıdan dikkate alınması gereken unsurlar arasında; temel tüketim maddeleri (öncelikle de gıda) fiyatlarının son 40 yılın en yüksek seviyelerinde seyretmeleri olgusu olduğu kadar, isyanların patlak verdiği ülkelerde orta burjuvazinin dahi nefes almasını ağırlaştıran bir genel ekonomik daralma ve onun artırdığı baskının genişlemiş olması da gelmektedir. Bu ve benzer dolayımlar dikkate alındığında görülmektedir ki, Arap ülkelerindeki otokratik ve zorba yönetimlerin bariz oligarşik özellikleri nedeniyle; dünya ekonomisinden katlanarak bu ülkeleri vuran ekonomik kötüleşme ve pervasız yağmaya karşı tepki ne denli yakıcı hale gelmişse, bu tepkiyi ifade etme olanaksızlığı, yani siyasal özgürsüzlüğün kendisi de o denli tahammül edilemez ve mutlak olarak aşılması

gereken bir engel olarak algılanır olmuştur. Başka bir ifadeyle: Uluslararası sermayenin 1989/91 dönemeciyle boyutlanan pervasızlığını, 2008/2009'daki büyük ekonomik krizin takip etmesi, ezilen halkların yüz yüze kaldıkları sömürü ve talanı öylesine derinleştirip genişletmiştir ki, bu süreç, ilgili ülkelerde, rejimin bir avuç zümresinin dışındaki tüm toplumsal güçleri mevcut rejimlere karşı birleştirmiş ve ortak tepki ve mücadelelerini adeta olanaklı ve kaçınılmaz kılmıştır. Bu çarpıcı durum, aynı zamanda, siyasal ve sosyal taleplerin biraradalığını ve yeni bir halk hareketinin ortaya çıkışını koşullamıştır. Ve vurgulamak gerekir ki, rol oynayan çelişkiler ve ilişkilerin uluslararası dolayımları dikkate alındığında, bu gelişme ve olayların salt Arap coğrafyasına özgü oldukları ve şu veya bu biçimler altında dünyanın başka bölge ve ülkelerinde de gerçekleşmeyeceklerini iddia etmek için hiçbir ciddi neden yoktur.

Arap halklarının uyanışı; güçlerinin farkına varmaları; özgüvenlerinin büyümesi; dışına itildikleri siyasetin meydanlarına geri dönüşleri, kendi kaderlerini ellerine almaları ve mücadelelerinde belirli sonuçlara ulaşmaları... –bütün bunlar, başta bölge halkları olmak üzere, bütün ezilen halklar açısından son derece anlamlı mesajları içermektedir. Halkların bu mesajları, ruhlarının derinliklerinde hissettiklerinden şüphe bile duyulamaz. Elbette emperyalist ülkelerin emekçi halkları da olup bitenler karşısında kayıtsız kalmadılar; fakat buradaki algı ve hissiyatın aynı yaygınlık ve derinlikte olmamasında, burjuva propagandasının özellikle 11 Eylül 2001 ile birlikte sürekli canlı tuttuğu kültürel bariyer ve önyargılar, belirli düzeyde olsa da etkili olmuş, sınırlayıcı bir rol oynamıştır.

Yazının başında da belirtildiği gibi, Arap halklarının uyanışının kendisi başlı başına bu kültürel önyargı ve bariyerlere indirilmiş büyük bir darbedir. Öte yandan, bazı şeyler vardır ki, algılanmasını bu kültürel bariyerler de engelleyemezler, engelleyememektedirler. Örneğin Batılı halkların tarihlerinden çok iyi bildikleri, ama onlara unutturulabilen, daha doğrusu anlamsız gösterilen ayaklanma ve devrim gibi toplumsal olaylar… Kültürel bariyerler, Arap halklarının ayaklanma

ve devrimlerinde başarılı olup olamayacaklarına olan inancı göreceleştirebilirler, ama bu olayların varlığını ve bir olgu olarak yeniden tarih sahnesine çıkışının algılanılmasını engelleyemezler. Aynı şekilde, Arap coğrafyasında halkların birbirinden öğrenmesi ve birbirinden cesaret almasının deneyimi de kültürel bariyerlere takılmaz.

Siyasette algı, işin yarısı sayılır. Ama algı, hem yaşanmış olan tecrübeye ve hem de algılama esnasında bulunulan konum ve pozisyona göre değişir. Batı kamuoyunda, Arap ayaklanmalarının kitle tabanının yoksul/işsiz gençlik ile işçiler olduğu giderek daha net algılanmaktadır. Şurası açıktır ki, ileri kapitalist ülkelerin gençliği ve işçileri, ayaklanmaların siyasal taleplerinden ziyade, sosyal taleplerinde kendilerinden bir şeyler bulacaklardır. Ayaklanmaların gerçekleştiği ülkelerde sınıf mücadeleleri ilerledikçe, son on yıllarda en fazla baskılanmış, sosyal ve ekonomik bakımdan en fazla mevzi yitirmiş olan ileri kapitalist ülke işçi ve emekçilerinin, bölgedeki gelişmelere olan ilgi ve duyguları da daha sınıfsal bir zemine oturacaktır.

Son bir nokta daha. Bilindiği gibi, zorba rejimlere karşı gelişen halk isyanlarında, anti emperyalist talepler ileri sürülmekle birlikte, bu rejimleri besleyen ve ayakta tutan emperyalist devletler doğrudan hedef tahtasına oturtulmamışlardır. Bu, işçi sınıfının mevcut isyanlardaki politik rolünün nispeten zayıflığıyla ilgili olduğu kadar, rejimlere muhalif orta ve küçük burjuva kesimlerin uluslararası sermayeden bağımsız bir ekonomik gelişmeyi halihazırda gerçekçi görmemeleriyle de ilintilidir. Fakat bunların birer gerçek olması; emperyalist kapitalist dünyanın içinde bulunduğu sürecin kendisini (pazar sorununun keskinleşmesi, ekonomik krizden çıkış tedbirlerinin şimdiden daha büyük bir krizi koşullayan nitelikte olması, emperyalist devletlerarası rekabetin ve özellikle de hammaddelerin edinimi ve nakil yollarının denetimi konusundaki çatışma ögelerinin birikiyor olması, ileri kapitalist ülkelerdeki emekçilerin hoşnutsuzluklarının artması vb. vb..) ortadan kaldırmıyor. Bu sürecin, kısa vadede, Arap halklarının beklentilerinin karşılanmasında belirli olanaklar sunup sunmayacağını belirleyen o kadar

çok faktör var ki, bu konuda bugünden kesin bir şey söylenemez. Fakat madalyonun diğer yüzü bakımından şu kesin söylenebilir: Bu isyanlar, emperyalist devletler arasındaki çelişkileri daha da derinleştirecektir. Zira, bu politik depremler şu veya bu emperyalist devlet açısından mevcut nüfuzunu yitirme riskini artırırken, başkaları açısından yeni nüfuz alanlarına kavuşma olanağının doğması demektir.

Kısacası: 2008/2009 ekonomik krizinin kendisi, onu izleyen "anti-kriz" politikalarının bariz emek düşmanı niteliği ve genel olarak bu ekonomik krizin, çapı ve derinliği bakımından, emperyalist kapitalizmin genel bunalımında yeni bir ağırlaşmaya yol açması, öylesine ki, sınıflar ve ülkeler arasındaki kriz öncesi denge ve ilişkileri gözle görülür bir değişim sürecine sokması; siyasetten ekonomiye, kültürden sosyal yaşama kadar yeni sorunlar, bölünmeler ve açmazlara kaynaklık etmesi itibarıyla, bir bütün olarak kapitalist dünyanın kendisi ve geleceği hakkındaki algı ve beklentileri altüst etmesi... –hiç şüphesiz, bütün bu olay ve gelişmeler; Arap halklarının isyanının gerçekleştiği dönemin uluslararası koşulları ve ilişkilerini karakterize etmiyor sadece. Tersini de görünür kılıyor: Böylesi bir dönem ve süreçte patlak veren halk ayaklanmaları; nesnel olarak, emperyalizmin işlerini zorlaştıran, dünyanın ezilen halklarıyla uluslararası işçi sınıfının ise mücadele azmi ve koşullarını kolaylaştıran özelliklere haizdir. Nitekim, Arap coğrafyasında olup bitenler, kapitalist dünyanın temel çelişkilerinin keskinleşmesi sürecine bir aykırılık oluşturmuyor. Tersine, ayaklanmalar, bu sürecin, dünya işçi ve emekçilerinin elini güçlendiren ölçüde etkili dışavurumudurlar.

ARAP DEVRİMLERİ HALK İKTİDARLARINI ARIYOR

MUSTAFA YALÇINER

Uluslararası burjuvazi, başta Sovyetler Birliği olmak üzere, sosyalizme çoktan ihanet edip Sovyet halklarını kıskacına alan sömürü düzenlerinin dış koşullarını sağlayan egemenlik aygıtlarına dönüşen revizyonist diktatörlüklerin çöküşünü, "*sosyalizm tarihsel bir sapmaydı, öldü*" şeklinde değerlendirip, "*tarihin sonu*" ve kapitalizmin ebediliğinin karinesi olarak ileri sürerek, alayı valayla "*Yeni Dünya Düzeni*"ni ilan etmişti. Bu "yeni düzen"in "*demokrasi, barış ve refah getireceğ*i" iddia edilmişti. Ardından liberalizm övgüsüyle "*küreselleşme*" dendi.

Sınıflar ortadan kalkmaktaydı, işçi sınıfı ölmüştü, kapitalist de kapitalist olmayacaktı artık, "hepimiz eşit" oluyorduk! Sermaye her şeydi, üretim demekti; emekle üretimin bağını çoktan koparmış, "emeğin en yüce değer" oluşunu çoktan "sonuna gelinmiş olunan" tarihe karıştırmışlardı. İşçiler, sadece tüketiciydiler artık, üreticiler olarak değil, tüketiciler olarak dikkate alınmalıydılar.

Devrimler mi? Zaten oluyordu: "Küreselleşme" başlı başına bir "devrim"di. Obama'nın başkan oluşu da! Egemen burjuvazi sürekli "devrim" yapmaktaydı. Öylesine ki, devrimler işçi sınıfı ve halkların işi olmaktan çıkarılmıştı. Herkes yapabilirdi, ama sadece işçiler ve emekçi halklar devrim yapamazlardı. Buna cesaret bile edemezler, hiç düşünemezlerdi. Alternatifsizdiler; burjuva düzene boyun eğeceklerdi!

Bu minvalde birçok iddiada bulunuldu. Ve işçi ve halk devrimlerinin ihtiyaç olmaktan çıktığını da kanıtlamak üzere, pespembe dünya tabloları çizildi. Ancak bu hayali pembeliğin ardında fazlasıyla katı gerçeklere dayalı kapkara bir dünyanın inşasına girişildi. Uluslararası tekelci burjuvazi, emperyalizm, tüm dünyayı, eskisiyle kıyas kabul etmez bir pervasızlıkla talana koyuldu. Geri ve bağımlı ülkeleri yağmalar, tüm ülke-

lerin dünya kapitalizmine entegrasyonunun önündeki engelleri kaldırırken, dünya ölçeğinde emeğin tüm kazanılmış haklarını gasp etmeye, özelleştirmelerle emekçi halkların yeraltı ve yerüstü kaynaklarının tümüne yok pahasına el koymaya, bütün kamu hizmetlerini piyasaya bağlayarak, tatlı kâr alanlarına dönüştürmeye, düşük ücretin yanında esnek çalışma biçimlerini dayatarak işçi ve emekçileri canından bezdirmeye, yaygınlaştırdığı işsizlikle terbiye etmeye, sendikasızlaştırıp örgütsüzleştirmeye yöneldi. Ne sosyal güvence bıraktı, ne iş güvencesi ve iş güvenliği.

Sesini yükselten emekçiler zorbalığın duvarına çarptı. "Devletin küçültülmesi" söylemi iktisadi alana dairdi; yoksa şiddet aleti, tüm zor kurumlarıyla tahkim edilip yetkinleştirilmekteydi. Toplumların militarizasyonu ileri boyuta ulaşmıştı, burjuva devletler müthiş bir hızla silahlanıyorlar ve demokratik olsun olmasın, tüm ülkelerde toplumsal muhalefete konulan engeller pekiştiriliyor, halklar üzerindeki baskı artırılıyordu. Konumuzla ilgili olaraksa, dünyanın en büyük silah ithalatçıları arasında Arap diktatörlükleri gelmekte ve ülkelerini halkları nefessiz bir zorbalıkla yönetmekteydiler.

Propaganda edilen hayalle acımasız gerçek taban tabana zıttı ve "küresel" neo-liberal pervasız saldırganlığın sonuçları olacaktı. "Yeni Düzen"e sıkıştırılmaya çalışılmış dünya, kuşku yok ki "kabı"na sığmayacaktı.

11 Eylül'ün ardından Afganistan'a girilmiş, Taliban devrilerek işgal kuvvetlerinin himayesinde bir kukla rejim kurulmuş, ama onca yığınağa karşın, hâlâ başarıya ulaşılamamış, "Taliban'la görüşmeler" taktiğine geri dönülmesi noktasına gelinmişti. Irak işgal edilmiş, yıllar sonra, arkada bir yıkıntı ve her biri diğerine diş bileyen, iktidarı paylaşma zorluğu içinde birbiriyle kavgalı ve sözlerini ne birbirlerine ne de halka tam geçirebilen zaaflı işgal artığı egemenler ve başarısızlık bırakarak çekilme başlatılmıştı.

Latin Amerika neredeyse "geri bahçe" olmaktan çıkmış gibiydi; birbiri ardına "sol" liberal, halkçı ulusal hükümetler sökün etmekteydi.

Üstelik, Haiti'den başlayarak, IMF'nin alarmını vermiş olduğu "*açlık ayaklanmaları*" patlak vermeye başlamıştı.

Ortadoğu'da İsrail, arkasına Amerikalı emperyalistleri almış durmaksızın etrafına saldırıyor, gemi azıya almış ve başlıca "stratejik müttefiki"nce bile söz geçirilemez bir serdengeçti gibi önüne geleni ezme çabasındaydı. Lübnan'da Hizbullah'tan tattığı ilk yenilgisinin etkilerini dağıtmak için Gazze'nin üzerinden silindir gibi geçmiş, arkasında yüzlerce ölü ve tam bir yıkıntı bırakmış; Arap halklarında biriktirdiği nefreti yeniden bilemişti.

Dünyanın başka bölgeleri gibi, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun Arap ülkeleri de, kimi krallık kimi cumhuriyet olsa da, hemen tümünün ortak özelliği olan "tek adam"ın etrafında kümelenmiş ve zenginleştikçe zenginleşen "bir avuç" haramzade oligark neredeyse ülkelerinin tüm malvarlığını ellerinde toplarken, "alt" ve hatta "alt-orta"nın yanı sıra "orta" sınıflarıyla işsizlik ve yoksulluğu pervasızca tırmandıran neo-liberal yığınaktan paylarını aldılar.

Başlarında bin Ali ve Mübarek türü vurguncu zorbaların bulunduğu diktatörlüklerin başlıca sosyal dayanağını oluşturan, tamamıyla kendisine bağladığı işbirlikçi kapitalist dar tekelci eliti peşinden sürükleyerek, emperyalistler, GOP adı altında, tam da Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun Arap halklarının tüm yeraltı ve yerüstü zenginliklerini talan ve bölgedeki egemenliğini tahkim etmeye yönelik projelerini hayata geçirmeye yönelmişlerdi. "Yerli" ve yabancı tekelci burjuvazinin, umutlarını kırdığı eğitimli gençleriyle orta sınıfları bile işsizlik ve yoksulluğun kıskacına sıkıştıran neo-liberal vurgun ve talanı, emekçi yığınlarıysa bunaltmaktaydı. Düşük ücret ve gelir ama alabildiğine esnek ve işsizlikle "terbiye edici" çalışma koşullarıyla kamu hizmetlerini hemen tümüyle sıfırlayan ve giderek yoksullaştırdığı Arap halklarını tüm sosyal güvencelerden yoksun kılan uygulamalar, en başta onları hedefine koymuştu. Ve hepsinin üstüne, bunların zorunlu kıldığı baskı ve zorbalık rejimlerinin halklara nefes almayı bile yasaklayan,

en küçük protestoyu bile bastırmaya yönelik tahkimatı, üstelik Amerikan emperyalizmi ve kanlıları olan düşman İsrail'e yaltaklandıkları için nefret edilmekte olan egemenler ve otokratik diktatörlükleriyle halklar arasındaki "mesafe"yi açmakta, egemenlerle halklar kopuşmaktaydılar.

Emperyalistler ve ulusal düşman İsrail Siyonizm'iyle öylesine içli dışlıydılar ve bu "satılmış"lık ilişkisi öylesine herkesin gözü önündeydi ki, örneğin Türk-İslam sentezcisi AKP'nin yürütmesini üstlendiği Türkiye'deki gerici diktatörlükten farklı olarak, Mısır'daki Nasırcılık gibi biçimleriyle Arap milliyetçiliğini de, (tüm muhalefeti dışlama tutumları kapsamında, Enver Sedat'ın dayanak edinmesinin tersine, Mısır da dahil, siyasal İslamcıları (Müslüman Kardeşler –İhvan–) dışlayıp yeraltına itmeleri nedeniyle) İslam'ı da, baskı ve zorbalıklarını kamufle etmek üzere kullanma sıkıntısı çekmekteydiler. Geriye, halkları etkileme şansı olmayan, zaten daha çok uluslararası destekçilerini iknaya yönelik ileri sürdükleri "*biz olmasak kaos olur*" ya da "*biz olmasak İhvan gelir*" türü saf demagojinin yanında asıl olarak "çıplak zor" kalmaktaydı. Doğrusu, gerici otokratik Arap diktatörlükleri bunun da hakkını vermekteydiler. Tunus'ta insan hakları faaliyetlerine bile olanak tanınmıyor, baro ve avukatlar bile "suçlu" ilan edilenleri savunma işlevlerini yerine getiremiyordu. Mısır'daysa, Türkiye'deki "çevik kuvvet"in Mısırlı benzeri olarak, başta gösteriler olmak üzere, sadece muhalif etkinlikleri bastırıp ezmeye yönelik olarak örgütlendirilmiş 1,5 milyonluk devasa gücüyle "Merkezi Güvenlik Kuvveti" adındaki özel polis gücü rejimin "olur"unu almayan hiçbir muhalif eyleme olanak tanımıyor, tümünü zorla dağıtıyordu. Ne Tunus, ne Mısır ve ne de "domino etkisi"yle birbirinden de etkilenerek yükselişe geçen halk hareketlerine sahne olmakta olan Yemen, Cezayir, Ürdün, Libya, Bahreyn gibi diğerleri herhangi gerçek muhalefete ifade, basın, gösteri ve toplantı özgürlüğü türü özgürlükleri tanımaktaydı. Ne "uçan kuşa bile" göz dikerek devlet olanaklarını yağmalayan yolsuzluklara batmış egemenler dolayısıyla halkın muhalefetini yatıştıracak "sibop" olarak kullanabileceği sosyal adaletin

kırıntısına sahipti. Ne de, Nasır'dan bu yana ulusal ve –zamanında Sedat'la, bir uçta İran diğer uçta bir dizi benzeriyle Suudi rejimi olmak üzere dini/din istismarcısı rejimler bir yana– dinsel önyargıları yine sibop olarak değerlendirebilmekteydi.

Bütün bunların anlamı şuydu ki, Arap yoksulları, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun ezilen ve sömürülen yığınları, Arap egemenleri ve sosyal tabanı iyice darlaşmış diktatörlükleri tarafından "eskisi gibi yaşayamaz" duruma sokuluyor, isyana itiliyordu. İş yoktu, ekmek bulmak iyice zorlaşmıştı, özgürlüğünse izini bile bulmak olanaksızdı. Öte yandan saray ve –örneğin Mısır'da belli başlılarını, Mübarek'in devrileceği anlaşıldığında ülkeden özel uçaklarıyla kaçan 17 yolsuzluk palazı vurguncu ailenin oluşturduğu– yakın çevresinin gözü doymaz otokratlarıyla Arap diktatörlüklerinin sosyal tabanı öylesine daralmış ve "çıplak zor" dışındaki kullanılabilir durumdaki silahlardan öylesine yoksunlaşmışlardı ki, "eskisi gibi yönetemez" duruma sürüklenmişlerdi. Mısır'da örneğin iyice zenginleşmiş Müslüman Kardeşler de, dinin kullanılmasını imkansızlaştırmak üzere dışlanmakla kalmamış, birkaç on aileye gerileyen "etraf" geri kalan sömürücü kesimlerden iyice ayrışmış, otokrasi, bu büyük burjuva kesimlerin desteğinden bile mahrum kalır olmuştu.

Mısır'da bir önceki seçimlerde 88 Müslüman Kardeş bağımsız milletveki olarak seçilip parlamentoya girerken, ikinci turunu İhvan'ın boykot ettiği geçen yıl yapılan son parlamento seçimlerini "iktidar" partisi silme kazanmış ve tüm vekillikleri almış; ancak rejimin destekçileri bile "bu kadar da olmaz", "böyle gitmez" deyip Mübarek'in partisine aklıselim öğütlemişlerdi.

Sonuç, Tunus'ta başlayan, kısa sürede Mısır'a sirayet eden ve yayılma belirtileri gösteren halk ayaklanmalarıydı. Egemenler "eskisi gibi yönetemez", yönetilen sömürülen yığınlar da "eskisi gibi yönetilmeyi kabul etmez"ken, bu ikisinin ürünü olarak, "*'barış zamanında' kendilerinin soyulmasına hiç ses çıkarmadan razı olan, ama sıkıntılı zamanlarda*" sadece sömürü koşul-

larının derinleşmesiyle zorbalığın yükselişine duydukları öfkeyle değil, "*bizzat 'üst sınıflar' tarafından bağımsız tarihi eyleme itilen yığınların etkinliğinde önemli bir artış*"la, "bizim mahalle"de, Müslüman Ortadoğu'da halklar kabına sığmaz olmuş, "*zincir*"in "*en zayıf halkalar*"dan başlayarak kopmasına yol açacak devrimci durum oluşmuştu.

"*İradenin dışındaki bu objektif değişiklikler olmaksızın, yalnız tek tek gruplar ve partiler değil, tek tek sınıflar da, genel bir kural olarak ihtilal yapamazlar*"dı. Arapçasıyla ihtilal ya da Türkçesiyle devrim, hiçbir zaman "istek" ve "keyfe göre" olmamıştı; "yapılabilir" şey olmadığı kesindi. "*Bir ihtilal ancak, yukarıda belirtilen objektif değişikliklerin yanında subjektif bir değişikliğin de, yani bir buhran döneminde bile itilip düşürülmedikçe hiçbir vakit yıkılmayan eski hükümeti yıkacak (ya da yerinden uzaklaştıracak) kadar kuvvetli bir ihtilalci sınıfın ihtilalci yığın eylemi yapmaya yetenekli olması halinde çıkabilir*"di. (Lenin, Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky, sf. 16-17) Nitekim öyle oldu. Sınıf değil, ama bir avuç oligark dışında bütün bir halk eyleme geçti. Devrim, halkın büyük ölçüde kendiliğinden hareketinin ürünü olarak patlak verdi.

Bir başka yerde, "Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı"nda, yine Lenin, "… *her gerçek devrimi belirleyen şey, o zamana kadar bilinçsiz olan, ezilen emekçi yığınlar arasında siyasal mücadeleye atılmaya hazır insan sayısının, hızla on misline ve belki de yüz misline yükselmesidir*" diyordu ki, Tunus ve ardından Mısır'da tam da buna tanıklık edildi. İddialı propagandalarına kendileri de inanarak duydukları temelsiz özgüvenle karşısında hazırlıksız yakalanan ve on yılların pervasızlığının ardından yüreğine yeniden korku düşen uluslararası burjuvazi ve birleşik gücü ve sonuçlarının yeniden farkına vararak moral bulan işçi sınıfı ve ezilen emekçi halklarıyla tüm dünya, "aşağıdan" patlayan gerçek halk devrimleriyle bir kez daha yüzleşti.

TUNUS'TA DEVRİMİN GELİŞMESİ

Tunus'ta 2008'de ülkenin güneyindeki Gafsa maden havzasında bir ayaklanma patlamış, haftalar süren yerel düzeydeki işçi ve işsizlerin damgasını vurduğu halk isyanı, kan ve zorbalıkla ancak bastırılabilmişti. Tunus İşçileri Komünist Partisi, bu ayaklanmanın Tunus'ta bir başkaldırıya yol açabilecek yeni bir halk mücadelesi dönemini başlatacağını saptayıp açıkladı ki, öyle oldu ve ardı sıra başka ayaklanmalar da geldi, fakat geçen yaz gerçekleşen sonuncusu yine bölgesel çapta kaldı. Ama bir kez "tılsım" bozulmuş; Gafsa olaylarıyla birlikte, bin Ali diktatörlüğünün tam da dokunulmazlık ve yıkılmazlık efsanesi yıkılmıştı. Emekçi halk, gücünü birleştirip cesaretle ortaya çıktığında, hâlâ güçlü ve can alıcı olsa bile devletin sopasının her şeyi çözemeyeceği ve korkunun ecele faydası olmadığı görülmüştü.

Ve 2010'un 17 Aralık'ına gelindi. Hoşnutsuzluk yaygındı. Diplomalı işsizlerin işportacılık yapmaları bile engellenip sebze ve meyve tezgahına 17 Aralık'ta polis tarafından el konulduğunda, işsizlik canına "tak" eden üniversite mezunu genç Muhammed Bouazizi'nin Sidi Bouzid kentinde kendini yakması devrimi başlatan kıvılcım oldu. İşsiz yoksul gencin bu isyanı kentte öfke patlamasına yol açtı. Yüzlerce genç 18 ve 19 Aralık'ta sokaklara çıkarak polisle çatıştı.

Halkın öfkesi ve rejimle kopuşması, 22 Aralık'ta başka bir gencin bir elektrik direğine tırmanıp intihar etmesiyle tırmanışa geçti. Halk polis karakolunu kuşatıp bina ve araçlara saldırırken, polis bir genci öldürüp çok sayıda kişiyi yaraladı. Polis teşkilatı şahsında diktatörlükten duyulan nefretle, olaylar yayılarak, yerel düzeyde bir protesto olmaktan çıkıp tam bir isyana, ülke çapında bir gençlik ve halk hareketine dönüştü. Hemen tüm kentlerde özellikle gençler, işçi, işsiz yoksul yığınlar gruplar halinde sokağa yöneldiler, iş ve özgürlük taleplerini haykırdılar, polis ve askerle karşı karşıya geldiler ve saldırgan zorbalık karşısında gerilemediler. Yüzde 95 katılımla ülke ölçeğinde gerçekleştirilen "avukatlar grevi" hareketin yaygınlığını gösterdi ve gelişmesine katkıda bulundu. Diktatörlüğün

sokak gösterilerine bulduğu çözümse, askeri önlemleri artırmak oldu. Ancak gidişatın vahameti karşısında eş zamanlı olarak yatıştırma amaçlı "tavizler" politikası da devreye sokuldu. 10 Ocak'ta bin Ali, bir dizi önlem alınarak halkın tüm ihtiyaçlarının giderileceğini ve sorunun diyalog yoluyla çözüleceğini açıkladı: İşsizliği çözmek için bir Ulusal Konferans düzenlenecek ve 2012'ye kadar 300 bin yeni işyer açılacaktı! Ancak geç kalınmış, "ok yaydan çıkmış"tı; artık halkın ve özellikle gençliğin öfkesi tavizlerle ve lafla yatıştırılır gibi değildi.

Halk ayaklanması diktatörlük saflarında, üst katmanlar ve temsilcileri arasında da ayrışmaları geliştirdi. İşçiler birçok bölgede grev ilan edilmesi talebiyle yerel sendika şubelerinin önünde eylemlere başladılar. Özellikle alt yöneticileri arasında rejim muhalifleri olmakla birlikte, otokratik rejimin denetim ve yönlendirme aygıtlarından olan tek sendika konfederasyonu durumundaki Tunus Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu (UGTT), gösterilere vahşi müdahaleleri kınadı. UGTT'nin çağrısıyla yüzlerce sendika üyesi, "kolluk güçleri"nin saldırılarında yaşamını yitirenler için bir dakikalık sessiz bir protesto eylemi gerçekleştirdi. Protesto gösterilerine, birçok yerde, hareketa katılmaktan kaçınamayan UGTT yöneticilerinin de desteklediği grevler eklendi. İşçi hareketi, yalnızca sınıf hareketi tarihine sahip sınaî-ticari liman kenti Sfax ve Gafsa maden havzasında değil, ülke ölçeğinde yayılıp yaygınlaştı. Sendika yöneticileri birçok bölgede halk hareketine katıldılar. Yüksek rütbeli bir ordu komutanı, halka ateş açma emri vermeyi reddettiği için görevden alındı. İsyanın başından bin Ali'nin kaçışına kadar hükümette ardı ardına değişiklikler yapıldı, sonuncusu, halka yönelik katliamların sorumlusu ilan edilen içişleri bakanı olmak üzere, başarısızlık nedeniyle bazı bakanlar görevden alındı.

Öte yandan, omurgasını, 2005'deki diktatörlük karşıtı açlık grevine atıfla kurulan ve etrafında İslamcı, liberal, Arap milliyetçisi, demokrat ve komünist parti ve grupları toplayan 18 Ekim Kolektifi'nin oluşturduğu muhalif parti ve gruplar, bir bildiri yayınlayarak hükümeti zorbalık ve vahşetten vazgeçme-

ye ve silahlı güçlerini kışlalara çekmeye çağırdılar. 11 Ocak'ta, ayaklanmaya kadar yeraltında örgütlenmiş olan ve asıl olarak yasa-dışı faaliyet yürüten Tunus İşçileri Komünist Partisi bin Ali'yi düşürme çağrısı yaptı. Ertesi gün siyasi polis, yasal alanda parti sözcüsü olan parti önderi Hamma Hammami ve bir yoldaşını İçişleri Bakanlığı hücrelerinde gözaltına aldı. Ancak artık devrimin önü kesilebilir gibi değildi ve hareket çok hızlı ilerledi. 14 Ocak'ta, binlerce gösterici İçişleri Bakanlığı'nın önündeydi; hem bin Ali'nin devrilmesini, hem de siyasi özgürlükle birlikte bakanlık hücrelerinde tutulanların serbest bırakılmasını istiyorlardı. Ve aynı gün, halkın iki isteği birden gerçekleşti; bin Ali ülke dışına kaçarken tutuklular serbest bırakıldılar ve 14 Ocak Tunus tarihine halkın gücünün kanıtı olarak geçti.

MISIR DEVRİMİ'NİN İLERLEYİŞİ

Filistin Direnişi'yle birlikte İsrail Siyonizmi ve Mübarek rejiminin yaltakçılığı ve müttefiklik ilişkisinden duyulan nefretin Mısır halkının ayağa kalkışını etkilemesi kadar, ondan daha da çok Tunus devrimi ve bin Ali'nin devrilişi Mısır halk hareketini dolaysızca etkiledi. Tabii ki, Mısır halkıyla son derece darlaşmış egemen eliti kutuplaştıran, yolsuzluklar ve vurgunculukla derinleştirilmiş, kamu hizmetleri ve sosyal güvence sisteminin sıfırlanmasıyla, işsizlik ve yoksulluğun tırmanışıyla karakterize olan ve ancak baskı ve zorbalığın soluk kesen gücüyle ayakta kalabilen iktisadi ve sosyal çöküntü ve neden olduğu siyasi bunalım, Mısır'da olan-biteni açıklayan asıl temel etkendi. Patlama, kıvılcımını arar haldeydi.

Polis birliklerinin 1951'de İngiliz işgal ordusuyla çatışmaya girmesine izafeten "ulusal polis günü" olarak kutlanan 25 Ocak'ın, Tunus Devrimi'nin ardından bu yıl, büyük bir "uzak görüşlülükle", artık halkın nefretini çoktan kazanmış polisin performansına övgü yapılarak "resmi tatil günü" ilan edilmesi, bu kıvılcımı sağladı. Aynı 25 Ocak, kulaktan kulağa, internet sitelerinin de yardımıyla, daha çok, ciddi biçimde yoksullaşmış, işsizliğin pençesindeki eğitimli orta sınıf gençleri tarafından yaygınlaştırılan çağrıyla "öfke günü" olarak ilan edi-

lerek, "Tunus halkı yapar da.." sloganlaştırmasıyla cesaretlendirilen gösterilerin dayanağı haline geldi. Dolaysızca gösterilerin ezilip dağıtılmasına yönelik örgütlendirilmiş –ordudan da büyük– 1,5 milyonluk özel polis gücü, bu ilk gün gösterilere hunharca saldırdı, canlar alarak, denetimi az-çok sağlayabildi. Ama öldürümlerin de neden olduğu öfke patlaması ve ikinci gün "alt sınıflar"ın da katılımıyla, gösteriler yalnızca Kahire'nin tüm cadde ve sokaklarına, tüm mahallelerine yayılmakla kalmadı, güneyden kuzeye, doğudan batıya tüm il ve ilçeleriyle bütün Mısır'a yayıldı. Hiçbir gösteriye güç yetiremez, hiçbirini denetim altına alamaz olan özel polis birlikleri işlevsel olmaktan çıkarak çöktü ve geri çekilmekten başka çaresi kalmadı.

Mübarek rejiminin ulusal kamuoyunu ve uluslararası destekçilerini kendi arkasında toplama girişimi olarak sarıldığı "her şeyi Müslüman Kardeşler'in işi" olarak gösteren propaganda da, göstericilerle dolu sokakları tahrik etmekten başka işe yaramadı. Çünkü tüm Mısır halkı biliyordu ki, İhvan gösterilerden uzak durmakta, katılmamaktaydı; bu, ilk beş gün boyunca sürmüş ve Tunus'ta da olduğu gibi, gösterilerde hiç İslami slogan duyulmamıştı. Bu uyanıkça düzenbazlık daha çok tepkiye neden oldu, gösteriler iyice yayıldı ve pekişti.

Gösterilerin 5. günü, rejim, yeni bir planı uygulamaya soktu ve trafik polislerini bile seferber edip, tüm polis birliklerini sivil giydirerek, aralarına hapisten saldıklarıyla Mafya tetikçisi "Baltacı"ları da katarak, develer ve atlarla bindirilmiş halde, silah, Molotof kokteyli vb. ile silahlandırarak, yalnızca Tahrir Meydanı'na değil, ama dükkan ve evleri içinde olmak üzere, her yerde halka saldırdı. İki gün süren bu saldırı, "Mübarek'i istemiyorsanız, sonu kaostur" mesajıyla gösterileri nihayete erdirmek için düzenlenmişti ve halk en büyük kayıpları bu iki gün içinde verdi. Ancak bu iki gün, aynı zamanda devrimin de tırmanışa geçtiği günler oldu ve halk hareketi, kana susamış karşı devrimci saldırganlığı püskürterek ileri atıldı. Bu iki gün içinde başlıca iki şey oldu: 1) Polis karakollarının yüzde 90'ıyla, Mübarek'in partisinin binalarının neredeyse tama-

mı ülke çapında yakıldı, 2) Kendi savunmasını örgütlemekten başka çaresi kalmayan halk, ülke çapında tüm sokaklarda öz-savunma komitelerini kurup işletti. 8-10'arlı gece-gündüz devriyeleri halinde sokakları tutan bu komiteler, hem savunmayı örgütlediler, polis ve "Baltacı" çetelerinin saldırılarıyla yağmaları önlediler, hem de devrimin gereksindiği tartışmalarının kürsüleri oldular.

Sonrası, Mübarek'in umutsuz direnişine sahne oldu.

Tunus'ta olduğu gibi, ordu, kendini geri çekmiş, halka silah çekmemiş, dolayısıyla Mübarek, tahkim ettiği "polis devleti"nin işlevsiz kalan temel bir dayanağı olan özel polis gücünün yanında bir diğer temel dayanağından, şiddet aletinden başka bir şey olmayan her burjuva devletin asıl "sopası" ve başlıca kurumsal gücü olan ordusundan yararlanamaz olmuştu. Ayakta kalmasına elverecek ne halkın rızasını yenileyebileceği bir demagoji olanağı kalmıştı, ne uygulayabileceği bir zor. Ikındı, sıkındı; son günlerine gelirken, İstihbarat başkanı Ömer Süleyman'ı kendisine yardımcı atamış, bakan da değiştirmişti, hükümet de. Sıra kendisine gelmişti.

Ancak bu sıralarda ayaktaki halk yorulma belirtileri göstermeye ve Mübarek'in yeniden soluklanma fırsatı bulabileceği bir "denge" durumunun ortaya çıkma eğilimi oluşmaya başlamıştı. 6 Şubat'tan itibaren, hükümetin ve "tarafsızlık" görüntüsü altında müdahale etmeme tutumu izleyen, ancak hareketin kırılmasından büyük hoşnutluk duyacağı kesin olan ordu yüksek komutanlarının "amacın hasıl olduğu" ve "artık işbaşı yapılması gerektiği" içerikli teşvik ve çağrılarıyla, tam da işe dönüşler ve "normalleşme" gündeme gelmişti ki, yaygın grevlerle işçi sınıfı müdahale edip gidişatın yönünü yeniden değiştirdi. Suez, Kahire ve Mahalla başta olmak üzere, Mısır ölçeğinde, işsizleri de kapsayarak, şurada bin burada iki bin.. tekstil, metal, matbaa, ilaç/kimya, temizlik, telekomünikasyon, çimento işçisi, kendi sınıf talepleriyle bir arada, güdümlü sendikacıların istifa etmeleri ve devlet denetimindeki sendikaların sınıf sendikalarına dönüştürülmesi ve Mübarek rejimi-

nin son bulması talepleriyle grev, devlet yanlısı sendikacıların rehin alınmasını da kapsayan sendikaların önünde gösteriler ve ele geçirmelerinin ardından işçilerin yönetmeye başladıkları fabrika işgallerine başvurdular. Sıra kendisine gelen Mübarek, Mısır işçi sınıfının ağırlığını koymasıyla, sonundan kaçınamadı. Arkasındaki asıl güç olan ABD de, gösterilerin bastırılamaz olduğunun anlaşıldığı günden başlayarak desteğini çekmiş, kendi emperyalist ilişkilerinin de asıl dayanağı olan kapitalist sistemi ve burjuva devletin bekasını gözeterek çoktan gözden çıkardığı Mübarek'e giderek dozajı artan istifa çağrıları yapmaktaydı. 11 Şubat'ta, Mübarek de, bin Ali'nin yolunu tuttu; kendisini, İsviçre ve sair bankalara yığdığı servetiyle avutarak çekti, gitti.

YENİ RENKLİ DEVRİMLER Mİ?

Her şeyi baş aşağı ederek gelişmelere bakıp, ikisi birbiriyle ilintili üç etkene, birincisi, Amerikan emperyalizminin sonuna kadar bin Ali'yle Mübarek'in arkasında durmayıp onlardan desteğini çekmesiyle, ikincisi, iki ülkede de ordunun, sistemin esenliği bakımından başka yol bulamayıp, "tarafsız" görüntü verip hayırhah ya da hatta "halktan yana" tutum almasına takılıp, üçüncü olarak da, alt belleklerinde İran Devrimi'nde elini verip kolunu kurtaramayan revizyonist Tudeh'in mollalara "yem olması"yla hem Hundington'un "Medeniyetler Çatışması"na hem de Mübarek'in propagandasına kanarak, kesinlikle olduğundan fazla değer biçtikleri Müslüman Kardeşler ya da siyasal İslam'a alet olmama kaygısının ağırlığı altında, Tunus ve ardından Mısır'da patlak veren halk ayaklanmalarına "renkli devrimler" muamelesi yapanlar azımsanmayacak kadar çoktular. Özellikle Amerikan emperyalizminin tutumunu nirengi noktası alanlar, örneğin Türkiye'de "demokratikleşme sürecini ilerlettiği"ni ileri sürerek AKP destekçiliği yapmakta olan "yetmez, ama 'evet'çi" liberal solcular, "defol" türü manşetlerle "umutsuz vak'a" haline gelmiş Mübarek'ten desteklerini çekmiş, hatta, tıpkı Amerikalı efendileri gibi, "en aşırı" Mübarek "karşıtlığı" platformunun sözcülüğünü yapar

göründüklerinde, ABD ve yaltakçısı liberal solculardan nefret etmekte olan bir kısım devrimci ve solcu, hatta "komünist", Tunus ve Mısır devrimlerini, genellikle elebaşlarına Soros türü "açık toplum"cular aracılığıyla paralar dağıtılarak finanse edilen ve ABD tarafından, halkın bir bölümünün alet edildiği kendi yanlısı hükümetleri işbaşına getirecek hükümet değişikliklerinin manivelası olarak kullanılan "renkli "devrimler"den sandılar. Bir dördüncü etken olarak, "renkli devrimler"de işlevselliği bilinen internet ve YouTube, Facebook, Twitter türü cyber "alem"e yapılan vurguyla, Tunus ve Mısır devrimlerinin "yukarıdan"cılığına, burjuvalığına yapılan göndermenin rolünden de söz edilebilir. "İnternet devrimi" kavramı bile ortaya atılarak, halkın aşağı katmanlarının elindeki bilgisayar miktarı tahmin edilerek, üst sınıfların yanı sıra cyber sanallıktan genellikle orta sınıfların yararlandığı/kullandığı bilindiğinden, bu, devrimlerin, halktan kopukluğu ve ayağı yerden kesikliğinin göstergesi olarak algılandı. Doğrusu, yasakçılığını cyber alana da uygulayarak tahkimatını pekiştirme peşindeki iki rejim de, bu algının yayılması için üstüne düşeni yaptı. Mısır'da 12 gün hücrede tutulan Google Ortadoğu pazarlama müdürü V. Gonim örneğin, "ateşi yakan adam" olarak sunularak, neredeyse Mısır Devrimi'nin önderi ilan edilecekti"!

Cyber araçlar ve iletişimin iki devrimde de bir rol oynadığı kuşkusuzdur, bundan sonra da oynayacaklardır. Göstericilerle ayaklanmacılara iletişim kolaylığı ve belirli kesimlerine ulaşılması yoluyla kısa sürede halkın gelişmelerden haberdar edilmesini sağlayarak ayaklanmaları ve yayılma hızlarını olumlu etkiledikleri tartışmasızdır. Yüz binlerce bilgisayarla, neredeyse hemen herkesin elinde cep telefonlarının bulunmasının katkısı tabii ki görmezden gelinemez. Ancak gelişmeleri ve sonuçlarını tayin edenin sokaklara çıkan emekçi halk yığınları olduğu, ellerinde sopalarla 8'li-10'lu komiteler halinde örgütlenip güvenliklerini sağlayıp, hareketli halde örgütlenmeseler, ellerindeki telefon ve bilgisayarların bir işe yaramayacağı kesindi.

Cyber'likle pekiştirilmiş renklendirme, Tunus Devrimi'ne Avrupalılarca "Yasemin Devrimi" adı takılarak herkesin kafa-

sına kazınmak istendi. Oysa "yasemin", egemenliği elinde tutan Tunus burjuvazisinin sembolüydü ve gerici bir anlama sahipti, Tunus'ta halkın sadece tepkisini çekmiş, hemen yalnızca ülke dışında revaçta olmuştu ki, artık hatırlanmamaktadır bile…

Polonya'da Lech Walesa ve Solidarnos'la başlayan "renkli devrimler"in hemen tümü, başta ABD olmak üzere batılı emperyalistlerce güdümlenerek, eski revizyonist Sovyet egemenlik alanındaki ülkelerde gerçekleştirildi. Tamamen "yukarıdan", satın alınmış Batı hayranı "adamları" aracılığıyla, soyut "demokrasi" talepleri etrafında örgütlendirilmişti. Kuşkusuz bu ülkelerde pervasız yolsuzluklarla semirmiş Sovyet kalıntısı gerici rejimlerin zorbalığı koşullarında, bu soyut "demokratik" ajitasyon halkın bir bölümünü yedeklemiş, ancak sistemi hedeflemediği ve katiyetle gerçek bir yenilenme öngörmediği gibi, vurguncu değişiminin yanı sıra özelleştirmeler ve esnek çalışma biçimlerinin önünün açılıp uygulamaya konduğu neoliberal Batı hayranlığına, çoğu Soros'un finanse ettiği hükümet değişikliklerinden ibaret olan değişikliklere neo-liberaller tarafından "devrim" adı takılmıştı.

Tunus ve Mısır'daysa, "aşağıdan" halk hareketi net ve kesin dinamik durumundaydı. Üstelik gerek Tunus ve gerekse Mısır'da halkın anti-emperyalist öfkesi belirgin olduğu gibi, bu, hem gösterilerin sloganlarına, hem de hareket ettirici taleplere yansımaktaydı. Tunus Devrimi'nde belirli bir yer tuttuğu herkesçe teslim edilen PCOT sözcüsü H. Hammami'nin dediği gibi, "*devrime katılan başlıca güçler, işsizlerdir, özellikle diplomalı işsizler, ortaöğretim öğretmenleridir, ilkokul öğretmenleri, avukatlar, çalışanlar, kadınlar ve gençler*"di; "*belirleyici rolü olanlar genç işçilerdi veya işsiz ve diplomalı gençlerdi, alanda olan sendika üyeleri ve siyasi militanlardı.*" "*Halkın genel politik özlemleri ve bu devrimin politik karakteri açısından, bu devrimin karakteri halkçı ve demokratikti*". "*Bu özlemler, tüm halk sınıflarını, burjuvazinin bir kısmını, yani küçük burjuvaziyi, bin Ali rejimi ve emperyalizm tarafından yaralanan orta burjuvazinin bazı kesimlerini ilgilendiriyor*"du. İş, ekmek ve

özgürlük ve net olarak formüle edilen bin Ali diktatörlüğünün devrilmesi Tunus'ta devrimin öne çıkan hareket ettiricileriydi ve mücadele içinde başlıca şu talepler ileri sürüldü:

1. Halkçı bir geçici hükümet.

2. Kurucu Meclis.

3. Yeni bir Anayasa.

4. Serbest seçimler.

5. Demokratik özgürlükler.

Mısır'da da durum benzerdi. Devrim sürecinde açıklanmış olan sömürülen kitlelerin birlik halinde uğruna mücadele ettiği talepler şunlardı:

1. Mübarek diktatörlüğü devrilsin.

2. Sıkıyönetim kaldırılsın.

3. Anti demokratik yasalar (paketi) kaldırılsın.

4. Yeni Anayasa hazırlansın.

5. Soygunlara son verip dışa para transferini yasaklayarak, sorumlularından hesap soracak, asgari ücreti yükseltecek ve sosyal hakları kamu hizmeti olarak düzenleyecek bir geçici hükümet kurulsun.

6. Serbest seçimler yapılsın.

Ancak milyonların diktatörlükle çatışarak sokaklara dökülüp eyleme geçmesi, tamamen demokratik ve yanı sıra anti-emperyalist taleplerle hareket etmesi ve bin Ali'yle Mübarek'in otokratik egemenliklerinin son bulması, "aşağıdan", halkın yönünden bakmasını bilmeyen, uğruna mücadele ettikleri dönüştürücü taleplerinin ve bu taleplerle ayağa kalkmasının, birleşik gücünün önemini algılamaktan uzak sözde solcu ve devrimciler tarafından küçümsenerek, halka ve halk hareketine güvensizlikle, Ukrayna ya da Gürcistan'daki oldu-bittilere benzetildi. Üretim ilişkileri ve başlıca üretici güç olarak emekçi halklara değil ama –yolsuzluk ve gaddarlığının örtüsü olarak Mübarek'in de Müslüman Kardeş tehlikesini

işaret ederek yaptığı gibi– "şeriat" ya da "yobazlık tehlikesi" ve yobazlığa karşı mücadeleye birincil önem atfeden Kemalistler.. İstisnalar bir yana, Kemalizmin fideliğinde "seçkincilik" okulundan yetişmiş, halkçı olmayan ama "aşağı" gördüğü halkı "kurtarma" peşindeki Türkiye aydını.. Yine "kurtarıcı politikalar"a ve –askersiz generallik niteliğinde olan– kendinden menkul "önderlikleri"ne ve bu tür halktan kopuk önderlik anlayışlarına üstelik aşırı değer biçen ve yargılama ve saptamalarını benzeri türden önderliklerin varlığı ya da yokluğuna bakarak yapan Kemalist etki altındaki devrimci ve solcular.. Devrimin bir sosyalist ya da henüz en azından bir halk iktidarıyla taçlanmadığını gören, düzenin "kiri-pası"nı şu ya da bu düzeyde ama kaçınılmazlıkla üzerinde taşıyarak, net bir programdan yoksun ve kuşkusuz kafa karışıklığı halinde gelişen kendiliğinden hareketinden üzerine leke bulaşabileceği kaygısıyla uzak durduğu halka ve eylemine burun kıvıran, Ş. Hüsnü'den beri Kemalizm'den feyz alarak gözünü üst tabakaya diken ama buna rağmen iddialı "komünist".. Amerika'yı kadiri mutlak sayan ve halkın ve halk hareketinin gücüne inanmayan kendini beğenmiş ve çokbilmişler.. Tümü, burjuva sistemi kurtarma kaygısıyla hareket eden Amerikancı liberal solcuların Arap devrimlere görünüşte verdikleri desteği de yanlış yorumlayarak, Tunus'a da, Mısır'a da burun kıvırdılar. İkisinde de "İslami tehdit"in "kapıda" olduğunu düşünüyorlardı. "Aşağıdan" değil "yukarıdan", öncelikle halka, halk hareketine ve taleplerine değer vererek değil, ama yarım yamalak bilgiyle önderliklerin durumuna bakarak, halka ve komünist ya da devrimci bir önderlikten yoksun olduğunu gördükleri hareketine inançsızlık ve güvensizlikleriyle, Müslüman Kardeşler'in hareketi alıp götüreceği ve kolaylıkla gerici amaçlarına bağlayabileceğini sanıyorlardı. Oysa seçkinciliklerinin yanında oryantalist yaklaşımlarıyla hiç ilgilenmedikleri Ortadoğu'dan; sosyal, siyasal güçlerinin bugünkü durumundan ve bu güçlerin güncel gelişmeler karşısındaki tutumlarından habersizdiler. Müslüman Kardeşler, iki ülkede de, hiç beklemedikleri bir gelişme olarak devrime

hazırlıksız yakalanmışlardı. Tunus'ta devrimci komünistler kadar bile güçlü değillerdi; ama ciddi biçimde neo-liberal "sulara yelken açtıkları"ndan hem iyice palazlanıp zenginleşmişler, hem de, bu sosyal durumlarına paralel olarak "ılımlı"laşmışlardı. Tunus'ta Müslüman Kardeş'lerin lideri Gannuşi, bu çerçevede, daha bin Ali kaçmadan, AKP örneğinden övgüyle söz ederek, Türkiye'yi ve AKP'yi "model" aldıklarını açıklayıvermişti! Mısır'da da farklı değildi. Müslüman Kardeşler, bu ülkede güçsüz değillerdi, ama en çok bu ülkede zenginleşip sınıf atlamışlar, üstelik bu süreç onları bölmüş, muhafazakar fraksiyonlarının yanında reformcu, liberal fraksiyonları da ortaya çıkmış, Amerikan emperyalizminin üzerlerinden hesap yapmasına elverir bir "ılımlı İslam" eğilimi yaygın olarak baş göstermişti. Tunus Devrimi'nin Mısır üzerindeki harekete geçirici etkisini herkes görmesine rağmen, bu ülkede de, Müslüman Kardeşler hazırlıksız yakalanmışlar, üstelik ilk beş gün devrime hiçbir biçimde katılmamış, gözlemekle yetinmişlerdi. Sonra katıldılar, ama bu kez de **ılımlı** davrandılar, "fazla" ileri gitme yanlısı değillerdi. Ve Tunus'ta da, Mısır'da da dini sloganlar hele belirleyici bir etkiye hiçbir zaman sahip olmadı.

Siyasal İslam'ın iki devrimde de fazla bir etki gücüne sahip olmayışı şüphesiz iyidir; ancak, bu, üzerlerinden baskının kalktığı ve üstelik özellikle Amerikan ve Fransız emperyalizmleriyle iyi ilişkiler geliştireceği ve iktidarın dayanakları arasına gireceği koşullarda hızla örgütlenmelerini ilerletmeyeceği ve hiçbir zaman ciddi bir etki gücüne sahip olmayacağı anlamına gelmemektedir. Bunu, devrimin ilerleyişi ve halkın ulaşacağı bilinç ve örgüt düzeyi belirleyecektir.

ORDU VE DÜZENİN ONARILMASI GİRİŞİMİ

Bu düzeyin başlangıçta ve şimdi çok da gelişkin olduğu söylenemez. Bu somut durum, gerek Tunus, gerekse Mısır'da diktatörlerin devrilmesi sürecinde ve devrilmelerinin ardından başta iki ülke ordusu olmak üzere, rejimin eski dayanakları ve adamlarının bir dizi manevra yapabilmelerine olanak verdi.

Her iki ülkede de hükümet partileri olağanüstü itibarsızlaşmış, Mısır'da neredeyse parti binalarının hemen tamamı yakılarak tahrip edilmiş, aile çevresinden başlayarak, parti yetkilileri ya görevlerinden ayrılmışlar ya da işlevsizleşmişlerdi. Tunus'ta yeniyle eski arasında "geçiş" yapılabilmesi gerekçesiyle ve "geçici olarak" ibaresiyle ihtiyat kaydı konularak eski başbakan Gannuşi kendisini koruyabilmiş, ancak yanında "yeni" hükümete taşımaya yeltendiği bakanların bakanlıklarını sağlayamamış, ilk "geçici" hükümet, özellikle liberallerin henüz ayakta olan halktan korkarak istifalarıyla çökmüş, "ikinci yeni" hükümette ise eski bakanlar yer almamıştı.

Mısır'da eski bakanlardan hiçbir "sivil", "yeni dönem"de yönetici olarak devam edemedi. Hükümet de kurulmadı. 12 Eylül'dekine benzer bir "Yüksek Askeri Konsey" devlet işlerinin yürütülmesini eline aldı. İki önemli ismi, eski Mübarek hükümetinde Savunma Bakanı olan ve Enver Sedat zamanından beri ordunun üst kademelerinde yer alan Mareşal Tantawi ile eskiden de Genelkurmay Başkanı olan Hafız Enan'dı.

İki ülkede de, ama özellikle Mısır'da ordu, kuşkusuz generaller, diktatörlerin devrilmesinin ardından, asıl yetkiyi elinde bulunduruyor.

İki ülkede de, devrim sürecinde ordu halka silah çekmedi. Özellikle Tunus'un ardından gelen ve herkesin deney sahibi olarak hareket ettiği, gösteriler ilk patladığında Genelkurmay Başkanı'nın ABD'de bulunduğu Mısır'da, başta Amerikalılar olmak üzere, emperyalistlerin yönlendirme ve direktifleriyle, ordu, özel polis kuvvetini işlevsizleştirerek milyonlarcasıyla ayağa kalkan halka karşı silah kullanmadı. Bunun birkaç nedeni vardı: 1) Ayaklanmanın gücü ve yaygınlığıyla Mübarek'in gidici olduğu baştan belli olmuştu ve ona "yatırım" "ölü bir yatırım" olacak, enkaz altında Mübarek'le birlikte çok fazla şey kalacaktı. Belki de Mısır'da bütün bir kapitalist sistem tehlikeye atılmış olacaktı. Oysa, hem "kurulu düzen"in muhafazası ve "devletin bekası", kısacası Mısır kapitalistlerinin genel çıkarları ve hem de Mübarek'in yanında yer alıp kendilerinin

de kaybetmeleri durumunda sahip oldukları olağandışı imtiyazlarından olacak generallerin özel çıkarları, ordunun, sistemin "asıl gücü" ve en kötü günler için toparlayıcı "yedek güç" olarak kendisini korumaya almasını zorunlu kılıyordu. Böyle oldu ve Mısır ordusu "tarafsız", hatta neredeyse "halkın yanında" bir görüntü verdi. 2) Mısır ve ordusu üzerinden hesaplar yapan emperyalistlerin, özellikle Amerikan emperyalizminin ve NATO'nun işine gelen de buydu ve ordunun "düzenin uzun vadeli bekçisi ve sahibi" olarak bu davranışı, başta acuze bir tutumla Mübarek'ten yana açıklamalar yapsa da, İsrail Siyonizm'inin de çıkarına uygundu. Sadece tüm sınıfları arasındaki dengeleri sarsılan Mısır'da egemenlik ilişkilerinin hal yoluna konması değil, ama bu ülkenin belirleyici bir role sahip olduğu tüm Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da zora giren emperyalist çıkarların gözetilmesine temel önemde katkıyı ancak Mısır ordusu yapabilirdi. Tehlikeye atılıp Mübarek'le birlikte çöküntünün altında kalmamalıydı. 3) Özellikle Mısır ordusu, Mısır'ın İngiliz sömürgeliğinden kurtuluşundan bu yana, Mısır halkına hiç silah çekmemiş, ama Camp David'den bu yana generalleri pek sıkı fıkı olsalar da, sadece İsrail'le savaşmıştı. Bu "gelenek", Mısır'ın 36 aya kadar uzayabilen zorunlu askerlik hizmeti ve askerlerin halk çocuklarından başkası olmamalarıyla bir arada ve halk devriminin meydanlarda ana-baba ve kardeşlerini gören bu askerleri derinden etkilemesinin kaçınılmazlığıyla birlikte düşünüldüğünde, en akıllıcası, "gelenek"i sürdürüp halka ateş açmamak olurdu. Meydanlarda ve tankların üzerlerinde halkla kucaklaşıp kaynaşan askerlerin verilecek bir "ateş" emrini dinlememeleri ve hele silahlarını emri verene çevirmeleri, emperyalistler çıkarlarla düzen ve devletin bekası açısından kuşkusuz "felaket" olurdu! Bu ihtimal göze alınamazdı, alınmadı.

Yoksa Tunus ordusu da, Mısır ordusu da, demokratik olsun olmasın, burjuva diktatörlüklerin temel kurumu ve asıl silahlı gücü olan tüm burjuva ordular gibi, "düzen"in "temel direği"ydiler. Bu, tartışmasızdır. Üstelik az-çok demokratik ülkelerin ordularından farklı olarak, bu iki ordu, Tunus ve

Mısır'da vurguna dayalı zorba düzenin başlıca dayanağıydı, dolaysızca başlarında bin Ali ve Mübarek olan otokrat elitin korumasını üstlenmişti ve generallerinin kendileri de iyi birer otokrattılar. OYAK türü bir holding olarak örgütlenmemişlerdi, ancak tüm subayları ve asıl olarak komuta kademesi tamamen kapitalisttiler. Özellikle Mısır'da ülkedeki en büyük şirketlerin sahipleri, ya üniformalarını çıkarmamış ya da henüz yeni çıkarmış generallerdi. Özellikle savunma sanayi generallerin ve emekli subayların elindeydi ve inşaattan turizme, banka ve finans sektöründen büyük çiftliklere kadar generallerin el atmadığı sektör neredeyse yoktu. OYAK'ları yoktu, ama vurgun ve şirket kârlarının dağılımında esas, "rütbeye göre"ydi. Tabii ki düz askerler "beş kuruş" almıyorlardı, ama subayların, rütbeleri yükseldikçe şiddeti artarak savunup korudukları Mübarekli ya da Mübareksiz kapitalist sistem, aynı zamanda bizzat kendi sistemleriydi de.

Mısır ve ordusu, İsrail ve ordusunun ardından Camp David'den bu yana en yüksek Amerikan yardımını alıyordu. Sadece ordu, yıllık 1,5 milyar dolara yakın hibe yardımı almakta ve "hakkını" da vermekteydi, Amerikan emperyalistlerinin istekleri Mısır generalleri için kanun gibiydi.

Doğrusu, emperyalistlerle Mısır ve Tunuslu işbirlikçilerinin çıkarlarını ve her iki ülkede ayağa kalkmış olan halkları yatıştırıp devrimi boğma "işi"ni emin ellere emanet ettikleri kesindi.

Sonra, ama, Libya'da böyle olmadı. Hem Libya ordusu halkına silah çekti, hem de –iç politika açısından ABD'ye yönelik tafra satmanın pirim yaptığını bilerek, "*Bir yanda basın özgürlüğü var deniyor, bir yanda gazeteciler tutuklanıyor. Biz bunu anlamıyoruz.*" türünden bir "ayar çekme"ye yönelen yeni Büyükelçisi'ni "*öğren de gel*", "*bizde Amerika'dan daha çok basın özgürlüğü var*" diyerek "tersleyen" yetkilileriyle– kendi işaretini bekleyen Türk hükümetini de peşinden sürükleyerek, Mübarek'e "istifa et" baskısı yapan ABD, Mısır'daki tutumunu almadı. Uzun süre bekledi, "insanlık" aklına gelmedi, Kaddafi'nin keskin nişancılar, tanklar ve helikopterlerle yaptı-

ğı katliamı görmezden geldi. Günler sonra ve birkaç bine ulaşan ölümlerin ardından H. Clinton "*vahşetin durması gerek*" dedi. Hemen ardından da, sanki kendisi halkının taleplerini dikkate alıyor ve ağzını açana şiddet uygulatmıyormuş gibi, Erdoğan'ın Mısır'a ilişkin yaptığı açıklamaya benzer "*halkın meşru taleplerini dikkate alma ve halkına şiddet uygulamama*" içerikli açıklaması geldi.

Libya ordusu ve bu ülkede "askerlik hizmeti", zorunlu askerliğin yanında şimdi Türkiye'de de gündeme getirilen "paralı askerlik"e dayalıydı. Çad vb. Afrika ülkelerinden devşirilmiş paralı askerler Kaddafi'nin asıl vurucu gücü durumundaydı ve hiç ilgilerinin bulunmadığı Libyalıların üzerine sadece "aldıkları paraya bakarak" kurşun yağdırmaktaydı. Libyalı birliklerin çoğuysa, halk ayaklanmasından etkilenerek saf değiştirmişler ve bu, Bingazi, Derme, Tobruk gibi kentlerin ayaklanmacıların eline geçmesinin küçümsenmez bir etkeni olmuş, ardından, ilk elde içişleri bakanıyla on büyükelçi istifa edip saf değiştirmişlerdi.

Sorunun önemli yanı şuydu ki, ABD Kaddafi'den kolay kolay vazgeçemiyor, ABD'nin işaretini bekleyen Erdoğan da, iç muhalefet tarafından sıkıştırılmasına karşın, kuşkusuz en çok 25 milyar dolarlık müteahhitlik vb. yatırımlarını gözetse de Libya'daki "işçilerimiz"in arkasına gizlenerek, Mübarek'e yaptığı gibi, Kaddafi'yi hedef alan açıklamalar yapamıyordu. Çünkü Libya'da, eski rejimin Mübareksiz sürdürülmeye çalışıldığı Mısır'da olduğu gibi, rejimi Kaddafisiz sürdürmeye elverecek Mısır Ordusu türünden bir ordu bulunmuyordu. Birincisi halkına silah çekmişti ve öteden beri çekmekteydi ve Libyalıların gözünde "tarafsız" bir noktada durmuyordu. Ve ikincisi Kaddafi devrildiğinde, "eski"ye dair olan ne varsa, ordusuyla birlikte enkaz altında kalacak; "at değiştirerek" de olsa eski düzenin sürdürülmesi, dolayısıyla petrol vb. ile ilgili emperyalist çıkarların garanti altına alınabilmesi şansa kalacaktı! ABD, uzunca bir süre beklemekle yetinip gecikmeli bir "Vahşet dursun" içerikli karşı açıklama yaptığında, bu "desteği"nin halkta –tıpkı Birinci Körfez Savaşı dönemin-

de Saddam'ın zulmüne 36. Paralel sınırını koyarak Kürtlerde yarattığı olumlu izlenim ve minnet duyguları türünden– kendisine yönelik olumlu tepkileri de olacağını varsayarak, ayaklanmacılar arasında ve özellikle ayaklanmaya katılan aşiretlerin reis ve geri kalan ekabir kesimiyle taraf değiştiren ordu komutanları içinde, Kaddafi'den kurtularak ve sağını solunu yamayıp düzelterek sömürü düzenini sürdürme amaçlı olarak kendisiyle birlikte çalışmayı kabullenecek "etkili ve yetkili" birilerini aramış, bulmuş ve irtibat kurmuş olmalıdır. Ya da aramasına karşın bulamadıysa veya buldukları durumu kontrol altına alıp düzenin devamını garanti etmeye güç yetiremeyecek durumdaysalar, Libya ve Libyalıları Kaddafi'nin zulmünden "kurtarma" ve "demokrasi" ve "insan haklarını" "koruma" adına bir ABD ya da NATO, BM vb. müdahalesi denenebilecek seçenekler arasına katılmış demektir.

DEVRİM NEREYE?

"Devrim midir değil midir?" tartışmasının geride kalmış olması gerektir. Bunca olan bitene, halkların, üstelik dönüştürücü demokratik taleplerle bunca ayağa kalkmalarına, şimdilik iki diktatörün devrilmesine karşın, tüm Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu sarsan devrim kasırgasının, hâlâ "renkli" türden olaylar olarak, üstelik devrimlere pek hazırlıklı yakalanmadığı da anlaşılan Amerikan emperyalizminin işi olduğunu ileri sürmenin mantığı kalmamıştır.

Yalnızca meşruti Monarşiye götüren Türkiye'nin 1908 "üst tabaka devrimi"nden çok daha fazla devrimdir Tunus ve Mısır'da tanık olduğumuz. Gerçek halk devrimleridir. Üstelik devrim olarak tanımlamaktan aklı başında kimsenin kaçınamadığı 1905 Şubat Devrimi'nde, evet, devrimci işçi sınıfıyla devrim partisi çok önemli bir yer tutmuştu, ama devrim, "demokratik" karaktere sahip olduğu kadar, Çar'ı ve otokrasisini alaşağı etmeyi de başaramamıştı.

Benzetmeyi önceden yapanlar oldu; Arap halklarının 1848'lerini yaşamakta olduklarını söylemek baştan aşağı yan-

lış olmayacaktır. Tabii ki doğrusal bir paralellik kurulamaz, farklılıklar vardır, ancak Arap halklarının bugünkü koşullara uygun bir demokratik devrim sürecinden geçtikleri kesindir.

Bugünkü durumun ayırt edici ve karakteristik yanı; kapitalizmin belirli bir mesafe alsa bile, gelişme sürecinin başında bulunduğu ve feodalizme bağlanmış tefeci nitelikli mali aristokrasi bir yana, burjuvazi orta sınıfken, feodal aristokrasinin egemenliğindeki çarlık ve krallıkların hüküm sürdüğü 19. yüzyılın ortalarından farklı olarak, artık –dinsel vb. tüm diğer gericilik biçimlerini de kendisine bağlayarak– dünya gericiliğinin asıl kaynağı ve dayanağı haline "yükselmiş" tekelci aşamasındaki kapitalizmin tüm gezegeni pençesine almış bulunmasıdır. Artık hiçbir ülkede burjuvazi yalnızca orta sınıf durumunda değildir ve Libya gibi kabile ve aşiret ilişkilerinin en yaygın ve etkili kalıntılarının görüldüğü ülkeler de içinde, dünyada kapitalist ilişkiler egemendir ve tüm ülkeler kapitalist dünya ekonomisine bağlanmış ve tek bir zincirin halkaları haline gelmişlerdir. Tunus da, Mısır da, Libya da böyledir. Küçük, orta vb. katmanları bir yana tekelci büyük burjuvazi bütün ülkelerde egemendir ve emperyalizmle birleşmiştir.

Bu karakteristik farkın anlamı şudur ki, tam da Arap ülkelerinde hüküm süren türden emperyalizmle birleşmiş burjuvazinin egemenliğindeki –kapitalizmi de ileri düzeyde gelişmemiş– kapitalizm-öncesi aşiret, şeyhlik vb. ilişkilerin yaygın olduğu despotluklarda, 1) devlet artık günümüzde burjuva diktatörlüğünden başka şey değildir; dolayısıyla iktidar sorunu, 848 sürecinde olduğu gibi, üzerinden Marx'ın 18. Brumaire'de "bütün siyasal devrimler bu makineyi kıracak yerde, daha da yetkinleştirmekten başka bir şey yapmadılar" diye sonuç çıkardığı, iktidara gelen burjuvazinin feodal safraları atarak, devleti yetkinleştirmesine benzeyemez, benzemeyecektir. Zaten küçük burjuvazi ve tekel-dışı sair burjuva katmanlar bir yana, iktidar mücadelesi yapacak burjuvazi de yoktur, burjuvazi egemenliği elinde tutmaktadır ve devlet de onun devletidir.

Ama geriye hâlâ bir iktidar mücadelesi kalmaktadır: Halkın iktidar mücadelesi; işçi sınıfı ve emekçilerin iktidarı için müca-

dele. Ve bir de günlük dilde "iktidar mücadelesi" olarak geçen amiyane tabirle iktidar mücadelesiyle ilgisi olmayan hükümet değişiklikleri mücadelesi. Bu mücadelede sınıf iktidarı olan iktidar değişmeden kalır, ama bu zeminde farklı farklı hükümetler olanaklıdır. Mübarek'in yerini, başka bir değişiklik olmadan, Tantawi ya da bir başkasının alması yani, bir iktidar değişikliğine işaret etmez.

Peki, Tunus ve Mısır'da iktidar değişikliği olmamış mıdır, yok mudur? Kim başlarında bin Ali ve Mübarek'in bulunduğu iki otokratik diktatörlüğün çöktüğüne itiraz edebilir? Böyle bir değişiklik yaşanmıştır. Bu, gerçeğin bir yanıdır.

Ama yine yaşanmakta olan gerçeğin bir diğer yanı da odur ki, burjuva diktatörlüğünün otokratik, faşist sıfatlarla tanımlanabilecek bir ***biçimi*** yıkılmakla birlikte, temel iki kurumu olan sürekli ordusu ve bürokrasisi ile burjuva diktatörlüğü hüküm sürmeye devam etmektedir ve bu diktatörlüğünün nasıl bir biçim alacağı da dahil olmak üzere, yıkılıp yıkılmayacağı ya da sürüp sürmeyeceği şarta bağlıdır.

Şartlı olan, sınıf mücadelesinin gidişatı ve güç ilişkilerinin somut biçimlenişi ile koşullanacak olan, zaten her ülkede ve her zaman sadece ve yalnızca bununla koşullanan diktatörlüğünün biçimi ve alacağı sınıf karakterini; ayağa kalkmış, birleşmiş gücünü ve bu gücün "nelere kadir" olduğunu gören, gücünün ve bu gücüyle şimdiden elde ettiği kazanımların tadına varmış emekçi halk ile –iktidarı şurasından burasından zaafa uğrayıp çeperinde gedikler açılsa da– şimdilik hâlâ iktisadi ve siyasi egemenliğini korumakta olan burjuvazi –ve onun şiddet aygıtını harekete geçirebilmeye ne kadar yetenek gösterebileceği– arasındaki mücadelenin geleceği belirleyecektir.

Başında diktatörüyle burjuva diktatörlüğünün bir biçiminin devrildiği, ama burjuva diktatörlüğünün sürdüğünü söylemek doğru olacaktır.

Üstelik hem Mısır hem de Tunus'ta burjuva diktatörlüğü, bağrında, biçimsel olarak bile eski rejimin tüm kalıntılarını

taşıyarak sürmektedir. Mısır'da eski Savunma Bakanı, henüz eskisinden pek de farklı durmayan "yeni rejim"in en güçlü ve yetkili adamıdır. Tunus'taysa, durum biraz farklıdır. bin Ali'nin Başbakanı, ancak "Eylül'e kadar" kaydını koyarak başbakanlığını sürdürmeyi denemiş; ancak başarılı olamamıştır. Ayağa kalkmış olan halk, Tunus'ta, Mısır'a göre daha iyi ve daha ileri bir örgütlülük düzeyine sahiptir ve muhalefetin içinde devrimci komünistlerin varlığı kendisini belli etmektedir. Gannuşi'nin "geçici hükümeti"ne karşı mücadele sürmüş, büyük gösteriler düzenlenmiş ve meydanlar terk edilmemiştir. Gericilik bu nedenle Tunus'ta bir adım daha gerilemiş ve Gannuşi'nin istifasıyla, yerine bin Ali'nin devirdiği eski Başkan Burgiba'nın bir eski bakanı başbakanlığı üstlenmiştir. Emperyalistlerin desteğindeki gericilik, durumu kontrol altında tutmaya çalışmaktadır, ancak özellikle Tunus'ta, ama Mısır'da da, halkların milyonlarla ayağa kalkmış oluşu ve henüz yatıştırılmaktan uzaklığı, görünüşe takılmamak, ama gelişmeleri önemle gözlemek gerektiğini işaret etmektedir. Gericilik direnmekte, halkı püskürtmeye çalışmakta, bunu yapmaya girişirken, ayaklanmış olan halkın gelişkin olmayan bilinç ve örgüt düzeyini başlıca avantajı olarak kullanmaktadır.

Fakat ordunun üstelik Mısır'da Yüksek Askeri Konsey aracılığıyla yetkiyi elinde toplaması, Tunus'taysa önce Gannuşi ve sonra ardından gelen hükümetin başlıca dayanağı olmasıyla bürokrasinin devam eden egemenliğini ileri sürerek, Mısır ve Tunus devrimlerini, devrim değil, "renkli devrim" varsaymak hiçbir şey bilmemek demektir. Herhalde kimse, işçi sınıfının önderliğiyle bile damgalanmayan bugünkü demokratik Tunus ve Mısır devrimlerinin burjuva diktatörlüğünü devirmesini öngörmemiş olmalıdır. Çünkü zaten, sürekli ordu ve bürokrasinin egemenliğiyle birlikte burjuva sınıf iktidarını, burjuva diktatörlüğünü devirmek, bugünkü gibi bir demokratik devrimin işi değildir ve sosyalist devrimi gereksinir. Demokratik devrimse, siyasal bir devrimdir ve başlıca hukuk önünde eşitlik ve demokratik özgürlüklerin kazanılmasına ilişkin talepleri gündem edinmiştir.

"Bu hamur daha çok su kaldırır." Başlayan, ama henüz tamamlanmamış devrimlerin ortasındayız. Gerici burjuvazinin patlak veren devrimleri püskürtüp sınıf iktidarını pekiştirmesi bir ihtimaldir. Diğer ihtimalse, devrimin ilerlemesi ve zaferle taçlanarak tamamlanmasıdır. Hangi ihtimalin gerçekleşeceğini, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi halkla gerici burjuvazi arasındaki çatışma belirleyecek, ama yönü az-çok belli olsa bile, bu, birkaç gün, hafta ya da ay içinde kesinleşmeyecektir. Sözü edilen, karşıt sınıflar arasındaki çatışma ve bu çatışmanın gidişatıdır.

Gerici burjuvazinin avantajı, örgütlenme yeteneği ve elindeki örgütlerdir ki, dişinden tırnağına örgütlü olduğu ve sömürücü sınıfların yüzyıllar öncesinden gelerek birikmiş örgüt alışkanlığı ve mirasına sahip olmaktır. Bir diğer avantajıysa, bin Ali ve Mübarek, burjuva diktatörlüklerinin sınıf dayanaklarını olağanüstü daraltsa ve bu daralma burjuvazi arasında çekişmelere konu olup ideolojik (milliyetçi, dinci vb. akımların dışlanmalarıyla burjuva egemenliğin ideolojik dayanaklarının zayıflatılması) ve politik (tek partiye daralma) zayıflıklara, sonuç olarak örgütsel zaaflara yol açsa bile, sınıf çıkarları ve bunun ihtiyaçlarının bilincine sahiplik bakımından gelişkinliği ve özellikle –zaten zenginleşerek düzene entegre olmuş ve ılımlılaşarak Amerikancı İslam'a eğilim göstermeye başlamış– Müslüman Kardeşler'i de düzenin dayanakları arasına katarak, yeni bir ideolojik-politik birlik sağlamaya yetenek gösterebilecek oluşudur. ABD think tank kuruluşları ve yetkilileri çoktan Müslüman Kardeşler'le anlaşma ve işbirliği yapılabileceği yolunda görüşler ortaya atmışlardır.

Halkın avantajı, bilinç ve örgüt düzeyinin geriliğine karşın, bu durumda bile gücünü birleştirme yeteneği gösterebilmiş ve ayağa kalkarak kendisini dayatmış olmasıdır. Bu, temel avantajıdır ve bugüne getirebilmiştir. Ancak, halk açısından tayin edici olan, devrimin bundan sonrasını garanti edecek ve boşuna kan dökülmüş olup olmamasını kararlaştıracak, devrimin halkın zaferiyle taçlanıp taçlanmayacağını belirleyecek olan halkın kendi iktidarına sahip olup olamayacağıdır. Bunun tek

ölçütüyse, emekçi halkın kendi bağımsız sınıf çıkarlarının bilincine varma ve bu eksende örgütlenme düzeyi olacaktır. Devrim devam edecek mi, etmeyecek ve –halk iktidarının garantisi altına alınmadıkça, ellerinden kolaylıkla alınabilecek bir dizi hak ve gelecekteki bir devrim için birikim oluşturması bir yana– kulaklarda bir "hoş seda" olarak mı kalacak –bunu, işçi sınıfı ve emekçi halkın göstereceği bilinç ve örgütlenme (ve kuşkusuz mücadele) yeteneği kararlaştıracaktır.

Kastettiğimiz, kesinlikle bir sosyalist devrim değil. Ne Tunus, ne de Mısır'da devrim herhalde henüz sosyalizm aşamasında bulunmuyor; ancak işçi sınıfı ve emekçi halkın göstereceği bilinç ve örgütlenme yeteneğinin sosyalizmi olağanüstü yakınlaştıracağı dünya, bölge ve (özellikle Mısır bakımından) ülke koşullarının bulunduğu da bir gerçektir.

Bugün emekçi Arap halklarının önünde duran, şüphesiz demokratik devrimlerini zafere taşıyarak tamamlamaktır. Bu ne denli başarılırsa, sosyalizme o denli yakınlaşılmış olacak; hatta bu, sosyalizm demek olacaktır.

Söylenen şudur: Tunus ve Mısır'da demokratik devrimin tamamlanması, halk egemenliğinin, demokratik halk diktatörlüğünün, başlıca işçi ve emekçilerin (köylülerin) devrimci demokratik diktatörlüğünün kurulmasından başkası olamaz. Ama bunun da, iktisadi ve siyasal egemenliği elinde bulunduran, hangi biçim altında örgütlenmiş olursa olsun, kuşkusuz sürekli ordu ve bürokrasiye dayalı şiddet aletinden başka şey olmayan devlet makinesi tarafından korunup kollanan gerici burjuvaziye karşı mücadele ve onu –iktisadi ve siyasal– iktidarından alaşağı etmeyi zorunlu kıldığı açıktır. Demokratik bir devrimin tamamlanması da, şüphesiz bütün burjuvaziye karşı yönelmeyecek, tüm burjuvaziyi hedefine koymayacak; üstelik, tabii ki burjuvaziyle –devrimin ilerleyişinin hangi sınıfın önderliğinde ve nasıl gerçekleşeceğine ilişkin– hegemonya mücadelesi sürdürülürken, iki ülkede de, devrimin ilk günlerinde olduğu gibi, küçük burjuvazi ve orta katmanlarına varıncaya kadar gençleri eski rejim tarafından işsizlik batağına kadar sürüklenmiş burju-

va tabakaları da içinde, halkın, gerici burjuvazi ve emperyalizme karşı birleşik mücadelesinin başarıyla ilerleyişini gereksinecektir.

Ama açıktır ki, demokratik devrimin böyle bir tamamlanması bile, sosyalizme neredeyse varılması demek olacak; zaten etrafında tüm emekçi halkı toplayarak iktidar organları olarak kuracağı –nüveleri savunma komiteleri biçiminde ayaklanma içinde doğmuş olan– Sovyetler/Konseyler/Şuralarla iktidarı bir ucundan ele geçirmiş olacak olan işçi sınıfına, burjuvaziyi iktidar organ ve aygıtlarından dışlamak için, sadece bir adım atıp hamle yapmak yetecektir.

Şimdi devrimlerin başlıca ihtiyacının, gerici burjuvazinin "tarafsızlık" ve "ilericilik" vb. maskeleri altında düzenleyeceği manevralarını boşa çıkararak, zorba diktatörlükleri bin Ali'siz ve Mübarek'siz sürdürme çabalarını püskürterek, devrimi ilerletip sonuna kadar (halk egemenliği) götürmek ve bunun gerektirdiği bilinç, örgüt ve mücadele yeteneğini gösterebilmek, eksik olanları da yerine koyabilmek olduğu herhalde halktan yana olan ve gözü gören mantıklı herkes tarafından teslim edilecektir.

‘KÜRESEL KÖY’DE YANGIN VAR!

İHSAN ÇARALAN

2011’le birlikte Tunus’la başlayıp, Mısır’la ilerleyen, Libya’da kanlı bir iç savaşa doğru evrilen halk isyanları, Fas’tan Yemen’e, Ürdün’den Bahreyn’e, Suudi Arabistan’dan Umman’a kadar geniş İslam dünyasında yayılma eğilimi göstermektedir. İsyanların böylesine hızlı biçimde yayılması, hem bölge ülkelerinin ekonomik-siyasi durumlarını, hem de devrim ve halk yığınlarının ayaklanmaları arasındaki çok boyutlu tartışmayı siyasi gündemin üst sıralarına taşıdı.

Daha Tunus’ta halk isyanı patladığı gün; devrime “Yasemin Devrimi” adını takan Batı basını ve propaganda merkezleri, Tunus halkının ayaklanmasını “Soroscu sarı devrimler”in devamı gibi göstermeye kalktıysa da, bunda pek inandırıcı olamadı. Ve çok geçmeden Batı basını ve Batılı hükümetler, halk isyanlarının “haklılığı”nı teslim ediyor görünerek, Zeynel Abidin bin Ali, Hüsnü Mübarek gibi artık kullanım süresi dolmuş diktatörlerin devrilmesini haklı bulduklarını ilan ederek, bu devrimleri yukarıdan etkilemek ve muhtemel boşlukları doldurmak üzere pozisyon aldılar. En fazla süreye, Kaddafi’nin “vahşet” ve katliamlarını kınayıcı bir açıklama yapmak için ihtiyaçları oldu; onun yerine koyacak işbirlikçi ve katliamlarıyla çok fazla yıpranan ordu yerine geçirecekleri kurum ya da yeniden organize olacak birliklerin başına koyacakları komutan bulmakta zorlandıkları anlaşılıyordu.

Bu süreçte, ayaklanmacıların aleyhine sloganlar attıkları birkaç ülkenin birincisi olan ABD’nin Başkanı Obama, en çok Başbakan Erdoğan’la görüştü. Ve bu süreç boyunca Türkiye’nin Başbakanı ve Dışişleri Bakanı, ABD’yle neredeyse bire bir benzer açıklamalar yapmakla yetindiler. Ve artık Mısır’da Tahrir Meydanı’nın Hüsnü Mübarek’i götüreceğinin anlaşılmasından sonra, Başbakan Erdoğan yüksek sesle açıklamalar yapmaya, özgürlüklerin öneminden, despotizmin yarar-

sızlığından söz açarak, halkın isteklerinin önemine vurgu yapmaya başladı. Burada kritik çizgi ABD ile dirsek temasıydı!

Ve daha bu ayaklanmaların ilk günlerinden başlayarak; yandaş basında, Yeni Osmanlıcı çevrelerde Tunus ve Mısır'da (tabii diğer ülkelerde de) halkın "Türkiye modeli"ni istediği öne çıkarıldı. Bunlar hangi halkmış; bunu diyenler kaç kişiymiş gibi sorular sorulmadan ve yanıtlar merak edilmeden, "Türk modeli"nin nasıl önemli olduğu öne çıkarıldı. "Türk modeli" ise giderek "AKP modeli"ne indirgenerek, ağızlardaki bakla çıkarıldı. Ve Arap dünyasındaki siyasi mihrakların "ya AKP'lileşeceği ya da El Kaide olacakları", başka bir seçeneklerinin olmadığı propaganda edildi. Böylece "Türkiye modeli"; "*halkı İslam olan, batı emperyalizmine entegre olmuş ekonomi ve çok partili ve serbest seçimlerin olduğu bir demokrasi*" biçiminde tarif edildi. Bu, açıkça, Türkiye'ye de ABD ve AB tarafından dayatılan, IMF ve Dünya Bankası'nın gayretleriyle oluşturulan bir ekonomik siyasi rejimdi. Bu haliyle de, Bushçuların GOP'unda ki, Obama yönetiminin "özgürlükçülük" adına İslam dünyasına dayattığı modelden başkası değildi. Zaten "model ülke" unvanını da Türkiye'ye ABD vermişti!

HALK DEVRİMİ KORKUSU

Batılı ideologlar ve propaganda odakları, daha Tunus devrimi karşısında ilk şaşkınlıklarını atar atamaz; uzun zamandan beri hizmetlerinden pek memnun oldukları işbirlikçilerinin "gidici" olduğunu anlar anlamaz, ayaklanmaları övmeye ve ayaklananların haklılığından dem vurmaya başladılar. Ama bir şeye de aşırı özen gösterdiler: Bu ayaklanmalar "Arap-İslam dünyasına has" ayaklanmalardı, Batı dünyasıyla, küresel kapitalist sistemle bir ilgileri yoktu! Hatta bu rejimler, olsa olsa "küresel dünya" ile uyum sağlayamadıkları için böyle halk isyanlarının hedefi olmuşlardı!

Getirdikleri çözüm ise, basın özgürlüğü başta olmak üzere özgürlüklerin geliştirilmesi ve ekonominin liberalizasyonu, dünya ekonomisine entegrasyonu olarak öne sürüldü. Aslında

bir formül olmaktan çıkarıldığında, Türkiye'de "Türkiye modeli" çözümünü savunanlar (liberaller ve AKP propagandası), söyledikleriyle Batılı emperyalist propagandacıların "çözüm", "çıkış yolu" diye öne sürdükleri çok büyük ölçüde örtüşmekteydi.

Böylece olup biteni ve olanların nedenlerini "Arap-İslam dünyası"nın despot rejimleriyle sınırlayan burjuva dünyasının propagandacıları ve ideologları, iki şeyi amaçlıyorlardı:

1-) **Sermaye güçlerinin devrim korkusu**: Halk ve devrim kavramlarını, işçi sınıfı ve devrim kavramlarını yan yana getirmekten kaçınıyor; son çeyrek yüzyıldır devrimler çağının, işçi sınıfı ve halkların devrim yaptığı dönemlerin geride kaldığını öne süren temel tezlerinin tartışmaya açılmasından çekiniyorlardı. Çünkü 1980'lerden beri sermaye ideologları, devrimden söz ederken, ya eskiye dair hatırlanması hiç de hoş olmayan anılardan ya da burjuvazinin piyasa ekonomisinin yayılması için yaptığı girişimlerden, kapitalist pazara açılmaktan söz ediyordu. Oysa Arap-İslam dünyası "*iş, ekmek ve özgürlük*" talepleri etrafında isyan ederken, o Fransız halkının eski "*eşitlik, kardeşlik, özgürlük*" ya da Rus halkının "*ekmek, barış, özgürlük*" talebi gibi, egemenlerin iktidarını da tehdit eden halkın taleplerini dayatan gerçek bir devrimi, yeniden insanlığın gündeminin ön sırasına çıkarıyorlardı. Bu yüzden de Batılı ideologlar, büyük bir gayretle, patlak veren isyanların sadece "Arap-İslam dünyasına has" olduğuna özel bir vurgu yapıyorlar, "*domino teorisi*" ile isyanları popülerleştirip teorileştirirken bile, sadece bu ülkeleri temsil eden "taşlar"dan oluşturuyorlar.

2-) **Kapitalist dünya ile isyanların ilişkisinin üstünü örtüyorlar**: Elbette burada amaç sadece teorik, "dün şöyle dedik, bugün bu boşa çıktı. İnsanlar karşısında küçük düşeriz" gibi bir kaygı değildir. Tersine, bu "teorik kaygı"nın kaynağında da, devrim fikrini Arap-İslam dünyasına hapsetmek ve bu fikirlerin dünyanın geri kalanına yayılmasını önlemek dürtüsü vardır. Böylece, hem Arap-İslam dünyasında olanlar, hem de Batıda ve dünyanın başka yerlerindeki grev, gösteri, direniş ve irili ufak-

lı başkaldırılarla sistem arasında bağ kurulmasını önlemektir. Hele de Arap-İslam dünyası gibi çok büyük bir coğrafyada ortaya çıkan halk isyanlarıyla dünya ekonomik sistemi, kapitalizm arasında bağ kurulmasının yolunu kesmektir. Böylece, İslam ülkelerinde yayılan halk isyanlarının dünya ekonomik sisteminin, kapitalist dünyanın çelişkilerinin bir tezahürü olduğu gerçeğinin üstü örtülecek, halk isyanları kendi hanelerine yazılan birer girişim gibi gösterilebilecektir.

3-) **Devrim sonrası düzene meşruiyet zemini oluşturmaya çalışıyorlar:** Yukarıda ilk iki maddede tarif edilen tutum, aynı zamanda, emperyalistler ve yerli gericilikler için, bu ülkelerdeki düzeni yeniden kurarken, meşruiyet gerekçesi de olacaktır. Çünkü eğer; bu rejimler küreselleşen dünya sistemine uyum sağlayamadıkları için devrilmişlerse; o zaman yeni düzen de bu ülkelerin küresel dünyaya entegrasyonunu sağlamayı esas alan bir ekonomik-siyasal-ideolojik temel üstünde biçimlendirilecektir!

Yani bu tartışma bir entelektüel gevezelik, günü kurtarmak için ortaya atılmış, gündem saptırma amaçlı bir girişim değil, tersine; devrimci başkaldırıları sermaye güçlerinin yedeği haline getirmek ve onların amaçlarını gerçekleştirecek bir güce dönüştürerek, olayların yatışmasından sonra halkları tarih sahnesinden itmeye, dışlamaya yönelik ciddi bir müdahaledir.

Burada, "neden isyanlar Arap-İslam ülkeleriyle sınırlı?", "neden bu ülkelerde arka arkaya isyanlar çıkmaktadır da, örneğin Arap ve Müslüman olmayan ülkelere sıçramamaktadır?", "olanları nasıl anlamlandırmak gerekir?", "onlarla sınıflararası mücadele arasında nasıl bir ilgi vardır?" gibi pek çok soru akla gelir. Sorular gayet haklıdır da. Ancak bu soruların bir bölümüne doyurucu yanıtlar vermek için henüz erkendir. Bu yüzden bu sorulara, ancak eğilimlerden söz ederek ya da tahminler düzeyinde yanıt verilebilir. Çünkü, Tunus'ta başlayan ayaklanmanın üstünden henüz iki ay bile geçmemiştir. Ve bu süre içinde halk hareketi, bazı ülkelerde isyan düzeyine yükselip diktatörleri yıkarken, bazı ülkelerde ise onlarca yıldır

halkı aklına getirmeyen zorba yönetimlerin bir takım "reformcu girişimler"ine yol açmış; şeyhler, krallar daha halk ayaklanmadan halka ekmek, iş, özgürlükler vaat etmeye başlamışlardır. Dolayısıyla halk ayaklanmalarının gerek diğer ülkelerdeki yayılması, gerekse Arap-İslam dünyasındaki yankılarının giderek daha açıkça görüleceğini söyleyebiliriz.

KÜRESEL KÖY'ÜN ARAP-İSLAM MAHALLESİ YANIYOR

"Peki, Arap-İslam dünyasında gerçekte neler olmaktadır?" soruna yanıt vermek için, kısaca da olsa, kapitalist dünyanın sözcülerinin "*küreselleşen dünya*" dedikleri dünyada, son çeyrek yüzyıldır olanlara bakmak gerekecektir.

Elbette her ülkenin kendine özgü özellikleri vardır. Hatta bir ülkenin farklı bölgelerinde bile farklı siyasi, kültürel eğilimler olabilmektedir. Bu, kapitalizmin yeterince gelişmediği ülkelerde çok daha fazla kendisini hissettirir. Tunus'ta, Mısır'da ya da Libya'da sınıfsal yapı, sınıflar arasındaki çelişmelerin boyutu, ülkedeki etnik bölünmüşlük, dini, mezhepsel yapı, tarikatlar, aşiretlerin pozisyonu gibi pek çok etken, isyanın biçimi, yönü ve sonuçlarını etkilemiştir, etkiler. Bu yüzden de; genel kestirimlerle, hazır kalıplarla yanıtlar vermek yanıltıcı olur. Ancak bundan, bütün isyanların ayrı temel çelişmelere ve sınıflar ilişkisine bağlı olarak cereyan ettiği, birbiriyle ilişkisinin olmadığı anlamı çıkarılmaz.

Tersine, Tunus'tan başlayıp Arap-İslam dünyasında yayılan devrimci başkaldırıların, ülkeden ülkeye özgün yanları olmasına karşın; bu ayaklanmaların nesnel zemininin aynı olduğu ve ilk başkaldırılardan sonra geniş yığınların taleplerinin de neredeyse birebir benzeştiğine tanıklık ediyoruz.

Son çeyrek yüz yıldır, Batılı ekonomistlerin, ideologlar ve propagandacıların, görüşlerine inandırıcılık kazandırmak için başvurdukları en önemli tez; dünyanın artık bir "*küresel köy*" olduğu iddiasıydı.

"Küresel köy" söyleminden çıkarılan abartılı sonuçları bir yana bırakırsak; bu, büyük sermayenin dünyanın her köşesini

kendi sömürü ağının içine çektiği ve her gün bu en ücra yerlerdeki ilişkilerinin merkezi kapitalist ülkelerdeki sınıf ilişkileriyle bağlantılı olarak anlamlandığı; dahası büyük sermayenin egemenliğini bütün bu ücra bölgelere kadar yaydığı anlamında doğrudur. Dolayısıyla "küresel köy"ün zenginlerinden habersiz köyün en ücra mahallerinde bile kuş uçmayacağı gibi, bu, bu bölgelerdeki işçi- kapitalist, yönetim-halk ilişkilerinin giderek tek biçime dönmeye doğru evrildiği anlamına gelmektedir.

Eğer dünya "küresel köy"se; Tunus'tan başlayarak yayılan devrim, "küresel köyün aşağı mahallerinden Müslüman mahallesindeki yangın"dır ve bu "yangın"ın, yukarı mahalledekilerin aşağı mahalleyle olan sömürü ve bağımlılık ilişkilerinden bağımsız olarak ele alınmayacağı apaçıktır. Dahası bu Müslüman mahallesinin yöneticileri, onlarca yıldan beri Batı kapitalizminin, küreselleşen dünyanın, "köy"ün "yukarı mahalle"sindeki en büyükleri ve en etkilileriyle bir işbirliği içindedir; bazıları ise, işbirliğinden öte tam bir uşak-efendi ilişkisi içindedirler. Bugüne kadar da bu yukarı mahallenin liderlerinin Müslüman mahallesindeki halkın ensesinde boza pişiren ve işbirlikçileri olan zorbalardan şikâyet ettikleri pek görülmemiştir. Bazen onlardan şikayet ettikleri olmuşsa da, bu, kendilerine "hizmette kusur" ettikleri içindir!

Ve elbette bu yangının sadece Arap-İslam mahallesini yaktıktan sonra söneceğini beklemek aşırı idealizmdir. Ve bu, "köy"ün yukarı mahallesinde oturan "tuzu kurular" adına aşırı iyimser bir beklentidir.

Çünkü aşağı mahalledeki her şey köyün yukarı mahallesindeki yaşamı da etkilemekte, orada, kaçınılamaz yeni gelişmelere yol açmaktadır.

Çünkü yukarı mahallenin "küresel köyü yönetme stratejisi", aşağı mahallede asayişin sağlanması ve yukarı mahalleye biat etmesinin sorunsuz olması temeli üstünde kuruludur. En başta da, aşağı mahallenin petrol ve doğal gaz başta olmak üzere, yeraltı ve yerüstü servetlerinin sömürülmesinin sorunsuz biçimde devamı üstüne kuruludur.

‘YANGIN’ NEREDEN BESLENİYOR?

1990’ların başında ilan edilen “Yeni Dünya Düzeni”nin (YDD) savunucuları, dünyanın yoksullarına ve yoksul ülkelerinin halklarına, barış, demokrasi, özgürlük, insan haklarının egemen olduğu ve refahın paylaşıldığı bir dünya vaadiyle ortaya çıkmışlardı. Ama geride kalan yirmi yıl içinde YDD, bu haklara verdiği vaatlerden hiçbirini yerine getirmediği gibi, eski dünyayı bile arattı. Neo-liberal ekonomi politikalar herkesten önce her ülkenin işçi sınıfını, yoksul halklarını vururken, yoksulluğun yanına kronik işsizliği, savaşların ve iç çatışmaların yayılmasını, ülkelerin işgalini ekledi. Bırakalım geri ülkelerde demokrasinin geliştirilmesini, ileri ülkelerde bile demokrasi, özgürlükler; “güvenlik” adına sınırlandı. Bununla da yetinilmedi; işçilerin, emekçilerin son iki yüz yıl içinde elde ettikleri en temel kazanımlar bile daha çok kâr ve sermayenin hayati çıkarları adına ortadan kaldırıldı.

2000’li yılların başına gelindiğinde; on yıl önce yoksul halklara, sosyalizmin olmadığı bir dünyada da işçilerin, emekçilerin, yoksul hakların barış, demokrasi ve refah içinde yaşayabileceklerini vaat etmiş olan gelişmiş kapitalist ülkeler, bu vaatlerinden artık vazgeçmişti bile. ABD’ye El Kaide saldırısı; YDD ideologları, siyasetçileri ve propagandacıları tarafından bütün o barış, kardeşlik, demokrasi, özgürlükler ve refaha dair vaatlerin unutulmasının vesilesi yapıldı ve kapitalist sömürünün önünde engel görülen her şeye karşı savaş ilan edildi.

2000’lerin başına gelindiğinde; evet, sermaye için dünyanın her köşesi bir “köy”e dönüştürülmüş; Afrika’nın, Asya’nın en geri ülkeleri bile kapitalist pazara sıkıca bağlanırken, eski sosyalist ülkeler de liberal kapitalist ekonominin yeni pazarları olarak çoktan sisteme katılmıştı. Yani dünya, sermayenin hareketi, çıkarlarının korunması açısından “küresel bir köy”e dönüştürülmüştü. Ama “küresel köy”ün “yukarı mahallesi”yle “aşağı mahalleleri” arasındaki büyük uçurum daha da genişleyip derinleşmişti. Üstelik de artık “küresel köy”ün aşağı mahallelerinde yaşayanlar yukarı mahalledeki refahı, şaşaayı gözleriyle görür hale gelmişlerdi.

Dahası, "küresel köy"ün lideri ABD, bütün diğer yukarı mahalleliyi de peşine takıp, köyün "Müslüman mahallesine karşı" bir "haçlı seferi" başlatmış, "köy"ün asayişinin sağlanması için "ileri kültür" olan Hıristiyan-Yahudi kültürünün geriyi temsil eden İslam kültürüne karşı bir zafer kazanması gerektiği stratejisini geliştirmişti. Çünkü diyordu, bu "medeniyetler savaşı" kuramının sahipleri; "*eğer ileri kültür cephesi bu geri kültürü ezemezse uygarlığımız İslamcı teröristlerin ayakları altında yok olup gidecek!*"

"Köy"ün "Müslüman mahalleleri"nin yeniden inşası için geliştirilen "Genişletilmiş Ortadoğu Projesi" (GOP) adı verdikleri bir "küresel dönüşüm projesi"ni hayata geçirmek üzere tüm kapitalist dünya seferber olmuştu. Ve bu sefer de, YDD'nin gerçekleştireceğini iddia ettikleri barış, refah özgürlükle ilgili vaatler, GOP'un amaçları olarak yeniden ilan edildi. Ama Irak'ın ve Afganistan'ın işgali, dünyanın öteki ülkelerine emperyalist güçlerin müdahaleleri bütün vaatlerin ipliğini pazara çıkarırken; dünyanın gözünde bu vaatlerin, "YDD'nin değerleri"nin tüm değerini yitirmesine yol açtı.

"YDD'nin değerleri"nin böylesine itibar yitirip çöküş sürecine girdiği bir dönemde, 2008 büyük ekonomik krizi patlak verdi. Böylece YDD'nin temeli olarak ilan edilen ve kapitalizm koşullarında da "barış, refah özgürlük ve demokrasi içinde ebedi bir insanlık dünyası" fikrine temel edilen "*krizsiz kapitalizm aşaması*" iddiası da iflas etti. Çünkü kriz, sermayenin en ileri ve en güçlü ülkesinde patlak verip, oradan tüm dünyaya yayılmıştı. Dolayısıyla da barış demokrasi, adalet, özgürlükler gibi alanlarda açıktan itibarını tüketen YDD'nin son dayanağı da böylece yıkılmıştı.

Bu, elbette YDD'nin ideologları ve propagandacıları için bir yenilgiyken; dün bu sistemden barış, özgürlük ve refah umarak bugün sıkıntılarına katlanan halklarda da "hayal kırıklığı" yarattı.

Ve bu hayal kırıklığı, sadece yoksul ülkelerin değil, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfı, emekçileri, gençliği için de

geçerliydi. YDD'nin ve vaatlerinin itibar yitimine paralel olarak, Fransa, İngiltere, Almanya gibi başlıca kapitalist ülkelerde işçilerle liseli ve üniversiteli gençliğin çok kitlesel ciddi eylemleri ortaya çıktı, bu ülkeler, grevlere ve genel grevlere sahne oldu. 2008 krizi sırasında ise, Yunanistan ve İrlanda'nın iflas eden devletler safına katılması, İspanya, Portekiz, İtalya hatta İngiltere'nin de Yunanistan'ın durumuna düşme riski (ki bu risk hâlâ geçmiş değil) taşımaları, AB'de krizin giderek derinleşen bir eğilim göstermeye devam etmesi, Japonya, ABD gibi büyük kapitalist ülkelerde kriz etkenlerinin canlılığını koruması gibi etkenler, büyük kapitalist ülkelerin, işçi ve gençlik eylemlerine dinamizm üretmeye devam ettiği anlamına gelmektedir.

İşte "kürsel köyün Müslüman mahallesi"nde 2011 başındaki isyanlar, bu "mahalle"nin insanlarının, yoksulluk ve işsizlik üreten bu "küresel dünya"nın özgürlükler, demokrasi ve adalet gibi en basit ve hayati isteklerini bile yerine getirebileceğine dair umudunu yitirmesinin sonucu, "hayal kırklığı"nın üstüne ülkelerin kendine has çelişmelerinin de binmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu yüzdendir ki, Tunus'ta, Mısır'da ya da öteki İslam ülkelerinde olanlar ile Fransa, Yunanistan, İngiltere, İtalya, Türkiye ya da Almanya'daki emekçi ve gençlik eylemleri aynı çelişkiler tarafından beslenen eylemlerdir. Aralarındaki fark, ülkelerin kendine has özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Birinin ötekiyle aynileşmesi ise, sadece bir zaman sorunu, çelişkinin derinleşmesi sorunudur.

'YANGIN' BİR ANDA VE RASTLANTISAL OLARAK ÇIKMADI!

Aslında bugün Arap-İslam dünyasındaki isyanlar, sadece bu dünyanın çelişmelerinden doğmadığı gibi, bir anda da ortaya çıkmamıştır. Tersine 2008 krizinin hemen öncesinde, 2008 Nisan'ında patlak veren ve o zaman da "ekmek ayaklanmaları" olarak ortaya çıkan isyan ve çatışmalar, Mısır başta olmak üzere Haiti, Filipinler, Somali, Cezayir, Kamerun, Sudan gibi ülkelerde yaşanmıştı. IMF ve Dünya Bankası'nın başkanları,

kapitalist hükümetlere çağrı yaparak, "*gidişata müdahale edilemezse dünyada pek çok yerde açlık ayaklanmalarının patlak vereceği*" uyarısını yapmıştı.

"Açlık ayaklanmaları" sırasında da, kapitalizmin propagandacıları, bu isyanları, "küresel ısınma"ya bağlayarak "sistemi temize çıkarama" gayretine girmişti. Ama 2008 Eylül'ünde patlak veren kriz aslında ekmek ayaklanmalarının gerçek temelini de göstermişti.

Gelişmemiş ülkelerin tarım ekonomilerinin piyasacı kapitalist ilişkiler içinde çökertilmesi ve tarım ürünleri üretiminde tümüyle egemenlik sağlayan kapitalist tarım tekellerinin fiyatları artırmasıyla yoksul halkların hayatta kalacak düzeyde bile gerekli besine ulaşması büyük bir sorun haline gelmişti. Ekmek ayaklanmaları, işte bu, sistemle doğrudan bağlı çelişmeler üstünde ortaya çıkmıştı. Bugün de Mısır, Tunus, Yemen, Ürdün, Fas gibi ülkelerde iş ve ekmek talebinin özgürlük talebiyle aynı düzeyde ve giderek daha da etkili biçimde öne çıkması; aslında isyanların Batı basınında gösterildiğinden daha fazla ekmek ve iş talebiyle bağlantılı olduğu ortadadır. Dahası işsizlik ve yoksullukla ilgili taleplerin devrimlerin ilerletilmesinde, işçi sınıfı ve halkın devrimlerdeki etkisinin artırılması bakımından son derece önemli olacağını söylemek gerekir.

2008 Nisan'ında ortaya çıkan ekmek ayaklanmaları, duruma BM'nin müdahalesi ve ayaklanma çıkan ülkeler ve gıda sıkıntısı çeken ülkelere verilen yardımlarla önlendiyse de; kapitalist tarım tekellerinin kâr hırsı ve küreselleşme politikalarının bütün etkinliği ile devrede olması, ayaklanmaların temelini ne değiştirdi ne de ortadan kaldırabildi. Nitekim Tunus ve Mısır'daki ayaklanmalara paralel olarak, Birleşmiş Milletlerin Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), dünyada başlıca tarım ürünlerinde fiyatların hızla yükselmeye başladığını duyurdu.

FAO tarafından düzenlenen ve 2002-2004 yılları ortalaması 100 olan endekse göre, şimdilerde şeker fiyatları yüzde 420'ler, yağlar yüzde 277'ler, tahıllar yüzde 244'ler, süt ürünlerinde yüzde 221'ler, etler yüzde 165'ler dolayında artmıştır. Dahası,

önceki yıl Rusya'daki kuraklıktan sonra, bu yıl da Çin'den gelen kuraklık haberi, yeni bir tarım krizini tetikleyecek etken olarak duyurulmaktadır. Dünyada en çok tahıl tüketen Çin'de bu yıl görülmemiş bir kuraklık nedeniyle ürünler tarlada kurumuş. Çin daha piyasaya girmeden, dünya borsalarında buğday, mısır, yağlı tohumların fiyatlarının yükselmeye başladığı haberleri gelmeye başladı.

Bu veriler ve FAO'dan yapılan uyarılar göstermektedir ki; yoksul ülkelerde baş gösterebilecek yeni açlık ayaklanmalarının başlaması ve bu ayaklanmaların Tunus, Mısır çizgisini izleyerek, otokratik despotik yönetimlere karşı ayaklanmalar olarak genişlemesi de sürpriz olmayacaktır.

'YANGIN' NEDEN 'ARAP-İSLAM MAHALLESİ'NDE ÇIKTI?

Küreselleşme politikaları bütün dünyada işçi sınıfıyla burjuvazi, gelişmiş emperyalist ülkelerle yoksul geri ülkeler ve halklarla gerici yönetimler arasındaki çelişmeyi büyütmüş; dinginsiz bir piyasa ekonomisi, bir önceki dönemin reformcu önlemlerinin bu çelişkilerin üstüne örttüğü örtüyü yırtıp atmıştı. Ancak, bu çelişkilerin pratikteki yansıması her ülkede aynı ölçüde olmadı. Bu çelişmelerin ete-kemiğe bürünmesi ve patlamalara götürmesi, ülkelerin ekonomik ve siyasi durumuyla, komşularıyla ilişkilerine kadar pek çok etken tarafından belirlenir.

Arap dünyasında; "küreselleşen dünya"nın temel çelişmesi bu ülkelerin kendine has çelişkileriyle birleşerek, patlamalara yol açmıştır.

Arap-İslam dünyasında patlamalara yol açan etkenleri şöyle sıralayabiliriz.

Arap-İslam dünyası, içinde dünyanın en yoksul ülkelerini barındırmamaktadır. Tersine pek çok ülke dünyanın en zengin ülkelerindendir. Ama bu ülke halkları, işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik ve sağlıksızlığın pençesindedir. Ve bu ülke halkları, başlıcası petrol olmak üzere ellerindeki büyük servete kar-

şın dünyanın en yoksul ülkelerinin halklarıyla aynı kategoride yer almaktadır. Bu ülkelerin servetleri, Batılı emperyalistlerle içli dışlı olan bir avuç otokrat ve zorba yöneticinin yakın çevresinden oluşan bir tabaka tarafından har vurup harman savrulmaktadır. Bu durum, bütün Arap dünyasında halkların yönetimlere karşı çok şiddetli öfke duymasına yol açmaktadır.

Bu ülkelerin şeyh, emir, kral ve çeşitli diktatörlerinin ABD ve Batı emperyalizmiyle yakın ilişkisi, kendi ülkelerinin zenginlik ve çıkarlarını yabancılara peşkeş çekmesi, halkların, yöneticilere ve son derece dar dayanaklarına karşı nefretini büyütmüştür. Özellikle son yıllarda İslam dünyasında ABD karşıtlığının büyümesine paralel olarak, bu emperyalist uşağı yöneticilere karşı tepki daha da büyümüştür.

Filistin davası karşısında Arap ülkeleri yöneticilerinin ABD ve İsrail karşısında sefil duruma düşmesi, pek çok Arap liderinin el altından, hatta Mubarek örneğinde açık olarak İsrail'le işbirliği yapması da, Arap liderlerinin halk indindeki itibarını en çok tahrip eden etkenlerden biri olmuştur. Ve bu etken, elli yıldır Arap liderlerinin itibarını aralıksız kemirmektedir.

Yine bu ülkelerin diğer bir ortak özelliği ise, bireysel ve sınıfsal özgürlüklerin ayaklar altında olmasıdır. Sendikalar, çeşitli türden örgütlenmeler yasaktır. Sadece devlet ve devlet partisinin örgütlediği bu türden "örgütler" serbesttir. En temel insan hakları, kadın hakları gibi hakların esamesi bile okunmamaktadır.

İşsizlik ve yoksulluk bu ülkelerde "kronik" bir vakadır. Ve bu kroniklik, örneğin işsizliğin yüzde 50'lere varması (genç işsizlerde bu rakam çok daha yükseklere çıkmaktadır), az çok ekonominin işlediği, hükümetlerin bir ekonomi politikasının olduğu hiçbir ülkede makul kabul edilemeyecek ölçülerdedir. Ve bu hükümetlerin işsizlik ve yoksulluk gibi bir sorunları olduğunu gösteren hiçbir gayretleri de görülmemektedir.

Bu ülkelerdeki kapitalizm öncesi üretim ilişkileri ve onların üst yapıdaki yansılarından olan emirlikler, şeyhlikler, krallıklar da, toplumun çeşitli kesimlerinin iktidardaki güçlere tepkisini

açıklayan bütün bu çelişkileri daha da büyütmekte ve çözülmelerini dayatmış bulunmaktadır.

İşte tümü üst üste gelerek, Tunus'tan başlayan halk isyanlarına yol açmıştır.

İSYANLAR VE ETKİSİ SÜRECEK!

Kısacası, Tunus'ta başlayıp Mısır, Libya, Bahreyn, Fas, Yemen, Cezayir, Irak gibi öteki Arap-İslam ülkelerine doğru yayılan halk isyanları bu ülkelerin tamamen kendilerine has nedenlerden ortaya çıkmamakta; temelde küresel kapitalizmin yarattığı büyük çelişkilerin bu ülkelerin kendine özgü çelişmeleriyle birleşerek daha sert sarsıntılara yol açmasından kaynaklanmaktadır. Terminolojiye uygun söyleyecek olursak; bu ayaklanmaların yaşandığı ülkeler, kapitalist dünyanın en zayıf halkaları olduğu için devrimler de buralarda patlak vermiştir.

Peki, tersi doğru mudur?

Arap-İslam dünyasında patlak veren isyanların öteki ülkelere yayılması sorunu; bu ülkelerdeki isyanın kökü kapitalist dünyanın temel çelişkisinden beslenmesi sorunu gibi midir?

Elbette isyanların en gelişmiş ülkelerde de bir yansıması olacaktır. Ancak, bunun birebir bir yansıma olması, ayaklanmaların "domino etkisi" çerçevesinde İtalya, Almanya, Fransa'ya da yayılması beklenemez. Belki yapıları Arap ülkelerine yakın ülkelerin etkilenmesi daha çabuk ve kolay olacaktır. Ancak, Arap-İslam dünyasındaki devrimlerin tüm dünyayı etkisine alması elbette beklenir değildir. Ülkeler, yapılarına, emperyalist sistemde tuttukları yerin sağlamlığına göre daha az ya da daha çok etkilenecektir. Ve eylemler, ülkelerin kendine has çelişkileriyle de birleşerek yayılacaktır.

Ayaklanmaların Libya'ya sıçraması ve Libya'daki çatışmaların uzayacağının anlaşılması, petrol fiyatlarının hızlı artışına yol açmıştır. Belki bugün bu artışta petrol tekellerinin "fırsattan yararlanması" söz konusu olabilir. Ama isyanların Kuveyt'e, Bahreyn'e, Irak'a ve İran'a sıçraması ve bölgedeki

gerilimin büyümesinin kapitalist dünyayı büyük ölçüde etkileyeceğinden kuşku duyulamaz. Bu yüzden de Ortadoğu'daki gelişmeler, sadece isyanlar bakımından ezilen halklara ve işçi sınıfına ilham vermekle kalmayıp, kapitalist dünyayı yeni ekonomik krizlerin, krizlere bağlı toplamsal alt üst oluşların pençesine atmanın potansiyelini de taşımaktadır.

Ortadoğu'da artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Ve bunun dünyanın öteki ülkelerinde de pek çok yansıması olacaktır. Çünkü "küresel köy"ün bütün "mahalleleri" içsel olarak birbiriyle sıkı ilişki içinde olduğu gibi, aşağı mahalledeki her karışıklık yukarı mahallede kaçınılmaz yeni gelişmelere yol açmaktadır.

ARAP DEVRİMİ... "KUŞ" MU "DEVE" Mİ?

NURAY SANCAR

Arap dünyasındaki ayaklanmaların geçmişte yaşanmış hangi olaylara benzediği ve isyanların bu ülkelerde nasıl bir siyasi şekillenişe yol açacağı, eylemler sırasında en çok tartışılan konular arasında yer alıyordu. Tarık Ali'nin öne sürdüğü gibi, bu isyanları Batıdaki 1848 Devrimleri'ne benzeten de vardı, 1905 Rus Devrimi'ne, 1982'de Polonya'da ortaya çıkan Solidarnos (Dayanışma) hareketinin domino etkisi yaptığı Doğu Avrupa'da halk demokrasisi olarak kurulmuş ülkelerin çöküş süreciyle ilişkilendiren de. Olan bitenin, belirli bir kavram araç olarak seçilip incelendiğinde, belirli yönleriyle bu tarihsel dönemlerin bazı yönlerini andırır biçimsel özellikler taşıdığı söylenebilir. Ama 2011 Arap İsyanı'nın dünyanın oldukça farklı bir siyasal konjonktüründe ortaya çıktığı düşünülürse, tarihsel ilişkilendirmelerin ancak olayları sınıflandırarak anlama ihtiyacını giderebileceği, fakat aktüel olanı boşta bırakacağı açıktır. Arap işçi sınıfının bugünkü durumu, 1848 Devrimi'ne, aristokrasiye karşı yükselen yeni sınıfın, burjuvazinin bayrağı altında katılan, ama devrim süreci içinde bu sınıftan koparak bağımsız sınıf özelliği kazanan ve aynı anda Komünist Manifestosu'na kavuşan Avrupa proletaryasının o anki durumuna, belki kitlelerin bugün sosyalizm talebiyle yola çıkmamış olmasına karşın, bundan sonraki aşamada bağımsız sınıf tavrı göstermeyi başarabilecekleri umuduyla, bu devrimlerin ulusal demokratik nitelikleri göz önünde bulundurularak benzetilebilir. Ancak 1848 Devrimi'nin, burjuvazinin bağlaşıklarını sindirerek kendisini restore etmek gibi bir sonucu da vardır ki, işçi sınıfı bu devrimci süreçten uzun vadede çok şey öğrenmesine karşın, devrim bu sınıf için aslında bir yenilgidir.

Öte yandan 1905 Devrimi de, Rus işçi sınıfının aristokrasiye karşı başarıyla sonuçlanmamış ilk muharebesinin tari-

hidir. İyimser yorumcu, Arap isyanının bu hamlede yenilgiyle sonuçlanacak olmasına karşın –bundan emindir neredeyse–, bu turun 1917 Devrimi'ne benzer bir devrim için bir hazırlık aşaması olduğunu tespit eder. Üstelik tarihsel ilişkilendirmelerin büyük çoğunluğu Arap ülkelerindeki ayaklanmaların ilk günlerinde fazla acele yapılmıştır ve ister iyimser olsun ister kötümser, bu yorumlar, eylemlerden öznel olarak beklenen sonucun zihinsel olarak ertelenmesi anlamına gelir. Ve bu ertelemenin pratik bir karşılığının olup olmadığını henüz bilmiyoruz.

Güncel bir olayın geçmişte yaşanmış ana benzetilerek anlaşılmaya çalışılması, dünyadaki bütün toplumların benzer süreçlerden geçerek evrim geçireceği varsayımına dayanan lineer bir tarih anlayışının ürünüdür. Söz konusu Ortadoğu ve Arap halkları ise, bu anlayışın dile getirilmesi; ileri Batının demokratik normlarının hayata geçebileceği bir zemine sahip olmadığı düşünülen, uzun zaman sömürge olarak kalmış, krallarla yönetilmiş, nasıl yönetileceği hakkında bir fikre ve inisiyatife sahip olmayan bu halkların, ilerleyebilmek için, önceki tarihsel olaylardan kalkış yapmaları gerektiği, Batının geçtiği yollardan geçerek uygarlaşabilecekleri gibi oryantalist tınılar da içerir. Öyle ki, bu bakışla Arap halkları ancak Batının tarihsel gelişiminin doğruluğunu sınayan aktörler durumundadır.

Tunus'ta kendiliğinden patlayan, sonra Mısır'a ve diğer Arap ülkelerine sirayet eden devrimci eylemin, kendini ifade ediş biçiminde geçmişe dönük bir projeksiyon yoktur. Zaten belirli bir siyasi önderliğe sahip olmayan, ortak taleplere sahip olsalar da değişik sınıfların farklı saiklerle dahil olduğu kendiliğinden hareketin kendisini geçmişteki bir tarihle ilişkilendirerek tanımlaması da beklenemez. Tarihsel benzerlikler kurmak, daha ziyade sürecin nereye evrileceği hakkında öngörülerde bulunmak isteyenlerin geçmişteki devrim ve karşı devrimlerin gayet iyi bilinen sonuçlarından yola çıkarak, şu anda belirsiz olan bir geleceği tayin etme isteğinin sonucudur daha çok. Ayaklanan halklara âdeta şu denir: "Buradan başlayın ve bizim daha önce geçtiğimiz yolu izleyin; bizim gibi olacaksınız." Bu kibirli entelektüel bakış aslında şimdiki devrimci süreci başla-

dığı yerde bitirir. Gelişmeleri heyecanla karşılasa da, asıl büyük volinin çok sonra vurulacağını alttan alta dikte eder.

Öte yandan Arap dünyasındaki ayaklanmanın nevi şahsına münhasır ve benzersiz olduğu söylenebilir mi?

Dünyanın en ücra köşelerinin bile küresel ağın kapsamına girdiği, bu ağ sayesinde bütün ülkelerin aynı ekonomik politikalar kapsamında bir örnekleştirildiği, halkların birbirinin geçmişinden ve bugününden geçmiştekine oranla daha hızlı haberdar olduğu günümüz koşullarında, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın hareket halindeki halklarının yepyeni bir şey icat etmeye kalktıkları elbette söylenemez. Direniş, devrim ve isyanların tarihsel birikiminin günümüzdeki ayaklanmaların itici güçlerinden biri olması başka, ama aktüel olanla geçmişteki bir tarihsel olay arasında birebir benzerlik kurmak başka bir şeydir çünkü.

Bugünü geçmişten okuma çabası olumsuz örneklerle benzerlik kurmakla sonuçlandıkça da, bunun bizim ülkemizde Arap halklarının isyanına soğuk ve mesafeli durmak gibi sonuçları oldu. Bu mesafeli duruşun bir nedeni nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülke halklarının devrimci eyleminin İran İslam Devrimi gibi sonuçlanması korkusuysa, diğeri de Ukrayna, Kırgızistan ve Gürcistan'da çok yakın zamanlarda Soros vakıfları yardımıyla gerçekleştirilen "renkli devrimler"de olduğu gibi, sokağa çıkan kitlelerin arkasında ABD'nin olabileceği kaygısıdır.

İslamcı hareketlerin belirli bir güce sahip olduğu bu ülkelerdeki her devrimci hareketin İran İslam Devrimi'ne benzer bir yol izleyebileceği korkusu; 1979'da Şah'ı devirmek için "solcular"la birlikte hareket eden Humeyni güçlerinin iktidara geldikten sonra şiddet uygulayarak ülkedeki bütün "solcular"ı siyaset sahnesinden uzaklaştırması, kimini idam etmesi, kimini sürgüne zorlaması ve o zamandan bu yana da sol siyasi güçlere ülkeyi cehennem etmesi gerçeğinden haklı olarak besleniyor. Gerçekten de, İran Devrimi, bu devrimin öznesi emekçilerin beklentilerinden farklı bir seyir izledi ve dünyanın en otok-

ratik iktidarlarından birinin kurulmasıyla sonuçlandı. 30 küsur yıldır da bu özelliğini sürdürüyor.

Türkiyeli solcuların epey bir kısmının Arap ülkelerindeki ayaklanmaların İran'daki gibi sonuçlanabileceğine ilişkin endişesini, Mısır'da iktidara en yakın adaylar arasında bulunan Müslüman Kardeşler'in popülaritesi ile Tunus'ta devrim sonrasında Raşid Gannuşi'nin ülkeye dönmesi tetikledi. Kendiliğinden başladığı için bir eylemin nereye varacağının şimdiden kesinlikle bilinebilir olduğunu sanmak, hareketin gidebileceği tek bir yön olduğuna inanmak, onu ancak geçmişteki bir olaya benzeterek anlama kolaycılığında olduğu gibi şablonlaştırmak ve eylemin öznelerini zaman içinde donmuş, değişmez veriler olarak ele almak anlamına gelir. Farklı sınıfsal ve ideolojik yönelimleriyle kendiliğinden isyan edenlerin her birinin, bu isyanlar en azından belirli bir zaman dilimi içindeki sonucuna ulaştıklarında, karşısına çıkan manzara beklediği gibi olmayabilir ve daha önceki hesapta ihmal edilmiş sosyal güçlerin damgasını vurduğu başka bir tablo ile karşılaşmak da mümkündür. İran Devrimi sırasında yapılan hesap hataları da buna örnektir zaten.

Bugün de aslında hesaba dahil edilmeyen güçler, edilenler için yapılan yaygaranın altında yok sayılıyor. İnsanların facebookta örgütlendikleri, Twitter mesajlarıyla alanları doldurduğu gibi naif ve çocuksu propaganda hem ülkelerde patlamaya yol açan birikimin kaynağını görmeyi engelliyor, hem de isyanları gelişigüzel ortaya çıkmış, amaçsız, yordamsız bir oyuna indirgiyor. Mısır'da son on yılda süren grevlerde mücadele deneyimi edinmiş işçi sınıfının varlığı, Tunus'ta 2008'de maden direnişi gerçekleştiren aynı sınıfın beklentilerinin gelişmelere nasıl damga vurduğu ve vurmaya hazırlandığı ihmal edildiğinde ve bölgede sadece İslamcı güçlerin etkinliğine bakılarak bir tahlil yapılmaya kalkıldığında ortaya karamsar bir fikir çıkacaktır kuşkusuz.

Bölgedeki gelişmelerin İran İslam Devrimi'ne benzer bir sonuçla tamamlanması olanasılığı yok değildir. Ama

bunun kesinlikle böyle olacağını söylemek de doğru olamaz. Demokratik taleplerle ayağa kalkan halkların inisiyatifi, örneği çok görüldüğü gibi, uluslararası güçlerin müdahalesiyle de kırılabilir. Ama bu olasılıkların hiçbiri, bu inisiyatifin, şimdi demokratik eylemin ilerletilmesi yolunda bir eğilim gösterdiğini tartışılır kılamaz.

Tunus'ta yeni hükümet kurulduktan sonra devrik Başbakan bin Ali'nin kabinesinde bulunan bakanların yeni hükümette yer almasını istemeyen halk, eylemlerine devam etti ve bin Ali'nin bakanlarının tamamen temizlenmesini sağladı. Mısır halkı Mübarek'in yetkilerini devrettiği Ömer Süleyman'ı istemedi ve eylemlerini sürdürdü. Dolayısıyla Arap dünyasında başlamış devrimci bir süreci, bu süreci bir zamanlar kötü tamamlayarak kapatmış halkların geçmişine birebir benzeyebileceği kaygısıyla karşılamak, anlaşılır bir şey olsa da, şimdi hareket halindeki halkların iradesinin tarihin tekerrür etmesini sağlayabileceğine inanmak gibi bir karamsarlığa yol açıyor ve Arapları uluslararası desteklerinden yoksun bırakıyor.

Dünyada adına "devrim" denilen laboratuvarda üretilmiş sosyal değişimler de oldu kuşkusuz. Eski Sovyet nüfuzundaki ülkelerde uzun süreli mühendislik çalışmasının ürünü olarak ortaya çıkan bu değişimlerin nasıl hazırlandığı, Soros'un yazdığı kitaplardan, verdiği röportajlardan çok iyi biliniyor. Bunlardan sonraki her kitle kalkışmasında bir musibet aramayı, bu yüzden de gerçek bir devrim karşısında bile reflekslerin uyuşmasını kolaylaştıracak biçimde "acaba"lar olarak kazındı bu değişimler dünya halklarının zihnine. Zaten Sovyetler Birliği'nin ve halk demokrasili ülke rejimlerinin çöküşünden sonra, başarısızlıkla sonuçlanmış bir deneyimin ardından dünya emekçileri kendilerini güçsüz hissetmelerini sağlayacak biçimde o kadar aşağılandılar ki, Ukrayna'daki, Kırgızistan'daki, Gürcistan'daki vb. hükümet darbelerinin devrim olarak anılması da bu duygunun üzerine tuz biber ekti. Arkasında ABD emperyalizmi olmadan hiçbir halkın yerinden kıpırdayamayacağı, dolayısıyla kıpırdamış bir halkın da ancak sonucu ABD tarafından önceden belirlenmiş bir "mühendislik"

çalışmasının figüranı olacağı kanaati yaygınlaştı. Bugün Arap dünyasındaki isyanlara bakan memleket solcusu da heyecanlanıp, sonra hayal kırıklığına uğramak istemiyor.

Bu, aslında dünyanın emperyalizmin dikte ettiğinden başka bir şekilde dönemeyeceğine dair inancın ne kadar kök salmış olduğunun da göstergesi. Dünya halklarının ABD istemezse harekete geçemeyeceği, ABD ne isterse onun gerçekleşeceğine dair kötümser bir önyargının da. Halbuki durumun hiç de böyle olmadığına dair Irak işgalinden bu yana sayısız kanıt var. ABD Irak'ı işgal ettiğinde, Avrupa'da ve Asya'da milyonlarca kişi ayağa kalktı. O zaman yükselen protesto, işgali durdurmaya yetmemişti, ama ABD'nin Ortadoğu batağına saplanmasında bütün bu birikmiş tepkilerin ve direnişlerin etkisinin olmadığı söylenebilir mi? Söylenemeyeceği çok açık. Avrupa emekçileri neo-liberal projelerin çoğunu eylemleriyle püskürttü. Bunların tamamen rafa kaldırılmasını yeterince güçlü ve örgütlü olmadığı için sağlayamasa da, bu mücadele bugün hâlâ sürüyor.

Halkların teorik olarak, ABD'den bağımsız, rejimi restore etmek için değil, daha demokratik bir düzen kurmak için kendi kendilerine ayaklanabilmesinin mümkün olduğuna inanan bir kesim solcu ise, Arap dünyasındaki eylemlerin solcu partiler tarafından örgütlenmemiş olmasına, kitlelerin sosyalizm sloganlarıyla sokağa çıkmamasına bakıp hayıflanarak mesafe koydu olan bitene. Kendiliğinden hareketin olsa olsa bir restorasyonla sonuçlanacağı, bu eylemlerin demokratik bir düzen kurulmasıyla sonuçlanmayacağına ilişkin bilgi, sosyalist bir devrimle sonuçlanmayacaksa isyanın desteklenmesinin beyhude olduğu kanaatini oluşturdu kimi kesimlerde. İlginçtir ki, aynı kesimlerin, Batıdaki gösterilere, geçtiğimiz on yıl içinde Latin Amerika'daki protestolara, bunların hiçbiri sosyalist bir iktidarla sonuçlanmasa da, yaklaşımları, Arap halklarına olduğu gibi mesafeli olmamıştı. Bugün Arapların isyan ettikleri şeyle Arjantin, Şili, Yunanistan, Fransa, İtalya emekçilerinin protesto ettikleri şey aynı neo-liberal politikaların sonuçlarıyken, otokratik diktatörlüklere karşı ayağa kalkan Arap dünyası, Türkiye solundan yeterli ilgiyi göremedi ne yazık ki.

Yüzü Batıya dönük medyanın da bazen dünya dengelerini değiştirebileceğine inanarak kasten, bazen de değiştirmeyeceğini düşünerek kaale almadığı Arap yoksullarının devrimci eyleminin nereye evrileceğine ilişkin önyargı, sosyalizmin veya demokratik bir halk iktidarının bu eylemlerden tetiklenemeyeceği gibi bir stratejik hesap hatasından kaynaklanıyor. Halbuki, diktatörlerini devirmiş halkların, kendi kaderlerini kendilerinin belirleyeceklerine ilişkin edindikleri özgüven, ve eylem sırasında kendi kendini yönetmek ve savunmak için oluşturduğu henüz güçlü ve yaygın olmayan yerel örgütlenmelerin yarattığı demokratik birikimin, sosyalizmin veya kalıcı bir demokrasinin ilk deneyimleri olarak halkların belleğinde önemli bir yer tutacağını ve bunların bir başlangıç olarak görülebileceğini geçmiş sosyalist deneyimler tescil etmiştir. Bir kez ayağa kalkmış halkın bölgede artık işlerin eskisi gibi sürmeyeceğinin garantisi olacağı, bu artık eskisi gibi sürmesi imkânsız düzeni sorgulayan devrimci eylemin, süreç Amerikan usulü bir sözde demokrasiyle sonuçlansa bile, Arap sosyalizmi için gerekli birikimi oluşturmaya eskisinden daha elverişli bir zemin yarattığı/yaratacağı açıktır.

Sendikaların ya iktidarın kuklası olduğu, ya çok zayıf ve etkisiz kaldığı ya da yasaklandığı Arap ülkelerindeki isyanın emekçilerin kendi örgütsel araçlarını yaratmalarıyla, eskisini gözden geçirmeleriyle sonuçlanmayacağını var saymak, bu isyanı, zihinde, tarihin bir noktasına gönderip etiketlemek kadar idealist bir yaklaşımdır eninde sonunda.

Arap halklarının hareketi zaman içinde dondurularak, örneğin Tahrir Meydanı'nı, Burgiba Caddesi'ni dolduran kitlelerin, dinamik bir organizma özelliği göstermeden bir fotoğraf karesindeki gibi cansız ve olduğu gibi kalacağını varsayarak ve gelişmelerin evrilebilir olduğunu hesap dışı bırakarak, içinde sosyalizm seçeneği olmayan bir gelecek öngörülemez. Eğer böyle yapılırsa, Arap halkları şimdi olduğu gibi, Türkiye ve hatta dünya solcusunu şaşırtmaya devam edecek demektir. Hareket halindeki bir halkın ufkunu nereye kadar genişletebileceğini, devrimci fikirlerini nerelere kadar geliştirebileceği-

ni önceden kestirmek biraz zordur. Ama bu zorluk, ihtimalleri dışlamaya da gerekçe olamaz; ülkelerdeki güç dengelerinin düzeyi devrimci süreçten devrimci iktidarlar çıkartamayabileceği gibi, bu güç dengelerinin sokaktaki değişimi, sürecin bir halk demokrasisiyle veya sosyalizm ile sonuçlanmasını da kaçınılmaz hale getirebilir. Arap dünyasındaki devrimci kalkışmanın bize söylediği işte bu ihtimaldir. Çeşitli sınıflara mensup, çeşitli fikirlere sahip olarak yola çıkmış, ama ortak bir hedefe kilitlenmiş halkın, bu süreci asla başladığı günkü gibi bitirmeyeceği ihtimali. Şimdilik esas olan, Mısır ve Tunus'ta bir zafer kazanılmış olmasıdır ve Araplar için artık kalkış noktası da bu olacaktır; halkları ayağa kalkmaya başlayan diğer ülkeler de bunu göstermiştir zaten.

İsyanlar, artık kitlelerin eskisi gibi yönetilmek istemediğini, diktatörlerin de çoktan beri meşruiyetlerini kaybettiğini ve eskisi gibi yönetemediklerini gösteriyor. Şimdiye değin muhalefeti baskıyla sindirerek susturan, halka göz açtırmayan yönetimlerin yarattığı korku ortamının dağılması, insanların her şeyi göze alarak kafa tutmaya başlaması, dünya emekçilerinin başarmayı istediği belki de tek şeydi. Kuzey Afrika'nın tamamının bir kıvılcımla tutuşması, halkların birbirlerine bakarak yürümeye çalışması, birinin zaferinden diğerinin güç alması bunu çok iyi anlatıyor.

Türkiye solcularının soğukkanlılıkla bekleyerek uzaktan baktığı ayaklanmaların muhtemel sonuçlarının nasıl belirleneceğine ilişkin kafa yoranlar da var kuşkusuz. İsyanların bir restorasyonla sonuçlanması için "toplumsal mühendislik" çalışmasına başlamış olanlardır bunlar.

Beklenmedik bir anda ortaya çıkan patlamanın, kendileri açısından kontrollü biçimde yönlendirilmesi ve bir düzene sokulması için emperyalist güçlerin bütün dikkatleri bölgeye çevrilmiş durumda. Zaten önce "Büyük Ortadoğu Projesi" adı verilen sonra "Genişletilmiş Büyük Ortadoğu Projesi"ne çevrilen, bölgenin yeniden yapılandırılmasına ilişkin strateji, 2000'li yılların ilk yarısından itibaren süper güçlerin elinde bir dosya

olarak duruyor. Neo-liberal dönüşümü umulduğu gibi ve arzulanan siyasi yönetimler altında gerçekleştirememiş ve çok uzun zamandan bu yana ABD tarafından sorunlu bir bölge olarak ilan edilmiş olan Ortadoğu ve Arap dünyasındaki isyanlar, bölge üzerindeki inisiyatifini yitirmek istemeyen ABD'nin de şimdi yeni kartlar açma ihtiyacını gündeme getirdi. Kıyameti bir olanak gibi görmeye ve onu nasıl kullanacağına kafa yormaya başlayan ABD, daha önce rafa kaldırmak zorunda kaldığı ve ortaya atıldığı andan itibaren fiyaskoyla sonuçlanmış gibi görünen BOP'u yeniden ısıtıyor.

Emperyalizmin iktisadi politikalarından vazgeçeceğini; piyasanın liberalizasyonunu sağlamak, işgücünün maliyetini azaltmak, sermaye birikim ve dolaşımının önündeki engelleri kaldırmak için şimdiye kadar gerçekleştirdiklerini gözden çıkararak bölgeden elini çekmek gibi bir yöneliminin olacağını düşünmek hayal kurmak olur. Bu yüzden yol açtığı yıkım nedeniyle halkları neo-liberalizme karşı ayaklanan ülkelerin siyasal haritalarının hangi yollarla restore edileceği, ABD'nin kafa yorduğu en önemli konu şu anda.

Arap ülkelerine biçilen kıyafet daha çok, içinde Türkiye geçen cümlelerle dikiliyor. Türkiye'nin AKP'nin iktidara gelmesiyle başlayan ılımlı İslam artı neo-liberalizm sentezinin bütün Arap ülkeleri için geçerli bir model olarak görülmesinin sebebi, Arap diktatörlerinin uzun zamandır daralmış sınıfsal dayanaklarını geliştirmek için Türkiye yolunun uygun olacağının düşünülmesi. Ayrıca halkının büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde İslami ideolojinin, örneğin Mısır'daki, sosyal etkisi büyük İhvan'ın çoktan beri emperyalist politikalarla uyumlu olabileceğine ilişkin verdiği işaretlere bakılarak söylenebileceği gibi, emperyalist politikalar için uyumlu bir dayanak haline gelebilecek bir potansiyele sahip görünmesi. Bir güç oluşturan İslamcı örgütlerin, eğer bu güç bir dönüşüme tabi tutulup modernize edilemezse, ABD'nin başına dert olabileceği kaygısı.

Bu yüzden uzun süreli iktidarları boyunca bölge halklarına kan kusturan, hiçbir demokratik açılıma olanak sağlamayan,

böylece meşruiyetlerini günden güne yitirip devletle emekçiler arasındaki açığı yarığa dönüştürerek sosyal patlamaya neden olan diktatörlerin alternatifi olarak; ikinci döneminde yüzde 47 oranında oy almış, neo-liberal politikaları sadakatle uygulayan ve ABD'nin bölge politikaları için taşeron olmaya hevesli, ılımlı İslamın temsilcisi AKP göz dolduruyor.

AKP Türkiye'de siyaset laboratuvarında başarıyla üretilmiş bir partidir kuşkusuz. Bu partinin, hükümeti döneminde ordu-siyaset ilişkilerini yeniden yapılandırmak üzere "askerî vesayete" karşı açtığı savaş, Ergenekon davası kapsamında üst düzey askerlerin tutuklanması, Ortadoğu'nun kanayan yarası İsrail-Filistin sorununda Filistin'i destekler görünmesi, Başbakan'ın Davos zirvesinde İsrail'e "one minute" çıkışı yaparak kafa tutması, İran'da bulunduğu iddia edilen nükleer tesislerle ilgili itirazlar İran'ın tehdit edilmesine kadar uzandığında İsrail'deki tesisleri söz konusu ederek "ülkeler arasında çifte standart uygulanamaz" diye karşı çıkışı ve Gazze'ye gönderilen Mavi Marmara gemisine İsrail'in saldırması, bölge halkları tarafından, Ortadoğu halklarının yanında duran, demokrat bir lider olarak algılanmasına yol açtı.

AKP hükümetinin bir model olarak tartışılması sırasında öne çıkarılan imgeler genel olarak bunlar. Bu imgeler, derli toplu olarak Arap devrimleri sırasında yeniden hatırlanmışsa da, model ülke tartışmalarının tarihi, aslında çok eskilere gider ve bu tartışma, ABD'nin bölge stratejisiyle AKP'nin "derin stratejisi"nin denk düştüğü biçimde –ki bu strateji Türkiye burjuvazisinin, ABD'nin bölgedeki politikalarına taşeronluk yaparken kendisine düşecek paylardan yararlanmayı gözeten bir stratejidir– günümüze kadar ABD'nin Arap ülkelerinde giriştiği yeniden yapılandırmanın başlıca yönelimlerinin formüle edilmesini sağlamıştır. Bu, sadece Türkiye'yi Ortadoğu'nun yıldızı haline getirecek, dünyanın genel gidişatından ayrı bir proje değildir aslında. Ve tamamen küre düzeyindeki neo-liberal dönüşüm ağına bölge ülkelerinin, kendilerine özgü özellikleri göz önünde bulundurularak dahil edilmesini içerir. Bu süreç ise çoktan başlamıştır.

Makalenin bundan sonraki bölümünde, "model ülke" ile model ülkeye benzemesi beklenen ülkelerdeki dönüşüm sürecinin benzerliklerini, ama tam da dönüşüm sürecinde Arap ülkelerinin tamamen Türkiye'ye benzemesini engelleyen siyasi yapılanmaların yarattığı tıkanıklıkların ABD tarafından hangi yöntemlerle çözülmeye çalışıldığını, Arap halklarının ülkelerinde gerçekleştirdiği devrimi emperyalizmin nasıl, kendisi için elverişli bir düzen kurmak amacıyla "çalmak" istediğini ele alacağız.

NEO-LİBERALİZMİN YILDIZI MISIR

İlk kıvılcımın parladığı Tunus'un ve Mısır'ın yakın tarihi aslında birbirine çok benzer. Her iki ülke de sömürgeydiler ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ulusal bağımsızlık mücadeleleri sonrasında siyasal bağımsızlıklarını elde ettiler. İki kutuplu dünyanın siyasal dengeleri açısından bu ülkeler, Mısır daha fazla olmak üzere, her zaman jeostratejik bir öneme sahip oldular. Mısır'da 1952'de İngiliz destekli Kral Faruk'u devirerek işbaşına gelen Cemal Abdül Nasır döneminde, Mısır, "bağlantısız" ülkelerin lideri konumundaydı ve kısa süre içinde Arap ulusalcılığının model ülkesi durumuna geldi. Mısır'ın 1956 ve 1967 yılında, İsrail'le ilki zaferle, ikincisi yenilgiyle sonuçlanan savaşı, Nasır'ın Filistin davasını savunan Arap halkları arasında sempatiyle karşılanmasının sebepleri arasındadır.

Nasır'ın döneminin iktisadı o dönemin kalkınmacı ekonomik anlayışı ile şekillendi ki, bu, kamu kaynakları ve devlet denetimi eliyle sanayileşme, iktisadi teşekküllerin millileştirilmesi, sübvansiyonlar yoluyla tarımın geliştirilmesi, sıkı para politikaları ve ithal ekonomisi yoluyla da dışa bağımlılığı süren bir ekonominin inşasını içeriyordu. Aynı durum, Habip Burgiba Tunus'u için de söylenebilir. Aslında bu yol, o zaman bütün bölge ülkelerinin izlediği yoldu ve Türkiye'de de 1980'li yılların başına kadar sermaye birikiminin devlet eliyle ve gözetiminde gerçekleştirilmesi, piyasanın fiyat denetimi ve bürokratik denetimler eşliğinde kontrol altında tutulması tercih edildi. Tekstil, temel tüketim malları, seramik, cam, kimya, demir

ve çelik sanayi ve bankacılık sektörü vb. yatırımlarını üstlenen devlet modeli, Arap ülkelerinde de izlenecek; Türkiye'nin 1934'teki ilk beş yıllık planında belirlenen ekonomik hat, sömürge olmaktan yeni kurtulmuş ülkelerin de benimsediği bir yol haline gelecekti.

Nasır'ın ölümünden sonra, 1970'li yılların başında işbaşına gelen Enver Sedat döneminde ise, Nasır'ın "bağlantısız", İsrail karşıtı ve kalkınmacı iktisadi politikaları önemli ölçüde terk edilerek, Mısır giderek ABD'nin bölgedeki karakollarından biri haline geldi.

Sedat'ın "İnfitah" politikası olarak adlandırdığı "Açık Kapı" politikası kapsamında Mısır tamamen yabancı sermayenin denetimine açıldı. Yabancı sermaye ile temas halinde palazlanan işbirlikçi burjuvaziyi kalkındıran teşviklerin, para politikalarının, vergi ayarlamalarının da uygulandığı Açık Kapı politikasının Mısır'daki alt sınıflar arasında huzursuzluk yaratmaması beklenemezdi ve nitekim bu huzursuzluğun dışa vurumu, başlangıçta eğitimli öğrenci gençlik arasında başlayan eylemler ve emekçi direnişleriyle yoğunlaştı. Nasır döneminde göz açtırılmayan İslamcı örgütlerin gençlik eylemlerini bastırmak, emekçilerin direnişini kırmak üzere kısmi bir legallik kazanması Sedat dönemine denk gelir. Üniversitelerde öğrencileri tehdit ederek, lokantaları ve kafeleri basarak, kapalı olmayan kadınları yıldırarak, suikastler ve cinayetlere bulaşarak Sedat'ın polisi gibi davranan radikal İslamcı örgütlerle devlet ittifakı, Mısır'da muhalefetin bastırılmasında önemli bir rol oynadı.

Aslında, bölgedeki Sovyet etkisini kırmak, eğitimli orta sınıfın sosyalizme yönelmesini önlemek, bölgedeki sol ve sosyalist partilerin kitleselleşmesini durdurmak amacıyla ABD tarafından bölgede oluşturulan "Yeşil Kuşak" politikasının yansımasıydı bu gelişme. İslamcı örgütlerin açık faaliyet yürütmesine bir süre kontrollü olarak izin veren devletler, bu örgütleri emekçi eylemlerinin yol açtığı "iç güvenlik" sorununa karşı taşeron olarak kullandılar. Ancak bu tercih, devletler için pek de öyle gül bahçesi yaratmadı. Radikal örgütlerin hedefinin, her an kendilerinden yararlanan kaynağa dönebilecek olma-

sı, bir bakıma bıçak sırtı bir denge yaratıyordu ki, devletler ile radikal İslam arasındaki ilişkinin oldukça gerilimli olmasına yol açıyordu bu. Birçok bakan veya devlet temsilcisi suikastlerde hayatlarını kaybettiler, İslamcı örgütler birçok suikaste ve sabotaja imza attı. Ortadoğu'daki İslamcı örgütlerle laik devletler arasındaki ilişkinin gözdağları, pazarlıklar, hapsetmeler, sürgünler arasında oldukça istikrarsız geliştiği söylenebilir.

Mısır devleti, Sedat zamanında 1978 yılında Camp David'de, ABD, İsrail ve Mısır arasında yapılan zirve ve 1979'da imzalanan anlaşma ile bölgede yeni bir dönem başlatırken, hem İslami örgütlerle hem de Arap dünyasındaki halklarla arasındaki köprüleri giderek atacağı bir sürece de girmiş oldu. Bu tarihten sonra, Mısır, bölgede Camp David düzeni diye adlandırılabilecek, Filistin halkının haklı davasına destek olmaktan vazgeçtiği, bölgenin İsrail lehine düzenlenmesi için ABD'nin elini güçlendirdiği, sınır kapılarını Filistinlilerin geçişine kapatarak Filistinlilerin kendi ülkelerinde yalıtılmasını sağladığı ve İsrail'in saldırganlıkla genişlettiği topraklarını ve güçlendirdiği hegemonyasını koruyan ve yeniden üreten bir ülke konumuna geldi. Bu durum, Mısır'ı, Ortadoğu halkları açısından bir Truva atı, ABD emperyalizmini de bu halklara sınır komşusu haline getirmiştir.

Camp David'den sonra, ABD nezdinde bölgenin ayrıcalıklı ülkesi ve emperyalizmin göz bebeği Mısır, elbette bu hizmetleri karşılığında yüksek meblağla maaşa da bağlanacaktı. Mısır'ın hem askerî hem siyasi hem de ekonomik bir güç olan ordusu bir rivayete göre 1.3 milyar dolar, bir diğerine göre 2 milyar dolar Amerikan yardımı almaktadır.

Sedat'ın başlattığı ülkenin yabancı sermayeye peşkeş çekilerek yeni tipte sömürgeleştirilmesi, muhalif sosyal güçlerin sindirilmesi ve Camp David düzeninin tesisi, Enver Sedat'tan sonra iktidara gelen Mübarek'in hem işini kolaylaştırmış, hem de bu döneme bir dizi gerilim aktarmıştır. Sedat'ın bir suikaste kurban giderek öldürülmesinin ardından iktidarı devralan ve o zamandan beri iktidarda kalan Mübarek döneminin Mısır'ı

ile Türkiye, izledikleri yol haritası bakımından az çok benzerlik gösterir. Türkiye'nin 1980'de aldığı ve ancak o sırada hareket halindeki sosyal güçleri bir ordu müdahalesiyle bastırmak suretiyle uygulanabilen, ekonomide neo-liberal bir dönüşümü öngören 24 Ocak Kararları'nın ruhu, Mübarek'in iktidara gelişinden itibaren uyguladığı politikalara da içkindir. Bu tarih, aynı zamanda G-8 ülkeleri, IMF, Dünya Bankası'nın üzerinde uzlaşmaya vardığı; kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi, sermaye birikimini yavaşlatan bürokratik mevzuatın esnekleştirilmesi, piyasanın liberalleştirilmesi gibi başlıklar içeren Washington Konsensüsü'nün uygulanmaya başladığı tarihtir. Bu, pek çok ülke açısından da korumacı ekonominin terk edilmesinin yolunun açıldığı, sermayenin liberalizasyonunu kolaylaştırabilmek için devletin ve bürokrasinin yeniden yapılandırılmaya başlandığı tarihtir. Ülkelerin bu süreçte ne yapacağına ilişkin özel reçeteler IMF tarafından hazırlandı ve dayatılan yapısal uyum programlarına harfiyen uymaları istendi.

IMF ve Dünya Bankası'nın yapısal uyum programları kapsamında Mısır'ın attığı adımlar Türkiye'ninkileri andırır. Ancak Türkiye'de az çok örgütlü bir işçi sınıfının varlığı, kimisi devlet politikalarıyla uzlaşmayı tercih etse de, üyelerinin baskısı nedeniyle harekete geçmek zorunluluğu hisseden sendikal konfederasyonların bulunması ve bunun yanı sıra yasama, yürütme ve yargı alanlarının biçimsel olarak bile kalsa kuvvetler ayrılığı ilkesine uygun yapılanması ve orta sınıfların demokratik tepkilerini gösterebilme olanağına sahip olabilmesi, neo-liberal yolun, IMF'nin istediğinden fazlasını yapan Mısır'da olduğu gibi, daha pervasız bir biçimde kat edilmesini engelleyebilmiştir. Yoksa ekonomik liberalizasyon ve piyasanın deregülasyonu için kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, devletin sosyal politikalar uygulamaktan vazgeçmesi, ekonomik sübvansiyonlar ve desteklerin kaldırılması gibi uygulamalar söz konusu olduğunda her iki ülke de birbirine model olacak durumdadır.

Mısır, 1991 Körfez Savaşı sırasında, ABD'ye olan milyarlarca dolarlık borcunun silinmesi karşılığında IMF programını

uygulamaya razı edilmişti. Bu program kapsamında fiyat denetimlerini kaldırarak, yabancı yatırımcıların ülkeye girişinde önlerine koyulan bürokratik kırtasiyeyi azaltarak, vergi kolaylıkları sağlayarak, sosyal hizmetleri ve kamu teşekküllerini özelleştirerek yapısal uyum programını hayata geçirdi ve bunun sonucunda da Ortadoğu'nun en cazip yatırım ülkesi haline geldi.

Bu süreç, Mısır'da, aynı zamanda iktisadi bir teşekkül haline gelen ordu ve devlet kurumlarının yeni sürece uyarlanarak kendilerinin de yatırımlar yapan tekeller haline geldiği, özelleştirilmiş işletmelerin devlet ve ordu yöneticilerine peşkeş çekildiği, özelleştirilecek teşekküllerinin önceden yönetici yakınlarına satıldığı, dolayısıyla iktidar organlarında yer alanların iktisadi bağlarla birbirine ve işbirliği içinde bulundukları emperyalist sermayeye doğrudan bağlandığı, görünürde bile bir özerkliklerinin kalmadığı tuhaf bir yapı çıkarmıştır ortaya. Tunus'ta bin Ali ailesiyle bin Ali'nin eşinin ailesi olan Treblisi ailesinin kalkınması da tamamen bu rantiye yolla olmuş, aile rant ekonomisinin bütün nimetlerini, sahip olduğu siyasi gücü kullanarak elde etmiştir. Tunus örneğinde, özelleştirilmek üzere olan kamu iktisadi teşekküllerinin hisse senetleri aile üyelerine satılmış ve özelleştirme sonrası hisse senetlerinin fiyatlarındaki artış sayesinde aile servetine servet katmaya devam etmiştir.

Mısır'da neo-liberal sistemin bütün rant kaynağı devlet yöneticileriyle ordu mensupları tarafından kontrol edilir. Ordu, zaten Sedat döneminden bu yana, çimento, savunma sanayii, inşaat, zeytinyağı, turizm ve arsa spekülasyonu konusunda en büyük sektörlerden biri olmuştur ki, neo-liberal yapısal uyum programı kapsamındaki ticari serbestleşmeden en çok yararlanan da bu kurumdur. Kahire'de gerçekleştirilen ve kent yerleşimlerinin devlet elitlerinin iskânı için boşaltıldığı, dünyanın en ışıklı kentini yapmak sloganıyla başlatılan kentsel dönüşümden en büyük rantı elde eden kurum da ordudur. Ki bu süreç, zaten ordunun, devlet arazilerinin satışa çıkarılmasından sonra bir emlak ve arsa komisyoncusu olarak ortaya çıkmasına da uygun zemin hazırlamıştır. Emlak ve arsa spekülasyonun-

dan elde edilen rantın büyüklüğü, bu sektörü, petrol dışındaki iki sektörden, yani üretim ve turizmden sonra üçüncü sırada önemli bir sektör haline getirmiştir.

Devleti ve kurumlarını kalkındıran yapısal uyum programı, aslında bütün dünyada devletin ekonomiden el çekmesi, küçültülmesi ve ekonominin tamamen piyasaya açılması gerektiği ileri sürülerek propaganda edilmesine karşın, her yerde olduğu gibi, küçülme, sadece kamusal hizmetler için ayrılan bütçe payının kısılmasından ibaret kalır. Ve gerçekte bu politikalar, özellikle Mısır'daki gibi, Ortadoğu ve Arap devletlerini şişirmekten, bekçisi olduğu düzeni zor yoluyla koruyan güvenlik devletlerine dönüştürmekten başka bir sonuç vermez.

Devletler, piyasanın liberalizasyonu sırasında hem düzenleyici görünür el, hem de süreçten nemalanan rantiye kurumlar haline gelir. Türkiye'de de neredeyse bir hanedana dönüşmek üzere olan AKP kadrolarının ve bu kadrolarla ilişki halindeki iş çevrelerinin kurduğu ilişkilerle kıyaslanabilecek bir ilişkidir bu.

Mübarek yönetiminin liberalizasyon politikalarının emperyalistler açısından bazı kusurları da vardır. Her şeyden önce sermayenin yerelleşerek ülkenin en ücra köşelerinde bile sermaye birikimi, dolaşımı ve pazar olanaklarının sağlanması konusunda ekonomik süreçlerin bütün hücrelerine kadar yayılmış devletin yerel sermaye birikimini geliştirmek bakımından çok başarılı olduğu söylenemez. Türkiye'de yeşil sermaye ya da Anadolu Kaplanları eliyle gerçekleştirilen yerel birikimin küresel sermayeye dahil oluşu, sanayi sitelerinde düzensizleştirilmiş iş koşulları sayesinde ortaya çıkan birikimin varlığı vb., Mısır'ın "başarıyla gerçekleştirdiği!" örnekler arasında yer almaz.

Bu yüzden "model ülke" tartışmaları sırasında AKP'nin Ekonomiden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Bülent Gedikli'nin "*Mısır'a OSTİM'i model gösterebiliriz*" demesi bir rastlantı sayılamaz. Türkiye, gerçekten de, yerel sermaye birikiminin ana akım sermaye ile sorunsuzca kaynaştığı bir model oluşturmuştur ki, OSTİM ya da diğer sanayi sitelerinin bu süreçteki rolü ile Kaplanların öyküsü önemlidir.

Yapısal uyum projeleri burjuvaziyi giderek daha zengin bir sınıf haline getirirken, emekçilerin hayatını aynı ölçüde zindana çevirerek yürümüştür. Mısır'da yoksullar, Dünya Bankası'nın belirlediği yoksulluk sınırının çok altında bir yaşam standardına sahiptir ve popüler bir örnek olarak hep söylenegeldiği gibi, Kahire'de mezarları ev edinmiş çok sayıda yoksul bulunur. Mübarek, başlangıçta bir sosyal patlama riskini ötelemek için, Enver Sedat zamanından beri uygulanan, ama zaman içinde Sedat'ın da kesintiye gittiği, yoksul kesime un, şeker, yağ gibi temel gıda maddelerini dağıtarak, çeşitli yardım programları organize ediyordu. Bu yardım kapsamına giren yiyecek kalemleri önce azaltıldı, daha sonra ise tamamen kesildi.

Yoğun işsizlik, yoksulluk ve yoksunluğun son yıllarda ciddi huzursuzluklara yol açtığı, bu huzursuzluğun ülkenin çeşitli bölgelerinde grevler ve yerel protestolara yol açtığı biliniyor. 1989'da çelik işçileri, 1994'te tekstil işçileri greve gittiler. 2004 yılında devlet kurumlarında ve Nil Deltası'nda bulunan eski kamu kuruluşlarında çalışan işçilerin protestoları giderek büyüyen büyük eylemlere dönüştü. ABD'deki think tank kuruluşlarından Carnegie Endowment, geçen yıl düzenlenen bir sempozyumda, 2004 yılından bu yana Mısırlı emekçilerin hakları için 3 binden fazla gösteri düzenlediklerini açıkladı. Ayrıca, Stanford Üniversitesi'nde Prof. Joel Beinin, Mısır'daki işçi hareketini "*II. Dünya Savaşı'ndan sonra Arap dünyasında ortaya çıkan en büyük sosyal hareket*" olarak tanımladı. 1998 ile 2008 yılları arasında yaklaşık 2 milyon emekçinin toplam 2600 fabrika işgali, protesto gösterisi, oturma eylemi, grev gibi yöntemlerle uygulamaları protesto ettikleri kaydedilmiştir. 2011 yılına kadar, Kahire'nin parlamento ya da bakanlıklar gibi belli başlı kurumlarının önüne taşınan, küçük-büyük onlarca protestonun yaşanmadığı tek bir hafta geçmemiştir… Yeni sendikal örgütler ve sendika dışı koordinasyonlar kurma girişimleri de tüm baskıya rağmen meyvelerini vermeye başlamıştır.

2006'da Nil Deltası'nda bulunan Mahalla kentinde 10 bin tekstil işçisinin katıldığı grev ve ondan sonra aynı yıl gerçekle-

şen 227 grev, Mısır işçi sınıfı tarihinde bir dönüm noktası niteliğindedir. 2007'de grev sayısı 580'e ulaşmıştır. 2008'de ekmek fiyatındaki artışın protesto edilmesi, bu yılın ilk ayında yapılan 389 grev, Kahire'de hükümet binası önünde yapılan oturma eylemleri, Mısır'da uygulanan ekonomi politikanın yoksulların durumunu artık bıçağın kemiğe dayandığı bir noktaya getirdiğinin işaretleridirler.[1]

Öte yandan genç nüfus bakımından oldukça zengin olan Mısır'da eğitimli ya da eğitimsiz gençliğin büyük bölümünün işsiz olduğu; işsizlik sorununun çözümü için, kimi öngörülere göre 6 milyon yeni iş imkânının yaratılması gerektiği saptanmıştır. Tunus'ta devrimin kıvılcımının, üniversite mezunu olduğu halde işsiz olan ve bu yüzden işportacılık yaparak geçimini sağlayan bir gencin kendisini yakmasıyla parlaması bu yüzden bir tesadüf olarak görülemez. Gerçekten de IMF ve Dünya Bankası direktiflerinin en yıpratıcı sonuçları gençler üzerinde görülmektedir.

Mısır'da devlet, sosyal politikalar ile işsizlik sorununun yol açtığı sorunların çözümünde, Mübarek iktidarı boyunca legal bir siyasal güç olarak faaliyetine izin verilmeyen Müslüman Kardeşler ile diğer İslamcı örgütlerle işbirliği halindedir. Özellikle Müslüman Kardeşler kapitalizmin emekçi sınıflarda açtığı yaralara pansuman yapmayı üslenmiş bir cemaat olma vasfını uzun süredir taşımaktadır. Kurduğu hastaneler, aşevleri, eczaneler, okullar vb. gibi kurumlarla yoksulların temel sağlık, yiyecek ve eğitim ihtiyacını karşılarken, aslında yoksullardan topladığı vergileri sermaye şirketlerine ve bankalara sübvansiyon olarak aktaran devletin yapması gereken bir işi üstlenmiş de olur. Hasan el Benna tarafından kurulduğu 1920'li yıllardan bu yana bir dizi dönüşüm geçiren ve içinden şeriat düzeni yanlısı radikal örgütlerin de ayrıştığı Müslüman Kardeşler'in son dönemdeki "ılımlı" yönelimlerine uygundur, bu sosyal hizmet anlayışı. Öyle ki, başlangıçta şeriat düzenini kurmak için yola çıkan örgüt, devlet yöneticilerine uygulanan

1 Grevlerle ilgili bilgiler, Mario Hernandez'in 21 Şubat 2011 tarihli Evrensel gazetesinde yayınlanan "Mübarek'in düşüşünde Mısırlı işçilerin rolü" başlıklı makaleden alınmıştır.

suikastlerden, yerli ve yabancı (turistlerin) sivillerin ölümüne yol açan şiddet eylemlerinden sonra azalan kitle desteğini yeniden kazanmak; öte yandan da Nasır, Sedat ve Mübarek döneminde iktidarlarla gel-gitler çizen ilişkisinin düşüş dönemlerinde hapislerde geçen sürelerde yitirdiği gücünü yeniden kazanabilmek için çok uzun zamandır sosyal alanda güç biriktirmeyi bir politika olarak belirlemiş görünüyor. Giderek asıl amacın (Şeriat devleti) belirsiz bir tarihe ertelendiği ve pek telaffuz edilmediği politik dönüşümünde, Müslüman Kardeşler'in iktisadi süreçlerle düzene bağlanmasının da rolü vardır.

Petrol üreten bölgelere çalışmak üzere giden göçmen işçilerin yatırımlarının toplandığı faizsiz finans kurumlarının oluşturulmasından, zekâtın ortaklaştırılması amacıyla zenginlerden alınan paralarla oluşturulan fonların yönetimine kadar bir dizi ticari bağ oluşturmuştur Müslüman Kardeşler. Ama sadece bu değil. Yöneticileri geçmişte toprak ağası sınıfına mensup örgütün ve yöneticilerinin Mısır'da kapitalizmin tarihi boyunca sınıfsal vasıflarının da değiştiği, birçoğunun, devlet ve ordu mensuplarının sermaye ortağı olduğu ticari ve finans kurumlarıyla ilişki kurduğu görülebilir.

Müslüman Kardeşler'in kurduğu cemaatler, taraftarlarına enformel sektörde iş bulunmasını sağlamak amacıyla bir acenta gibi de çalışmaktadır. Böylece yöneticileri devlet ve özel sektörle akrabalık ilişkisi içinde yeni burjuvalardan, taraftarları ise, neo-liberalizmin kayıtdışına ittiği yoksullardan ve kendileri için bir gelecek umudu görmeyen genç işsizlerden oluşan örgüt, kurduğu cemaat çatısı altında sınıfları uzlaştırma pratiğinin canlı örneğini gösterir.

Bu bakımdan da Türkiye deneyimi, Mısır örneğiyle çakışır. Müslüman Kardeşler'in Mısır'da üstlendiği sosyal rolü, hem iktidardaki parti organları, hem de bu partiyi destekleyen İslami cemaatler (Gülen cemaati başta olmak üzere) üstlenmiştir. AKP, hükümeti, parti örgütleri ya da kendisine ait yerel yönetimler aracılığıyla oluşturduğu sosyal yardım kurumları, yeşil kart dağıtımı, gıda ve kömür yardımı gibi yollarla, yıktı-

ğı sosyal güvenlik ağlarının yokluğundan doğacak riskleri bertaraf etmeye çalışır. Sosyal güvenlik, işsizlik ve yoksulluk sorununun çözümünü yasal ve kurumsal koruma altına almayan, sağlık alanındaki özelleştirmeler ve sosyal güvenlik kurumlarının tasfiyesi nedeniyle sağlık güvencesi dışına itilen yoksulların tedavisi ve bakımını cemaatlere havale eden veya sistematik olmayan yardım akışına bağlayan yönetim biçimiyle, Türkiye, şimdilik "model ülkelik" konusunda Mısır'la yarışır durumdadır.

Esasen birazdan değineceğimiz gibi, emperyalizmin ılımlı İslam ile neo-liberalizmin izdivacını öngören dönemsel politikası, sosyal hizmetlerin artık devlet tarafından sübvanse edilmemesini, tersine bunların "sivil toplum" ya da hayırsever yurttaşlar tarafından yerine getirilmesini uygun gördüğünden, "sivil toplum" işlevini Mısır'da Müslüman Kardeşler'in Türkiye'de de hem cemaatlerin hem de hükümet partisi kuruluşlarının üstlendiği model, emperyalizmin bütün ülkeler için desteklediği bir modeldir.

Mısır'da Müslüman dayanışması ruhuyla beslenen sınıf uzlaştırmacılığı, hayır işlerinden Müslüman Kardeşler'in etkili olduğu kurumlara kadar yayılmıştır. Müslüman Kardeşler, ülkedeki sendikalarda olduğu gibi, meslek odalarında, sınırlı sayıdaki kitle örgütünde de örgütlüdür. Bu durum, Mübarek'in pervasızca uyguladığı liberalizasyon politikalarının kamusal hayatta yol açacağı dejenerasyon, bozuşma ve çöküşün geciktirilmesinde, örgütün, bütün toplumsal organlara nüfuz ederek, rejimin ne kadar sağlam bir sigortası haline geldiğinin göstergesidir.

Rejimin selameti açısından gösterdikleri sadakat yüzünden Müslüman Kardeşler, devlet yöneticileri kastının bütün itirazlarına rağmen, uzun zamandır, ABD tarafından, siyasal alana dahil edilerek evcilleştirilme sürecini tamamlaması gereken bir aktör olarak görülüyordu.

Devlet ile halk arasında açılmış bulunan ve bir devrim riskini egemen sınıflar açısından hep güncel kılan, yöneticilerin halk

nezdinde meşruiyetini tehlikeye sokan uçuruma dönüşen aralığın kapatılması ABD'nin "demokrasi projesi"nde hep vardı ve Müslüman Kardeşler bu proje kapsamında her zaman göz önündeydiler. Ancak Mübarek'in baskı ve zorla sağladığı göreli istikrarın bozulabileceği kaygısıyla, ABD, daha önce gündemine aldığı bu seçenekte çok da ısrarlı olmamıştı.

Daha Clinton döneminde ABD'nin Müslüman Kardeşler'le görüştüğü biliniyor, bunu Mübarek'e "*bilgi almak için*" diye açıkladıkları da. Bu görüşmelerden sonra araya giren; ABD'nin "*medeniyetler savaşı*" gibi ideolojik bir söylemin peşinden Irak'ı ve Afganistan'ı işgal ettiği, İran ve Suriye'yi haydutlukla suçladığı, dünyadaki bütün Müslümanların düşman ilan edildiği 11 Eylül konseptinde, Bush'un neo muhafazakâr yönetimince, Clinton zamanındaki emperyalizmin İslam ile Amerikan demokrasisini uzlaştırma hayali rafa kaldırıldı.

Ancak bu hayal, Türkiye'de gerçekleşebilme olanağı buldu. 28 Şubat postmodern darbesiyle iktidardaki Refahyol hükümetinin ordu marifetiyle devrilmesinin ardından, iktidar ortağı Refah Partisi'nden doğan AKP'nin yöneticileri, ABD'deki bir dizi görüşmenin ardından geçer not alarak iktidara soyundu. 3 Kasım 2002 seçimleri, Irak işgali koşullarında ABD ile anlaşmış İslami tandanslı bu partiyi yüksek bir oy alarak tek başına iktidara taşıdı. Siyasete sık sık darbelerle müdahale eden ordunun laikliğin teminatı olarak görüldüğü bir ülkede, AKP'nin iktidara gelişinin zeminini de aslında ordu hazırlamıştı. 1980 darbesinin lideri söylevlerini her fırsatta Kur'an'dan ayetlerle süslemekle kalmamış, rekor sayıda imam hatip lisesinin açılmasına da onay vermiş, toplumsal muhafazakârlığın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Diğer yandan, ordu çekildikten sonra iktidara gelen ANAP'ın Genel Başkanı Turgut Özal, hem Nakşibendi tarikatı üyesi, hem de Türkiye'de neo-liberal politikaların metni olan 24 Ocak Kararları'nın hazırlayıcısıydı. Dolayısıyla AKP iktidarını mümkün kılan koşullar çok önceden hazırlanmıştı.

Arap ülkelerindeki ayaklanmalar başladığı andan itibaren neo-liberalizmin politik merkezlerinin, düşünce kuruluşlarının,

yerli yabancı basının ve tabii AKP'nin bu ülkelerin siyasal yeniden yapılanmasına bir model olarak gösterdiği Türkiye'nin, 24 Ocak 1980'den bu yana geçen 30 yıllık bir sürede geldiği nokta, şimdi emperyalizmin Büyük Ortadoğu Projesi için en önemli referans olarak gösteriliyor.

BOP'UN MODELİ, HALKLARIN MODELİ

"Büyük Ortadoğu" ABD'nin Irak'taki işgali sürerken gündeme getirdiği bir projedir. Hem Ortadoğu'daki bir ülkeyi kolay işgal etmiş olmanın özgüvenini, hem de Irak'taki misyonunun çabuk biteceğini düşünüp de orada batağa saplanmanın hayal kırıklığının izlerini taşır.

Filistin sorununda İsrail'in yanında yer aldığı, bölgede kışkırtıcı bir unsur olarak davrandığı, bölge ülkelerinin diktatörlerini halklarına karşı desteklediği için ABD'den nefret eden Ortadoğu halklarının, Afganistan ve Irak işgali nedeniyle ve işgalden sonraki gelişmeler yüzünden bu ülkeye karşı duydukları öfkenin artması doğal bir sonuçtur. Huntington'un önceden ileri sürdüğü "Medeniyetler Savaşı" tezinin arşivden çıkarılıp dolaşıma sokulması ve neoconların "önleyici savaş" stratejisi kapsamında kimi İslam ülkelerinin terörist saldırıların kaynağı ilan edilmesi, zaten kendilerini saldırı altında hisseden Arap ve Ortadoğu halklarının ABD ile bütün köprüleri atmalarına yol açtı. Bölgede bu dönemde çok sayıda anti Amerikan gösteriler yapıldı ve Irak ve Afganistan işgaline karşı yükselen tepkiler alanlara taştı.

Bir dinin mensuplarının, sırf o dinden oldukları için potansiyel terörist olarak yaftalanmasının bedeli ABD için ağır olacaktı. ABD'de ve Avrupa ülkelerinde Müslümanlara karşı başlatılan sıkıyönetim uygulamaları ile cadı avlarının bu ülkenin yerli halklarından gördüğü tepki de, emperyalizmin Müslüman halkları hedefe koyarak yürüttüğü politikalarının sorunsuz yürümeyeceğini çok açık gösteriyordu.

Irak yenilgisi de, Ortadoğu'nun öyle kolay bir lokma olmayacağının kanıtıydı. Öte yandan ABD, İslam dininden

olanların aynı kefeye konulmasının nefreti büyüttüğünü, radikal örgütleri güçlendirdiğini ve giderek genişleyen bir kitle tabanı sağladığını da tespit ediyordu artık. Bu tespitten hareket eden emperyalist politikaların mimarları, bir süreliğine terk edilmiş klasik bir politikaya geri dönüşün yararlı olacağını düşünmeye başladılar. Bu politika, İslami radikal örgütlerle halklar arasında bir ayrım yapmak, radikal unsurlar dışında kalan kesimlerin gönlünü kazanmaya yönelik bir çabaya girişmek olacaktı. Bir zamanlar Başkan Bill Clinton'ın düşündüğü gibi, Arap ülkelerinde ABD'nin politikalarının uygulanmasını kolaylaştıracak bir "sivil toplum"un organize edilmesi, bölgede Amerikan demokrasisinin tesisi, ama bunların bölgenin belli başlı noktalarında kurulan üsler ve askerî istasyonların denetiminde, silah gölgesi altında gerçekleştirilmesi Ortadoğu projesinin esasını oluşturdu.

Bu proje, liberalizasyon döneminin ihtiyaç duyduğu sermaye birikimi ve dolaşımı için bürokratik ve hukuki engelleri bertaraf etmemekte direnen, ABD'nin hegemonik etkisinin yayılmasında engel teşkil eden ülke yöneticilerinin, Amerikan davası için çalışan "sivil toplum örgütleri" ve Amerikan değerlerinin benimsetildiği halklar tarafından kuşatılarak, etkisizleştirilmesini de içeriyordu. Bu kapsama, uzun süredir askerî bir diktatörlükle ülkeyi yöneten, muhalefete göz açtırmayan, "sivil toplum örgütleri"ni yasaklayan, ülkesini sonsuz bir olağanüstü hal durumunda tutan Mübarek'i daha esnek bir yönetim uygulamaya zorlamak da dahildi. Ancak Mübarek'in İsrail yanlısı tutumunun ve Camp David düzeninin sürmesindeki rolünün yarattığı "istikrar" ortamı, ABD için, kolay vazgeçilebilecek bir olanak değildi. Özellikle dönüşümün neye mal olacağının bilinmediği koşullarda. Yine de ABD, Mısır'da bir "sivil toplum" oluşturmak için kolları sıvamış, etkisi zayıf "sivil toplum kuruluşları"yla görüşmeler yapmıştı. Bu görüşmeler, sisteme dahil edilerek radikal yönlerinin törpüleneceği umulan İhvan'ı da kapsadı. İhvan, ABD'nin talebiyle Mısır'da 2005 genel seçimlerine katıldı ve 88 milletvekili çıkararak, parlamentoda yüzde yirmilik bir sandalye oranına sahip oldu. Ancak bir son-

raki seçimde, yani 2010'da, İhvan seçimlere katılmadı ve siyasi faaliyetini "sivil toplum"da sürdürmeye "geri döndü".

ABD'nin "Büyük Ortadoğu Projesi" konusundaki cesaretine ilham veren başarılı uygulama, yüksek bir oy oranı alarak AKP'nin tek başına hükümete gelmesidir. Daha Menderes iktidarı zamanında Küçük Amerika olmanın hedef olarak belirlendiği ülke, AKP'nin hükümet olduğu tarihten itibaren de, ABD emperyalizminin projesi kapsamında bölgenin yıldızı olmaya heveslendirildi. Bunun için de neo-liberal politikalar tavizsiz hayata geçirilmeye başlandı. Sanayi tesislerinin, tarım ve bankacılık sektörünün, ormanların ve suların, kültür varlıklarının, kent arazilerinin yabancı sermayeye özelleştirilmesi bu partinin hükümeti zamanında hızla gerçekleştirildi, bu konuda sorun yaratan hukuk kurumları ve bürokrasi yeniden yapılandırılarak liberalizasyona uygun dönüşümden geçtiler. Ordunun da ABD'nin bölgedeki saldırgan politikalarına sorun çıkarmayacak biçimde yeniden yapılanabilmesi için süreç başlatıldı ve karar mekanizmalarında bulunuşu sınırlandırılarak bu mekanizmaların işletilmesi ayrıcalığı şu anda Meclisteki çoğunluğu nedeniyle yasama ve yürütme inisiyatiflerinin ikisini birden üstlenen AKP'ye bırakıldı. Bu süreç hâlâ sürmektedir.

AKP hükümeti bütün bunları gerçekleştirirken, Cumhuriyet dönemi boyunca ezilmiş, baskı altına alınmış yoksul Müslümanların sesi olduğu, yoksullar ve Müslümanlar adına devletin statükocu kurumlarına savaş açtığı propagandasını yaptı. Devletle her zaman sorun yaşamış yoksullar arasında bu propaganda etkili de oldu. Böylece Türkiye'nin model ülke olarak lanse edilebileceği koşullar, neo-liberal acı şurup emekçilere içirilirken, bir yandan da uyuşturulmaları sayesinde gerçekleştirildi.

Aslında bölge ülkeleri için geliştirilen proje, İngiltere'de İşçi Partisi'nin iktidarı döneminde yapılanlara çok benzer. Batı demokrasisinin kalesi ülkede, Başbakan Tony Blair'in seçmenlerinin İşçi Partisi'nden beklentilerinin tersine liberalizasyon politikalarını hızla gerçekleştirilmesi, ülke halkının

içselleştirdiği demokratik değerlerin istismarına dayandı. Sendikaların İşçi Partisi'yle geleneksel bağı ve ilişkisi, Blair'in "Üçüncü Yol" adı verilen politikasının meşrulaştırılmasında önemli bir faktör olarak kullanıldı. Dolayısıyla Batı'da bir sol partinin ya da partilerin yeni sağ siyasetler izleyecek biçimde dönüşüm geçirmesi ile Doğu'da faiz karşıtı, anti Amerikan ve anti Batı Müslüman örgütlerin banka, sanayi ve rant sermayesi ortaklığında kurulu düzenin kaptan köşküne geçebilecek biçimde "ılımlılaştırılması", aynı projenin bölgelere göre farklılaşmış iki ayrı tezahürüdür.

Soyağacında Müslüman akrabaların kaydedildiği, melezliğinin hem ezilen siyahları hem de orta sınıf beyazları temsil ettiği Obama, iktidar yarışında iken verdiği mesajlarla Bush dönemi politikalarını eleştirmiş ve başkan olmasıyla birlikte de ABD'nin gözü dönmüş saldırganlığının sona ereceği beklentisi oluşmuştu. Müslüman halklarla radikal İslamcı hareketler arasında ayrım yapılacağı, teröre karşı uzlaşmazlık korunurken Ortadoğu halklarıyla daha barışçıl ilişkiler kurulacağı mesajı bu beklentinin oluşmasında rol oynadı. Tam da bu noktada, bir zamanlar, Sincan'da Kudüs günü düzenlediği için kentte tanklarla geçit yapan askerin meydan okumasına neden olmuş dinci Refah Partisi'nden çözülerek dönüşmüş, liberalize olmuş AKP'nin hükümeti, başarılı bir mamul olarak öne çıkmış oldu.

Obama başkan seçildiğinde, Müslüman dünyaya nereden sesleneceği hükümet edenler ve destekçisi basın tarafından heyecanla beklendi. Ama Türkiye'ye gelen Dışişleri Bakanı Hillary Clinton oldu, Obama ise, Arap ve Ortadoğu dünyasına Mısır'dan seslenmeyi tercih etti. Bu demekti ki, Türkiye'nin, ABD'nin taleplerini sadakatle uygulamakta bir hayli yol kat etmiş olsa da, eski İmparatorluk refleksleri yüzünden zaman zaman ortaya çıkan başına buyruk tavırlarını eski sömürge Mısır'ı yönetenlerin reflekslerini taklit ederek gidermesi için daha bir hayli yol kat etmesi ve Camp David düzeninin bekası için güven kazanması, İsrail terörüne itiraz etmemesi, Filistin sorununda ABD'nin yanında tartışmasız olarak yer alması gerekiyordu.

Denebilir ki bu "model ülke" konusu, Mısır ve Türkiye açısından karmaşık bir sorundur. Mısır'ın mı Türkiye'yi model aldığı, Türkiye'nin mi Mısır'ı model alacağı, ajitatif bir ikilemdir daha çok. "Büyük Ortadoğu Projesi" kapsamındaki "model" önceden belirlenmiş ve bu muhayyel model, Mısır'daki ve Türkiye'deki uygulamalarla birlikte somut ve elle tutulur hale gelmiş; "model", Platon'un mağarasında bir imge olmaktan çıkmıştır az çok.

Mübarek'i bölgedeki "istikrar" adına destekleyen ABD'nin istikrar anlayışı, genel olarak emperyalist direktif ve dayatmalara harfiyen uyan otokratik diktatörlerin desteklenmesinden ibaret oldu şimdiye kadar. Ancak Ortadoğu'da 30 küsur yıldır Mübarek gibi diktatörlerin sadakatiyle süren Camp David düzeninin artık eskisi gibi süremeyeceği emperyalistler tarafından da fark edilmiş bulunuyor. Gazze'nin kuşatılmasına bütün dünyada büyüyen tepki, Filistin'in, halkına ihanet ederek İsrail'le anlaşan yöneticileri ve İsrail'i kayırma ve kışkırtma politikalarının Hamas ve Hizbullah gibi örgütlere sağladığı kitle tabanı, bu kurulu düzenin varlığını tehdit eder hale geldi. Otokratik yönetimlerin halklarıyla çoktan kaybettiği konsensusta yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istemiyor, yönetenler de eskisi gibi yönetmekte zorlanıyor. Mübarek ve benzerlerine verilen destek, ABD'nin bölgede kazanmak istediği sempatiyi ya da en azından nötrlüğü olanaksız hale getirdi. Bu nedenle, ABD, kurmak istediği düzeni, diktatörleri destekleyerek sağladığı istikrarı yitirmekten korktuğu, Ortadoğu halklarının tarihsel nefretini tersine çevirmenin de olağanüstü güç olması dolayısıyla aslında zor durumda.

Şimdi Ortadoğu'daki ve Arap dünyasındaki bıçak sırtı dengeyi alt üst eden halk devrimleri ABD için işi daha da zorlaştırıyor. Ama elbette, emperyalizm işi şansa bırakmak niyetinde değil. Mısır'daki isyan sırasında Obama'nın verdiği demeçlere bakılırsa, Ortadoğu'daki isyan dalgasını ABD kendi lehine olabilecek biçimde sonuçlandırmak üzere elinden gelen çabayı harcayacak. Kendiliğinden patlayan halk isyanlarından, eski Sovyet hinterlandında denediği gibi, birer "renkli dev-

rim" çıkarmaya çalışacak. Bu amaçla Obama'nın "yöneticilerin yapamadığını halk yapıyor" mealindeki konuşması, Arap dünyasının ABD'nin istediği biçimde yeniden yapılandırılması için kolların sıvanacağının da işareti sayılmalı.

Şimdiye kadar yasaklanmış muhalefete sistemin içinde temsil olanağının sağlanması, neo-liberal politikaların oydaşmayla benimsenmesini sağlayacak kanalların açılması, halk ile diktatörler arasında oluşmuş yarığın "demokratik" mekanizmalar oluşturularak giderilmeye çalışılması ve bu arada İsrail ve Filistin sorununun, İsrail politikalarının da yeniden yapılandırılması yoluyla yeniden ele alınması, böyle bir "renkli devrim"in programını oluşturuyor.

Temsil imkânı, demokratik kurumların oluşturulması, diktatörlerin alaşağı edilmesi, Anayasanın değiştirilmesi, İsrail terörünün sona ermesi gibi talepler esasen halkların talepleridir. Ancak bu talepler, yıkılan diktatörlüklerin yerine halk demokrasileri inşa edilmezse, ABD emperyalizmi tarafından kolaylıkla istismar edilebilecek talepler arasındadır. Ayaklanan halkların özgürlük ve demokrasi isteğinin ABD'ye göre bir demokrasiyle karşılanması, bu halkları harekete geçiren sosyal ve siyasal çöküntüyü derinleştirmekten başka bir sonuç da vermeyecek. Çünkü eninde sonunda ABD demokrasisi, bölge politikalarının istikrar altında uygulanabilmesini garanti altına almak için baskı ve zorbalık yöntemlerinin bu kez kendi desteklediği "sivil toplum örgütleri" yardımı ve parlamentodaki temsil renkliliğini artırmak suretiyle sürdürülmesi anlamına gelecektir.

Bütün bu, emperyalist odaklar tarafından yürütülen, bölge ülkelerinde nasıl bir siyasal model uygulanacağı, rejimin hangi siyasal biçimler altında restore edileceği tartışmasına karşın halklar birbirinin eyleminden öğrenerek, birbirlerini model alarak kendi demokratik dönüşüm sürecini başlattılar. Bu noktada Arap halklarına bir model olarak gösterilen Türkiye de, onlara propaganda edildiği gibi, alıp ihraç edildiğinde onları özgürleştirecek demokratik bir düzen değildir kuşkusuz. "Büyük Ortadoğu Projesi"nin eş başkanlığını da yapan AKP hükümetinin Başkanı

Tayip Erdoğan ve ekibinin model olmasından mutlu oldukları ülkede muhalefetin sesi, şiddet uygulamaktan tehdide, şantajdan ödüle kadar değişen bir dizi yöntemle susturulmuştur. Türkiye'de sendikalar, tarihinin en kötü zamanlarını yaşıyor. Esnek çalışmanın, taşeronlaşmanın yaygınlaşması, sendikal örgütlenmeye ve sosyal güvenlik kapsamına dahil olmaya izin vermeyecek biçimde enformel sektörün geliştirilmesi, eğitim ve sağlığın özelleştirilmesi, sendika kurmak isteyen işçilerin şiddete maruz kalması emekçi muhalefetini susturmaya yönelik uygulamalardır. Protesto için veya talep bildirmek için sokağa çıkan kadınlara, gençlere, kamu emekçilerine, Kürtlere ve hatta çocuklara yapılan polis saldırıları, AKP demokrasisinin sınırlarının ne kadar dar olduğunun kanıtıdır. Kontrgerilla cinayetlerinde çok değerli evlatlarını yitirmiş olan bir halkın yaralarını sarmak konusunda kolunu kıpırdatmayan, faili meçhul cinayetleri aydınlatmak için hiçbir girişimde bulunmayan, Hrant Dink davasını sürüncemede bırakan bir hükümetin demokrasiyi "şansa bırakmadığı" da söylenebilir.

AKP çözmek üzere üstlendiği hiçbir konuda laftan başka bir şey üretmemiştir. "Kürt Açılımı" Kürt siyasetçilerinin hapsedilmesiyle, Alevi açılımı hiçbir şeyle, Ermeni ve Kıbrıs sorunu sorunun tırmanmasıyla "çözüldü"!.. Yüzde onluk seçim barajının indirilmesine direnen hükümet, Kürtlerin ve emek yanlısı partilerin Mecliste temsiline olanak tanımıyor. Bu bakımdan, Mısır ile Türkiye arasındaki "model" tartışması bir kez daha totolojiyle sonuçlanacaktır.

Türkiye'de heyecanla süren ve Mısır'dan gelen herkese sorulan modellik konusunda halkların aslında kendi tercihlerini yaptıkları söylenebilir. Tunus'ta işsiz gencin kendisini yakmasıyla birlikte birçok Arap ülkesinde, aynı şeyi yaparak bedenlerini tutuşturan yoksul gençlerin tek muradı ülkelerinin Tunus gibi olmasıydı. Bedenlerindeki ateşin kendi ülkelerinde de bir devrimci kalkışmayı tetikleyeceğini umuyorlardı. Ve bunda yanılmadılar. Tunus'tan sonra Mısır, Yemen, Bahreyn, Libya, Fas, Cezayir, Umman ayaklandı. Bu makalenin hazırlandığı sıralarda Arap dünyasındaki eylemler genişleyerek sürüyordu.

Arap dünyasındaki devrimci eylemin, devrim kavramının uzun süredir unutulduğu veya Sorosçu renkli devrimlerle yer değiştirilerek bozuşturulduğu bir dünyada halkların istediklerinde neye kadir olduğunu göstermesi gibi bir önemi var. Uzun yıllar boyunca sınıf mücadelelerinin bittiğine, dünyanın "yeni düzeni"nde sosyalizm, halk demokrasisi gibi hayallere yer olmadığına, emperyalizmin yerini karşılıklı bağımlılığın aldığına dair sayısız vaaz dinledi dünya emekçileri.

Tunus'ta El Cezire kameralarının önünde "*diktatörlerden korkmayın*" diye bağırarak bütün dünyaya mesaj veren kadınla, "*devrimi biz başlattık*" diyen bir diğeri, devrimci dönüşüme hiçbir katkısı olmadan bundan sonra Tunus'u veya Mısır'ı nasıl yönetiriz diye kafa yoran seçilmemiş yönetici adaylarına, kıyıda, "halk yolu açsın da iktidara konalım" diye fırsat bekleyen, kargaşayı fırsata çeviren sözde akil adam kılığındaki akbabalara bir daha hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını anlatıyorlar.

Aslında dünya halklarının hangi ülkeden, hangi dinden olurlarsa olsunlar, hangi dilde konuşurlarsa konuşsunlar, kullandıkları ortak bir dil var, yeri geldiğinde. Dünyada birbiri ardı sıra neo-liberal paketlerin açılmaya ilk başladığı 1990'ların başında, bütün Avrupa'yı sarsan işçi eylemleri, 1995'te Juppe Planı'nı püskürten milyonlarca Fransa emekçisi, Yunanistanlı taşıma işçileri, İngiltere'deki kamu emekçileri, Arjantin, Şili, Bolivya ve Venezuela'nın yoksulları bu ortak dili konuşuyorlar.

Andrew Gavin Marshall, Stephen C. Webster'in rawstory.com sitesinde yayınlanan makalesine atıfla şöyle yazıyor: "*Küresel ekonomik krizin ilk safhasında, 2008'in Aralık ayında IMF, hükümetleri, 'sokakta şiddetli huzursuzluklar' olabileceği hakkında uyardı… 2009'un Ocak ayında, o sırada Obama'nın Ulusal İstihbarat Direktörü olan Dennis Blair Senato İstihbarat Komitesi'ne ABD'nin ulusal güvenliğine en büyük tehdidin terörizm olmayıp küresel bir ekonomik kriz olduğunu söylüyordu: 'ekonomik krizler eğer bir ya da iki yıl*

uzarlarsa rejimleri tehdit eden istikrarsızlık riskini artırırlar… Ve istikrarsızlık, gelişmekte olan pek çok ülkedeki kırılgan kanun ve nizamı gevşetebilir, bu ise tehlikeli bir biçimde uluslararası topluma sıçrayabilir."[1]

Aynı yazarın, İngiliz Savunma Bakanlığı'nın, 2007'de gelecek 30 yıl içindeki küresel eğilimleri değerlendiren "*Global Strategic Trends Programme*" adını taşıyan raporundan yaptığı alıntı ise şöyle: "*Zengin ve yoksullar arasındaki uçurum muhtemelen artacak ve mutlak yoksulluk küresel bir sorun olarak kalacaktır... Bu yüzden, varlık ve avantajdaki eşitsizlik ve bunlara bağlı olan şikâyet ve kızgınlık, sayıları giderek artan, hatta babalarından ve dedelerinden maddi olarak daha zengin olması muhtemel insanlar arasında bile giderek daha belirgin olacaktır. Mutlak yoksulluk ve göreceli dezavantajlı olanlar, beklentileri yerine gelmeyenler arasında haksızlık olduğu görüşünü körükleyecek, hem toplum içinde hem de toplumlar arasında kargaşa, suç, terörizm ve ayaklanma şeklinde sonuçlanacak biçimde kendini gösterecek gerginliği ve kararsızlığı arttıracaklardır. Bunlar aynı zamanda, salt muhtemelen dini, anarşist ya da nihilist hareketlerle ilişkili kapitalizm karşıtı fikirlerin yeniden çıkmasına neden olmakla kalmayacak, aynı zamanda popülizmin ve Marksizmin dirilişine neden olacaktır.*"

Arap halkları ayaklanmadan kısa bir süre önce, Yunanistan, krizin yükünü onların sırtına yüklemeye çalışan yöneticilerini protesto eden emekçilerin sesleriyle çınladı; Türkiyeliler AKP'nin yasalaştırmaya çalıştığı "torba yasa"yı protesto etmek için sokaklara çıktılar, İngiltere gençliği üniversite harçlarının artırılmasını günlerce protesto etti. Bu, şu demek oluyor ki, dünya emekçileri ve yoksulları neo-liberal yıkıma karşı küresel bir mücadele yürütüyorlar. Hepsinin daha iyi bir dünya özlemi var; işsiz kalmadıkları, insanca yaşadıkları, sözlerini rahatça söyleyebildikleri ve politik karar alma süreçlerine etkin bir biçimde katılabildikleri bir dünya istiyorlar. Bütün o model

1 Andrew Gavin Marshall, Küresel Bir Devrimin Başlangıcına mı şahit oluyoruz; http://www.cafrande.org/?p=25342

tartışmalarını bir kenara atıp hükümsüzleştirecek olan da, bu talep işte. Bundan sonra Mübareksiz Mübarek yönetimleri, halkların ajandasında, başlanmış, ama tamamlanmamış bir devrim olarak yer alabilir ancak. Böyle yönetimler de, devrimin tamamlanmasını toplumsal bir talep olarak ortaya çıkartmaktan başka bir sonuç vermez.

Napolyon'un 19. yüzyılda Mısır seferine çıkarken yanında götürdüğü oryantalist antropologların "*kendi kendini yönetemeyecek kadar aciz, hantal ve tembel*" diyerek haklarında not düştüğü halklar, Napolyon'dan bu yana kendilerine uygarlık ihraç etmeyi üstlerine vazife bilen Batılı kibri besleyen yanlış enformasyonu, şimdi bu belgelere bakarak konuşan herkesin yüzüne vuruyor.

Martin Bernal, *Kara Atena* adını verdiği kitabında, Avrupa uygarlığının temelini Mısır'dan gelen kara derililerin attığını yazmıştı. Aydınlanma döneminde, şimdi Avrupa dediğimiz kıtaya adını veren ve bu kıtanın uygarlığın en üst seviyesini temsil ettiğini iddia eden ve kıta uygarlığına Antik Yunan'dan bir köken bulan ideologların söylediklerine seve seve inanmış bulunan günümüzün oryantalistleri, Martin Bernal'in iddiasını çok tartışılır bulmuş ve tepki göstermişlerdi. Hakikaten bu tezler bazı yönleriyle tartışılabilir de. Fakat eğer uygarlık, insanın kendi ayakları üzerinde doğrularak kendisi hakkında karar verebilme yetisine sahip olmak diye açıklanabilirse, bu beceriyi gösteren insanın kurduğu uygarlığın kökeninin ne olduğunun bir önemi yok.

Tahrir'e; Burgiba Caddesi'ne, Bahreyn, Libya ve Yemen'e baktığımızda gördüğümüz, delik deşik pabuçlarını havada sallayan yoksulların oluşturduğu kitlenin Kara Atena'nın dirilişini temsil ettiğini söyleyebiliriz gönül rahatlığıyla.

O kitle, bütün dünyaya uygarlığın nereden geçtiğini gösteren Kara Atena'dır şimdi; Kara Atena Afrika'dır, Ortadoğu'dur.

VE KÜRTLER: MÜCADELENİN MEZOPOTAMYA'DAN KABARAN DALGASI

Y. YILMAZ KARATAŞ

EMPERYALİST *'PLAN'*A HALKLARIN CEVABI: DEVRİM!

20 yüzyılın son on yılı, emperyalistlerin 'Yeni Dünya Düzeni' propagandası eşliğinde yaptığı müdahaleler ve yaşanan bölgesel çatışmalar/savaşlarla geçmişti. Emperyalistler, YDD'nin *"evrensel bir barış ve refah düzeni"* olduğunu ilan etmiş, yapılan müdahaleler bağımlı ülkelere/halklara "demokrasi", "barış" götürme adına yapılmıştı. Gerek sahip olduğu petrol, doğalgaz gibi enerji kaynakları ve gerekse ABD'nin Rusya, Çin gibi mücadele içinde olduğu diğer emperyalist güçlerin arka bahçeleri (Kafkasya ve Uzakdoğu) için geçiş bölgesi olma özelliği taşıması, Ortadoğu'yu bu emperyalist müdahalelerin en önemli merkezi haline getirmiştir.

11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen terör eylemleri, ABD'nin 'El Kaide' üzerinden bütün İslam dünyasını "terör ve tehdit üreten merkezler" olarak gösterip, yeni bir projeyi; "GOP"u gündeme getirmesine ortam sağlamıştı. Bu proje ile Fas'tan Pakistan'a ve Karadeniz kıyılarından Yemen'e kadar bütün Müslüman ülkeler, "demokrasi ihraç edilecek ülkeler" olarak belirleniyordu. Afganistan ve ardından Irak'a yapılan müdahalelerle bu süreç başlatılmış, öncelikli olarak İran, Suriye, Lübnan gibi ABD karşıtı rejimlerin olduğu ülkeler hedefe konulmuştu. ABD'nin Afganistan ve Irak'ta bataklığa saplanması, yeni müdahaleler yapmak bir yana buralardaki askeri varlığını tartışma konusu haline getirmiş, 2006'dan sonra, ABD'nin Irak'tan nasıl geri çekileceği üzerine planlar yapılmaya başlanmıştı. Nihayetinde, 2009'da, Obama'nın ABD başkanı olmasıyla GOP tedavülden kalkmış, barışçıl söylemlerle ve Türkiye gibi 'bölgesel taşeronluk' rolünü oynayabilecek ülkeler

üzerinden emperyalizmin çıkarları temelinde bir değişimin zorlanması politikası yürürlüğe sokulmaya çalışılmıştı.

Tunus ve Mısır'da patlak veren ve onlarca yıllık kanlı diktatörlerin koltuklarını bırakmak zorunda kalmasıyla sonuçlanan halk ayaklanmaları, başka birçok özelliğiyle birlikte emperyalistlerin bölgeye ilişkin planlarının boşa düşürülmesi gibi devrimci bir rol oynayan süreçler olarak anlam kazanmıştır. Özellikle bütün Arap ülkeleri üzerinde belirleyici bir role sahip bulunan Mısır'da Mübarek rejimine önemli darbeler vuran ayaklanmanın ardından, bütün bölgeyi etkisi altına alan halk isyanları, Ortadoğu'da hangi dinamiklerle ve kimler için değişim sorularının yanıtını vermek bakımından tarihi bir dönemeç oluşturmaktadır. Çünkü Ortadoğu'da yaşanan devrimci süreç, "*tarihin sonu*"nu ilan eden ve emperyalist güçlerle tekelleri tarihin yegâne devindirici gücü olarak gösteren emperyalistlerin planları karşısında halkların sözünü söylediği/söyleyeceği yeni bir döneme kapı aralamıştır.

BÖLGE'DE EMPERYALİZM VE GERİCİLİĞE KARŞI MÜCADELENİN KÖKLERİ

Arap halklarının bugünkü özgürlük mücadelesinin tarihsel temellerden, emperyalistlere ve işbirlikçilerine karşı mücadele geleneklerinden bağımsız olmayıp, bu mücadelenin, farklı dönemlerde alçalan ve yükselen, ancak ve esas olarak devam eden süreciyle bağlı olduğu açık bir gerçektir. Bu uzun süreci kısaca özetlersek şunları söyleyebiliriz: 16. yüzyılda Osmanlı egemenliği altına giren Arap Afrika'sı ve Ortadoğu, Osmanlı'nın güç kaybettiği ve kapitalist ülkelerin yeni pazar arayışına yöneldiği 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren, İngiltere, Fransa, İtalya gibi ülkeler tarafından işgal edilmeye başlanmıştı. Mısır, Arabistan Yarımadası İngiltere; Fas, Tunus, Cezayir Fransa ve Libya İtalya tarafından işgal edilmişti. Bu işgallere karşı, ilk dönemler Osmanlı'nın da etkisiyle, İslami referansları ağır basan direnişler gerçekleştirilmiş ve 20. yüzyılın başlarından itibaren bu direnişlerin ve mücadelenin karakterini bağımsızlık talebi belirlemiştir.

• Tunus'ta 1920'lerde kentli küçük burjuvaziye dayanan Düstur (Anayasa) Partisi etrafında gelişen bağımsızlık mücadelesi, 1940'lı yıllarda Tunus Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (UGTT) gerçekleştirdiği grevlerle ağırlık kazanmış; 1956'da, Fransa, Tunus'un bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştı.

• Yine Fas'ta 1930'lu yıllarda ağırlık kazanan mücadele, 1956'da bağımsızlıkla sonuçlanmıştı.

• Cezayir, emperyalizme karşı en kanlı ve zorlu bağımsızlık mücadelelerinden birine sahne olmuştur. Fransa'da çalışan Cezayirli işçiler tarafından kurulan Kuzey Afrika Yıldızı, 1937'de Cezayir Halk Partisi'ne dönüşmüş, 1946'da Demokratik Özgürlüklerin Zaferi Hareketi (MTLD) kurulmuştu. 1954'de kurulan ve bünyesinde on binlerce silahlı militanı barındıran Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) önderliğinde yürütülen anti-emperyalist ulusal kurtuluş savaşı 1962'ye kadar sürmüş, bu kanlı mücadele, 9 milyonluk Cezayir halkının bir buçuk milyonunun hayatına mal olmuştu.

• Libya'da, 1911'de İtalya tarafından gerçekleştirilen istilanın ardından başlayan Senusî direnişi, 1931'de direnişin efsanevi ismi Ömer Muhtar'ın yakalanıp idam edilmesine kadar sürmüş, direnişin yenilgiye uğratılmasının ardından, Libya, ancak 1951'de bağımsızlığına kavuşabilmişti.

• 1882'de İngiltere himayesine giren Mısır, 1914'te bu ülke tarafından resmen ilhak edilmişti. İlhakla birlikte bağımsızlık mücadelesi güç kazanmış; 1920'de "sosyalist" ve 1921'de de Mısır Komünist Partisi kurulmuştu. 1924'te Mısır tekrar biçimsel olarak bağımsızlığını kazansa da, İngiliz egemenliği devam etti. 1942'de bağımsızlıkçı-milliyetçi karakter taşıyan Hür Subaylar örgütü kurulmuş ve bu örgüt, özellikle 1948'de başlayan ilk Arap-İsrail Savaşı'nda Arap ordularının bozguna uğramasından sonra giderek güç ve etkisini artırmıştı. Başını Cemal Abdülnasır'ın çektiği Hür Subaylar, 1952'de gerçekleştirdikleri darbe ile iktidarı ele aldılar. *"Bağımsızlıkçılık, eşitçilik, ulusal dayanışma"* ilkelerini benimseyen Nasırcılar Mısır'ı,

bütün bölge halkları için anti-emperyalist mücadelenin merkezi haline getirdiler. Ama bu süreç, 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda İsrail karşısında alınan yenilginin Nasırcılığın popülaritesini zayıflatması ve 1970'te Nasır'ın ölümünün ardından Mısır'ın başına geçen Enver Sedat'ın İsrail'i tanıyıp ABD emperyalizminin güdümüne girmesiyle sonuçlandı.

• Umman'da, Nasırcılıktan etkilenen bir grup işçi 1962'de Dofar Kurtuluş Cephesi'ni (CTD) kurmuş ve 1970'li yılların ortalarına kadar güçlü bir anti-emperyalist direniş sürdürülmüştü.

• Yemen de, Nasırcılığın etkisiyle anti-emperyalist mücadelenin merkezlerinden biri olmuş, bu mücadelenin sonucunda, 1970'te, Güney Yemen'de 'Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti' kurulmuştu.

• Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulmasının temelleri başını Theodor Herzl'in çektiği "Birinci Dünya Siyonizm Kongresi" tarafından 1897'de atılmış, I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra İngiliz emperyalizminin desteğiyle önü açılan Yahudi göçü ve Yahudilere sağlanan ayrıcalıklarla bu süreç hızlandırılmıştı. II. Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra, İngiliz ve ABD emperyalistlerinin açık desteğiyle, Filistin topraklarını iki ülkeye bölen ve toprakların yüzde 56'sını nüfusun yüzde 44'ünü oluşturan Yahudi nüfusuna ve geri kalanının nüfusu 1 milyon 300 bini bulan Filistinlilere bırakılmasını öngören BM planı onaylanmasının ardından, 1948'de İsrail devleti kuruluşunu ilan etmişti. Bu kararın ardından başlayan Arap-İsrail Savaşı, 1949'da, İsrail'in topraklarını BM'nin 1947'de öngördüğü taksimden yüzde 21 daha fazla genişletmesiyle sonuçlanmıştı. 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda da tablo değişmemiş, Arapların yenilgisinin ardından, Gazze şeridi, Batı Şeria ve Golan Tepeleri İsrail tarafından işgal edilmişti. 1967 yenilgisi, Filistin'de yeni ve uzun süreli bir direniş ve mücadele sürecinin de önünü açmıştır. İsrail işgalinin ardından El Fetih öncülüğünde bir gerilla savaşı başlatılmış, yeni mücadele sürecinin başını Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) lide-

ri Yaser Arafat çekmiştir. Filistinlilerin özgürlük mücadelesi 1970'li ve 80'li yıllarda bütün dünya halklarının sempatisini toplamayı başarmış ve 1988'de Cezayir'de toplanan Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Devleti'ni ilan etmiştir. Dünyanın birçok ülkesinden devrimci hareketlerin desteğini alan bu mücadele, 1987-1992 yılları arasında gerçekleştirilen 'birinci intifada' ve 2000 yılında Ariel Şaron'un Kudüs'te Haremmüşşerif'i ziyaret etmesiyle patlak veren 'ikinci İntifada'nın ardından bugün de devam etmektedir.

• Kürtler, I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra toprakları parçalanarak ulusal varlıkları yok sayılan bir diğer halk oldular. Toprakları ve ulusal varlıkları Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında bölünen Kürtler, 20. Yüzyıl boyunca çeşitli isyan ve ayaklanmalarla ulusal taleplerini duyurmaya çalıştılar. 1923'te Mahmut Berzenci'nin Irak Kürdistanı'nda başlattığı ayaklanma İngilizler tarafından bastırıldı. 1940'lı yıllarda Molla Mustafa Barzani önderliğinde gelişen ayaklanma, yine İngiliz müdahalesiyle engellendi. 1946'da, İran'da Sovyetler'in desteğiyle kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyeti de, İngiliz destekli İran ordusu tarafından yıkıldı. Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşu sürecinde M. Kemal ve arkadaşlarının Kürtlere verdiği sözlerin yerine getirilmemesi üzerine, Şeyh Sait, Ağrı, Dersim başta olmak üzere, onlarca Kürt isyanı gündeme geldi ve bütün bu ayaklanmalar kanlı şekilde bastırıldı. Irak'ın işgali ve ABD emperyalizminin bölgeye askeri güç olarak girişiyle birlikte ortaya çıkan "konjönktürel" koşullarda Irak Kürtleri "Kürt Federe Devleti" olarak da adlandırılan bir "özerk bölge" oluşturdular ve bu bölgenin yönetimi ele aldılar. Türkiye'de ise, önceki başkaldırılar saklı tutulursa, son otuz yıldır giderek kitlesel boyutlar kazanan bir ulusal Kürt mücadelesi devam ediyor ve bu mücadele, ülke yöneticileriyle emperyalistleri Kürt politikasını eskisi gibi sürdüremez duruma getirmiştir.

Yukarıda ana başlıklar halinde özetlediğimiz mücadele tarihi, bugün yeniden devrimci bir dönüşüm sürecine giren Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halkların emperyalizm ve gericiliğe karşı mücadelelerinin köksüz olmadığını, bu mücadelenin

ciddi bir tarihsel birikime sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Mısır'dan sonra Yemen, Ürdün, Libya, Bahreyn, Cezayir, Irak'a yayılan halk ayaklanmaları, İngiliz, Fransız ve ABD emperyalizmi destekli kral, şeyh ve diktatörlerin artık ülkelerini eskisi gibi yönetemedikleri/yönetemeyecekleri bir döneme doğru ilerlemektedir. Onlarca yıldır her türlü demokratik örgütlülüğü ve talebi bu zorba yönetimler tarafından engellenip bastırılan halkların isyanlarının iş, ekmek, özgürlük taleplerini karşılayacak bir hatta ilerletilebilmesi için, bu halkların 20 yüzyılın başlarında geliştirdikleri hareket ve örgütlülüğü aşan yeni bir devrimci-demokratik örgütlülüğün geliştirilmesi acil bir ihtiyaç durumundadır. Çünkü emperyalizmin manevralarını boşa çıkarmanın ve işbirlikçi egemenlerin yeniden başa çöreklenmesinin önüne geçmenin yolu ancak böylesi bir istikrarlı mücadeleyi sürdürebilecek bir örgütlülüğün oluşturulmasından geçmektedir.

ABD EMPERYALİZMİNİN BÖLGESEL PLANLARI VE KÜRTLER

Kürtler, Arap ülkelerindeki ayaklanma ve devrimci hareketlerle sınırlı ilişkilerine (Filistinli devrimci örgütlerle aynı dönemlerde Bekaa'daki kamplarda kalmaları ve 90'lı yılların başında Filistin İntifadası'ndan esinlenerek gerçekleştirilen serhildanlar bu ilişki ve etkileşimin içinde sayılabilir) rağmen, bölgede emperyalizm ve işbirlikçilerine karşı yükselen mücadelede önemli bir yer tutmaktadırlar. Türkiye Kürtlerinin ulusal özgürlük mücadelesinin bir özelliği de, bu mücadelenin, ABD emperyalizminin bölgesel planlarıyla çatışma içinde olması ve Türkiye egemenlerinin politikaları karşısında önemli ve ciddi bir direnç oluşturmasıdır. Kürtler, Ortadoğu'daki devrimci kabarışın Mezopotamya'dan yükselen bir dalgası; üstelik 25 yıldır gelişip güçlenen bir mücadele ve güçlü bir örgütlülüğe sahip halk hareketi olarak, bölgedeki değişimin en önemli dinamiklerinden biri durumundadırlar.

I. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrasında İngiliz-Fransız emperyalistlerinin özel bir rol oynadıkları emperyalist politika-

larla bölünen 'Kürt coğrafyası'nda, Kürtler, on yıllarca emperyalizm işbirlikçisi rejimlerin baskısı altında yaşamak zorunda bırakıldılar. II. Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra İngilizlerin yerini ABD emperyalizmi aldıktan sonra da, bu durum değişmedi; ABD, Kürt sorununu bölge ülkeleriyle ilişkilerinde ve Sovyetler Birliği'nin etkisini kırmak ve yok etmek üzere istismar konusu etmekle birlikte, Kürtlerin ulusal hak istemli mücadeleleri karşısında, bölge gericiliklerinin en büyük destekçisi oldu. O, Kürtlere karşı yok sayma ve yok etme politikası izleyen işbirlikçilerini korurken, onları işbirliğine daha fazla zorlamak üzere de Kürt sorunundan yararlanmaya çalıştı.

ABD'nin yıllarca desteklediği ve İran'a karşı kullandığı Saddam'la 1990'da çıkar çelişkisi içine girmesi, Saddam'a karşı güçlü bir muhalefet odağı olan Kürtlerin satranç tahtasında daha önemli bir taş olarak yer almasının koşullarını yaratmıştı. 1991'deki Körfez Savaşı sonrasında, Kürtler, 36. Paralel'in kuzeyinde fiili bir yönetim oluşturmuş ve ABD'nin 2003'te Irak'a yaptığı ikinci müdahaleden sonra Saddam diktatörlüğünün yıkılmasının ardından, bölgede Kürdistan Federe Yönetimi'nin ilan edilmesi, sadece Irak Kürtleri açısından değil, Türkiye-İran ve Suriye Kürtleri açısından da 'yeni bir durum'un ortaya çıkması anlamına geliyordu. Bu gelişme üzerine ABD-İngiliz emperyalistlerini bağımlı-ezilen ulusların "kurtarıcısı" gösteren teoriler ve bununla birleşen politik pratikler ortaya konduğu gibi, sorunun emperyalist istismarına karşı bağımsızlıkçı tutumlarda ısrar eden anlayışlar da oldu. Bu her iki tutum ve politikanın Türkiye Kürt hareketi içinde de savunucuları oldu ve fakat anti-emperyalist kurtuluş politikasında ısrarlı ve yoksul emekçi sınıfların kitlesel desteğine sahip olan mücadele esası oluşturdu.

Abdullah Öcalan'ın 1999'da gerçekleştirilen bir ABD operasyonunun ardından Türkiye'ye teslim edilmesi, bağımsızlıkçı politikaya ve Kürt hareketine emperyalist dayatmanın bir ürünüydü. 2002-2004 yılları arasında hem Jandarma Gelen Komutanı hem de Kara Kuvvetleri Komutanı olarak görev yapan emekli orgeneral Aytaç Yalman, *"Öcalan'ın Türkiye'ye*

getirilmesinin Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında gerçekleştirilmiş bir operasyon" olduğunu ve arkasında yatan amacın *"Talabani ve Barzani'nin alternatifsiz bırakılması"* yani, ABD güdümünde olmayan bir Kürt hareketinin güçlenmesinin engellenmesi olduğunu itiraf etmişti.

ABD'nin Irak'a müdahale sürecinde Türkiye'de savaş tezkeresinin reddedilmesi, Türkiye egemenleri ile ilişkilerde gerginlikler yaşanmasına ve Irak Kürtlerinin ABD politikalarında öne çıkarılmasına neden oldu. Ancak ABD'nin "tek kalıcı ve gerçek dostu" kendi çıkarlarıydı. ABD'nin Irak'tan diğer bölge ülkelerine askeri müdahale gücünü bulamaması ve askerlerini geri çekmesinin gündeme gelmesi, Türkiye egemenlerinin çıkarlarını da gözeten bir politik tutumun geliştirilmesini gündeme getirdi. 2006 sonlarında, ABD'de Baker-Hamilton Raporu olarak adlandırılan *"Kürdistan Üzerine Çatışmayı Önleme"* başlıklı bir rapor yayımlandı. Rapor, ABD'nin Irak'tan çekilme sürecinin bölgesel çıkarlarına hizmet edecek bir şekilde gerçekleştirilmesi ve ABD'nin bölgedeki güç ve etkisini sürdürmesi için yapması gerekenlere dair öneriler sıralanıyordu. Bu öneriler içinde, Irak Anayasası'nın 140. Maddesi'ne göre yapılması gereken Kerkük Referandumunun ertelenmesi (Türkiye egemenleri, olası referandum sonrasında bölgenin en önemli petrol merkezinin Kürt Yönetimi'nin eline geçeceğine kesin gözüyle bakıldığından, bu referandumun ertelenmesini istiyordu) ve PKK'nin *"bölgede istikrarsızlık yaratabilecek bir silahlı güç"* olmaktan çıkartılması, yani silahsızlandırılması gibi yer alıyordu. ABD'nin, Irak Federe Kürt Yönetimi ve Türkiye ile ilişkilerde "bir denge politikası"(!) gütmesi ve Türkiye ile Kürt Federe Yönetimi'nin, ABD politikaları ekseninde bir araya getirilmesi isteniyordu. Türkiye ile ilişkilerin yeni dönemdeki ihtiyaçlara uygun olarak geliştirilmesinin en önemli adımı, 2007 sonlarında (5 Kasım'da) yapılan Bush-Erdoğan görüşmesinde atıldı. ABD, yıllarca engellediği Türk ordusunun Irak Federe Bölgesi'ndeki PKK kamplarına hava ve kara operasyonları yapmasına 'olur' verdi. Öte yandan PKK'ye karşı ortak önlemler alma üzerinden, Türkiye egemenlerinin *'kırmızı çizgi'* ola-

rak belirlediği ve *"görüşmeyiz"* dedikleri Kürt Federe Bölgesi Yönetimi ile doğrudan görüşmelerin önü açıldı. PKK'ye karşı yapılan operasyonların askeri anlamda bir işe yaramadığını dönemin Genelkurmay Başkanı Büyükanıt bile itiraf etti. Ama bu operasyonlar, aslında, ABD'nin ülke siyasetine politik operasyonları olarak önem kazandı. Genelkurmay sözcüleri, yeni dönemdeki ilişkileri *"mükemmel"* olarak değerlendirdiler. Türkiye egemenleri, ABD'nin bölge politikasının 'misyoner sözcülüğü'nü üstlenmiş olarak bölgede dolanmaya ve *"yeni bir düzen kurulacaksa onun en etkili oluşturucusu biz olacağız"* vaazlarıyla '*bölgesel taşeronluk*' rolünü nasıl da benimsediklerini ortaya koydular.

Türkiye egemenleri, ABD'nin "bölgenin lider ülkesi" söylemleri eşliğinde kendilerine biçtikleri bölgesel taşeronluk rolünü oynayabilmek üzere, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nda somutlanan Yeni Osmanlıcı 'aktif dış politika' yönelimi içine girdiler. "Yeni Osmanlıcılık", somut ifadesini, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yer alan bölgenin Müslüman ülkeleri üzerinde yeniden etkili olma arayışında buluyordu. Bu temelde, İsrail ile karşı karşıya gelmekten, ABD'nin de tepkisini çeken İran'la nükleer pazarlıklara kadar çeşitli adımlar atıldı. Suriye ile ilişkiler geliştirildi, Irak'ta Sünniler üzerinden siyasete müdahale olanakları yaratılmaya çalışıldı, Filistin'de Hamas'ı destekleyen açıklamalar yapıldı. Ama gerçekte, durum göründüğü kadar parlak değildi; Irak'ta hükümet kurma arayışlarından İsrail'e karşı tutuma, Kafkasya'daki müdahalelerden enerji geçiş anlaşmalarına kadar atılan/atılmaya çalışılan her adımda, Kürt sorunu, egemenlerin ayağına dolanan bir sorun olarak karşılarına çıktı.

'MODEL ÜLKE' TÜRKİYE'NİN KÜRT AÇMAZI!

ABD'nin ve onun dümen suyunda yüzen "yerli" liberallerin Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun ayaklanan halklarına 'model' olarak gösterdikleri Türkiye, aslında, Filistin sorunu gibi uluslararası bir karakter taşıyan ve değişen bölgesel dengeler ve gelişen halk mücadelesi nedeniyle artık üstü örtülemez/geçiştirile-

mez bir sorun olan Kürt sorunu gibi, büyük ve çok kapsamlı bir toplumsal-siyasal sorunla karşı karşıya olma açmazındaydı. Ve ülke egemenlerinin yeni yönelimi, bu sorunu çözmeye yönelik hamleler yapmayı zorunlu kılıyordu. 'Açılım' adı altında, dışarıda ABD, Irak Merkezi ve Bölgesel Hükümetleri, Suriye, İran gibi ülkelerle geliştirilen ilişkiler üzerinden PKK'nin etkisizleştirilmesi ve içeride de, Kürt hareketinin bölünüp etkisizleştirilmesine yönelik adımlarda anlam kazanan politika, böylesi bir süreç ve koşullar altında gündeme getirilmişti. ABD, PKK'yi "ortak düşman" ilan etmiş, Suriye ve İran'la işbirliği anlaşmaları yapılmış, Talabani ve Barzani PKK'nin silahsızlandırılması ve Kandil'den çıkması için baskı yapmaya başlamış, 2009 Yerel Seçimleri öncesinde TRT Şêş açılmış ve Kürtlere çeşitli hakların tanınacağı yeni düzenlemeler yapılacağı açıklanmıştı. Ülke içinde tasfiyeye uygun koşulların yaratılması amacıyla, 'açılım', iki uçlu bir politika olarak gündeme getirildi. Bir yandan Bakan Atalay, 'açılım' politikası temelinde kısa, orta ve uzun vadede yapılacakları açıkladı (Kürdoloji bölümlerinin açılması, yol kontrollerinin ve yayla yasaklarının kaldırılması, Kürtçe yer isimlerinin iadesi ve yeni anayasa yapılması vb.), ama öte yandan da, Kürt ulusal hareketinin (KCK'nin) demokratikleşme yönünde atılmak istenen adımları baltaladığı/baltalamak istediği söylemi eşliğinde, operasyonlar devam ettirildi. Aslında yapılmak istenen açıktı, AKP, Kürt sorununu değil, Kürt hareketini çözmek/etkisizleştirmek istiyor ve bu amaçla, Kürt halkını yedeklemeye çalışıyordu. Buna hizmet ettiği ölçüde, "bireysel haklar" çerçevesi içinde kimi adımlar atmayı planlıyordu ve bu eski genelkurmay başkanının ifadesiyle bir devlet politikasıydı.

Bu politikanın en büyük açmazı, Kürt ulusal mücadelesi ve bu mücadelenin taleplerini dikkate almaması, yani halksız bir çözümü dayatmasıydı. Kürt hareketini çözmeyi ve bu örgütsüzleştirmenin yaratacağı zemin üzerinden sorunu 'bireysel haklar' temelinde çözmeyi amaçlayan bu politika, aynı nedenlerle tıkanmıştır. 2009-2010 Newrozları, yerel seçimlerde kazanılan başarı, "Barış Grupları"nın karşılanmasında takınılan tutum ve "KCK" operasyonları karşısında halkın gelişen kit-

lesel mücadelesi ve bölgede toplu mezarların açılarak suç işleyen karanlık suç örgütlerinin ortaya çıkartılması için yapılan eylemler, sürecin sorunun çözümünü dayatan olgu ve özelliklerinin devam ettiğini; ulusal tam hak eşitliği mücadelesinin güçlenerek süreceğini göstermektedir.

Mısır söz konusu olunca *"Demokrasi ve özgürlük bir ulufe değil, insani bir haktır"* diyen Başbakan Erdoğan'ın, Kürt halkının 'iki dillilik' ve 'demokratik özerklik' temelinde eşit haklara dayalı birlikte yaşam için yürüttüğü mücadele karşısındaki tutumu, Ortadoğu'daki diktatörlüklerin halklarının istemlerine karşı takındığı tutumdan farksızdır. AKP Hükümeti, "çift taraflı ateşkes üzerinden çözüm için müzakere sürecinin başlatılması" talebine karşı ayak diremektedir. Anadilde eğitim ve Kürtçenin kamusal alanda kullanması önündeki engeller devam etmekte, KCK davasında olduğu gibi anadilde savunma yapma hakkı bile reddedilmektedir. Başta JİTEM olmak üzere, bölgedeki kontrgerilla örgütlenmesi ve işlediği suçların açığa çıkartılması yönündeki çabalar bizzat AKP Hükümeti eliyle engellenmekte; koruculuk, halka karşı devlet eliyle örgütlenmiş bir suç örgütü olarak, varlığını sürdürmektedir. Kürtlerin 'özerklik' talebi bölücülük olarak damgalanmakta; işçi ve emekçilerin, Alevilerin, gençlerin, kadınların insanca yaşam, yüzde 10 seçim barajının kaldırılması ve demokratik bir anayasa talebi duymazdan gelinmektedir. Kürtlerin, işçi ve emekçilerin, gençlerin hak talepli eylem ve mücadelesinin karşısına dizginsiz bir polis terörü çıkartılmakta, en temel insan hakları ayaklar altına alınmaktadır. Emperyalistler ve işbirlikçileri tarafından Ortadoğu'nun ayaklanan halklarına *'demokratik bir model'* olarak gösteriledursun, başkanlık sevdalısı Başbakan Erdoğan ve partisi, Ortadoğu'nun diktatörlerinden farksızlığını her geçen gün daha fazla göstermektedir.

KÜRT ULUSAL MÜCADELESİ VE DEMOKRATİK ÇÖZÜM

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ulusal varlıkları yok sayılan Kürtlerin gerçekleştirdikleri ulusal hak istemli ayak-

lanmalar, ülke egemenleri tarafından, *"dış güçlerin kışkırtması"*, *"dinsel-feodal gericilik"*, *"ekonomik geri kalmışlık"* gibi çeşitli söylemlerle ulusal sorunun dışındaki olgularla izah edildiler. Resmi kaynaklara 29. Kürt isyanı olarak geçirilen ve 1984'te başlatılan silahlı mücadele üzerinden gelişen son Kürt ulusal hareketi, hem lokalliği aşarak Kürtleri ulusal bir hareket etrafında birleştirmeyi başarması ve hem de 25 yılı aşkın bir süredir sürekli büyüyen bir halk hareketine dayanan istikrarlı örgütlenmesiyle öncellerini aşmayı başarmıştır. 90'lı yılların başında bölgenin birçok kentinde gerçekleştirilen serhildanlarla Kürt ulusal mücadelesi, silahlı hareketin ötesinde bir halk hareketi olarak gelişme sürecine girmiş ve 93'ten sonra bu hareketin bastırılması için tırmandırılan özel savaş politikasıyla binlerce faili meçhul ve toplu katliamlar yapılmış, 3 milyona yakın Kürt köylerinden, topraklarından zorla göç ettirilmiştir. Bu baskı ve katliamlar hareketi zayıflatmak bir yana giderek bölge kentlerini ve Batı'daki ülke metropollerini kuşatan bir mücadelenin önünü açmış, Öcalan'ın Türkiye'ye getirildiği 1999'dan sonra, Kürt ulusal mücadelesi, esas olarak kentlerdeki halk hareketine dayanmıştır. Bugün Kürt ulusal hareketi bölgenin Diyarbakır ve Van gibi büyük kentlerinin de içinde yer aldığı yüze yakın yerleşim biriminde yerel yönetimleri kazanmış ve iki buçuk milyonu aşkın Kürdün desteğine sahip bir güce ulaşmıştır.

Kürt ulusal hareketinin kitlesel halk eylemlerine dayanan mücadelesi karşısında ülke egemenleri, giderek inkârcı politikaları reddetmek zorunda kalmış, ama "bireysel kültürel haklar" olarak tarif edilen çerçeve içinde bir çözümü dayatmak için halkın örgütlülüğünü bölmeye yönelik politikalar geliştirmeye yönelmiştir. Egemenlerin dayatmaları karşısında Kürtler, başta anadilde eğitim olmak üzere kolektif hak talepli çeşitli örgütlenmeler yaratmış ve kampanyalar düzenlemişlerdir. Bugün Kürtlerin farklı kesimlerini birleştiren ve 'Kürt ulusal meclisi' işlevini gören Demokratik Toplum Kongresi, bu örgütlenmelerin en kapsamlısı durumundadır. DTK, sorunun farklı boyutlarına dair gerçekleştirdiği çeşitli çalıştaylardan sonra

Kürtlerin çözüm konusunda taleplerini ve öngördükleri çözüm modelini bir taslak halinde kamuoyuna açıklamıştır. DTK, "Demokratik Özerklik" olarak tanımladığı bu çözüm modelini, *"Kürt halkının temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ve bu temelde özgür, eşit, gönüllü birliğin sağlanmasının statüsü"* olarak tarif etmektedir. Bu model, toplumun tüm kesimlerinin yönetime katılması hedefi doğrultusunda halk meclisleri sisteminin oluşturulmasını, topluluklar ekonomisi yaratılması (köy komünleri, kooperatifler) temelinde işsizliğin ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını ve toplumun güvenlik politikasının örgütlü topluma dayanan öz savunma birlikleri üzerinde inşa edilmesini amaçlamaktadır. Bugün Kürt ulusal hareketinin sorunun çözümü bağlamında gündeme getirdiği "demokratik özerklik", sadece Kürtlerin taleplerinin karşılanması bakımından değil, ülkede ırkçı-gerici politikaların son bulması ve her milliyetten işçi ve emekçilerin birlikte demokratik bir gelecek inşa etmesi bakımından da önemli, dönüştürücü bir talep olarak durmaktadır.

KÜRT HAREKETİNİN ARAP HALK AYAKLANMALARIYLA İLİŞKİSİNİN SINIRLILIKLARI VE NEDENLERİ

Tunus ve Mısır'da patlak veren ve tüm Arap ülkelerini etkisi altına alan son halk ayaklanmaları bir tarafa, genel olarak Kürt ulusal hareketi ile Arap halk hareketleri/mücadelesi arasında belli bir mesafenin olduğunu söylemek mümkündür. Bunun tarihsel arka planında emperyalizm ve bölge egemenlerinin düşmanlaştırıcı politikaları yer almaktadır. Buna rağmen özellikle Filistin halk mücadelesinin Kürt halkı tarafından sempatiyle karşılandığı ve Kürt serhildanlarının Filistin intifadasından esinlendiği söylenebilir. Yine, özellikle Kürt ulusal hareketinin bölünüp etkisizleştirilmesi ve demokrasi güçlerinin yerine tarikatçı-gerici güçlerin ikame edilmesi arayışına dair değerlendirmelerde, söz konusu girişimin bir 'Kürt Hamas'ı yaratma arayışı olduğu vurgusunun yapılması da, bu etkilenmeye, bu hareketler/mücadele arasında kurulan özdeşime örnek olarak

verilebilir. Genel olarak bugün Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki son halk ayaklanmalarının Kürt ulusal mücadelesi üzerindeki en önemli etkisinin halkın kendi mücadelesine olan güvenini artırması; sorunun çözümünün halkın örgütlü gücünün harekete geçirilmesinden geçtiğini bir kez daha ve altını çizerek göstermesi olduğu söylenebilir. Öcalan'ın bu olayları değerlendirirken söylediği *"Diyarbakır'da halk, Mısır'daki gibi günlerce sokaklardan ayrılmazsa, taleplerini dile getirirse, işte o zaman barış gelir, bakın bakalım o zaman AKP kalır mı kalmaz mı, işte o zaman Erdoğan'ın kendisi bu sorunun çözümünü talep edecektir."* sözleri de bu gerçekliği yansıtmaktadır. Ve Kürt ulusal hareketi, Ortadoğu'da ayağa kalkan diğer halkların büyük oranda yoksun oldukları bir olanağa; onlarca yıllık birikimi olan bir politik örgütlülüğe sahiptir.

Yukarıda kısaca özetlediğimiz Kürt ulusal hareketi ile Tunus ve Mısır'da başlayıp bölgenin diğer Arap ülkelerine sıçrayan halk hareketleri arasındaki ilişki/etkileşimin sınırlılıklarını belirleyen en temel etmense; bu hareketlerin ortaya çıkış koşulları ve hareketlerin karakterini belirleyen temel taleplerdeki farklılıklarıdır.

Öncelikle Kürt hareketi, dört ülkenin sınırları arasına bölünmüş bir halkın bölgenin diğer halkları ile eşit koşullarda yaşama mücadelesi olarak anlam kazanmış; dolayısıyla temel karakteri ve talepleri ulusal nitelik taşıyan bir harekettir. Bu ulusal hak eşitliği mücadelesinin Türkiye ve bölgenin Kürt nüfusuna sahip diğer ülkelerindeki emek ve demokrasi mücadelesine iki yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir. Birinci olarak, ezilen ulusun geleceğini tayin mücadelesi, sadece bu mücadelenin tarafı olan halkın (Kürtlerin) değil, bütün bölge halklarının baskıcı, gerici-milliyetçi politikalar dayatan ülke egemenlerinden kurtulması; eşitlik, barış ve kardeşlik temelinde demokratik bir yaşamın tesis edilmesi mücadelesine büyük oranda güç ve olanak sağlayan bir mücadeledir. Bununla birlikte, ikinci olarak bu mücadelenin ulusal hak eşitliği taleplerinin ötesinde ezen-ezilen uluslardan ve diğer milliyetlerden geniş halk kesimlerinin iş, ekmek, toprak, insanca yaşam talepleri-

ni kapsayacak bir hatta ilerlememesi de, bu mücadelenin ezen ulus ve diğer milliyetlerden işçi ve emekçilerin mücadelesiyle birleşmesi koşullarını ağırlaştırmakta ve ötesinde de ülke egemenlerinin ırkçı-şoven kışkırtmaları kendi egemenliklerini sürdürmenin bir aracı olarak kullanma koşullarının devam etmesine zemin yaratmaktadır.

Kürt ulusal hareketi ve bölgede gelişen halk ayaklanmalarının karakteri ve bu hareketlerin etki gücü konusunda yapılacak değerlendirmeler bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer önemli nokta da şudur: Kürt hareketinin ulusal karakteri, elbette bu hareketin etki gücünü Kürtlerin yaşadığı ülkelerle (bu ülkelerdeki emek-demokrasi mücadelesiyle) sınırlamaktadır. Oysaki örgütlülük/önderlik bakımından taşıdıkları bunca zaafa rağmen, Tunus ve ardından Mısır'da patlak veren halk ayaklanmalarının bu kadar kısa bir sürede bölgenin tüm ülkelerini etkisi altına almasını sağlayan da, bu hareketlerin hepsinin diktatörlüklerin baskı ve sömürü politikalarına karşı iş, ekmek, özgürlük gibi ortak taleplere dayanmalarıdır. Arap ülkelerindeki ayaklanmaların Irak Kürdistan'ını da etkileyerek, Kürt işçi, işsiz yoksul halk kesimlerinin işsizliğe, yoksulluğa ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin yolsuzluklarına karşı kitlesel eylemler gerçekleştirmesi, bu iki hareketin; –ulusal taleplere dayanmanın ötesine geçmeyen, ulusallıkla sınırlı– ulusal hareket ile emekçi halk kitlelerinin –kuşkusuz ulusal da olan– ekonomik-sosyal (sınıfsal) taleplere dayanan hareketinin toplumsal karakteri ve etki gücü arasındaki ayrımın anlaşılması bakımından öğreticidir.

Toparlamak gerekirse, elbette Kürt ulusal hareketi ve bölgenin diğer ülkelerinde yükselen halk mücadeleleri arasında temel dayanakları/talepleri bakımından farklılıklar ve buna bağlı olarak etkileşimleri yönünden sınırlılıklar bulunmaktadır. Fakat bu durum, söz konusu hareketlerin emperyalizm ve işbirlikçi gericiliklerin bölgede dayattıkları politikaların yol açtığı sorunlara dayanan ve dolayısıyla birbirini tamamlayan parçalar olmaları gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü ancak bölgedeki halk hareketleri bu iki yönü birleştirilebildiği; mücadele talepleri ortaklaştırılabildiği ölçüde Ortadoğu'da demokratik bir dönüşüm gerçekleşebilecektir.

SONSÖZ:
EMPERYALİZM VE GERİCİLİĞE KARŞI HALKLARIN DEMOKRATİK ORTADOĞU'SU İÇİN...

Denilebilir ki, bugün halk ayaklanmalarına, toplumsal alt oluşa sahne olan ülkelerin hemen hepsi, 20. yüzyılın başlarında, sınırları emperyalist güçler tarafından, bu güçler arasındaki egemenlik/paylaşım mücadelesi üzerinden belirlenen ülkelerdir. 20. Yüzyılda bu ülke halkları tarafından emperyalizme karşı bağımsızlık talebi üzerinden çeşitli mücadeleler verilmiş ve zamanla kazanılan biçimsel bağımsızlık, ülkelerin emperyalizm uşağı işbirlikçi ülke egemenlerinin zorba yönetimlerine dönüşmüştür. Zaten bugün ardı sıra patlak veren halk ayaklanmaları da, bu zorba yönetimleri, emperyalizm işbirlikçisi şeyh, kral ve diktatörleri hedefine koymuş durumdadır. Emperyalist güçlerin, ezilen bölge halklarının 'iş, ekmek ve özgürlük' talepleriyle ayağa kalkışını destekler görünmesinin nedeni de, bu hareketlerin anti- emperyalist bir karakter kazanmasının önüne geçmek ve nihayetinde ülkelerin başına yeniden işbirlikçi güçlerin geçmesini sağlamaktır.

Bugün ayağa kalkan halkların mücadelesi nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, emperyalizm ve bölgenin gerici iktidarlarına karşı ciddi bir mücadele birikimi ortaya çıkarmış durumdadır. Bu mücadele birikimi, mevcut hareketlerin zaaflarının aşılması ve halk kitlelerinin kendi örgütlenmeleri üzerinden kendi iktidarlarını kurma hedefine doğru ilerlediği oranda, 20. yüzyılda emperyalistler tarafından çizilen bu coğrafyanın sınırlarının 21. yüzyılda halklar tarafından yeniden çizilmesinin önü açılmış olacaktır. Ve bu süreç, emperyalizm ve gericiliğin halkları düşmanlaştırmaya dayalı politikalarının da sonunu getirecek; bu coğrafyada yaşayan Arap, Kürt, Türk, Fars her milliyetten bölge halklarının barış ve kardeşlik içinde insanca yaşayabildiği demokratik bir iklimi de yeşertecektir.

ARAP HALK AYAKLANMALARI IŞIĞINDA FİLİSTİN-İSRAİL SORUNUNA BAKIŞ

ENDER İMREK

Tunus'taki halk ayaklanması tüm Arap dünyasını etkisi altına aldı. İşsizlik ve açlığın kol gezdiği Tunus'ta tezgahta sattığı birkaç parça eşyadan kazandığı parayla yaşamını sürdüren Muhammed Buazizi'nin, diktatör Zeynel Abidin bin Ali yönetiminin güçleri tarafından tezgahına el konulup dövülmesi bardağı taşıran son damla oldu. Bir Kuzey Afrika ülkesi olan Tunus'ta üniversite mezunu, işsiz bir gencin Bin Ali yönetimine isyanı bölgesel düzeyde gelişen halk ayaklanmalarının ateşleyicisi oldu. Buazizi'nin derdini anlatacağı bir yer bulamayacağı kanaatine vararak 17 Aralık'ta Belediye binası önünde bedenini ateşe vermesi ve 4 Ocak 2011'de hayatını kaybetmesi, patlamaya hazır halde olan Tunus halkının ayaklanmasını tetiklemeye yetti. 14 Ocak'ta başlayan ve giderek yayılan halk ayaklanması Tunus'la da sınırlı kalmayarak, aynı zamanda patlama ögeleri birikmiş olan tüm Arap-İslam dünyasında bir hareketlenmeye, birbirini motive ederek bölgesel düzeyde gelişen ayaklanmalara neden oldu.

Darbeler, suikastlar ve entrikalarla iradesi gasp edilen, polis ve asker gücüyle, babadan oğula geçen yöneticilerin, diktatörlerin ayaklanan halkı durdurmaya yönelik her girişimi; vaat, rüşvet, tehdit, şantaj, reform, paralı asker şiddeti ve diğer yöntemleri geri tepti. Halklar iş, ekmek ve özgürlük talepleri için kararlı bir tutum sergiledi. Yeraltı ve yerüstü kaynakları gasp edilmiş, ezilen ve sömürülen Arap halkı uzun yıllardan beri çektiklerinin artık katlanılamaz düzeye geldiğini ortaya koyarak ayağa kalktı, isyan etti. Her biri 50, 100, 150 milyar dolar servet sahibi olan 20, 30, 40 yıllık baskıcı ve emperyalizm işbirlikçisi iktidar sahipleri bir bir yıkılmaya başladı. Emperyalizm işbirlikçisi diktatörlerin yıkılışı karşısında "halktan yana", "demokratikleşme destekçisi", "diktatörlük karşıtı" bir görü-

nüm sergilemeye çalışan kapitalist-emperyalist dünya egemenleri, bir yandan da "dünyanın ve bölgenin sahipsiz olmadığı, halkların tepki ve isyanının da bir sınırı var" demek için fırsat arayışına girdiler.

Tunus'tan sonra bölgedeki diğer ülkelerde de hareketlenmeler, protestolar, çatışma ve yerel ayaklanmalar dinmedi. Ancak esaslı tutum Mısır halkı tarafından sergilendi. Birçok Arap ülke halkının moral ve güç bularak aynı dönemde ortak bir refleks göstererek ülke yönetimlerine karşı harekete geçmesinde Tunus'tan çok Araplar üzerinde tarihi ve manevi etkisi büyük olan Mısır etkili oldu. Mısır'da, Tahrir Meydanı'nda günlerce süren ve tüm dünyaca dikkatle izlenen direnişin, Arap halklarının harekete geçmesinde, on yıllardır bastırılmış duygu ve düşüncelerini haykırmaya, yönetimlere karşı ayaklanmaya geçmesinde önemli etkisi oldu. Böylece uzun yıllardan bu yana bastırılmış olan Arap halkı, bölgedeki ve dünyadaki politik gidişatı sarsacak bir süreci de başlatmış oldu.

HALK AYAKLANMALARININ ÖZGÜN VE GENEL NEDENLERİ, ARAP HALK DAYANIŞMASINI ARTIRACAKTIR

Enver Sedat, Begin ve Carter arasında imzalanmış olan 1978 Camp David Anlaşması'ndan sonra İsrail ile girilen sıcak ilişkileri artırarak sürdüren işbirlikçi Hüsnü Mübarek'e duyulan öfkenin Mısır halkıyla sınırlı kalmadığı, tüm Arap dünyasına yansıdığı bir gerçek. Mübarek'e karşıtı öfkenin aynı zamanda işbirlikçiliğe duyulan öfke olduğunu düşündüren birçok neden bulunuyor. 32 yıldan bu yana oturduğu devlet başkanlığı koltuğunu oğluna devretme hazırlığı içindeki Hüsnü Mübarek, halk hareketine direnemeden yıkıldı. 'Amiral Gemisi'ndeki bu gelişmeyle birlikte Ortadoğu'daki gelişmeler dikkatlerin merkezine oturdu.

Gelişmelerin gösterdiği, 2011 yılı başında Tunus'ta başlayan ve tüm Arap-İslam coğrafyasını etkileyen halk ayaklanmalarının yeni bir dönem açtığıdır. Bu halk ayaklanmaları dal-

gasından hemen her ülke değişik düzeylerde de olsa etkilenecektir. Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda çizilmiş sınırlar ve atanmış temsilcilerle vücut bulan Ortadoğu'da yaşanan bu gelişmeler, aynı zamanda yeni gelişmelerin de habercisidir. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da tahrip olan halk hareketinin yeniden toparlanması ve örgütlenmesinin önünü de açacak olan bu gelişmeler karşısında emperyalist güçlerin sessiz kalarak izleyici olacaklarını düşünmek de saflık olurdu. Henüz her ülkenin kendi diktatörüyle sınırlı bir tepki olmakla beraber, bu gelişmelerin giderek Arap halklarının ortak mücadele duygu ve fikrine evrileceği, halk isyanlarının işbirlikçileri hedef almakla kalmayacağı, giderek emperyalizme ve çizilmiş statüye yönelebileceğini beklemek hayalcilik olmasa gerek. Devam eden devrimci halk isyanlarının emperyalistlerin çıkarlarını tehlikeye soktuğu, Amerikan çıkarlarıyla Siyonist İsrail yönetiminin geleceğini tehdit ettiği de bir gerçek.

Nihayet, Libya'daki gerici Kaddafi yönetimine karşı baş gösteren isyandan sonra ABD, Fransa, İngiltere gibi emperyalist güçlerin ve diğerlerinin, aralarındaki çelişki ve çatışmaları da göstererek harekete geçmeleri, saldırıyı işgale vardırma arayışına girmeleri, Kuzey Afrika'dan başlayarak yeni bir planı devreye sokmaları olarak anlaşılmalıdır. Libya'ya yönelik emperyalist saldırının Saddam Irak'ını çağrıştıran argümanlar kullanılarak gerçekleştirilmiş olması, bu müdahalenin Libya ile sınırlı kalacağı ve Kaddafi'nin Saddam'ın akıbetine uğrayacağı anlamına gelmez. Arap dünyasındaki ayaklanmaların seyri içinde gelişen Libya'ya saldırı ve işgal hesabının daha şimdiden tüm Arap halklarını endişeye ittiği, süren Irak işgali ve sonuçlarının Arap halklarını düşündürdüğü ve arayışa sevk ettiği unutulmamalıdır. Irak ve Afganistan işgalleriyle emperyalizmin bu ülke halklarına çektirdiği acıların, işbirlikçi yönetimlerin "hafifletme" çabalarına rağmen halkın ruhu ve belleğinde derin izler yarattığı unutulmamalıdır. Libya'da Kaddafi'ye karşı ayaklanan, ancak gerici Kaddafi diktasını yıkacak kadar güçlenemeyen hareketin, aynı zamanda, emperyalist müdahaleye karşı bir direniş potansiyeli taşıdığı da gözden kaçırılmamalıdır.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halk ayaklanmalarının bastırılması, yeni işbirlikçilerin ve oluşturulacak "yeni" yönetimlerinin işbaşına getirilmesi hesabını da kapsayan Libya saldırısı, emperyalistler ve onların bölgedeki işbirlikçileri için eskisi kadar kolay olmayacaktır.

ARAP HALK HAREKETLERİ, FİLİSTİN DİRENİŞİNDEN İLHAM ALIYOR

Arap halk hareketleri karşısında sarsılan ve yıkılan diktatörlerin imdadına yetişmeyi de kapsayan Libya'ya yönelik emperyalist saldırı, şüphesiz İsrail yönetimini de sevindirdi. Arap Birliği ve emperyalizmin dümen suyundaki bölge yönetimleri de emperyalist müdahaleden memnun görünüyorlar. Ancak Magrip ve Ortadoğu'da tek bir ülke yoktur ki, halkı emperyalist müdahaleye alkış tutsun. Fas, Yemen, Bahreyn gibi ülkeleri derinden etkileyen, Cezayir'de mayalandığına dair veriler sunan, Suriye'de iş, ekmek, özgürlük talepleriyle dalga dalga büyüyen hareketin giderek birleşik bir Arap direniş hareketine bürünme potansiyeli taşıdığı da atlanmamalıdır. Filistin direnişinin içindeki bazı şahsiyetlerle birleşme eğilimi gösteren örgütlerin, Arap dünyasındaki aydın, sendikacı ve sınıf eksenli bazı oluşumların bu yönlü bir arayış içine girdikleri de görülüyor. Filistin halkının yaşadığı sürgün ve esaret koşullarının değişmesini de kapsayan bir dayanışmanın, işbirlikçi yönetimlerle İsrail Siyonizmi ve emperyalizme karşı gelişmesine ilişkin emarelerin kısa sürede ortaya çıkması hiç de imkansız görünmüyor.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu halklarının, Filistin halkının on yıllardır süren sürgün yaşamına ve uğradığı katliamlara seyirci kalan, ABD'nin ve emperyalistlerin dümen suyunda yüzen, servetine servet katan, halkı yokluk ve yoksulluk içinde yaşarken lüks ve sefahatle ünlenen, İsrail'in işgal ve katliamlarına ses çıkarmayan işbirlikçi yönetimlere karşı birikmiş öfkesinin dindiği düşünülmemelidir. Tunus, Mısır ve Libya'da olduğu gibi on yılların yıkılmaz gibi görünen iktidarlarının bir bölümünü yıkan, bir bölümünü sarsan ve sarsmaya devam eden halk, sessiz gibi göründüğü diğer ülkelerin başındaki dikta-

törleri de korkutmakla kalmıyor, olup bitenler, dünya işçi ve emekçilerine, ezilen ve sömürülen halklara umut ve moral aşılıyor. İsrail'in yeni provokasyonlar peşinde koşması, ABD, AB ve diğer emperyalist güçlerin bir yolunu bulup gelişmelere müdahale etme ihtiyacı duymaları, sadece Libya'nın petrol kaynaklarına el koymak, stratejik konumundan yararlanmakla sınırlı değil, Arap halklarının giderek bölgesel bir devrimci hareket kazanma ihtimalinden duyulan kaygı nedeniyledir.

1948'den bu yana işgal ettiği Filistin ve Arap topraklarından çekilmemekte direnen, ABD ve emperyalizmin yeminli jandarması, Arap halklarına karşı bir saldırı üssü halindeki İsrail'in de yaşanan gelişmeler karşısında "rahatsız" olduğu, nesnel bir gerçek olmanın ötesinde, İsrail'in girişim ve çırpınışlarıyla da görüldü. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halk ateşinin en çok endişelendirdiği ülkelerin başında geliyor İsrail. Gelişmelerin İsrail'e yönelen tepkilere dönüşmesi, sadece İsrail'i değil, arkasındaki esas güçleri de tedirgin ediyor. Aslında gelişmelerin İsrail'i tedirgin etmesi kadar doğal bir şey olamaz. Ancak bunun fiili bir harekete dönüşmeden engellenmesi, aynı zamanda, halkın özlem ve taleplerinden uzaklaşmış, Arap Birliği ve emperyalist ülkelerin bir kuklası haline gelmiş etkisiz Filistin yönetiminin geleceğini de derinden etkileyecektir. Arap halkları arasında emperyalist ülkelerin (işbirlikçi yönetimlerin katkısıyla) ektikleri nifak tohumlarının yerini dayanışmanın yeşermesine bıraktığı günümüzde, gelişmelerin, Irak-İran Savaşı, Saddam'ın teşvik edilerek 1990'da Kuveyt'e saldırtılması ve Körfez Savaşı boyunca kanayan yaralarda örnekleri görülen halk arasındaki dargınlık ve kırgınlıkları onarması işlevi görmesi de beklenmelidir. Irak'ın ABD ve müttefikleri tarafından işgali ve 1 milyondan fazla insanın ölümünün de yeniden değerlendirilmesinin muhtemel olduğu bir sürece girilmiş bulunuluyor.

FİLİSTİN SORUNU YENİDEN ARAP HALKLARININ SORUNU OLARAK GÜNDEME GELEBİLİR

Görünen o ki, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halk ayaklanmaları, aynı zamanda, en azından yakın tarihin bir muha-

sebesine de neden olacak, Filistin sorununu yeniden gündeme taşıyacaktır.

Gelişmeler, Filistin halkının İsrail işgalini püskürtme mücadelesini de etkileyecektir; zira halkların devrimci eyleminin Filistin sorununa duyarsız kalması düşünülemez. Bu gelişmelerin Filistinliler içinde zayıflayan direniş ruhu ve azmini yeniden tetiklemesi kadar, bugünden yarına olmasa bile Arap dünyasında yeniden dayanışma ve direniş fikrini ateşlemesi şaşırtıcı olmayacaktır. Henüz kendi diktatörlerini yıkmakla meşgul Arap halklarının yıkılanların yerine ne koyacağını belirleme sürecinin, aynı zamanda Filistin halkının yaşadığı acıları gündemine alma süreci olması da beklenmelidir. Nitekim Filistin halkını kendi kaderine terk ederek, ancak diplomatik görüşmelerle bir çözüm bulunabileceğini vaaz eden mevcut yöneticilerinin de hedef haline gelebileceği şimdiden konuşulup tartışılıyor.

Ayaklanmaların esas olarak halkın gücüne dayandığı ve Müslüman Kardeşler bir yana yayılan hareket üzerinde bir etkiye sahip olmamakla beraber bölgede gelişme gösteren HAMAS ve Hizbullah gibi İslamcı örgütlerin İsrail ve ABD karşıtlığı üzerinden bir merkez olma arzusu içinde oldukları da hesaba katıldığında, gelişmelerin İsrail'i hedef almaması düşünülemez. Libya saldırısı ve işgal planlarının, emperyalizme ve Siyonizme ve aynı zamanda suskun ve sessiz kalan ülke yönetimlerine karşı yeni birikimler yaratacağı da söylenmelidir. Filistin yönetimindeki iki başlılık, Mahmut Abbas'ın Mısır'daki halk ayaklanması sürecinde Mübarek yanlısı bir tutum alması ve statükonun devamından yana açıklamalarda bulunmasından sonra ortaya çıkan tepkilerin gösterdiği de, zaten bu yönlü bir gelişmenin olduğudur.

ARAP HALKLARI YENİ BİR DÖNEME GİRERKEN, İSRAİL VE FİLİSTİN SORUNU

Emperyalistlerce istedikleri her an ateşlenmeye hazır bir silah olarak Ortadoğu'ya yerleştirilen ve desteklenip donatılan İsrail, sadece Filistin topraklarını işgal etmek ve Filistin halkı-

na büyük acılar yaşatmakla kalmadı, aynı zamanda tüm Arap dünyasının ortasına yerleştirilmiş çok yönlü bir nifak işlevi gördü ve görmeye devam ediyor. İsrail'in Filistin topraklarını, Golan Tepeleri'ni işgali, Suveyş Kanalı'nın Mısır'ın ulusalcı lideri Nasır tarafından millileştirilmesi girişimine karşı başlatılan savaş, Lübnan'a saldırı ve başkaca birçok gelişme, birçok defa İsrail-Arap savaşına neden oldu.

1897 yılında Siyonist hareketin merkezi olarak hedefine koyduğu Filistin toprakları adım adım işgal edilerek, güçlü bir devlet yaratıldı. 1916'da yapılan ve Arap topraklarının paylaşılmasına dayanan Sykes Picot Antlaşması'yla elleri güçlenen İngiltere ve Fransa bölgenin kaderini sınırlarıyla birlikte çizdiler. Bu dönem, Siyonizm için fırsat olarak değerlendirilen "altın çağ" denebilecek bir dönem oldu. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, İngiliz yönetimi, hazırladığı bir düzenlemeye dayanarak (Belfour Deklarasyonu), mandası altındaki Filistin topraklarına 16.500 Yahudinin yerleştirilmesi için karar aldı. Bundan önce toplam Filistin nüfusu 700 bin dolayındaydı; 574 bini Müslüman, 74 bini Hıristiyan ve 56 bini Yahudi idi. İngilizler, Suveyş Kanalı'na yönelik bir tampon bölge oluşturmayı amaçlayarak ve ABD'nin de desteğini alarak, "Filistin topraklarında Yahudilere 'Milli Yurt' kurulması" için hızlı adımlar attılar.

1921'de buna tepki olarak Kudüs merkezli büyük bir Arap ayaklanması çıksa da, bastırılması fazla zaman almadı. Ürdün'ün Filistin'den ayrılması, iki devletin de İngilizlerin mandasına alınması ve "Churchill Bildirisi"nin yayınlanması, '30'lu yıllara kadar bir sessizlik sürecine neden oldu. Bu süre içinde Yahudi nüfusun artışı devam etti. 1930'da 40 bin olan sayı, 1935'te 62 bine ulaşmıştı. 1931'de, 22 Arap ülkesinin temsilcisi "Müslüman Ülkeler Kongresi"ni toplayarak "Siyonist Tehlikeye Dur" diyeceklerini ilan ettiler. Ancak emperyalist ülkelerin hızlanan desteği, Yahudi nüfusunun hızla artışı, Filistinlilerin işsizlik, açlık ve yoksulluk girdabına sürüklenmeleri ve giderek kendi topraklarında ikinci sınıf vatandaş muamelesine tabi tutulmaları Arapları telaşlandırmaktaydı. 1936 yılında toplanan Arap liderleri, Yahudilerin işgalini engelle-

mek amacıyla Arap Yüksek Komitesi'ni oluşturarak gelişmelerin karşısında tutum almak istediler ve arkasından başlattıkları genel grevi İngilizleri de hedefleyecek biçimde bir ulusal ayaklanmaya dönüştürdüler. Filistin'in bölüştürülmesi gerektiğini öneren Peel Raporu bardağı taşıran son damla oldu. Bu rapor Filistinlilerin bağımsızlıklarını gölgeleyecek şekilde topraklarını ikiye böldüğü için Arapların ayaklanmasının daha da şiddetlenmesine neden oldu. 1931 yılında 20 kadar İslam ülkesi Kudüs'te bir araya gelerek, "Siyonist tehlike" olarak gördükleri bu yığılmayı durdurma planları yaptılar. Ancak giderek kendi topraklarında ikinci sınıf vatandaş durumuna düşen Filistinliler 1935'te harekete geçtiler. Beş Arap partisi bir araya gelerek ortak tutum almaya başladı. 1936-1939 yılları boyunca her yere yayılan ayaklanmalar İngilizleri tedirgin etmeye yetti. Ortadoğu'daki gücünü muhafaza etme çabasındaki İngiltere, 1920'den beri mandası altındaki Filistinlileri ve Arapları rahatlatacak bir hamle yapmak amacıyla, *Beyaz Belge* adlı bir açıklama yaptı. İlerleyen yıllarda İsrail'i rahatlatacak ve işbirliğini ilerletecek yeni hamleler yapmak durumunda kalan İngiltere, bu belge ile, esas olarak, Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulması planının İngiliz siyasetinin bir unsuru olmadığını, bölgeye yerleşecek olan Yahudi mültecilerin kabulünün ancak Arapların onayı ile ve tedricen olabileceğini açıklıyordu. ABD ve İngiliz politikalarını ve İngiliz-Yahudi ilişkilerini de etkileyen bu tutum karşısında Araplar arasında tutum farklılıkları da ortaya çıktı ve direniş hareketi etkisizleşti.

Ancak 1947'de Filistin topraklarının verimli bölümlerini oluşturan %56'sının Yahudilerin yerleşimine verilmesi, çöl ve verimsiz alanların ise Filistinlilere bırakılması ve hızla buralara yerleşen Yahudilerin şiddete de baş vurarak Filistin topraklarını işgal etmeleri, Araplar arasında huzursuzluğu artırmakla kalmadı, örgütlenmenin ve direnişin ivmesini de yükseltti. BM tarafından yürürlüğe konan ve o sıralar Filistin'de %31'lik bir nüfusa sahip olan Yahudilere %56 oranında toprak veren bu karar, Arap ülkeleri tarafından kabul edilmemesine rağmen yürürlüğe girdi. Böylelikle, II. Dünya Savaşı boyun-

ca Hitler faşizmi tarafından tarifsiz acılar yaşatılan ve soykırıma tabi tutulan Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşimi de hız kazandı. ABD, bu girişimi özellikle destekleyip teşvik etti.

14 Mayıs 1948'de, Tel-Aviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi bir bildiri yayınlayarak İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan ettikten hemen sonra, Arapların muhalefetine rağmen, BM tarafından onaylandı. Ancak Siyonizmin merkez üssü işlevi biçilen İsrail'in kuruluşuna karşı tepkiler gecikmedi. İsrail'in kuruluşunun ilanından sonra Arap Birliği, İsrail devletinin ilanının kabul edilmeyeceğini açıklayarak karşı çıktı. 1948'de Mısır, Suriye, Irak ve Ürdün, silahlı güçlerini de harekete geçirerek, İsrail'e karşı saldırıya geçtiler. Ancak olası bir saldırıya karşı hazırlıklı olan İsrail, bu saldırıya İngiliz, Fransız ve Amerikan desteğinde yanıt vermekte gecikmedi ve Arapları püskürtmeyi başardı.

Böylece, Ortadoğu'da bir emperyalist ileri karakol olarak kurulan İsrail, peyderpey yerleştiği ve 1948'de devlet ilan ettiği topraklarla da yetinmeyip yeni topraklar işgal ederek, önemli bir emperyalist üs haline geleceğine kesinlik kazandırmış oldu. Daha devlet olmayı ilan etmeden, 1947'de işgal ettiği % 56'lık Filistin toprağıyla da yetinmeyerek, kısa süre içinde bu oranı %78 düzeyine çıkaran İsrail, Filistinlileri topraklarından sürmeye girişti. Savaşta 700 bin kadar Filistinli topraklarını terk etmek zorunda kaldı. Yerlerini yurtlarını terk eden Filistinlilerin 250 bin kadarı Gazze'ye yerleşirken, bir bölümü de farklı ülkelere ve başka Arap bölgelerine sığınmak zorunda bırakıldı.

Savaştan kârlı çıkan, elde ettiği zaferi aynı zamanda meşruiyet kazanmaya dönüştüren İsrail, emperyalistlerin desteğiyle, Mısır, Irak, Suriye ve diğer Arap ülkeleriyle ateşkes imzalamak için girişimde bulunmakta gecikmedi. Böylece parçaladığı Filistin toprakları üzerinde söz ve karar sahibi olacağını düşünmekteydi. Parçalanmış ve paylaştırılmış topraklardan sürülen Filistinliler mülteci yaşamına mahkum edilirken, Filistinlilerden boşalan topraklara SSSB, Polonya, Romanya gibi ülkelerden getirilerek yerleştirilen Yahudilerin nüfusu hızla artmak-

taydı. Savaştan sonra Batı Şeria Ürdün topraklarına eklenirken, Kudüs'ün doğu kesimi de bu ülkenin kontrolünde kaldı. Gazze'nin denetimi Mısır'a bırakılırken, Kudüs'ün batı kesimi İsrail'in kontrolüne geçti.

Bu gelişmelerle birlikte, İsrail tarafından işgal edilen topraklardaki Yahudi yerleşimi çarpıcı rakamlara ulaştı. 1920'lerde Yahudilerin yerleşim alanı 60.100 hektar iken, 1940'da sahip olunan toprak 155.200 hektara ulaşmıştı. Filistin'de yaşayan Yahudi sayısı ise, 1914'te 85 bin, 1943'te 539 bin, 1946'da 608 bin iken, 1947'de 650 bin olmuş, savaştan sonra ise hızlı bir toplanma ve yerleşim yaşanmış ve Filistin topraklarındaki Yahudi nüfusu 1949'da 758 bine ulaşmıştı.

Anlaşılacağı gibi, 1948 Arap-İsrail Savaşı, Arap dünyasında büyük çalkalanmaların, rejim arayışları ve değişikliklerinin de başlangıcı oldu. Zaten fazla zaman geçmeden Mısır'da Kral Faruk bir askeri darbeyle devrildi ve yerine darbe yapan subayların lideri Cemal Abdülnasır geçti.

MISIR, SÜVEYŞ KANALI'NI MİLLİLEŞTİRMEYE KALKINCA...

Asya ile Avrupa arasındaki deniz ulaşımında, Afrika çevresinde dolaşmaya gerek kalmadan taşımacılık yapılmasını sağlayan Süveyş Kanalı'nın, 1956'da Mısır tarafından emperyalist ülkelerin denetiminden alınarak ele geçirilmesi girişimlerinin başlatılmasıyla birlikte, yeni bir İsrail-Arap krizi gündeme geldi. İngiltere, Fransa ve ABD İsrail'i destekleyerek, Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı devletleştirme hesaplarını bozmak için harekete geçirdi. Özgür Subaylar Hareketi'nin Kral Faruk'u devirmesinden sonra, 1952 yılında Mısır'ın başına geçen hareketin lideri konumundaki Arap milliyetçisi Cemal Abdülnasır, sadece Mısır halkı üzerinde değil, tüm Arap dünyasında da ilgi uyandırmaktaydı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra faşizmin yenilgisi, birçok ülkenin halk cumhuriyetleri ve sosyalizm yoluna girmelerinin de yarattığı etkiyle, Arap halkları emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı gelişen her hareketlenmeye sempatiyle bakıyor, destek sunuyordu. İsrail'e karşı yaptığı açıkla-

ma ve tutumuyla sempati toplayan Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı devletleştirme girişimi de, sadece Mısır halkı değil, tüm Arap ve dünya halkları tarafından da sempatiyle karşılandı. İsrail'in işgal ettiği topraklardan çıkması gerektiğini ilan ederek tutum alan Nasır, Filistin-Arap davasının sembol ismi haline geldi.

Ancak Süveyş Kanalı'nı işleten şirketi milleştiren Nasır, İngiltere ve Fransa'nın hışmıyla karşı karşıya kaldı. ABD de, bu gelişmenin kabul edilemez olduğunu ilan etti. Zira emperyalistler için Süveyş Kanalı, Basra Körfezi ülkelerinden Batı'ya taşınan petrol için hayati derecede önemliydi. Bir süredir SSCB ile ekonomik, askeri ve siyasi ilişkiler kuran ve Arap milliyetçiliğinde başa oynayan Nasır'ın kanal şirketini millileştirme girişimi, emperyalist ülkelerin harekete geçmelerine neden oldu. Emperyalist güçler, yıllardır destek sunarak önemli bir karakol olarak tahkim ettikleri İsrail'i devreye soktular. İsrail'in Mısır'a saldırısı için yapılan planlar zaman geçmeden devreye sokuldu.

İngiltere, Fransa ve İsrail Anlaşması olarak da bilinen görüşmelerden sonra hızla savaş ortamı yaratıldı ve saldırıya geçildi. Mısır'ı kararından vazgeçirmek için toplanan Londra Konferansı'ndan bir sonuç alınamayınca, İngiltere Başbakanı Antony Eden Fransa ile ortak tutum belirlemek üzere Paris'e gitti ve kısa süre sonra İngiltere, Fransa ve İsrail, Mısır'a askeri müdahale kararı aldıklarını ilan ettiler. Emperyalist ülkeler, kanalın denetimini elden bırakmak istemiyor, bunu gerekçe ederek, Sovyetler'in artan etkisini de kırmak üzere yeni pozisyon kazanmayı da hesaplıyorlardı. Bunun için yapılan hesap çok açıktı; İsrail Mısır'a saldıracak, İngiltere ve Fransa, savaşı durdurmak için harekete geçecek, kanalın denetimi ele geçirildikten sonra da orada–güvenliği sağlamak üzere!– emperyalist askeri bir birlik uzun süreli olarak konumlandırılacak, Süveyş Kanalı'nın denetimini ele alacaktı.

SÜVEYŞ KRİZİ; İNGİLTERE, FRANSA DESTEĞİNDE İSRAİL'İN ARAPLARA SALDIRISI

İsrail, 29 Ekim 1956'da Sina yarımadasını işgal ederek Mısır'a karşı harekete geçtiğinde, tetikte bekleyen İngiltere

ve Fransa gecikmeden Süveyş Kanalı bölgesine asker çıkararak, "arabulucu" rolüyle, Mısır-İsrail savaşını durdurma çağrısında bulundu. Bu çağrıyı reddederek savaşacağını açıklayan Nasır, yeni bir saldırı dalgasıyla karşı karşıya kaldı. ABD durumu izliyor gibi görünse de, Mısır'ın ezilmesi için yoğun bir çaba gösterdi. Bir yandan da Körfez Krizi'nin büyük ve hızlı bir yarılmaya neden olmasını ve SB'nin tüm Ortadoğu ve Arap dünyasında güç ve sempati kazanmasını engelleyici planları devreye sokmakla meşguldü. II. Dünya Savaşı'nda güçlenerek çıkmış olan ABD, Ortadoğu'da kendisi için esas tehlikenin SSCB'den geldiğini görüyor ve giderek etkileri zayıflayan Fransa ve İngiltere'nin bölgede kendisi için bir rakip değil, olsa olsa yedek güç olacaklarından hareketle, İsrail üzerinde esaslı bir denetim ve etki yaratmak için hızla harekete geçiyordu.

ABD, İsrail'in kendi emperyalist emelleri için ne denli önemli olduğunu fark eden ve İsrail ile özel olarak ilgilenen bir devlet politikasını devreye sokmakta gecikmedi. Zira petrol bölgesinin Sovyetler Birliği'nin etkisi ya da denetimine geçmesi büyük bir tehlike olurdu! SB ise, Nasır yanlısı gözüküp Arap halklarının yükselen öfkesini anlayan ve destekleyen devlet görünümünde hareket ederek İngiltere ve Fransa'ya yönelik tehditlerde bulunsa da, etkili bir tutum almaktan kaçınıyor, alçak sesle gürlemekten öte bir şey yapmıyordu.

Nihayet İngiltere ve Fransa, uçak gemilerinin de katıldığı savaşı başlattı. Ancak Sovyetler Birliği bu dönemi, bölgede etki ve güç kazanmak üzere değerlendirdi. Nasır ile iyi ilişkiler geliştiren SB, İngiliz ve Fransız sömürgecilerine karşı gelişen bağımsızlık mücadelelerini destekleyen açıklamalarda bulunmakla birlikte, bunu açık bir politikayla desteklemeye vardırmaktan uzak kalıyordu.

Çok geçmeden İsrail, İngiliz ve Fransız askerleri Mısır'ın direncini kırarak üstünlük sağladılar ve Kanal bölgesini ele geçirdiler. İngiltere, Fransa ve emperyalist tekeller için şimdilik bu kadarı yeterliydi; İsrail verilen görevi yerine getirmiş, iyi bir iş çıkarmış, yeni topraklar elde etme olanağı da bulmuş-

tu. Şimdi sıra, bu durumu anlaşmalarla kalıcı hale getirmek, işgal ettiği topraklar üzerinde söz ve karar sahibi olmaktaydı. Emperyalist ülkeler tam bir işbirliği içinde hareket ettiler. Barış ve masa başında zafer için Kanada devreye sokuldu ve barış görüşmelerinin mimarı olarak görevlendirildi. Mısır ve İsrail arasındaki savaşın büyümemesi için "Barış Gücü" kurulması ve Gazze Şeridi, Sina Yarımadası ve Süveyş Kanalı'nın Barış Gücü'nün denetimine verilmesi gündeme getirildi. Emperyalistlerin planı olarak bu karar, Arapların toparlanıp yeniden harekete geçmeleri anlamına da gelen 1967'deki Altı Gün Savaşı çıkıncaya kadar uygulandı.

MISIR'IN ARAP DÜNYASININ 'BÜYÜK ABİ'Sİ OLMASI ENGELLENDİ

Bilindiği gibi, "*Ortadoğu'da Mısır'sız savaş, Suriye'siz barış olmaz*" sözü, emperyalistlerin hem bir yakıştırması ve hem de sözü edilen ülkelere birer rol biçmeleri anlamına gelmektedir. Mısır gerçekten de Ortadoğu'da Arap dünyası için bir "amiral gemisi"! Süveyş Krizi'nde büyük asker kaybı vermekle kalmadı, savaşı da kaybetmesine rağmen bu durumu değiştirme arayışından vazgeçmedi. BM "Acil Müdahale Gücü"nün Sina Yarımadası ve Gazze Şeridi'ne yerleşmelerini mecburen kabul eden Nasır güç kaybetmişti. Ancak başka gelişmeler de yaşanmış, savaştan sonra, 1881'den beri Mısır üzerinde süren İngilizlerin hakimiyeti önemli oranda darbe almış; İngiltere'nin Arap devletleriyle ilişkileri onarılamaz düzeye gelmişti. Bu gelişme İngiliz kamuoyu ve partileri arasında da çalkantılara neden olmuş ve İngiliz Başbakanı Eden istifaya zorlanmış, Fransa ise bölgedeki eski sömürgeleri üzerinde güç ve itibar kaybına uğramıştı.

Kanal üzerinden yaptığı çıkışla öne çıkan Nasır, yenilse de ünlenmiş ve tüm Arap halklarının dikkat merkezine oturmuştu. Bu dönem, Arap ulusal uyanışının ve sömürgeciliğe karşı tutum ve direnişlerin ve SB'ye yönelik ilgi ve sosyalizme sempatinin arttığı bir dönem oldu. Filistin direnişinin sadece Arap halklarınca değil, Müslüman dünya başta olmak üzere ilerici

demokrat kamuoyunca da destek bulduğu bir dönemdi. 1948 İsrail-Arap Savaşı'nda Arap arkadaşlarıyla İsrail'e karşı savaşmak üzere Kahire'de okuduğu üniversiteyi bırakan genç Yaser Arafat'ın Süveyş krizinde Mısır ordusuna çağrıldığı, savaştan sonra işgal edilen bölgeden çıkarak Kuveyt'e gittiği de bir not olarak düşülmelidir. Bunun, aynı zamanda, Filistin halk temsiliyetinin önünü açan, Nasır ve diğer Arap liderlerince teşvik edilen bir durum olduğu görülmektedir.

Bu süre boyunca SB, Süveyş Kanalı krizi ile başlayan süreçte açtığı yollardan hızla ilerleyerek, bölge ülkeleri ile ilişkilerini daha da geliştirdi. Arap milliyetçiliği, Nasır'a destek tutumuyla birlikte Sovyetler Birliği'ne karşı büyük ilgi duymuş, bazı Arap milliyetçileri işi, kendilerini sosyalist parti ve devletler olarak ilan etmeye kadar vardırmışlardı. Bu sürecin BAAS hareketinin gelişiminde önemli rol oynadığı da bir gerçek.

MISIR; ARAPLARIN 'KUTUP YILDIZI'

Daha önce de dikkat çekildiği gibi, 1956'da yaşanan Süveyş Krizi, Mısır için önemli bir askeri yenilgi olmakla birlikte, yeni dönem ve konjonktürün de sunduğu koşullarla birlikte önemli bir süreç oldu. Hiçbir Arap ülkesi İsrail'i meşru görmüyor ve halkın öfkesini de hesaba katarak, onunla diplomatik ilişkiler geliştiremiyordu. Hatta Suriye gibi ülkelerde biriken öfke İsrail'e karşı gerilla savaşına dönüşüyordu. Nasır'ın özel çabalarıyla da birleşen hemen tüm Arap dünyasını etkileyen yeni bir politik atmosfer oluşmaktaydı.

İsrail de bu süre içinde güç ve moral bularak durumunu korumakla kalmamış, daha da güçlenmişti. SB'nin de baskı unsuru olduğu bu süre içinde, İsrail'in işgal ettiği Sina Yarımadası'ndan çekilmesi önemli bir kazanım olarak sunuldu ve bu, Nasır'ın hanesine bir başarı olarak kaydedildi. Ancak Nasır'a prim yaptırılmak istenmiş olsa da, İsrail, işgalini genişlettiği Filistin topraklarında yeni saldırılar için güç topluyordu. Bu süre içinde, Süveyş krizi baş gösterdiğinde Mısır tarafından İsrail gemilerine kapatılmış olan ve İsrail'in stratejik önemde

malzemeler taşımakta kullandığı Tiran Boğazı da tekrar açılıyordu. İlerleyen yıllar, İsrail'in bu dönem yapılan anlaşmalarla önemli pozisyon kazandığını, ABD ve emperyalist ülkelerin Süveyş Kanalı ve geçiş yolları üzerinde önemli kazanımlar elde ettiğini gösterecekti. Ancak görüşme, anlaşma ve uygulamalarla geçen bu sürede, Nasır yönetimindeki Mısır'ın başını çektiği Arap-İsrail çatışması bir süreliğine ertelenmiş olsa da, İsrail'in işgal edilmiş topraklarda su ihtiyacını gidermek üzere başlattığı bazı girişimler, zaten bitmemiş olan kavgayı yeniden alevlendirdi.

ÜRDÜN NEHRİ SUYU, EL SAMU KAMPINA SALDIRI VE YENİ ARAP-İSRAİL ÇATIŞMASI

İsrail'in 1964 yılında gündeme getirdiği Ürdün Nehri'nin İsrail'e akıtılması girişimi, Arap ülkelerini yeniden ayağa kaldıran bir gelişme oldu. Ürdün Nehri'nden su almaya başlayan İsrail, başta Suriye olmak üzere, Arap tepkisini karşısında bulmakta gecikmedi. 1965 yılında Ürdün Nehri üzerinde Suriye tarafından başlatılan baraja yönelik İsrail saldırısı ise "bardağı taşırmaya" yetti. Üç ay boyunca Suriye baraj tesislerine saldırıda bulunan İsrail, yeni bir çatışmayı da tetiklemiş oldu. Bu gelişmeleri takip eden aylarda İsrail ile Ürdün arasında da sorunlar başladı ve bir yıl sonra 12 Kasım 1966'da, İsrail bir mayına çarpan araçta ölen üç askerini gerekçe göstererek, 13 Kasım'da Ürdün-Batı Şeria'daki El Samu'ya saldırıya geçti. 4 bin kişilik bir askeri kuvvetle son on yıldaki en büyük saldırıyı gerçekleştiren İsrail, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) denetiminde bulunan ve kendi topraklarından sürülmüş olan Filistinli mültecilerin yaşadığı dört bini aşkın insanın yaşadığı El Samu'da 100'ü aşkın evi yerle bir etti. Uçaklarla desteklenen ve tankların katıldığı vahşice bir saldırı gerçekleştirildi. Filistinlileri desteklemek üzere çatışmaya giren Ürdünlü askerler de öldürüldü. Saldırı karşısında El Samu'ya sığınmış mülteci Filistinlileri korumakta aciz kalan Kral Hüseyin'e karşı da büyük bir tepki olmuştu. 6 Gün Savaşı'na yol açan koşulları da hazırlayan bu saldırı, aynı zamanda Nasır'ın da yönlendirme-

siyle, Yaser Arafat'ın FKÖ'nün başına geçmesinin yolunu açtı.

Ürdünlüler, Filistinliler ve Araplar'ın bu saldırıdan sonra İsrail'e karşı öfkeleri arttı. Ancak Filistinlilerin ve Arapların Ürdün topraklarından İsrail'e karşı harekete geçeceği, yanıt vereceği korkusuyla, Ürdün yönetimi, ABD ve İsrail ağız birliği ederek, Ürdün askerlerinin ölümünü gizlemeyi sürdürdüler. Bu durum, Ürdün halkı içindeki tepkiyi daha da büyüttü. Ürdün ile İsrail arasında bir denge kurma çabasında olan ABD, telaşla bu gelişmelerin üstünü örtmeye ve Ürdün Kralı Hüseyin'i rahatlatacak arayışlara girdi; İsrail'i azarlama tutumunu hissettirmeye çalıştı. Ancak bu operasyon, İsrail için önemli bir tatbikat olmuş, askeri teknikleri deneme olanağı da yaratmıştı ve ABD bundan memnundu. Hem Arap ülkeleri ve halklarında, hem de dünya ölçeğinde gelişen tepkiler karşısında, 25 Kasım 1966'da, BM Güvenlik Konseyi İsrail'i kınamak zorunda kaldı. Bu türde kapsamlı bir operasyonun yapılması halinde "BM gerekli karşı önlemler alacaktır" çerçevesinde bir açıklama yapıldı.

TİRAN BOĞAZI İSRAİL'E YENİDEN KAPATILDI

Mısır 22 Mayıs 1967'de yaptığı bir açıklama ile Tiran Boğazı'nı İsrail'e kapatacağını duyurdu. "*Gemilerin İsrail'e stratejik malzemeler taşıdığı*"nı gerekçe gösteren Mısır, 23 Mayıs'ta Boğaz'ı İsrail bandıralı gemilerin geçişine kapattı. Bunu kabul etmeyeceğini ilan eden İsrail, yeni savaş ve çatışma nedenleri aramaya başladı. Ürdün'ü etkisiz kılarak Mısır ve Suriye'den koparmayı bir İngiliz, Fransız, ABD ve İsrail stratejisi olarak gören güçler, bunda başarılı olamadıklarını görüyor ve endişe duyuyorlardı. Zaten El Samu saldırısı ile büyük tepki toplayan, "emperyalizm uşağı" olarak ünlenen ve Nasır tarafından da itham edilen Ürdün Kralı, durumu kurtarmak için uygun bir ortam yaratılmış olduğunu düşünerek, Filistin ile bir askeri anlaşma imzaladı. Mısır ve Suriye'nin yanında yer alacağını açıklayan Kral Hüseyin, böylece İsrail karşısında Mısır, Ürdün ve Suriye eksenli bir Arap birliğinde yer almış oldu. Ürdün ve diğer Arap ülkelerine dağılmış olan Filistinlile-

ri örgütlemek ve İsrail'e karşı etkili bir mücadele vermek üzere, 1964 Mayısı'nda, Ürdün'ün denetimindeki Doğu Kudüs'te I. Filistin Kongresi'nin toplanıp FKÖ'nün kuruluşunun ilan edildiği süreçten sonra yaşananlar, bu cephede de önemli gelişmelere ve toparlanmaya neden oldu. Ürdün'ün savaşa dahil olması, toparlanan ve hazırlık içinde olan Batı Şeria'daki Filistinlilerin hiçbir engelle karşılaşmadan İsrail saldırısına karşı direnebileceği anlamına geliyordu. İsrail, ABD ve diğer emperyalist güçler Ürdün'ü olası bir savaşa dahil olmaması için ikna etmek için oldukça çaba gösterseler de, Arap baskısı ağır bastı, emperyalistler başarılı olamadılar. Savaşa girmekte kararsız olan Ürdün Kralı büyük bir ikilem içinde kalsa da, Arap halk baskısı onu İsrail karşısında tutum almaya mecbur bıraktı.

Mayıs 1967'de Nasır tarafından yapılan bir açıklama ile Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan ordularının İsrail'e karşı hazırlandığı ilan edildi. İşgal edilen Arap topraklarının geri alınacağını açıklayan, Irak, Cezayir, Kuveyt, Sudan ve tüm Arap halkının da hazır olduğu ve destek verdiğini duyuran Nasır, hemen tüm Arap devletlerini ortak bir tutum etrafında birleştirmişti. Nasır, İsrail'i baskı altına almak, gücünü göstermek, SB, ABD ve diğer güçler karşısında güçlü bir tablo sergilemek istiyordu. SB'nin desteğine de güvenen Nasır, Sovyet yapımı 450 savaş uçağına ve yine SB'nin güç ve destek sunduğu, silah sattığı Suriye'ye güveniyordu. Oysa Ortadoğu'da emperyalizmin ileri karakolu olarak konumlandırılan İsrail'in 264 bin askeri vardı. 100 bin askerini Sina Yarımadası'na yerleştiren Mısır'ın 167 bin, Ürdün'ün 55 bin, Suriye'nin ise 75 bin askeri bulunuyordu. Bekleyiş başladı ve bir süre sonra 5 Haziran 1967'de İsrail'in Mısır'a saldırısıyla savaş başladı.

1967 'ALTI GÜN SAVAŞI'

5 Haziran 1967'de İsrail ile Araplar arasında patlak veren ve altı gün sürdüğünden dolayı Altı Gün Savaşı adını alan Arap-İsrail Savaşı, Arap milliyetçiliğinin zirve yaptığı bir zamanda, Nasır'ın SB ile geliştirdiği siyasi, askeri ve ekonomik ilişkilerin de yarattığı güvenle başlayan üçüncü Arap-İsrail savaşı-

dır. İsrail'e karşı geniş Arap ittifakının sağlandığı savaşa, Mısır, Ürdün ve Suriye ile birlikte girerken, Irak, S. Arabistan, Sudan, Fas, Tunus, Cezayir gibi Arap ülkeleri de asker ve silah da dahil olmak üzere destek ve güç verdiler. SB de bu cepheyi destekler görünüyordu. Ancak ABD ve tüm emperyalistlerin açık desteğini alan İsrail bu savaştan da galip çıkmış, işgal ettiği yeni bölgelerle birlikte denetimindeki toprakları dört katına çıkarmıştı. İsrail, Mısır'ın Sina Yarımadası'nı işgal etmekle kalmadı, Suriye'nin Golan Tepeleri'ni, Filistin'in Gazze Şeridi ile birlikte Batı Şeria topraklarını da işgal ederek yerleşmeye başladı.

ABD'nin yeni pozisyon elde etmekten kaynaklı telkin ve yönlendirmesi, BM üzerinden sürdürülen yeni hesapları hızla sürüyordu. "Barış Gücü"nün yerleştirilmesi kesinleştikten sonra, Filistinli gerillaların etkisiz kılındığını da düşünerek Sina Yarımadası'ndan çekileceğini açıklamış olsa da, İsrail, ne BM kararlarını ne de uluslararası baskıyı ciddiye aldı. İsrail, Golan Tepeleri'nde nihai zaferi elde ettiğini ilan etti ve arkasından ateşkes imzalamaya yanaştı. Yapılan anlaşmada İsrail; Doğu Kudüs, Golan Tepeleri, Gazze Şeridi ve Sina Çölü'nde kalıyordu. Böylece Ürdün, Suriye ve Mısır topraklarından 68 bin 300 kilometrekarelik bir alanı da işgal ederek, sınırlarını iki buçuk kat genişletmiş oldu. BM kararlarına rağmen işgal ettiği topraklardan çıkmayan İsrail, Kudüs'ü, hiçbir devlet tanımasa da "*sonsuza kadar ve bölünmez başkent*" olarak kabul ettiğini bir kez daha tekrarladı.

Ancak bu gelişmenin Filistin cephesine yansımaları başka türlü devam ediyordu. Nasır ve ittifak güçlerinin kaybettiği savaş, Filistinlilerin Arafat ve El Fetih Örgütü etrafında birleşmelerine neden olmuş ve daha önce çeşitli Arap ülkelerinden medet umar durumda olan Filistinliler kendi davalarını sürdürmenin yollarını aramaya başlamışlardı.

İNGİLTERE VE ABD İSRAİL'İN ARKASINDA

Savaş, Arap ülkeleri arasında bir dağılma ve güvensizlik unsuru olmakla kalmadı, ABD emperyalizminin bölge ülkeleriy-

le işbirliğini geliştirmesinde de önemli bir başlangıç oluşturdu. Ortadoğu'ya silah ambargosu olmasına rağmen, İsrail'e silah sevkiyatı için her türlü yardımı yapmış ve sürekli olarak desteklemiş olan ABD'nin, Mısır kara kuvvetlerinin yerlerini tespit ederek bilgilerini İsrail'e verdiği ve İsrail'in buraları bombaladığı da açığa çıktı. İngiliz bölüklerinin İsrail askerlerinin yanında savaşa girdiği, yine uçak gemilerinden kalkan ABD ve İngiliz uçaklarının Mısır'a sortiler düzenlediği tartışma konusu oldu. Bu yıllarda Libya'daki Amerikan Wheelus Hava Üssü'nden kalkan uçakların Mısır'ın içlerini vurduğu iddialarını Kaddafi hükümeti de onayladı. Amerikan casus uydularının İsrail'e görüntüler sunduğu birçok kanıtla desteklendi. 6. Filo'nun bölgede bulunduğu bu dönemde, stratejik önemde askeri bölgelere düzenlenen saldırıların İngiliz ve ABD bilgi ve desteğiyle yapıldığı iddiaları İsrail, ABD ve İngiltere tarafından yalanlansa da, dünya kamuoyu İsrail'in başarısını ABD'nin desteğine bağlıyordu. Açığa çıkan bu destek tablosu karşısında petrol üreten Arap ülkeleri, İngiltere ve ABD'ye ambargo uygulamaya karar verdiler ve halkın öfkesi dininceye kadar bu tutum devam etti. Arap ülkelerinden altısı ABD ile diplomatik bağlarını keserken, Lübnan Amerikan elçisini geri çağırdı. ABD'nin İsrail'den yana açık tutum almasıyla birlikte Arap halkları içinde Amerikan karşıtlığı giderek yayıldı ve Altı Gün Savaşı sonrasında Ortadoğu'da anti-Amerikancılık güç ve dinamizm kazandı.

Altı Gün Savaşı'nda Arap Birliği ve Arap milliyetçiliğinin büyük bir darbe almasının ilk yansımaları devletler üzerinde görüldü. Bölge yönetimleri İsrail'in gücü karşısında daha temkinli davrandılar, açık tutum almaktan kaçındılar. Dahası, dümeni ABD'den yana kırmaya başladılar. Filistin halkının kurtuluş mücadelesinde "temkinli" olmak, diplomatik destek ve dayanışma mesajlarıyla yetinmek gibi yol ve yöntemler geliştirdiler. İsrail'in işgal ettiği toprakların geri alınması mücadelesi de ortak bir sorun olmaktan çıkarılarak, her ülkenin ayrı sorunu olarak kabul görür oldu. Arap devletleri, Filistin'i el altında destekleme türünden "ince" yöntemler geliştirip, aslında İsrail karşısında uzlaşmacı ve teslimiyetçi tutumlar aldılar.

ROGERS PLANI DEVREDE

1970'de İsrail tarafından "barış" adına gündeme getirilen Rogers Planı, ABD'nin ve SB'nin Ortadoğu'daki gelişmeler üzerinde bir mutabakata varma anlaşması olarak şekillendi. Rogers-Gromiko Planı da denilen ve İsrail için zafer anlamına gelen plan, SB'ye umut bağlayan Arap halkları için bir dönemin kapanması anlamına gelirken, Filistin direnişinin denetim altına alınması için ise tam bir tuzak işlevi gördü. İsrail baskısıyla yaşadıkları ülkelerden kovulan ve Lübnan, Suriye, Ürdün ve diğer Arap ülkelerinde oldukça kötü koşullarda mülteci olarak yaşayan Filistinlilerle işgal altındaki topraklarda yaşayanların aynı anda başlattıkları direnişin boğulması için, tek merkezden, özellikle Ürdün Kralı üzerinden tezgahlanan birçok provokasyon da devreye sokuldu.

Aileden geleneksel olarak İngiliz ajanı olan Ürdün Kralı Hüseyin, Filistin halkının mücadelesi karşısında bir İngiliz-Amerikan işbirlikçisi olarak açıkça rol üstlendi. CIA ve İsrail tarafından örgütlenen ve başlatılan saldırılar birbirinin ardı sıra devreye sokuldu. Arap dünyasında silahlı mücadele ve emperyalizme karşı tutum alan ulusal direnişlerin önünü kesmek için Filistin silahlı direnişinin boğulması, sadece emperyalistler için değil, bölgede Arap işbirlikçi yönetimleri için de önemliydi. Arap direnişinin yaygınlaşması, sadece İsrail'in işgaline son vermek ve onun el koyduğu topraklardan püskürtülmesini sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda İsrail devletinin varlığını da tehlikeye düşürecekti.

Dolayısıyla Rogers–Gromiko Planı, aslında Arap uyanışını bastırarak, İsrail devletine yol açmak, işbirlikçi yönetimleri güçlendirmek, Arap milliyetçiliğini parçalayarak etkisiz kılmak, ABD ve SB hegemonyasını tescil etmek ve El Fetih'i ve silahlı Filistin direnişini yok etmek planı olarak devreye sokulmuştu. Filistinliler bu plana karşı tepki ve direniş gösterdiler, ancak sonradan Kral Hüseyin'in "Kara Eylül" adını alacak saldırılarıyla Amman ve Ürdün'deki Filistin kamplarının yerle bir edilmesini engelleyemediler. Kral Hüseyin'in askerlerinin başı-

nı çektiği, tank ve toplarla sürdürülen saldırıda çocuk, kadın, gerilla ayrımı yapılmadan Filistinliler katledildi. Ürdün askerlerinden binlercesinin de öldüğü saldırıda, Filistinliler büyük bir komplo ile karşı karşıya kalmış ve Arap işbirlikçi yönetimlerinin de desteğiyle büyük bir darbe almışlardı. Bu gelişme Arap dünyasında büyük bir yankı uyandırmış, Kral Hüseyin'e karşı büyük bir nefret oluşmuştu. Daha sonra Filistin direnişini etkisiz kılmak ve örgütlerini tasfiye amaçlı olarak El-Fetih ile Kral Hüseyin arasında imzalatılmak istenen "ateşkes" kuşatması başlatıldı. Arap milli burjuvazisinin kararsız, bocalayan tutumu emperyalistlerce büyük bir fırsat olarak ayrıntısına kadar değerlendirildi. SB ve ABD tarafından hesaplarına uygun olarak etkisiz hale getirilmiş olan Arap ulusal direniş hareketleri ise, bunu reddederek direnişi sürdürme tutumundaydı. "Ateşkes"e rağmen Filistin direnişiyle yeniden başlatılarak sürdürülmesi uzun zaman almadı. Bu gelişmenin, Arap gericiliğine karşı devrimci direnişi bilediği gibi, halk arasında bir kafa karışıklığına ve bölünmeye denk geldiği de eklenmelidir.

Kral Faruk'u deviren ve İngilizlerin Mısır ve Süveyş Kanalı üzerindeki tahakkümüne son vererek Arap dünyasında hayranlık uyandıran, uzun bir dönem SB ile ABD arasında gidip gelen, bu iki güç arasındaki çelişkiler üzerinden manevralar yapan, Mısır ile Suriye'nin birleştirilmesi çabasında başarısız olan ve son yıllarında İsrail ile girdiği savaşta aldığı yenilgiyle sarsılan Cemal Abdul Nasır'ın 28 Eylül 1970'de ölümü, Ortadoğu'da önemli bir figürün de yok olması demekti.

Nasır'ın ölümü, tutarsız olsa da Filistin davasının savunulmasında, Filistinliler ve Araplar için önemli bir kayıp olmuş, İsrail güç ve moral bulmuştu.

1973 YOM KİPPUR SAVAŞI (ARAP-İSRAİL SAVAŞI)

Mısır, Ürdün, Suriye ile İsrail arasında 6-26 Ekim 1973'te Yom Kippur'da başlayan savaş, dördüncü savaş olarak da bilinmektedir. 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda adeta bozguna uğrayan Arap devletleri, emperyalistlerin denetimindeki kurum ve

temsilcilikler zemin edinilerek düzenlenen toplantılarla zaman geçirmeye başladılar. BM toplantılarıyla "barış görüşmeleri"ni, ABD ve SB arasındaki görüşme ve toplantıları dikkatle ve umut besleyerek izlediler. Ancak gelişmeler aleyhlerine işliyor ve içeriden yükselen halk muhalefeti ve İsrail karşıtlığı Arap liderlerini sıkıştırıyordu.

1967'deki Altı Gün Savaşı'nda mağlup çıkan Mısır, Ürdün ve Suriye, çıkardıkları derslerle yeniden İsrail'e karşı bir savaş hazırlığına giriştiler. Golan Tepeleri, Ürdün Nehri'nin Batı Yakası, Gazze Şeridi ve Şarm El Şeyh ve diğer işgal edilmiş toprakların geri alınması ve Filistin topraklarındaki işgalin son bularak Filistinlilerin kendi topraklarında bir devlet olarak yaşamaları duygu ve fikrinin halk içerisindeki gücü karşısında Arap devlet yönetimleri yerlerinde rahat oturamıyorlardı. Nasır'ın yenilgisini ABD ve İngiliz desteğine bağlayan Araplar, Enver Sedat'ın işbirlikçi tutumlarına da sıcak bakmıyor, onun hakkında kuşku ve endişe yayıyorlardı. 1 Nisan 1973'te Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ile Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat arasında varılan mutabakattan sonra, 'tatbikat' diye savaş hazırlıklarına başlanıldı. Lübnan ve Ürdün resmen yer almasalar da, savaşta Mısır ve Suriye'ye destek vereceklerini, diğer Arap ülkeleri ise mali, siyasi ve askeri olarak tam bir dayanışma ve destek içinde bulunacaklarını açıkladılar.

6 Ekim 1973'te Suriye, İsrail'in büyük Bayram'ı (Yom Kippur) kutladığı gün işgal altındaki Golan Tepeleri'ndeki İsrail askerlerine karşı saldırıya geçti. Ancak Sina bölgesinde Mısır'ın, Golan Tepeleri'nde Suriye'nin ilerlemesi çok sürmedi. Suveyş Kanalı'nın batısını da kullanan İsrail güçleri, Mısır ve Suriye ordularını durdurdu. İsrail'i durdurmaya yönelik BM kararları da etkili olmuyordu. SB'nin bölgeye kuvvet göndereceğini açıklaması ve ABD'nin elde edilen "başarıyı" yeterli bulması gibi nedenler ve "Barış Gücü"nün bölgeye gelmesiyle birlikte, 26 Ekim 1973'te İsrail ateşkese uyacağını açıkladı. ABD'nin ve emperyalist güçlerin bir kez daha güç ve moral bulduğu bu savaştan sonra, İsrail, ABD himayesinde daha aktif rol oynayacak bir ülke konumuna gelmiş oldu.

CAMP DAVİD ANLAŞMASI

Camp David'de Sedat, Begin ve Carter tarafından yapılan anlaşmadan sonra yayınlanan bildiride geçici bir barış sağlandığı ilan edildi. Batı Yakası, Gazze Şeridi ve Necef çölü üzerindeki İsrail işgalinin tedricen son bulması gibi oyalamaya yönelik kararlar alındı. Buna göre, İsrail'in 5 yıl içinde Ürdün Nehri'nin batı yakası ve Gazze'den tedricen çekileceği ve bölgeye Filistinlilerin yerleştirilerek bir Otonom (Özerk) Bölge oluşturulacağı taahhüt edilse de, bölgede ABD himayesi arttırılarak, Filistinlilerin Mısır, Ürdün ve İsrail denetiminde yaşamaları tescil edilmiş oluyordu. Bölgede, İsrail ve Ürdün polis gücünün kurularak Filistinlilerin iradesinin ve haklarının ipotek altına alınması anlamına gelen Camp David Barış Anlaşması, aslında bir "İsrail-Mısır Barış Anlaşması" olarak ABD'nin elini güçlendiren, Mısır'a batıda yeni kredi açan bir işlev gördü. Filistin halkını yok sayan, direnişi tasfiye etmeyi amaçlayan bir anlaşma olarak tarihe geçen Camp David Anlaşması ile beş yıl boyunca etkisiz kılınan Filistin halkı, aynı zamanda beklenti içine de sokuldu. Böylece Filistin ve Arap halkları, ABD, İsrail ve Sedat politikalarına mahkum bırakılmış oluyorlardı.

Anlaşma kapsamında Filistinliler için hiçbir ilerleme ve kazanım bulunmuyordu. Onca görüşme ve diploması trafiğinden sonra "dağ fare doğurmuştu". Anlaşma ile Sedat'ı memnun edecek, ABD himayesini güçlendirecek bazı adımlar da atılarak, İsrail askeri birlikleriyle ve bir bölüm Yahudinin Sina'dan çekilmesi sağlandı. ABD'nin başarısı olarak, Ortadoğu ve Arap halkları üzerindeki hegemonyasını artırması anlaşması olan Camp Davit Anlaşması'nın hemen ardından, Ürdün, anlaşmada imzalarının olmadığını açıklarken, Suriye, Cezayir, Fas, Libya ve diğer bazı Arap ülkeleri anlaşmayı kabul etmeyeceklerini ilan ettiler. Ancak ABD, Arap devletlerine anlaşmaya uymaları ve alınan kararları desteklemeleri için rüşvet de dahil olmak üzere yoğun bir baskı uyguladı, diplomatik çaba gösterdi. ABD'nin belli bir kıvama getirdiği Mısır devlet başkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin arasında günlerce süren gizli pazarlıklardan sonra, 17 aralık 1978'de

ABD başkanı Jimmy Carter'ın gözetiminde gerçekleşen ve (26 Mart 1979) yürürlüğe giren sözleşmeye göre, Mısır İsrail ile diplomatik ilişkilerini de geliştirecek, bu iki ülke arasında petrol satışı ile birlikte tüm ticari ilişkiler hızlandırılacak, Altı Gün Savaşı'nda İsrail'in işgal ettiği Sina Yarımadası, Mısır'a geri verilecekti. Buna karşılık Mısır, İsrail'i resmen tanıyacak ve karşılıklı ilişkiler başlatılacaktı. Gazze ve Batı Şeria'da yaşayan Filistinlilere Mısır ve Ürdün'ün belirleyeceği şekilde özerklik verilecek, üç yıl sonra Mısır-Ürdün-İsrail-Filistin arasında Filistin'e özerklik statüsü de içinde olmak üzere Batı Şeria ve Gazze'nin statüsünü belirlemek için tekrar görüşme yapılacak, İsrail-Ürdün arasında barış görüşmeleri başlayacak, İsrail Filistin'deki asker sayısını azaltacaktı. Bu anlaşmadan sonra, "barışa katkıları"ndan dolayı, Menahem Begin ve Enver Sedat'ın 1978 yılı Nobel Barış Ödülü'ne birlikte layık görüldüklerini de atlamamak gerek!

FİLİSTİN SORUNUNA BAĞLI OLARAK LÜBNAN SORUNU VE İSRAİL SALDIRGANLIĞI

Arap-İsrail savaşlarının başlangıcını Filistin'in işgal edilmiş toprakları oluştursa da, 1948'de İsrail devletinin ilanından sonra yaşananlar bölgede oldukça farklılıklar gösteren gelişmelere neden oldu. İsrail'in kuruluşu aynı zamanda II. Dünya Savaşı'ndan sonraki emperyalist politikaların hayat bulması, Arap halkları üzerinde baskı ve hegemonya oluşturmak, işbirlikçi yönetimler aracılığıyla Arap halklarının teslim alınması, bölgenin petrol kaynaklarının ve diğer stratejik önemdeki varlıklarının gasp edilmesi demek oldu. Bu süre boyunca birçok Arap ülkesi İsrail saldırısıyla yüz yüze kalmış, İsrail; Mısır, Lübnan, Suriye gibi ülkelerin topraklarını işgal etmekle kalmamış, bu bölgelerde yarattığı istikrarsızlıkla iç karışıklıklara, provokasyonlara ve saldırılara başvurmuştur. Lübnan bu durumun yaşandığı ülkelerin başında gelmektedir. Yom Kippur Savaşı'ndan sonra Filistinlilerin varlık göstermeye başladıkları Lübnan'da, İsrail'den ve arkasındaki emperyalist güçlerden bağımsız düşünülmeyecek olan katliamlarla dolu bir süreç yaşandı.

1975 yılında başlayan dini etiketli çatışmaların bir iç savaşa ulaştığı hala akıllardadır. 1991 yılına kadar süren, toplam 150 bin insanın ölümüne, başta Beyrut olmak üzere, Lübnan'ın yerle bir olmasına neden olan savaşın yaraları hala sarılmış değil. Lübnan iç savaşı, Lübnan, Suriye, Mısır, Kuveyt ve Suudi Arabistan, İran arasında bir sorun olmakla kalmamış, Arap halklarının bölünmesinde de rol oynamıştır. FKÖ güçlerinin sıkıştırılmak istendiği bu gelişmeler süresinde 1976'da yapılan Riyad Toplantısı kararlarına göre, FKÖ'nün Lübnan'da kalması kabul edilmiş ancak belirlenen bir cenderede sıkışıp kalması dayatılmıştır. İsrail'in belirlediği ve Litani Nehri'ne uzanan Güney Lübnan topraklarını kendisi için güvenlik bölgesi ilan etmesi karşısında sessiz kalan Arap ülkeleri, Filistinlilerin "taşkınlıkları"ndan dolayı kaygı duymakta ve sık sık uyarma gereği duymaktadırlar. Dahası İsrail Siyonistlerinin Beyrut'u kuşatarak FKÖ'nün Lübnan'ı terk etmeye zorlamaları karşısında da Arap devletleri ihanetçi bir tutum sergilediler. İsrail, Filistin halkına burada da rahat vermedi. FKÖ'ye bağlı güçler ve Filistinliler dünyanın gözü önünde süren saldırılara maruz kaldılar ve 21 Ağustos 1982'de Beyrut'tan ayrılmak zorunda bırakıldılar. Ancak sorunun Filistinliler olmadığı, 1985'te yeniden başlayan ya da başlatılan Müslüman-Hıristiyan çatışmasıyla bir kez daha görüldü. 1989'dan sonra bir bölüm FKÖ'lü yeniden Güney Lübnan'a dönse de, İsrail ve arkasındaki emperyalist güçler ve işbirlikçi Arap yönetimleri, Filistin halkının mücadelesine önemli bir darbe vurmayı başarmışlardı.

FKÖ VE OSLO ANLAŞMASI

1964'te Kudüs'te, El-Fetih, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi ve Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi gibi işgal edilmiş Filistin topraklarının geri alınması amacıyla kurulan FKÖ, 70'li yıllar boyunca meşruiyetini arttırdı ve Filistin halkının temsilcisi olarak kabul gördü. 1979'da Ankara'da temsilcilik açan FKÖ, yüzden fazla devlet tarafından tanındı. 1967'de yaşanan Arap-İsrail savaşından sonra Filistin halkı üzerinde inisiyatif sahibi oldu. Uzun yıllar boyunca resmi görüşmele-

rin başlaması için ABD tarafından ileri sürülen koşulların Arafat tarafından kabul edilmesiyle birlikte FKÖ, ABD tarafından da kabul gördü. İsrail devletinin yok edilmesi hedefini revize eden Arafat, 1949 sınırları içinde bir İsrail devleti ile Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde bir Filistin devleti kurulmasını kabul ediyordu. 2 Nisan 1989'da Arafat, Filistin Ulusal Konseyi'nin merkezi tarafından ilan edilen Filistin devletinin başkanı seçildi. Oslo Anlaşmasıyla FKÖ'yü İsrail de tanımış oldu. İlerleyen yıllarda; 4 Mayıs 1994'te Filistin Kurtuluş Örgütü ile İsrail, 1993'te Oslo görüşmeleri sonunda imzalanan bildirinin yürürlüğe konması konusunda anlaştılar. Buna göre İsrail, Yahudi yerleşimleri hariç, Gazze Şeridi'nin büyük bölümünden ve Batı Şeria'daki Eriha kentinden çekilecekti. Batı Şeria'ya bağlı El Halil kentinde Yahudi bir fanatiğin namaz kılan Filistinlilere ateş açıp 29 kişiyi öldürmesi görüşmeleri zora soksa da, imzalanan Oslo Anlaşmasına göre, beş yıllık bir geçiş süreci hesaplanıyordu. Filistin devletinin kuruluşu, Kudüs'ün yeni statüsü, Yahudi yerleşim alanlarının belirlenmesi, Filistinli mültecilerin durumu ile birlikte, İsrail birliklerinin geri çekilmesi de bu süre içinde karar altına alındı.

Anlaşmadan sonra Yaser Arafat, özerk bölgelerde kurulan Filistin Yönetimi'nin başına getirildi. 1996 yılının Ocak ayında ise Filistin halkı tarafından yönetimin başkanı seçildi. Ancak Oslo Anlaşması 4 milyon kadar mülteci Filistinlinin durumuna bir açıklık getirmemişti. Bir yandan da çeşitli gerekçelerle sürdürülen İsrail saldırganlığının devam etmesine karşı bir çözüm olamamıştı. Bu gerçek orta yerde dururken, Arap ülkelerinin işbirlikçi yönetimleri ABD ve İsrail baskısıyla anlaşmaya alkış tuttular. Filistin sorununun "nasıl olursa olsun bir çözüme bağlansın" mantığıyla ele alındığı ve Filistin sorununun bir yük olarak görüldüğünü her vesileyle gösteren halka yabancı Arap yönetimleri, bugün büyük bir halk öfkesiyle karşı karşıya bulunuyor ve bir bir devriliyorlarsa, Filistin halkının çektiği acılara karşı biriken öfkenin de payı bulunmaktadır bunda. Bir bölüm Filistin örgütü tarafından kabul edilmeyen ve Arafat'ı hain ilan edecek kadar tepki gösterilen Oslo Anlaşması'ndan

sonra da İsrail'in işgali ve saldırıları devam etmekle kalmadı, İsrail yeni yerleşim birimleri inşa etmekten de geri durmadı. 1978'de imzalanan Camp David anlaşmasının ardından yaptığı gibi, toprak gaspı da hızla devam etti. Bugün hala çözülmemiş bir Filistin sorunu ile karşı karşıyayız. Üstelik kendi iç sorunlarıyla boğuşan örgütlerin birbiriyle kıyasıya bir mücadeleye girdiği, Arafat'tan sonra yönetimi devralan Mahmut Abbas'ın uzlaşmacı-teslimiyetçi tutumunun büyük tepki topladığı günümüzde, emperyalist müdahalenin desteklendiği, halk ayaklanmalarını desteklemek yerine, halkın hedefi haline gelen diktatörlerle dayanışma içinde olduğunu açıklayan bir Filistin Devlet Başkanı ile karşı karşıyayız.

Tunus'tan başlayıp Mısır'da zirveye ulaşan, Libya'da iç çatışmaya ve giderek emperyalist müdahaleye dönüşen, Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'nun tüm ülkelerine sirayet eden halk ayaklanmalarının, halkçı-devrimci gelişmelerin, tarihi acılarla dolu Filistin halkınca sevgi, sempati ve dayanışmayla karşılanması anlaşılır bir durum. Ancak gelişmelerin bununla sınırlı kalmayacağı, Filistin halkının İsrail Siyonizmine ve İsrail'i destekleyen emperyalist güçlere karşı mücadeleye atılacağını beklemek hiç de hayalcilik olmayacaktır. Arap halk ayaklanmalarının aynı zamanda Filistin sorununu gündemine alacak devrimler olarak gelişmesi, Ortadoğu'da yeni bir dönemin yaşanmasında yeni bir aşama olacaktır.

LİBYA'DA AYAKLANMA VE EMPERYALİST MÜDAHALE

MUSTAFA YALÇINER

Diktatörlerini deviren Tunus ve Mısır'ın ardından Arap halk ayaklanmaları yayılmaktadır: Libya, Yemen, Suriye ve Bahreyn, şimdilik Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki gelişmelerin en ileri noktalara kadar vardığı ülkelerdir.

Arap halk ayaklanmalarının hem ortak yanları bulunmaktadır, ama hem de her ülkenin kendi özgünlükleri vardır. Arap ülkeleri ve bu ülkelerdeki halk hareketleri şüphesiz ki birbirinden etkilenmek ve birbirlerini tetiklemekle birlikte, hiçbir ülkedeki hareket ve gelişmeler birbirini tekrar etmemekte, birbirlerinin tamamen bir benzeri olarak ortaya çıkmamaktadır.

Ortak yanları çoktur. En başta tümünün kaynağında neoliberal saldırganlığa ve onun zorunlu bir ihtiyacı olan bu ülkelerdeki perva tanımaz zorbalığa, –cumhuriyet, krallık ya da cemahiriye.. hangi biçimi almış olursa olsun– otokratik diktatörlüklere karşı halkta biriken tepki ve nefret vardır. Özellikle Libya'ya yönelik emperyalist müdahalenin ardından Magribi'nin "mal bulmuşu" türünden parmak sallayıp emperyalistleri işaret ederek "*gördünüz mü? Bakın ne tür devrimlermiş!*" diye haklılıklarını ileri sürmeye çalışanların iddia ettikleri gibi, hiçbiri, "yukarıdan" emperyalistler tarafından finanse edilip örgütlenmiş "toplumsal mühendislik" ürünü düzmece "halk hareketleri" değillerdir.

Hareketin yayıldığı her ülkede on binler, yüz binler, milyonlar ayaktadır. Hareket, her ülkede, işsizlik ve yoksulluk gibi sonuçlarını kapitalist krizin de derinleştirdiği neo-liberal saldırganlığı hedef almış; bu yönde politikalar izleyen ve emperyalist talanla vurguncu kapitalist soygunun dış koşullarını sağlayan baskı ve zorbalıklarıyla yaşamlarını zehir ettiği halklarını bıktırmış otokratik diktatörlükleri devirmeye yönelmiştir. Yine hareket, istisnasız her ülkede,

az-çok eğitimli katmanlarıyla orta sınıfların da katılımıyla, ama ağırlıklı olarak on yılların zorbalık koşullarında aydınlanma olanağı bulamamış sömürülen ve ezilen emekçi halk yığınlarının kendiliğinden tepki ve sınıf sezgileri üzerinden, oldukça geri bilinç ve örgüt düzeylerine sahip olarak ortaya çıkmış ve gelişmektedir. Bu durum, temel eksikliğini ve başlıca dezavantajını oluşturduğu hareketin yayıldığı tüm ülkelerde, ayağa kalkan yoksul emekçi halkı, orta-üst sınıfların ideolojik politik etkisine, giderek emperyalistlerle işbirlikçileri ya da onlarla işbirliğine hazır üst kesimlerin aldatıcılığı ve yedekleme girişimlerine açık hale getirmektedir.

Yine yüz binlerin ayağa kalktığı ve bu kez ordunun da bölünerek, –Afrika'dan derlenmiş paralı askerler bir yana– hiç de az sayıda olmayan yerli ve özellikle Bingazi'nin de bulunduğu Doğu bölgelerinden gelme askerler ve subaylardan oluşan birliklerinin ayaklanmacılar safına geçtiği Libya'da gelişmelerin bir iç savaşa götürmesini fırsat bilen emperyalistlerin de doğrudan işe karışmasıyla denkleme –eskiden üstü örtülü müdahalelerle yetinen– yeni bir "değişken" de açıktan dahil olmuş durumdadır.

Ancak, Libya'ya emperyalist müdahale ve diğer ülkelerde işbirlikçilerini de yönetip yönlendirerek emperyalistlerin çevirdikleri manevralarla üstülü örtülü müdahaleler, kuşkusuz ne Arap halk ayaklanmalarını emperyalizmin güdümündeki ayaklanmalara dönüştürmüştür, ne de Arap devrimlerini "renkli devrimler"e. Ancak sadece Libya'yı değil, tüm Arap ülkeleriyle bu ülkelerdeki halk hareketlerinin gidişatını etkileyecek ciddiye alınması gereken bir karşı-dinamik olarak Libya'ya yönelik dolaysız emperyalist müdahalenin üzerinde önemle durulması şüphesiz bir zorunluluktur.

AYAKLANMA HÂLÂ ÜLKEDEN ÜLKEYE YAYILIYOR

Ve Arap ayaklanmalarıyla ilgili gelişmelerin yalnızca Libya'yı hedefleyen emperyalist müdahaleden de ibaret olmadığı ortadadır. Hareket, bir günde yüz kişinin öldürüldüğü kat-

liamlarla önünün alınmaya çalışıldığı, elinden insan hakları ödülü aldığı arkadaşı Kaddafi'yi kurtaramayan Erdoğan'ın bir diğer arkadaşı Esad'ın –henüz daha Kürtlerin harekete geçmeyip en uygun anı bekledikleri anlaşılan durumda– derhal memur maaşlarına yüzde 30 zamla BAAS'tan başka partilerin kurulabilmesini ve 48 yıllık OHAL'i kaldırma ihtimalini gözden geçirmeyi vaad ederek "reform yapacağı"nı açıkladığı, son olarak hükümetin istifa ettiği Suriye'ye.. Genelkurmay Başkanı Ali Muhsin Al Ahmar'ın saf değiştirerek henüz silaha sarılmamış olan ayaklanmacılara katıldığı, hükümete sadık birlikler tarafından kuşatılıp başka kentlerden girişler engellenmesine rağmen önceki Cuma keskin nişancılarca öldürülen 52 arkadaşları anısına düzenlenen "Ayrılma Günü"nde milyonu aşkın göstericinin buluştuğu başkent Sanaa'da, son şansını deneyerek topladığı kendi yandaşı birkaç yüz bin kişiye hitap eden 32 yıllık diktatör Ali Abdullah Salih'in "*akan kanı durdurmak için iktidarı bırakmaya hazırız; ancak iktidarı hasta, kinci ve yolsuzluk yapan ellere değil güvenli ellere devretmeliyiz*" açıklamasıyla, aptalca, giderken kendisinden sonrasını belirlemeye yeltendiği Yemen'e.. Nüfusun yüzde seksenine yakınını oluşturan ayaklanan Şii çoğunluğun küçük Sünni azınlığa dayanan Kralı Hamad Bin İsa El Halife otokrasisi tarafından zorla bastırılmaya çalışıldığı, gücü yeterli olmadığında, "*Körfez İşbirliği Konseyi üyesi 5 ülke arasındaki anlaşma gereğince, üye ülkelerden birinin güvenliğinin tehdit edilmesinin, tüm üye ülkelerin güvenliğinin tehdidi olarak kabul edileceğini*" hatırlatarak ve Bahreyn Kralı'nın[1] "*yardım talebine karşılık verildiği*"ni belirterek bin kişilik bir askeri birlikle bu küçük ülkeye müdahale eden Suudi Arabistan'ın ayaklanmacılar tarafından "ulusal düşman" ilan edildiği Bahreyn'e.. Ve Bingazi başta olmak üzere ağırlıklı olarak ülkenin doğu bölgesinde ayaklanan Libya halkına elindeki tüm silahlarla saldırarak katliama girişen

1 Aynı zorba Bahreyn Kralı'nın bu ülkedeki ayaklanmayla ilgili tek kelime haber vermeyen El Cezire TV'nin "mumu"nun ancak "yatsıya kadar yanacağı"nı göstermek üzere finansörü Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Halife El Thani'ye Bahreyn'e verdiği destekten dolayı ettiği teşekkür de, medya ve dayanaklarıyla habercilik anlayışı arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından eğitici oldu.

Kaddafi'nin bu saldırganlığını gerekçe göstererek ABD-Fransa-İngiltere'nin başını çektiği "koalisyon güçleri" ya da "uluslararası toplum" olarak tanımlanan emperyalist saldırganların, Birleşmiş Milletler'in sözde halkı düşünerek ve sözde Kaddafi uçaklarının halkı bombalamasının önüne geçmeyi amaçlayarak hava sahasını "uçuşa yasak bölge" ilan etmesinin ardından müdahaleye giriştiği Libya'ya.. yayılmış ve genişlemiştir. Arap dünyası, hareketlenme belirtileriyle birlikte katliamların da baş gösterdiği Ürdün, Cezayir ve hatta özerk Kürt Yönetimi altındaki Kuzey'i de dahil olmak üzere Irak ve geri kalan Arap ülkelerine yayılma eğilimi göstererek tam bir çatışma alanına dönüşmüş bulunuyor.

Halklar kendilerini ortaya koyuyorlar; uyanıyor ve ayağa kalkıyor, örgütlenmeye yöneliyorlar. Ama karşılarında da, deneyden geçmiş örgüt ve mücadele yetenek ve alışkanlıklarının birikimi, gelişkin maddi kaynak ve teknolojileri, ideolojik, siyasal ve askeri güçleriyle her ülkenin gericiliği, arkalarında emperyalist efendileri bulunuyor. Emperyalizm ve işbirlikçi gericilikler, ellerinden geleni artlarına koymuyor, her fırsatı değerlendiriyor, her imkanı kullanıyorlar, kullanmaya hazırlar.

Tunus'ta tamamen gafil avlanmış, hazırlıksız yakalanmışlardı. Mısır'da az-çok önlem alabildiler. Libya'da ise, bu ülkenin koşullarıyla buradan kaynaklanarak halk hareketinin taşıdığı zaaflar ve bölünmüşlüğünü kullanarak manevralar yapabildiler ve sonunda şimdilik fazla zorlanmadan müdahale edebildiler.

LİBYA'NIN ÖZGÜNLÜĞÜ

Libya, Yemen'e benzer şekilde, ama Tunus ve hele Mısır'la kıyaslanmayacak ölçüde aşiretlerin etkin olduğu bir ülke. Gücünün ağırlığını hissettiren yedi sekizi başta olmak üzere yirmiyi aşkın aşiret, hem ülke ekonomisinde hem de devlet örgütlenmesinde etkiye sahipti, hâlâ da sahip.

Ülke tarihinde, önce Libya'yı 1912'de Osmanlı'nın elinden alan İtalyanların işgaline karşı mücadele içinde Bingazi

aşiretleri öne çıkmışlardı; Osmanlı'nın çekilmesinin ardından halk kahramanı Ömer Muhtar onların önderi durumundaydı ve İtalyanlara karşı tüm ülkeyi etrafında birleştirmiş, ancak aldatılarak yakalanmış ve idam edilmişti. Ardından bağımsızlık mücadelesini yürüten ve 1951'de kazanılan bağımsızlığın ardından krallığını ilan eden Şeyh İdris Sunusi geldi, o da Bingazi'liydi. Kaddafi darbeyle Kralı devirip iktidara geldiğinde, Rusya yandaşlığı yaparak, önce Nasırcı milliyetçiliğin, sonraysa gütmeye yöneldiği İslam Cemahiriyesi davasının bayraktarlığını yaptı. Amerikan karşıtıydı, Batı'yla arası açıktı. Rusya'da revizyonizmin çökmesinin ardından bir süre ortada dolandı, "yaramaz çocukluk" yaptı, bu süreçte Libya ajanlarının İngiltere'de Lockerbie üzerinde düşürdüğü uçağa misilleme olarak ABD tarafından karargahı ve evi bombalandı; sonra "ayakları suya erdi", duruldu, İtalya başta olmak üzere Avrupalı emperyalistler ve Amerikan emperyalizmiyle yakınlaşmaya yöneldi. Geçmiş "maceraları" nedeniyle güvenilirliği az olsa bile, ülkesinde ayaklarını yere sağlam basarak duruma hakim olduğu için, Batılılar ona katlanmak ve onunla iş görmek durumunda oldular. Dünya petrollerin yüzde ikilik bir bölümünün üzerinde oturmaktaydı ve enerji ihtiyacı yabana atılır gibi değildi. Ama Kaddafi de durumdan hoşnuttu ve eskisi gibi "delilikler" yapmamaktaydı. Türkiyeli işbirlikçileri de dahil, Batılılar, medyalarında yeniden manşetlere taşıdıkları vahşetiyle birlikte bu "delilikleri", Kaddafi ayaklanma karşısında zor duruma düştükten sonra yeniden hatırladılar.

Öncesinde olduğu gibi, Kaddafi döneminde de petrol gelirleri kadar siyasi iktidar da aşiretler arasında paylaşılmaya devam etti. Tek farkla ki, eskiden "orkestra şefi" Bingazili Kral İdrisken, ondan sonra, Trablus'ta üslenen Sirte'li Kaddafi olmuştu. Gerek iktisadi gerekse siyasal olarak "aslan payı" iktidarı ele geçirdiği '69'dan bu yana giderek pekişerek Kaddafi ve ailesiyle aşiretine düşmekte, hem ilk hem de son söz Albay Kaddafi tarafından söylenmekteydi. Ancak bir sınırı vardı; ve o da, aşiretler arasındaki ilişkileri ve güç dengelerini hesaba katmak durumundaydı ve katıyordu.

Aşiretler arası ilişkiler ve güç dengesi devletin yapılanmasına da yansımaktaydı. Kaddafi, birincil söz hakkını ve bunun dayanağı olarak iktidarın "köşe taşı" oluşunu garanti altına almak üzere ordunun asıl vurucu birliklerini başına oğlunu komutan yaptığı paralı askerlerden oluşturmuştu. Geri kalan birliklerse, gerek subay gerekse asker mevcutları olarak aşiretlerden gelmekteydi, belli başlı aşiretler arasında dağılmıştı. Bu dağılım, bakanlıklar bakımından da geçerliydi, bakanlıklar farklı aşiretler arasında dağıtılmışlardı ve üstelik bu bakanlıklar başkent Trablus'ta da toplanmamışlar, farklı kentleri merkez edinerek kurumlaşmışlardı.

Gerek aşiret ilişkilerinin halkı da etkisi altında tutan yaygınlığı ve etkinliği, gerekse iktisadi ve siyasal güç ilişkilerinin de merkezileşmiş olduğu durumda bile bu ademi merkeziyetçiliği ve bölünmüşlüğü, Libya'nın karakteristiği olarak, halk ayaklanmasının oluşumu ve gelişimini olduğu kadar, yönetsel aygıt içinde tepe noktalarda yer alan general, bakan vb. unsurların bile safını bu bölünmeye uygun olarak belirlediği ülkenin kolaylıkla ikiye ayrılıp iç çatışmaya sürüklenmesini koşulladı.

ÖZGÜNLÜĞÜN KOLAYLAŞTIRDIĞI EMPERYALİST MÜDAHALE

Libya halkı bu aşiretsel bölünmeyi aşarak ülke çapında gücünü birleştirmeyi ve bölünmeden birlik olabilmeyi başaramadı. Geri feodal ilişkilerin etkinliği ve siyasal parçalanmışlık, pekiştirdiği bilinç ve örgüt düzeyinin geriliğiyle de bir arada, halkın ülke ölçeğinde birliğini sağlayamamasını getirdi. Libya halkı, aşiretçi siyasal parçalanmışlığın üstesinden gelmeyi deneyip bölünmüşlüğü aşmaya yönelerek, gücünü ulusal çapta birleştirip mücadele birliğini sağlama yönünde ileri adımlar atmasına ve Trablus ve diğer batı kentlerinde de ayaklanmalar patlak vermesine rağmen, özellikle Trablus'ta Kaddafi yandaşlığı kırılamadı ve buralarda ayaklanmacılar kolaylıkla ve acımasızca bastırıldılar. Ayaklanma, asıl olarak doğu Libya'ya özgü kaldı.

Kaddafi, iktidarının merkezi Trablus başta olmak üzere Batı Libya'yı elinde tuttu. Ancak o da doğunun kontrolünü kaybetti. Daha ayaklanmanın ilk günlerinde, ülkenin parçalanmış siyasal yapısının ürünü olarak, Bingazi ve çevresi aşiretlerden asker ve subaylar, bakanlarla generaller ve elçilere varıncaya kadar çok sayıda bürokrat ayaklanmacılara katıldı. Bu, halk ayaklanmasını güçlendirdiği kadar, ayaklanma içinde üst sınıfların ağırlığını artırarak halkın gücü ve etkisini de zayıflattı. Aşiretler ve aşiret reis ve önde gelenleri ayaklanma içinde öne çıktılar; halk ikinci plana gerilemeye, yedeklenmeye sıkıştırılmaya çalışıldı. Nitekim, önceden İçişleri Bakanlığı yapmış ve bakanlığı da Bingazi'de kurulu olan Kaddafi'nin son Adalet Bakanı kısa süre içinde muhaliflerin açıkladıkları geçici üst organ "Libya Ulusal Konseyi"nin başkanlığını üstlendi. Yakın zamanlarda kurulduğu açıklanan geçici hükümetin başınaysa başbakan olarak, yine eskiden askeri ve dışişlerinden sorumlu kriz komitesinin başkanlığını yapmış olan Mahmut Cibril getirildi.

Ancak aşiretlerle askeri ve sivil devlet bürokrasisinden katılımların olmasının, sosyal ve siyasal özgürlükler isteyerek ayaklanan Libya halkının gerici özlem ve hedeflerle ya da gericiliğin oyununa gelerek harekete geçtiklerini, dolayısıyla Libya da olan-bitenin bir "toplum mühendisliği" ve "renkli devrim"den ibaret olduğunu göstermeyeceği ortadadır. Tıpkı, uygun koşulunu bulduğunda "halkı Kaddafi'den korumak" gerekçesiyle Libya'ya müdahale eden emperyalistlerin bu müdahalesinin halkın gerici amaçlarla harekete geçtiğini ya da "emperyalizmin oyununa geldiği"ni göstermeyeceği gibi…

Bunlar, sadece, ülke içinden "üst" sınıf ve katmanların, dışarıdan da emperyalistlerin çok yönlü çarpıtma, tuzak ve müdahaleleriyle bilinç ve örgüt düzeyleri bakımından oldukça geri durumda olan, ancak buna rağmen diktatörlüğe karşı ayaklanan Libya halkı, yönelimleri ve mücadelesi üzerinde etki sağlama, dolayısıyla halk ayaklanmasını kontrolleri altına alarak yatıştırıp bastırma çabası yürüttüklerini kanıtlar.

Libya içinde "üst" katmanlar, petrol gelirlerinden de pay alarak bir ucundan çoktan kapitalist ilişkiler ağına takılmış olan aşiret şeyh ve reisleriyle asker ve sivil burjuva-feodal üst bürokratlar, şimdi, başta Fransız ve Amerikalılar olmak üzere –müdahalelerini ilerletmelerini ve kendilerini silah donatarak da desteklemelerini istedikleri– emperyalistlerle de anlaşma halinde, Kaddafi karşıtı muhalefeti kontrolleri altına alma çabasındadırlar.

Tunus ve Mısır'dan çıkardıkları dersle ve bu kez planlı-programlı bir biçimde ve tam bir kurmay hesapçılığıyla, başlıca büyük emperyalist devletler, siyasal stratejik yönelimlerinin hizmetinde birinden diğerine geçtikleri taktikler uygulayarak, öncelikle Libya'ya müdahalelerinin önündeki engelleri temizlemeye, ardından da koşulların yeterince elverişli hale geldiğini düşündüklerinde müdahaleye girişmişlerdir.

Ellerinde sınanıp başarısı kanıtlanmış bir deney vardır: 1. Körfez Savaşı'nın ardından hava kuvvetleriyle mekanize birliklerinin çoğu Kuveyt yolunda saf dışı bırakılan, ama teslim olmaya ya da tam bir "barış anlaşması"na zorlanmayarak eli –tıpkı Kuveyt saldırısına yeşil ışık yakılmasında olduğu gibi– saldırı için serbest bırakılan Saddam, Kuzey'de hak arayışında olan Kürtlerle aynı şeyi Güney'de yapmaya girişen Şiilere yönelik katliama yönelmişti. On binlerle Kürt ve Şii'yi topa tutarak ve zehirli gazla yok etmekte olan Saddam'ın önünden kaçarak Türkiye sınırına yığılan beş yüz bin Kürtle kaçamayıp geride kalanlar, sadece Saddam değil, ama özellikle Kürtleri ayaklanmaya itip ortada bırakan Amerikalılar tarafından da öyle bir çıkmaza sıkıştırılmışlardı ki, "denize düşen yılana sarılır" sözü Irak Kürtlerinin sırtında bir kez daha sınavdan geçirilerek doğruluğu yeniden kanıtlanmış ve Kürt halkı ellerini açıp dualar ederek "kurtarıcı" bekler duruma düşürülmüştü. Bu "kurtarıcı", tahmin edileceği gibi, Kürt halkını acz içine iterek kendine muhtaç kılmayı sonunda başarıp, Türkiye'ye kaçıp sığındıkları Hakkari Işıkveren'de "Boşe Bush/Yaşasın Bush" diye slogan attıran/atmalarını sağlayan ABD'ydi.

Libya'da benzer plan uygulandı. Ayaklanıp ülkenin büyük bölümünde hakimiyet sağladıktan sonra, önce yerel ayaklanmanın Kaddafi birliklerince ezildiği Trablus ve ardından Misrata, Bingazi yolu üzerindeki "anahtar kent" durumundaki Ecdabiya ve petrol kenti Ras Lanuf'la petrol rafinerilerinin bulunduğu stratejik önemdeki Brega gibi bazı kentlerin sık sık el değiştirmelerini de kapsayarak, ellerine geçirdikleri diğer şehirlerden birbiri peşi sıra püskürtülüp sonunda Bingazi-Tobruk-Derme bölgesine sıkıştırılan ve Bingazi kapılarına dayanan Kaddafi birliklerince katliamdan geçirilmekle tehdit edilen –kendisini geri plana itip muhalefetin sözcülüğünü ele geçirme çabasındaki aşiret liderleriyle burjuva-feodal bürokratların "kurtuluşu" sığınmakta buldukları v e çoktan ilişki kurdukları emperyalistlere yönelttikleri ısrarlı talep ve davetlerle etkilenip kafası bulandırılmış– Libya halkı, burada da "kurtarıcı" arayışına itilmiş; "kırk katır mı kırk satır mı?" tercihiyle karşı karşıya olduğunu bile düşünmeye fırsat bulamaz halde, bir emperyalist müdahaleyi ister ve bekler kılınmıştı!

Halkı sonuna kadar zorlayıp bir dış müdahaleyi kabul eder hale sıkıştırmak için Kaddafi kuvvetlerinin Ecdabiya'yı yeniden ele geçirip Bingazi yolunu açmalarını da bekleyen emperyalistler, sonunda, "meyvenin olgunlaştığı" düşüncesiyle 1973 sayılı BM kararını uygulamaya dayandırdıkları "operasyonlarını" başlattılar. Libya topraklarını, başta hava savunma sistemi olmak üzere Kaddafi güçlerinin mevzilerini bombalamaya giriştiler. Libya halkına önce yalnızca Kaddafi'nin yağdırdığı ölümü, müdahalesiyle birlikte ondan daha fazlasıyla emperyalistler yağdırmaya başlamışlardı.

GEREKÇE OLARAK "İNSANLIK" YALANLARI

Fransa, İngiltere ve ABD'den oluşan "koalisyon güçleri" ya da daha "geniş"e atıf yapan tabir olan "uluslararası toplum", Kaddafi'nin ayaklanan halka karşı zulmünü, binlerce kişiyi katliamdan geçirmesini ileri sürerek ve "koruyuculuk"un yanında tabii ki Libya'da "demokrasi ve özgürlüklerin tesis edilme-

sine önayak olma" iddiasında bulunarak, Irak ve Afganistan'ın ardından, bombardıman altına aldığı Libya'ya müdahale etmişti.

Bu müdahale ile net olarak anlaşıldı ki, "koalisyon güçleri" ya da "uluslararası toplum" denen şeyin çıkarları, Batılı emperyalistlerin egemenlik ve "av" alanlarına ve bu egemenliğin sarsılmazlığı ve devamının garanti edilmesine ilişkin çıkarlardan ibarettir: Petrol ve nakil hatlarının denetimde tutulması ve bu denetimi emperyalistlerle işbirliği halinde sağlamayı üstlenecek bölge yönetimlerinin varlığı ve bölgede Arap halklarının bu işbirlikçi yönetimlere yönelik değişiklik istekleri, bu yönlü iddiaları ve bu iddialarının yön verdiği ayaklanmalarının işe yaramazlığının da kanıtlanmasıyla bastırılması. Yoksa, emperyalist müdahalenin gerekçesi yapılan ve sorun olan, ayaklanan halkların silah kullanılarak vahşetle katledilmeleri değildi, böyle olamazdı. Böyle olsaydı, daha geçen yıl Gazze'de ayağa kalkan Filistinlilere yönelik vahşi bir katliam uygulayan İsrail'in hava sahasını "uçuşa yasak bölge" ilan edip İsrail'in savaş uçak ve gemileriyle hedef alınması gerekirdi. Yine böyle olsaydı, daha geçen günlerde, bin kişilik bir askeri birlikle Bahreyn'e giren Suudi işgal birliklerine ve Suudi Arabistan'a yönelik olarak "uçuşa yasak bölge" ilanı ve müdahalede bulunup bombalama türünden "önlemler" alınması gerekli olurdu. Ama bu ülke gericilikleri müdahaleci Batılı emperyalistlerin "stratejik ortakları" oldukları için, onlara saldırmak ve katliam yapmak serbestti. Özetle, sorun "insanlık" değildi, silahla saldırıya uğramış halkın korunması değildi. Bunlar bahaneden ibarettiler ve sadece müdahalenin emperyalist niteliğini perdelemeye yöneliktiler.

Zaten Libya'ya yönelik emperyalist müdahalenin saldırgan niteliğiyle gerçek içeriğini ortaya koymak için ne İsrail'in Gazze saldırısını, ne de Suudiler'in Bahreyn'e müdahalesi ve işledikleri cinayetlerini anmaya ihtiyaç vardır. Irak'a ve Afganistan'a yönelik olanların da adına anmaya gerek kalmadan, Libya'ya yönelik emperyalist müdahalede ağır bombardıman uçaklarının bombalarıyla, Kaddafi'den birkaç misli fazla insan öldürüldüğü tartışmasızdır.

"Libya halkına yardım"la gerekçelendirilmesini doğru kabul eden ya da bu bahaneye kanmaya hazır olan, ötesinde bu bahanenin gönüllü yayıcılığı görevini üstlenen muhafazakarından liberal solcusuna, faşistinden demokratlık iddiasında bulunanlara kadar müdahale yandaşı pozisyon tutan herkes, üstlendikleri, nüans farkları taşıyan müdahale zorunluluğu propagandacılığıyla, aslında aralarında koca bir dünya farkı bulunan halkların ve haklarının savunulmasıyla emperyalizm yanlılığı ve emperyalizmden medet uman uzlaşmacılık arasında bir yönüyle de ne denli kısa bir mesafe olduğunu bir kez daha kanıtlamışlardır. Binlerce Libyalıyı katleden emperyalist barbarlığa gözlerin kapatılması, müdahalenin gerekçesi yapılan "insanlık" vurgusunun nasıl bir demagoji olduğunu ortaya koymaktadır. Ama iki önemli şey daha vardır: İlki, eğer "insanlık" ve "Libya'da insanlığın ve insan haklarının savunulması" hareket noktası alınacak ve ülkelerin özgür iradelerini tanımadan içişlerine karışmayı iş edinen Birleşmiş Milletler Örgütü de "insanı ve haklarını gözeten" bir kurum sayılacaksa, Libya'ya emperyalist müdahalenin dayandırıldığı onun "Libya hava sahasını uçuşa kapatma" kararının hiçbir hukuk tanınmadan nasıl ve neden aşıldığı herhalde tartışılmalıdır. "Koalisyon güçleri" denen emperyalist saldırganların tamamen kendi "hukukları"nı ve normlarını koyarak, "hava sahası kapatma"yla uzaktan bile ilgisi olmayan dolaysız bombalama "operasyonları" "insanlık" ve "hukuk"la açıklanabilir değildir. Kaddafi'nin tek uçak bile uçurma yeteneği yokken ya da kalmamışken, tanklar ya diğer kara birlikleriyle, askeri ve sivil hedeflerin vurulmasının "hava sahası kapatma" ile ilişkisini, emperyalizm yanlıları bir yana, hangi demokratlık ya da solculuk iddiasında olan kurabilir? Ve ikincisi, Mart ayı sonunda Londra'da bir "Libya Zirvesi" düzenlenmesinin kendisi kadar, İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague'ın Türkiye'nin de içinde bulunduğu katılımcı ülkeler adına yaptığı açıklamaya göre, bu "zirve"de "Kaddafi rejiminin meşruluğunu kaybettiği ve eylemlerinin hesabını vermesi konusunda fikir birliğine vardık." kararı alınması kimin haddinedir? Kaddafi'nin ve rejimi-

nin savunulmasıyla hiç ilgili olmadan, Libya'nın rejimi de içinde olmak üzere kimin Libya'nın içişlerine karışma ve müdahale hakkı olabilir? Kaddafi ve rejimini ileri sürüp, –sanki, üç bin köyü yakıp yıkıp boşaltan, binlerce faili meçhulden sorumlu olan ve hâlâ sayısız Kürdü öldürmeyi sürdüren Türk egemenlerini örneği, kendileri kendi ülkelerinde katliamlar yapmamışlar ve yapmıyorlarmış gibi– kuşkusuz vahşeti ve katliamlarının demagojisini yaparak Londra'da Libya'yı yargılamak için bir araya gelip konferans salonlarına doluşanlar, emperyalist müdahale ve "operasyonları"nın nasıl gelişeceği ve Libya'nın geleceğinin ne olacağı konusunda söz söyleme hakkını nereden ve nasıl buluyor, bunu hangi uluslararası hukuka sığdırıyorlar? Ancak gücü olanın gücünü güçsüze dayattığı ve kendi bildiğini keyfine göre uyguladığı "orman kanunu"na dayandırılabilecek, savunucularının gelecekte kendilerini, hiç söz söyleme imkanları olmayacak biçimde, kendi ülkelerinin içişlerine karışılmış halde bulabilecekleri bu hukuksuzluk "demokratlık" ve "solculuk" adına nasıl benimsenebilir? Sorun, Kaddafi ve lanetlenmesi ya da Libya halkı ve "kurtarılması" değildir; sorun, ülkelerin, iradeleri hiçe sayılarak, egemenliklerin tanınmaması ve savaş uçakları ve gemileriyle bombalar ve sair ağır silahlar kullanılarak içişlerine pervasızca karışılıp müdahale edilmesidir ki, bu, ne insanlık, ne demokratlık adına savunulabilir bir şeydir!

LİBYA'YLA SINIRLI OLMAYAN GERİCİ AMAÇLAR

Açıklanmış olmalıdır ki, emperyalist müdahalenin siyasal stratejik amaç ve yönelimlerinin yalnızca Libya'yla sınırlı olduğunu varsaymak pek safiyane bir düşünce olur. Ve zaten, kimse Libya'ya emperyalist müdahalenin nedenleri, sonuçları, amaç ve gerçek içeriğinin Libya'ya özgü olmakla sınırlı olduğunu düşünüp buna uygun davranmamaktadır.

Örneğin Arap Birliği, müdahale öncesinde böyle bir müdahalenin çağrıcılığını üstlenmiştir. Neden Libya'ya müdahale istemiştir de Arap Birliği, başka ülkelere, örneğin İsrail'e karşı

istememiştir? Neden şimdi Yemen'de A. Abdullah Salih'e ya da Bahreyn Kralı'na karşı bir müdahale istememektedir? Ya da Suriye son bir hafta içinde halkına yönelik az katliam yapmamıştır; Arap Birliği madem halka karşı silah kullanılmasına, katliamlara karşıdır, neden sadece Kaddafi'nin zulmüyle sınırlanmaktadır?

Yanıt ortadadır: Emperyalizm yanlısı gerici Arap rejimlerinin birliğini ifade eden Arap Birliği de, tıpkı emperyalistler gibi, halklara yönelik vicdansızlıklar ve zorbalıklarla kırımları dert ediniyor değildir. Derdi, emperyalizmin işbirlikçilerinden başkaları olmayan Arap gericiliklerinin egemenliklerinin devamı ve bu egemenliklerin ayaklanan halklar tarafından tehdit edilmemesi ve ancak emperyalistlerle işbirliği içinde ayakta kalabilecekleri için, emperyalist talan ve sultayla birlikte kendi sömürü ve zorbalıklarının garanti altına alınmasıdır. Bu, aynı zamanda, hem kendileri hem de emperyalist efendileri bakımından temel önemde olan enerji kaynakları ve nakil yollarıyla bölgenin siyasal-stratejik açıdan da kontrolünün sağlanabilmesinin tek yolu olduğu için de dertleridir.

Libya'ya yönelik emperyalist müdahalenin ayaklanan halklara vereceği mesaj herhalde açıktır: Kaddafi'den kurtulmanın ve mücadele azim ve kararlılığını kırıp kendilerini ve devasa savaş makinelerinin gücünü dayatarak Libya halkı üzerindeki kontrollerini yeniden tesis ederek bu ülkede emperyalist ve gerici egemenliğin devamını sağlamanın yanı sıra; tüm Arap halklarına, insanca bir yaşam ve özgürlük isteyerek ve kendi gücüne güvenerek emperyalizme ve Arap gericiliklerine karşı ayağa kalkmanın işe yaramazlığını, dolayısıyla diktatörlerini devirme özlemlerini gerçekleştirmenin ve devrimlerin olanaksızlığını güçlü bir biçimde hatırlatmak. Tunus'la Mısır'ın geçmişte kaldığını ve birer sapma olduklarını, hem –Arap ayaklanmalarının "renkli devrimler"den başka bir şey olmadıklarını iddia edenleri mutlandırmak üzere– emperyalizmin kadiri mutlaklığıyla tüm gelişmelerin onun eseri olduğunu, hem de halkların ayaklanmalarının Libya'daki gibi her yola başvuru-

larak bastırılmasının kaçınılmazlığını Arap ve dünya halklarının kafalarına kazımak!

Türkiye gericiliğinin derdi de emperyalistler ve Arap gericiliklerinkinden farksızdır ve tutumu da Arap Birliği'nin tutumundan farklı olmamıştır. AKP; CHP ve MHP'nin de olurlarını alarak, başlangıçta "*biz petrolden bakmıyoruz*", "*NATO operasyonuna karşıyız*" açıklamalarının mürekkebi kurumadan, üstelik operasyonun kumandasının İngiltere-Fransa-ABD'den oluşan "koalisyon güçleri"nden NATO'ya devrini Türkiye'nin sağladığını ileri sürüp bununla övünerek, Libya'ya yönelik emperyalist müdahaleye altı savaş gemisi vererek katılmıştır. Devrilecekleri anlaşılan ya da emperyalist büyük devletler tarafından kendileriyle yürünmesi gündemden düşürülen gerici Arap diktatörlerine yönelik olarak, önce "*Mübarek gitsin*" diyen, ardından "*Kaddafi gitsin*"i telaffuz eden Erdoğan, "biz git demiştik" açıklamasıyla "günah bizden gitti" dercesine, emperyalist müdahalenin ucundan tutmuştur. Türkiye de, ayaklanmalarının hesabını sorup bastırmak üzere Arap halklarına yöneltilmiş saldırganlığın bir parçası olmuştur; çünkü açıktır ki, bölgede gericiliğin her zayıflaması Türkiye'yi de olumsuz etkileyecek, dünya gericiliğini ve onun bir parçası olan Türkiye gericiliğini zayıflatacaktır.

EMPERYALİZM KADİRİ MUTLAK DEĞİL!

Önemsiz sayılamayacak "yaralar" alsa da, Libya ve bölgeye ilişkin kendi çıkarlarını garanti altına almanın gereği olarak bu ülke gericiliğinin egemenliğinin devamı uğruna "insanlık"ı aklına düşürüp "savunuculuğu"na bile razı olarak(!) ayaklanmanın yanında pozisyon almış görünen emperyalistlerin, aldatıcılıkla silahlı müdahaleyi bir arada kullanarak, bir dizi kazanımlar elde etmiş ama Kaddafi'yi devirmeye güç yetirememiş olan Libya halkı ve devrimini –henüz tümüyle kontrol altına alarak bastırıp tamamen yok edemese bile– şimdilik püskürtüp geriletmeyi başardığı görülüyor. Ancak Tunus Devrimi'nin ilerleyişi ve bölgede ayaklanmaların yayılmaya devam etmesi, bunun geçiciliğinin kanıtıdır.

Öte yandan hiç de ilginç olmayan, ancak gerçekleri görmek istemeyenler bakımından eğiticiliği kesin olan şeyse, birbirlerine düşmanlık iddiasıyla savaşmakta olan yerli ve yabancı gericilerin, birbirlerinin boğazını sıkarken bile, tümünün halka düşmanlıkta, halka yönelik zorbalık ve katliamcılığı sürdürmekte birlik halinde olmalarıdır. Bir yanda birlikleri emperyalistler tarafından ağır bombardımana tabi tutulan Kaddafi, imkan bulabildiği her yerde ve elindeki tüm imkanları kullanarak, ayağa kalkmış olan halkı vurmayı sürdürmekte; bir yanda da müdahaleden de yararlanarak halk hareketini tamamen kontrolleri altında almaya uğraşan ve en çok bu nedenle saldırgan emperyalistlerden daha da ileri gitmelerini talep eden Doğulu aşiret reislerinin destek çağrıları ve alkışları eşliğinde Libya'ya müdahaleyi sürdüren emperyalistler, Kaddafi'yi vurma bahanesiyle, Libya'yı ve şüphesiz halkını bombalayıp kırımdan geçirmektedir.

Arap dünyasını sarsan ayaklanmalarla ilerleyen ve Libya'ya karşı girişilen saldırıya rağmen hâlâ başka Arap ülkelerine yayılarak genişleyen devrim süreci, evet, sürece açık emperyalist müdahaleyle karmaşıklaşmıştır; ancak, –Obama ve ABD'nin öne çıkmaktan kaçınarak inisiyatifi Fransa'ya bırakmış görünmeyi tercih etmesinin de nedeni olarak– bu müdahaleyle yüzünü gizlemekte ve Arap halklarını aldatmakta daha fazla zorlanacağı açık olan emperyalizm, bu son müdahalesinden önce de kadiri mutlak değildi, bugün de değildir, yarınsa hiç olmayacaktır.

Üstelik emperyalist müdahalenin süreci karmaşıklaştıracağı kadar, Arap halklarında önceden zaten birikmiş olan antiemperyalist öfke, nefret ve bilinci geliştirici de olacağı kesindir. "Kurtuluş" aldatmasıyla emperyalist zorbalık ve irade kırıcılığının konusu edilmeye çalışılan Libya halkı şahsında ezilen Arap halklarının, Arap ayaklanmaları ve devrimi sürecine açıktan müdahale eden emperyalizmin Arap karşı devrimini savunup tahkim etmeye yönelik bu eylemiyle deneyden geçip eğitimlerini ilerleteceklerinden kuşku duyulamaz. Halkların ayaklanmaları içinde bugüne kadar sağladıkları kazançlar ve

ilerlemenin, bundan böyle anti-emperyalist mücadele için de bir mücadele potansiyeli ve olanak olduğu görülecek; kendi gericiliklerini hedef alarak ayaklanan Arap halklarının, ayaklanmalarında zaten içkin olan anti-emperyalist yönelimlerini daha da belirginleştirerek, işbirlikçi gericiliklerin yanı sıra efendileri emperyalizmi de hedef edinerek ayağa kalkacakları günler gelecektir.

ENVER HOCA
ORTADOĞU ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Kitapta işlenen konular Enver Hoca'nın "Politik Günlük"ünden alınan Ortadoğu hakkındaki eleştireler ve çözümlemelerle çeşitli makaleler için özet ve notlardan oluşuyor.

Kitap 1958'den 1983 sonuna kadar olan dönemi kapsıyor ve değerlendirmeler, süper devletler ve İsrail'in insanlık dışı faaliyetleriyle bu güçlerin saldırı ve komplolarına karşı kahramanca mücadele eden başta Filistinliler olmak üzere Arap halkları, İran ve Afgan halkları bakımından önemli olaylar ve dönüm noktalarını yansıtıyor.

EVRENSEL BASIM YAYIN

Kamerhatun Mahallesi, Alhatun Sokak, No:25 Tarlabaşı–Beyoğlu İstanbul **T**: +90 212 255 25 46 **F**: +90 212 255 25 87
W: www.evrenselbasim.com **E**: info@evrenselbasim.com